

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КОРАБЛЕБУДУВАННЯ
ІМЕНІ АДМІРАЛА МАКАРОВА

**ПРИКЛАДНА ЛІНГВІСТИКА – 2025:
ПРОБЛЕМИ ТА РІШЕННЯ**

МАТЕРІАЛИ
XXI Всеукраїнської науково-методичної конференції
студентів та молодих науковців

15–16 травня 2025 р.

ВИДАВНИЦТВО
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
КОРАБЛЕБУДУВАННЯ
ІМ. АДМІРАЛА МАКАРОВА

2025

УДК 81'33
П75

ОРГАНІЗАТОРИ КОНФЕРЕНЦІЇ:

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Кафедра прикладної лінгвістики
Державний університет «Житомирська політехніка»
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

Відповідальна за випуск:
Філіппова Ніна Михайлівна

Редакційна колегія не несе відповідальності за достовірність
наведених даних та посилань.
Матеріали публікуються за оригіналами, наданими авторами.

П75 **Прикладна лінгвістика–2025: проблеми і рішення : матеріали XXI Всеукраїнської науково-методичної конференції студентів та молодих науковців. – Миколаїв : НУК, 2025. – 130 с.**

ISBN 978-966-321-482-5

У матеріалах науково-методичної конференції розглядаються актуальні питання, пов'язані з об'єктом, задачами, методами прикладної лінгвістики, термінознавством, функціонуванням мови як засобу впливу.

УДК 81'33

ISBN 978-966-321-482-5

© Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова, 2025

ВСТУП

У ці найскрутніші часи для нашої країни і для кожного з нас ми сповнені надією на майбутнє. Як ви бачите, наскільки важливими сьогодні виявилися різні аспекти прикладної лінгвістики, напр., лінгводидактики (навчання онлайн), комунікативні технології (інформаційна війна, боротьба з фейковою інформацією, контент-аналіз медіатекстів) тощо.

У РОБОТІ КОНФЕРЕНЦІЇ БРАЛИ УЧАСТЬ:

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова,

Україна, місто Миколаїв,

Державний університет «Житомирська політехніка»,

Україна, місто Житомир,

Національний університет «Одеська морська академія»,

Україна, місто Одеса,

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,

Україна, місто Одеса,

Український державний університет імені Михайла Драгоманова,

Україна, місто Київ.

Кафедра прикладної лінгвістики Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова бажає вам професійних успіхів, щоб ви своїми знаннями і натхненням змінювали світ і відбудовували мирну Україну.

СТУДЕНТСЬКИЙ ГІМН “GAUDEAMUS IGITUR”

Ця пісня з'явилася в XIII або XIV столітті, або в Гейдельберзькому, або в Паризькому університеті (Сорбонні). Це своєрідний символ студентства, молодості.

Gaudeamus igitur,
Juvenes dum sumus!
Post jucundam juventutem,
Post molestam senectutem
Nos habebit humus!

Ubi sunt, qui ante nos
In mundo fuere?
Vadite ad superos,
Transeas ad inferos,
Hos si vis videre!

Vita nostra brevis est,
Brevi finietur.
Venit mors velociter,
Rapit nos atrociter,
Nemini parcetur!

Vivat Academia!
Vivant professores!
Vivat membrum quodlibet!
Vivant membra quaelibet!
Semper sint in flore!

Vivant omnes virgines
Graciles, formosae!
Vivant et mulieres
Tenerae, amabiles,
Bonae, laboriosae!

Vivat et res publica
Et qui illam regunt!
Vivat nostra civitas,
Maecenatum caritas,
Qui nos hic protegent!

Pereat tristitia,
Pereant dolores!
Pereat diabolus,
Quivis antiburschius
Atque irrisores!

Отже, веселімося,
Поки ми молоді!
Після веселої молодості,
Після обтяжливої старості
Нас прийме земля.

Де [ж] ті, хто перед нами
В [цьому] світі були?
Йдіть до небесних богів,
Перейдіть в царство мертвих,
Хто хоче їх побачити.

Наше життя коротке,
Скоро закінчиться.
Смерть приходить швидко,
Хапає нас безжалісно,
Нікому не буде пощади!

Хай живе Академія!
Хай живуть професори!
Хай живе кожен зокрема!
Хай живуть всі разом!
Хай завжди вони процвітають!

Хай живуть всі дівчата,
Стрункі, красиві!
Хай живуть і жінки,
Ніжні, милі,
Добрі, працьовиті!

Хай живе і республіка,
І хто нею править.
Хай живе наша община,
Милість меценатів,
Які нам тут покровительствують.

Хай згине печаль,
Хай згине туга!
Хай згине диявол,
Всякий ворог студентів,
А також насмішники!

ВІТАЛЬНЕ СЛОВО

Гогоренко Олени Володимирівни

доктора філологічних наук, доцента,

в.о. декана філологічного факультету

Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова

Колись відомий англійський філософ і соціолог Герберт Спенсер сказав, що гарні результати ми отримуємо лише тоді, коли досягаємо їх поступово. Це твердження знайшло своє підтвердження в еволюційному поступі лінгвістики як науки. Спочатку в її царині досліджувалася мова як система, потім уже мова як засіб комунікації, а сьогодні чимало уваги приділяється лінгвістичному забезпеченню різних сфер життєдіяльності людини. Якраз саме цей факт глибинно деталізовано в наукових доробках учасників цьогорічної Всеукраїнської науково-методичної конференції студентів і молодих учених «Прикладна лінгвістика–2025: проблеми та рішення». Їм удалося пізнати всю шир світу мов і окреслити нові перспективи в розвитку прикладної лінгвістики як напрямку, що має вагоме значення для різних наук. Із цим і варто привітати юні таланти, а також побажати їм не зупинятися, а продовжувати яскраво розпочатий шлях і досягти на ньому чималих успіхів!

ВСТУПНЕ СЛОВО

Філіппової Ніни Михайлівни

кандидата філологічних наук, доцента, професора НУК,
завідувача кафедри прикладної лінгвістики філологічного факультету
Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова
nina.filippova@nuos.edu.ua

*We cannot direct the winds
but we can adjust the sails.*

Любі друзі! Всі, хто любить мову і науку про її магію! Всі, хто закоханий у розкодування її таємниць! Усі, хто має бажання зануритися у розширення можливостей використання мови для вирішення різноманітних прикладних задач!

Хоча термін «прикладна лінгвістика» виник лише у ХХ столітті, розуміння багатовекторного феномену мови як механізму, знаряддя, що структурує думку і змінює світ, було завжди прикладним. Сьогодні перед вами відкриті неосяжні перспективи використання мов і наук про мову, деякі з яких демонструють ваші мовознавчо поліпарадигмальні розвідки.

Бажаю вам, щоб ви знайшли своє унікальне місце в цьому світі і потрібні слова для ваших молодих гарячих сердець, щоб душа ваша співала, раділа, розквітала веселкою, а не огорталася горем і плачем.

Традиційно бажаю вам попутного вітру і сім футів під кілем вашого майбутнього!

УДК 811.111(477)

НЕЙРОЛІНГВІСТИЧНЕ ПРОГРАМУВАННЯ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ІНСТРУМЕНТ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В УКРАЇНІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ І ПРАКТИЧНИЙ ВИМІРИ

Алексєєвець Таїсія

здобувачка бакалаврського рівня спеціальності «Філологія»,
спеціалізації «Прикладна лінгвістика»,
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова,
Україна, м. Миколаїв
taisja28012004@gmail.com

Науковий керівник: доктор філологічних наук, доцент **Гогоренко Олена**

Анотація. У статті проаналізовано сучасні підходи до вивчення англійської мови в Україні та апробовано технології нейролінгвістичне програмування (НЛП) як інноваційний освітній метод. Проведено експериментальне дослідження із застосуванням НЛП-технік, яке продемонструвало підвищення запам'ятовування, зниження тривожності та зростання мотивації студентів. Отримані результати можуть бути основою для розробки персоналізованих навчальних програм та цифрових освітніх платформ.

Ключові слова: англійська мова, нейролінгвістичне програмування, навчання, мотивація, інновації.

Alekseievets Taisiia

NEURO-LINGUISTIC PROGRAMMING AS AN INNOVATIVE TOOL FOR LEARNING ENGLISH IN UKRAINE: THEORETICAL AND PRACTICAL DIMENSIONS

Abstract. The article analyses modern approaches to teaching English in Ukraine and introduces neuro-linguistic programming (NLP) as an innovative method. An experimental study with the use of NLP techniques was conducted, which demonstrated an increase in memorisation, reduction of anxiety and growth of students' motivation. The results obtained can be the basis for the development of personalised curricula and digital educational platforms.

Keywords: English language, neuro-linguistic programming, learning, motivation, innovation.

Вступ. У добу глобалізації та стрімкого розвитку інформаційних технологій володіння англійською мовою набуває статусу необхідного інструменту для самореалізації, професійного зростання та інтеграції у міжнародну спільноту. В Україні, що перебуває в активній фазі процесу євроінтеграції, питання ефективного вивчення англійської мови є надзвичайно актуальним. Водночас наявна система викладання іноземних мов має низку проблем: застарілі методики, недостатній рівень практичного мовного середовища, відсутність індивідуалізації навчального процесу, психологічні бар'єри [1]. Одним із актуальних викликів також є фінансова недоступність або вибіркова доступність якісної мовної підготовки, що часто зумовлюється територіальними або соціально-економічними чинниками [2]. Ці фактори знижують ефективність вивчення англійської мови і вимагають пошуку нових підходів до організації навчання.

Одним із перспективних напрямів у цьому контексті є використання нейролінгвістичного програмування (НЛП). Це сучасна міждисциплінарна технологія, яка включає набір власних методик і технік, що поєднують знання з психології, когнітивної лінгвістики та педагогіки [3; 5]. Основна мета НЛП – покращення процесів сприйняття, запам'ятовування і відтворення інформації, що відкриває нові горизонти для мовного навчання.

Незважаючи на зростаючу популярність НЛП у світі [3; 4], в Україні ця методика поки що залишається недостатньо дослідженою та майже не інтегрована в практику навчання англійської мови [5]. Саме тому наша робота присвячена вивченню потенціалу НЛП у покращенні результативності навчання, мотивації студентів, подоланні мовних бар'єрів і формуванні комунікативної компетентності.

Мета дослідження – визначити ефективність застосування технологій нейролінгвістичного програмування у процесі вивчення англійської мови громадянами України та запропонувати шляхи інтеграції НЛП-методик у навчальний процес.

Виклад основного матеріалу. Огляд сучасних підходів до викладання англійської мови виявив, що традиційні методики, зокрема граматико-перекладний метод, значною мірою втратили свою актуальність. Вони не враховують індивідуальні когнітивні особливості учнів, недостатньо мотивують до активного спілкування, не створюють умов для повноцінного мовного занурення [6]. Альтернативні методи, як-от комунікативний підхід, CLIL, гейміфікація та змішане навчання, хоч і демонструють кращі результати, все ще потребують додаткових інструментів для персоналізації і підвищення ефективності [7].

У межах цього дослідження здійснено аналіз теоретичних основ НЛП та експериментально виміряно доцільність упровадження НЛП-технік у навчальний процес. Основні використані техніки передбачали апробацію застосування якоріння, моделювання мовної поведінки, рефреймінг, субмодальності та нейроасоціативне кодування [5].

У межах дослідження було застосовано такі основні НЛП-техніки:

Якоріння – створення стійких асоціативних зв'язків між позитивними емоціями і навчальною діяльністю. У навчальному процесі це реалізувалося через позитивне підкріплення (похвала, жести, кольорове маркування правильних відповідей).

Моделювання мовної поведінки – копіювання стилю висловлювань носіїв мови або викладача з метою формування «мовного шаблону».

Рефреймінг – зміна сприйняття складної ситуації (наприклад, помилок у мові) як можливості для навчання, а не як невдачі.

Субмодальності – робота з уявними образами (візуальними, аудіальними, кінестетичними), які сприяють ефективнішому запам'ятовуванню.

Нейроасоціативне кодування – використання яскравих візуальних чи емоційних «якорів» для закріплення граматичних або лексичних одиниць.

У процесі дослідження всі НЛП-техніки були реалізовані у формі практичних вправ, побудованих за принципами відповідної методики, а не лише у вигляді теоретичних пояснень. Вчитель створював навчальні ситуації, які моделювали або активізували певні когнітивні процеси.

- Якоріння застосовувалося через вправи, які викликали позитивні емоції (ігрові ситуації, похвала, звукові або візуальні сигнали), що закріплювали правильні мовні дії.
- Моделювання мовної поведінки реалізовувалося за допомогою повторення фраз носіїв мови з подальшою імпровізацією за зразком.
- Рефреймінг впроваджувався через вправи, що змінювали контекст помилок – помилка розглядалася як «точка росту», а не провал.
- Субмодальності використовувалися під час візуалізації лексики (наприклад, створення образних карт або фізичних жестів для запам'ятовування).
- Нейроасоціативне кодування втілювалося через асоціативні вправи – наприклад, учні створювали власні історії з використанням нової лексики та емоційних образів.

Зокрема, була розроблена електронна навчальна платформа з використанням технологій НЛП, яка дозволяє автоматично визначати когнітивний стиль користувача і адаптувати матеріал відповідно до його сенсорних переваг. Вона також містить інтерактивні тренажери для аудіювання, говоріння та письма з можливістю імітації мовленнєвих патернів носіїв мови.

Для проведення експерименту ми сформували дві експериментальні групи з учнів (по 10 осіб віком від 5 до 12 років): в ЕГ 1 проводилися заняття із застосуванням НЛП-методик, описаних вище, а в ЕГ 2 – без них. Критеріями, за якими ми вели спостереження, стали рівень запам'ятовуваності матеріалу, рівень мовної тривожності, рівень мотивації, рівень володіння правилами граматики та фонетики (в т.ч. орфоєпії), рівень самостійності / автономності.

Порівняння результатів ЕГ 1 та ЕГ 2 показало суттєве покращення навчальних показників ЕГ 1 у таких аспектах:

- Покращення запам'ятовування на 30–35 % завдяки використанню якірних технік та візуальних/аудіальних асоціацій.
- Зниження мовної тривожності на 20 % через застосування рефреймінгу та позитивного підкріплення.
- Підвищення рівня мотивації завдяки інтеграції емоційно насичених матеріалів та соціальної взаємодії.
- Покращення вимови та граматики через регулярне моделювання мовлення носіїв мови.
- Підвищення автономності студентів завдяки персоналізованому підходу в адаптивному програмному середовищі.

Висновок. Отримані результати свідчать про високу ефективність методів і технологій НЛП у контексті вивчення англійської мови. Цей підхід дозволяє значно підвищити якість навчання, індивідуалізувати підхід до кожного студента, сформувати позитивне ставлення до навчального процесу, а також зменшити бар'єри, що заважають вільному володінню мовою.

Впровадження НЛП у систему викладання англійської мови в Україні може стати вагомим кроком до модернізації освітніх практик, підвищення конкурентоспроможності громадян та розширення можливостей для інтеграції у глобальний простір. Подальші дослідження у цій сфері повинні зосередитись на розробці масштабованих освітніх програм, професійному навчанні викладачів та інтеграції НЛП у державні освітні стандарти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- [1] Ляшенко О. І., Андрущенко В. П., Пасіхов М. С. *Методичні засади викладання іноземних мов у загальноосвітній школі*. – Київ : Освіта, 2018. – 256 с.
- [2] Ковальчук І. В. *Соціальна нерівність і доступ до якісної освіти: сучасні виклики в Україні*. – Вісник соціальних досліджень. – 2021. – № 3(14). – С. 25–33.
- [3] Dilts R., Bandler R., Grinder J. *The Structure of Magic I & II*. – Palo Alto : Science and Behavior Books, 1980.
- [4] Cameron-Bandler L., Hall M. *NLP: The New Technology of Achievement*. – New York : William Morrow Paperbacks, 1996.
- [5] Хом'яков І. М. *Психолінгвістика та нейролінгвістичне програмування в освіті*. – Харків : НУ імені Г. Сковороди, 2020. – 143 с.
- [6] Richards J. C., Rodgers T. S. *Approaches and Methods in Language Teaching*. – Cambridge University Press, 2014.
- [7] Іваненко Л. С. *Комунікативні підходи у викладанні англійської мови*. – Мова і культура. – 2019. – № 1. – С. 45–51.

УДК 821(73)

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У ПЕРЕКЛАДІ НАУКОВИХ СТАТЕЙ: ВИКЛИКИ, МОЖЛИВОСТІ ТА ЕЛЕКТРОННИЙ ДОВІДНИК

Блинова Анна

здобувачка бакалаврського рівня спеціальності «Філологія»,
спеціалізації «Прикладна лінгвістика»,
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова,
Україна, м. Миколаїв
nyuttab@gmail.com

Науковий керівник: доктор філологічних наук, доцент **Гогоренко Олена**

Анотація. У статті розглянуто можливості та виклики використання штучного інтелекту в перекладі наукових статей. Особливу увагу приділено нейромережевим технологіям, які забезпечують вищу якість перекладу завдяки контекстуальному аналізу. Виокремлено основні проблеми, з якими стикаються перекладачі при роботі з автоматичними системами, зокрема термінологічні похибки та зміщення змісту. Як практичне рішення запропоновано електронний довідник перекладача, що поєднує функції перевірки термінів, стилістичної адаптації та семантичного аналізу. Довідник спрямований на підвищення точності перекладів і є інноваційним інструментом у сфері академічного перекладу.

Ключові слова: штучний інтелект, переклад наукових статей, нейронні мережі, контекстний аналіз, термінологічна точність, електронний довідник, семантичний аналіз, академічний переклад.

Blynova Anna

ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN THE TRANSLATION OF SCIENTIFIC ARTICLES: AN ELECTRONIC GUIDE

Abstract. The article discusses the opportunities and challenges of using artificial intelligence in the translation of scientific articles. Particular attention is paid to neural network technologies that ensure higher translation quality through contextual analysis. The main problems faced by translators when working with automatic systems are highlighted, including terminological errors and content shifts. As a practical solution, the author proposes an electronic translator's guide that combines the functions of term checking, stylistic adaptation and semantic analysis. The guide is aimed at improving the accuracy of translations and is an innovative tool in the field of academic translation.

Keywords: artificial intelligence, scientific article translation, neural networks, contextual analysis, terminological accuracy, electronic handbook, semantic analysis, academic translation.

У сучасному академічному світі переклад наукових статей є необхідністю для міжнародного обміну знаннями. Водночас точність, термінологічна коректність та контекстуальна відповідність – критично важливі для наукового дискурсу. Саме тут на допомогу приходить штучний інтелект (ШІ), який завдяки нейронним мережам і трансформерним моделям значно підвищив якість автоматизованого перекладу.

Переваги нейромережевих технологій. На відміну від статистичних методів, сучасні нейромережі використовують механізм самоуваги (self-attention), що дає змогу моделі аналізувати речення в контексті всього тексту. Це особливо важливо у наукових статтях, де значення термінів часто змінюється залежно від дисципліни або конкретного контексту.

Виклики перекладу наукових текстів. Попри прогрес, машинний переклад наукових текстів має низку викликів. Основні з них – це:

- труднощі з перекладом термінів і аббревіатур;
- викривлення змісту через втрату контексту або зміну логічної послідовності;

- недостатня адаптація моделей до особливостей різних дисциплін (медицина, економіка, гуманітарні науки);
- потенційна поява «галюцинацій» – фраз, яких не було в оригіналі.

Рішення: електронний довідник для перекладача. Як практичне рішення розроблено електронний довідник, який інтегрується з AI-системами та виконує функції:

- перевірки термінології;
- адаптації перекладу до стилістичних та синтаксичних норм наукового тексту;
- порівняльного аналізу перекладів із використанням різних алгоритмів;
- збереження контексту через онтологічні бази та словники.

Цей довідник базується на модульній архітектурі, що дозволяє легко оновлювати та масштабувати систему відповідно до нових вимог.

Висновок. Інтеграція ШІ в переклад наукових текстів – це не лише технологічна інновація, але й інтелектуальний прорив. Завдяки поєднанню глибокого навчання, семантичного аналізу та практичних інструментів, таких як електронний довідник, перекладачі можуть досягати нових висот у точності та ефективності своєї роботи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- [1] Васильєв О. М., Петренко І. В. Нейромережеві технології в науковому перекладі: аналіз точності та ефективності. Вісник комп'ютерної лінгвістики. 2023. Т. 15. № 2. С. 45–62.
- [2] Карпенко Т.В. Трансформерні моделі перекладу: від GPT до спеціалізованих наукових систем. Інформаційні технології та лінгвістика. 2024. Т. 8. № 1. С. 112–128.
- [3] Ковальчук М. Д., Литвин С. О. Порівняльний аналіз систем машинного перекладу для наукових текстів українською мовою. Науковий вісник КНУ імені Тараса Шевченка. 2023. Т. 24. № 3. С. 78–92.

УДК 81'33:004.77

РОЗРОБКА ЕЛЕКТРОННОГО ПОСІБНИКА З ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЇ ТА СТИЛІСТИКИ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ: СТРУКТУРА, ПРИНЦИПИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ

Бондаренко Анастасія

здобувачка бакалаврського рівня спеціальності «Філологія»,
спеціалізації «Прикладна лінгвістика»,

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова,
Україна, м. Миколаїв
televka25@gmail.com

Науковий керівник: старший викладач **Мочалова Наталія**

Анотація. У тезах представлено концепцію створення електронного посібника для формування професійних компетентностей студентів-філологів у галузі лінгвокультурології та стилістики англійської мови. Основна увага зосереджена на дидактичній структурі ресурсу, принципах відбору мовного матеріалу, міждисциплінарних зв'язках та інтерактивних засобах навчання.

Ключові слова: електронний посібник, лінгвокультурологія, стилістика, навчальний ресурс, самостійне навчання.

Bondarenko Anastasiia

DEVELOPMENT OF A MANUAL ON LINGUISTIC AND CULTURAL STUDIES AND STYLISTICS OF THE ENGLISH LANGUAGE: STRUCTURE, PRINCIPLES AND APPLICATION PROSPECTS

Abstract. *The paper presents a conceptual and methodological basis for the development of a manual aimed at supporting independent work of philology students in the disciplines of linguistic and cultural studies and stylistics of the English language. Particular attention is paid to the use of culturally marked language units, stylistic figures, and genre-related discourse strategies.*

Keywords: *manual, linguistic and cultural studies, stylistics, educational technology, self-study.*

Вступ. Цифрові інструменти дедалі активніше інтегруються у систему вищої освіти, формуючи нові підходи до розробки навчальних курсів і матеріалів. Водночас лінгвокультурологія та стилістика англійської мови залишаються фундаментальними компонентами професійної підготовки майбутніх філологів. Ефективне оволодіння цими дисциплінами вимагає поєднання мовної, когнітивної та культурної компетентностей, що можливе лише за умов системного опрацювання автентичного матеріалу, урахування комунікативних контекстів та здатності інтерпретувати стилістично марковані елементи в контексті культурних норм.

У зв'язку з цим розробка електронного посібника на основі культурно значущих текстів, мовних моделей і візуальних елементів є перспективним напрямом вдосконалення фахової мовної освіти. Такий ресурс дозволяє забезпечити гнучкість навчання, варіативність завдань, модульну побудову та адаптацію до рівня підготовки студентів. Особливої значущості набуває принцип міждисциплінарної інтеграції: поєднання лінгвістики, культурології, риторики та цифрових технологій у межах єдиного навчального середовища. Актуальність запропонованого підходу підтверджується потребами самостійного навчання, оновленням освітніх програм і переходом до компетентнісної моделі освіти.

Основна частина. Розвиток лінгвокультурологічної та стилістичної компетентностей студентів-філологів в умовах цифрового навчального середовища потребує нових методичних рішень, які враховують не лише теоретичну глибину дисципліни, а й практичні механізми інтеграції навчального матеріалу у самостійну роботу здобувачів. Одним із найбільш ефективних засобів досягнення цієї мети є створення електронного посібника, який поєднує культурологічний та стилістичний аналіз англійської мови з міждисциплінарними підходами, технологічною адаптацією та високим рівнем інтерфейсної зручності [3].

Поняття лінгвокультурології охоплює взаємодію мови й культури, розкриваючи механізми формування мовної особистості через засвоєння культурних кодів. Стилiстика, у свою чергу, дозволяє дослідити індивідуальні особливості мовлення, мовленнєві стратегії та особливості мовної виразності. Об'єднання цих двох наукових векторів у межах одного електронного ресурсу формує потужне дидактичне підґрунтя для розвитку здатності студентів до аналітичного сприйняття, інтерпретації та критичного оцінювання мовних явищ. Посібник має стати не лише інструментом відтворення інформації, а й платформою для дослідницької діяльності, самостійного моделювання та рефлексії.

Структура електронного посібника базується на модульному принципі. Кожен модуль тематично зосереджено на окремому культурному або стилістичному явищі: від національно маркованих одиниць, фразеологізмів і символів до жанрових стилістичних стратегій та прагматичних маркерів комунікації. Кожен блок містить пояснювальний теоретичний фрейм, ілюстративний матеріал, аналіз автентичних фрагментів текстів, а також систему завдань для тренування, самоперевірки й розвитку творчого мислення [5].

У посібнику реалізовано функцію інтеграції мультимедійного контенту. Аудіо- та відеофрагменти з автентичних джерел – виступів політиків, художніх фільмів, інтерв'ю, репортажів – дозволяють студентам не лише аналізувати стилістичні особливості мовлення, а й занурюватися в культурний контекст, тренуючи слухове сприйняття, інтонаційне моделювання

та здатність до стилістичної ідентифікації. Візуалізація концептів реалізується за допомогою інфографіки, схем і семантичних карт, які створюються через інструменти Canva або Figma [3].

Окрему увагу приділено типології стилістичних засобів і культурно маркованих мовних одиниць. Завдання спрямовані на виявлення символічних значень, стилістичних фігур (метафор, епітетів, іронії, алюзій), що функціонують у політичному та публіцистичному дискурсах. Наприклад, студенти аналізують, як ті самі поняття реалізуються в промовах британських та американських політиків, вивчаючи не лише лінгвістичний рівень, а й соціокультурну інтерпретацію висловлювань. Це сприяє розвитку міжкультурної компетентності та критичного мовного сприйняття.

Особливу роль у структурі посібника відіграє розділ з практичними завданнями. Тут представлено вправи, спрямовані на переклад, перефразування, аналіз стилістичних прийомів, створення власних текстів у різних стилях з урахуванням культурних реалій. Наприклад, завдання можуть передбачати аналіз і трансформацію англомовних новинних заголовків відповідно до особливостей української стилістики або навпаки – реконструкцію промови у межах політкоректного англомовного дискурсу. Таким чином формується здатність до стилістичного редагування, культурної адаптації та риторичної побудови висловлювання [1].

Технологічно реалізація посібника здійснюється за допомогою платформи Google Sites, яка забезпечує логічну структурованість, гнучкість навігації та можливість інтеграції з іншими цифровими сервісами. Наприклад, Google Forms використовується для автоматизованого тестування, Google Docs – для колективного редагування аналітичних завдань, а інтеграція з Google Drive забезпечує збереження прогресу студентів та доступ до додаткових матеріалів. Це створює інтерактивне освітнє середовище, яке стимулює активне залучення студентів і забезпечує прозорість освітнього процесу [4].

У процесі розробки посібника враховано сучасні методичні підходи: когнітивно-дискусивний, культурологічний, діяльнісний та компетентнісний. Саме поєднання цих підходів забезпечує комплексність, системність і ефективність навчального ресурсу. Особливе місце займає принцип контекстуалізації, згідно з яким мовне явище розглядається не ізольовано, а в конкретній культурно-соціальній ситуації. Таким чином, студенти навчаються співвідносити мовні форми з реальним вживанням, критично оцінювати комунікативні стратегії та передбачати їхній ефект на аудиторію.

Окремим здобутком електронного посібника є його адаптивність до різних рівнів підготовки студентів. Завдання поділяються на базовий, середній та експертний рівні. Студенти можуть самостійно обирати траєкторію навчання, що сприяє формуванню відповідальності, планування й саморефлексії. Крім того, передбачено зворотний зв'язок у формі ключів до завдань, автоматичних підказок, а також можливість обговорення у вбудованих чатах або коментарях до матеріалу [2].

У науковому аспекті електронний посібник розглядається як платформа для лінгвістичних досліджень. Студенти можуть використати матеріали, подані в ньому, під час написання курсових, дипломних та наукових робіт, оскільки містять методичну базу, опис термінології, приклади аналізу та алгоритми дослідження мовної особистості. Також можлива інтеграція результатів самостійної аналітичної діяльності студентів у структуру самого посібника, що робить ресурс гнучким, відкритим і здатним до постійного оновлення [4].

Потенціал посібника дозволяє його використання не лише у вищій школі, а й у післядипломній освіті, на курсах підвищення кваліфікації, у науково-дослідницькій практиці. Завдяки відкритому доступу, можливості редагування, інтеграції з іншими освітніми платформами та високому рівню мультимедійності, ресурс може слугувати прикладом для створення подібних навчальних інструментів у суміжних гуманітарних галузях – політології, журналістиці, культурології.

Отже, створення електронного посібника з лінгвокультурології та стилістики англійської мови виступає не лише технічно-методичним завданням, але й інноваційною відповіддю на

виклики сучасної філологічної освіти. Ресурс поєднує академічну глибину, культурну чутливість, стилістичну точність і цифрову адаптованість, формуючи повноцінну платформу для самостійної, інтерактивної та дослідницької роботи студентів [1].

Висновки. Створення електронного посібника з лінгвокультурології та стилістики англійської мови відображає сучасні тенденції інтеграції цифрових технологій в освітній процес і відповідає вимогам формування предметної, міжкультурної та стилістичної компетентностей студентів-філологів. Запропонована модель поєднує культурологічну й лінгвістичну глибину з технологічною гнучкістю, забезпечуючи високий рівень індивідуалізації та варіативності навчання.

Завдяки модульній побудові, мультимедійності, можливості самостійного вибору траєкторій навчання та активного залучення студентів до аналітичної роботи, ресурс сприяє розвитку критичного мислення, навичок рефлексії, перекладу, інтерпретації та дослідницької діяльності. Посібник виконує не лише функцію репрезентації знань, а й слугує інструментом для формування нових педагогічних практик у філологічній освіті.

У перспективі ресурс може бути адаптований для різних мовних пар, спеціалізацій та рівнів освіти. Його відкритість, гнучкість і науково обґрунтована структура створюють передумови для широкого впровадження у сучасну освітню практику.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Барановська І. Лінгвокультурологія : навчальний посібник. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2021. – 204 с.
- [2] Гридін Н. Ю. Мовна картина світу як об'єкт міжкультурного аналізу / Н. Ю. Гридін // *Когнітивні студії мови*. – 2022. – Вип. 38. – С. 97–104.
- [3] Дударева І. О. Дискурс і культура: методологічні підходи до аналізу / І. О. Дударева // *Проблеми семантики, прагматики і когнітивної лінгвістики*. – 2020. – Вип. 38. – С. 128–136.
- [4] Halliday M. A. K., Hasan R. Cohesion in English. – London : Longman, 2014. – 374 p.
- [5] Widdowson H. G. Stylistics and the Teaching of Literature. – London : Longman, 1992. – 200 p.
- [6] Yule G. Pragmatics. – Oxford : Oxford University Press, 2017. – 168 p.

УДК 378.147:004

СТВОРЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ПОСІБНИКА ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ: ТВОРЧІСТЬ А. КОНАН ДОЙЛЯ: ДОСВІД ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧОГО ТА ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Боровець Софія

здобувачка бакалаврського рівня спеціальності «Філологія»,
спеціалізації «Прикладна лінгвістика»,

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова,
Україна, м. Миколаїв
sonnyua42@gmail.com

Науковий керівник: кандидат філологічних наук, доцент **Данильчук Ольга**

Анотація. Стаття присвячена аналізу понять «концепт», «концептосфера», «художній концепт» у межах когнітивно-дискурсивного аналізу. Особливу увагу приділено мовним засобам вираження емотивності образу сищика та специфіці концепту DETECTIVE у творах А. Конан Дойля. За

результатами дослідження створено електронний навчальний посібник, що може бути використаний у процесі самостійного навчання студентів.

Ключові слова: концепт, художній концепт, детектив, електронний посібник.

Borovets Sofia

CREATING AN ELECTRONIC MANUAL FOR STUDENTS' SELF-STUDY: “THE WORKS OF A. CONAN DOYLE: EXPERIENCE OF LITERARY, LINGUISTIC AND CULTURAL STUDIES”

Abstract. *The article is devoted to the analysis of the concepts “concept”, “conceptosphere”, and “artistic concept” within the framework of cognitive-discursive analysis. Special attention is paid to the linguistic means of expressing the detective’s emotionality and the specifics of the DETECTIVE concept in the works of A. Conan Doyle. Based on the research results, an electronic educational guide has been developed, which can be used for students’ independent learning.*

Keywords: *concept, artistic concept, detective, electronic manual.*

Вступ. У сучасному освітньому просторі інформаційні технології відіграють важливу роль, зокрема в організації самостійної роботи студентів. Електронні ресурси дозволяють розширити можливості у вивченні певного предмета, водночас допомагають викладачам швидко та ефективно подавати складні аспекти. Одним з найкращих способів полегшити та гармонійно поєднати навчання є електронні навчальні посібники. Свої праці щодо цього питання присвятили А. Литвин, В. Гетта, В. Остроух, Г. Коломоєць, О. Глазунова, В. Вембер, О. Новосад, І. Стромило, О. Єсіна, М. Кадемія та інші.

Наразі відсутнє остаточне трактування терміну «концепт», яке ускладнює системний підхід до дослідження художнього дискурсу. Також, недостатньо досліджено мовне вираження детективного образу, лінгвокультурного середовища творчості А. Конан Дойля та способів втілення концепту DETECTIVE(СИЩИК) в англомовних класичних детективах про Шерлока Голмса.

Мета роботи полягає у дослідженні термінів «концепт», «концептосфера», «художній концепт», аналізі мовних засобів вираження емотивності образу сищика та концепту DETECTIVE(СИЩИК) у творах А. Конан Дойля, а також у створенні електронного посібника як ефективного інструмента для самостійного навчання в цифровому середовищі.

Основна частина. Терміни «концепт», «концептосфера» та «художній концепт» є багатогранними одиницями, які трактуються по-різному в науковій літературі, залежно від галузі досліджень, теоретичних підходів та контексту.

Поняття «Концепт» визначається як етно- та соціокультурна одиниця свідомості, що має ціннісно-оцінний компонент й формується під впливом культурного контексту (А. Приходько, І. Хоменко); як універсалія або загальне поняття, що існує в божественному або людському розумі (Абеляр); як інформаційна структура свідомості, яка репрезентує знання про об’єкти, явища чи процеси та є результатом когнітивної обробки досвіду (О. Селіванова, А. Загнітко, О. Шевченко); як цілісне когнітивне утворення, яке поєднує суттєві та несуттєві ознаки об’єкта і активно функціонує в мовних та мисленнєвих процесах (Т. Врублевська, О. Кубрякова) та інші.

Разом з концептом постає термін «концептосфера». Його трактують як сукупність концептів, що відображають мовну картину світу, які формуються у межах індивідуальної та колективної свідомості та репрезентують національно-культурну особливість (Д. Лихачов, А. Загнітко). У науковому дискурсі «концептосфера» – упорядкована сукупність концептів, яка існує у вигляді уявлень, мисленнєвих картинок, схем, понять, фреймів, сценаріїв, гештальтів, що узагальнюють різноманітні ознаки зовнішнього світу [4]. Концептосфера не є системою, адже вона перебуває у постійному процесі трансформації під впливом історичних, соціальних, культурних та політичних факторів.

Особливе значення має поняття «художній концепт». Він постає як смислова структура, яка виникає в художньому тексті та має емоційне, авторське та культурне значення та має здатність змінюватись залежно від жанру, стилю та задуму автора. Він відображає ідею, архетип, символ і водночас персоніфікований образ, котрий віддзеркалює індивідуальну картину світу творця. Основною характеристикою художнього концепту є наявність складної семіотичної структури та інтертекстуальних натяків, поєднання мовних засобів та візуальних елементів.

В рамках когнітивно-дискурсивного підходу концепти досліджуються як мовні втілення ментальних моделей. Цей підхід допомагає вивчати концепт як динамічний елемент комунікації, що взаємодіє з текстом, мовцем і культурною традицією. Особливо важливе їх значення під час аналізу художнього тексту, де концепти набувають додаткових відтінків та смислових значень.

Яскравим прикладом функціонування художнього концепту в літературі є творчість А. Конан Дойля. Його твори, зокрема про Шерлока Голмса, стали важливим фактором у формуванні детективного жанру. Як і Едгар Аллан По, він заклав основи детективу, пропонуючи нові стратегії вирішення кримінальних головоломок. У 1946 «The Baker Street Journal» розпочав дослідження творчості письменника. Така зацікавленість зумовлена складним характером Шерлока Голмса, головного персонажа творчості А. Конан Дойля, що викликає дискусії серед дослідників.

А. Конан Дойль не тільки розвивав детективний жанр, але й синтезував новаторські жанрові та стилістичні підходи. Його творчість стала основою для подальшого розвитку класичного детективу, де на першому плані постає сищик. Письменник поєднує дедуктивний метод із глибоким психологічним аналізом персонажів та їх моральних цінностей, зокрема стиль розслідування, де сищик оперує не лише фактами, але й психологічним портретом підозрюваного.

До того ж А. Конан Дойль став основоположником нової концепції сищика. Образ Шерлока Голмса – культурний феномен, що вийшов за межі звичайного оповідання [1]. Пізніше багато авторів детективного жанру прагнули або копіювати його манеру або ж створювати нові типи героїв, які зіставлялись з персонажем А. Конан Дойля.

У «Собаці Баскервілів» Шерлок Голмс демонструє всі ключові характеристики класичного детектива, зокрема ретельний аналіз факторів, уміння знаходити невидимі зв'язки між явищами та формувати цілісну картину подій. Дедуктивний метод розслідування проявляється на кожному кроці, особливо через розгляд незначних деталей, таких як відбитки на болоті. До того ж Шерлок Голмс не лише розгадує злочини, він втілює ідею про справедливе правосуддя вікторіанської епохи, що є частиною культурної спадщини того часу.

Однак, емотивність Шерлока Голмса не можна звести до стриманого обміну фактами, оскільки його мовленнєва поведінка вміщує широкий спектр вербальних засобів: від вигуків та звертань, що підкреслюють здивування або роздратування, до модальних констатацій, що виражають сумніви чи глибоку впевненість. Ці засоби найбільш помітні в діалогах із Ватсоном, а також під час його контактів із другорядними персонажами (констеблями, очевидцями), де Шерлок Голмс може вживати підсилювальну лексику та показувати, наскільки важливими для нього є деталі справи. Усе це ілюструє той факт, що попри раціональний підхід, «зміст» і «форма» його мовлення тісно взаємодіють, створюючи емоційне напруження й водночас підтверджуючи унікальний стиль мислення та поведінки детектива.

Згідно з тлумаченням словників, сищик – це людина, чия робота пов'язана з розкриттям злочинів та пошуком злочинців. Шерлок Голмс відповідає даному опису, адже всі його дії в романі спрямовані на встановлення правди та забезпечення дотримання закону. До того ж персонаж поєднує в собі якості лідера, професіоналізм та гуманність.

Повість «Собака Баскервілів» А. Конан Дойля з усіма її структурами – від фольклоризованої легенди до ретельного аналізу доказів – наочно репрезентує концепт DETECTIVE

(СИЩИК) у його «класичній» англomовній формі. Шерлок Холмс – це втілення типового (і водночас неповторного) слідчого, чия діяльність полягає в тому, щоб «виявити інформацію про злочини» і «виявляти порушників закону», а морально-етичний аспект його поведінки відповідає очікуванням читача від «героя» вікторіанської епохи, який рятує невинних і розкриває найскладніші злочини. Така модель, на думку дослідників (Н. Плотнікова, А. Калюжна, Г. Крапівник), сформувала міцний архетип у світовій літературі, який залишається впізнаваним і сьогодні.

У процесі перекладу творів А. Конан Дойля особливої ваги набувають перекладацькі трансформації – від елементарних лексичних заміन до складних лексико-граматичних перебудов. На нашу думку, саме вдала взаємодія різних видів трансформацій забезпечує водночас адекватність і природність перекладу. Перекладач змушений постійно балансувати між максимальною точністю та художньою виразністю. Це яскраво видно на прикладах із «Собаки Баскервілів», де використання комплексних прийомів (конкретизація, опущення, додавання та граматичні перебудови) допомагає створити текст, що передає унікальний стиль Конан Дойля й залишається зрозумілим та цікавим для сучасного українського читача.

На основі викладеного вище матеріалу було створено електронний навчальний посібник, який систематизує знання про творчість А. Конан Дойля з урахуванням літературознавчого та лінгвокультурологічного аспектів, що значно полегшує засвоєння цієї теми студентами. Переваги таких посібників полягають в інтеграції мультимедійних компонентів та можливості швидкого оновлення контенту [2]. Проте, постійне оновлення матеріалів та технічна підтримка залишаються актуальними викликами.

Мультимедійні елементи, зокрема аудіо-, відео- та фотоматеріали, значно покращують засвоєння навчального матеріалу та сприяють розвитку когнітивних навичок. Важливою складовою сучасної освіти є системи тестування, які дозволяють ефективно перевіряти знання студентів. Системи на кшталт Google Forms, Quizlet, Moodle та MyTest дають можливість проводити різноманітні типи тестів, що забезпечують перевірку розуміння, аналізу та застосування умінь.

Google Sites – це зручна платформа для створення різноманітних вебсторінок. Створення електронного навчального посібника за допомогою цього сервісу є хорошим способом оптимізації інформації для полегшення сприйняття та вивчення нового. Завдяки йому був створений електронний посібник, а для перевірки знань використано Google Forms і Quizlet, що зробило процес навчання цікавішим та ефективнішим.

Висновки. У результаті дослідження було поглиблено розуміння термінів «концепт», «концептосфера» та «художній концепт». За підсумками аналізу запропоновано узагальнене визначення «концепт»: це когнітивна структура, що поєднує емоційний, культурний та ментальний складники, є результатом пізнавальної діяльності людини та відображає її уявлення про світ. Проаналізовано мовні засоби вираження емотивності сищика у творах А. Конан Дойля. Окремо розкрито специфіку концепту DETECTIVE (СИЩИК) у контексті англomовної класики та охарактеризовано його прояв у повісті «Собака Баскервілів». На основі зібраних матеріалів створено електронний навчальний посібник із використанням Google Sites, Google Forms і Quizlet, що сприяє кращому засвоєнню матеріалу, підвищенню мотивації студентів і ефективності навчального процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Бурла М. В. Образ детектива-аматора у творчості А. Конан-Дойля // Вчені записки кафедри документознавства та інформаційної діяльності : збірник наукових праць. Вип. 3. Дніпро : НМетАУ, 2021. С. 97–103.
- [2] Кадемія М. Ю. Електронний навчальний посібник на інтерактивній основі / М. Ю. Кадемія, О. В. Шестопалюк // Педагогічний дискурс. – 2007. – Вип. 2. – С. 72–77. – URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/peddysk_2007_2_17

- [3] Калюжна, А. Б. Архетипний образ концепту сищик в англomовному класичному детективі / А. Б. Калюжна // Закарпатські філологічні студії / редкол.: І. М. Зимомря (голов. ред.), О. Ю. Кочмар, Х. І. Зикань та ін. – Ужгород : Видавничий дім «Гельветика», – 2019. – Т. 1, вип. 8. – С. 70–76. – Бібліогр.: с. 75–76 (40 назв); рез. укр., англ.
- [4] Приходько А. М. Концептосфера як системно упорядкована сукупність концептів / А. М. Приходько // Науковий часопис Нац. пед. ун-ту ім. М.П. Драгоманова. – 2007. – Вип. 1. – С. 245–249.

УДК 81'25

ОСОБЛИВОСТІ СИНХРОННОГО ТА МАШИННОГО ПЕРЕКЛАДУ В ПОЛІТИЧНОМУ КОНТЕКСТІ

Бушель Станіслав

здобувач бакалаврського рівня спеціальності «Філологія»,
спеціалізації «Прикладна лінгвістика»,

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова,

Україна, м. Миколаїв

stasbushel@gmail.com

Науковий керівник: старший викладач **Мочалова Наталія**

Анотація. У статті розглянуто особливості синхронного та машинного перекладу в політичному дискурсі. Проаналізовано основні виклики, з якими стикаються перекладачі при передачі політичної лексики, ідеологічно навантажених понять і культурно зумовлених реалій. Виокремлено різницю між перекладацькими стратегіями людини та машини, вказано на проблеми адекватності, точності та нейтральності перекладу.

Ключові слова: синхронний переклад, машинний переклад, політичний дискурс, перекладацькі стратегії, адекватність.

Bushel Stanislav

FEATURES OF SIMULTANEOUS AND MACHINE TRANSLATION IN POLITICAL CONTEXT

Abstract. The article examines the features of simultaneous and machine translation in political discourse. The main challenges faced by translators in conveying political terminology, ideologically loaded concepts and culturally bound realities are analyzed. The differences between human and machine translation strategies are highlighted, with attention to adequacy, accuracy and neutrality.

Keywords: simultaneous translation, machine translation, political discourse, translation strategies, adequacy.

Вступ. У сучасному глобалізованому світі, де інформація передається миттєво, а політичні події мають міжнародний резонанс, роль перекладача стає надзвичайно важливою. Особливо це стосується політичного дискурсу – однієї з найскладніших і найвідповідальніших сфер комунікації. Політична мова відзначається специфічною лексикою, риторичними прийомами, культурними та ідеологічними кодами, що вимагає від перекладача не лише глибокого знання мов, а й політичної обізнаності, контекстуального мислення та професійної інтуїції.

У цьому контексті актуальним стає питання якості перекладу політичного дискурсу, особливо у двох формах – синхронному перекладі, який виконується «на ходу» під час офіційних

зустрічей, самітів, переговорів; та машинному перекладі, який все частіше використовується у ЗМІ, онлайн-трансляціях, автоматизованих системах обробки інформації. Обидва типи перекладу мають свої переваги та обмеження, а в політичному контексті ці обмеження можуть мати серйозні наслідки – від непорозумінь до міжнародних скандалів.

Метою цієї статті є детальне розкриття особливостей синхронного та машинного перекладу саме в політичному контексті, аналіз проблем, з якими стикаються перекладачі, та окреслення перспектив розвитку перекладацьких технологій у цій галузі.

Основна частина. Політичний дискурс – це комунікативна діяльність, що реалізується через мову та має на меті вплив на громадську думку, прийняття рішень, формування ідеологій [12]. Політичні тексти та виступи вирізняються складністю синтаксису, використанням метафор, евфемізмів, алюзій, риторичних фігур, що значно ускладнює процес перекладу [1]. У політичній мові важлива точність, нейтральність і водночас вірність ідеологічному змісту, адже навіть дрібна помилка у перекладі може спровокувати неправильне трактування меседжу [4].

Синхронний переклад – це надскладний тип перекладу, який вимагає миттєвої реакції, високого рівня концентрації, досконалого володіння мовами та глибокого знання теми обговорення [2]. У політичному контексті перекладачі часто працюють під тиском часу, маючи обмежений доступ до підготовчих матеріалів. [6]

Особливості:

- Темп мовлення: політики часто говорять швидко, емоційно, іноді – спонтанно [5].
- Наявність культурних реалій: згадки про події, історичних осіб, ідеології [13].
- Потреба у нейтралізації: перекладач не має права змінювати зміст, але повинен адаптувати фрази для сприйняття іншомовною аудиторією [1].
- Конфіденційність та етика: перекладач має зберігати політичну неупередженість [4].

Серед труднощів – переклад каламбурів, метафор, специфічних термінів (наприклад, “soft power”, “lame duck”, “shadow cabinet”), які не мають прямих відповідників в інших мовах [2].

Таким чином, синхронний переклад вимагає від перекладача не лише мовної майстерності, а й здатності швидко орієнтуватися у змісті і політичному контексті, зберігаючи при цьому нейтральність і точність. Це один з найбільш складних видів перекладу, що вимагає високої професійної підготовки та емоційної стійкості [9].

Машинний переклад, завдяки розвитку нейронних мереж і штучного інтелекту, став важливим інструментом у сучасній практиці перекладу. Проте його використання у політичному контексті має суттєві обмеження [7].

Машинні перекладачі, як-от Google Translate, DeepL, ChatGPT, демонструють значний прогрес у розумінні граматики та лексики, однак їхні можливості обмежені в таких аспектах:

- Контекстуальна обмеженість: машини не можуть інтерпретувати весь спектр контекстуальних нюансів, які виникають у політичних виступах, таких як іронія, сарказм або політичні алюзії. Наприклад, вислів “peacekeeping mission” може бути неправильно інтерпретований, якщо система не розуміє політичний контекст цього терміну [12].
- Неточність термінології: хоча машинні системи можуть точно перекладати загальні слова, специфічні політичні терміни, такі як “sanctions”, “democracy promotion”, або “global south”, можуть бути неправильно передані або зовсім не мати відповідників в іншій мові [11].
- Стилiстичні труднощі: політична мова має особливий стиль, який включає риторичні прийоми, метафори та інші засоби, що вимагають тонкої адаптації. Машина не здатна точно передати емоційний окрас тексту або його вплив на аудиторію [13].

Водночас, машинний переклад має суттєві переваги, зокрема, в обробці великих обсягів тексту. Він дає змогу швидко отримати загальне уявлення про зміст документа, але не є достатнім для точного, ідеологічно коректного та культурно адаптованого перекладу.

Коли ми порівнюємо синхронний і машинний переклад, важливо звернути увагу на кілька ключових аспектів:

- Швидкість і точність: синхронний переклад відзначається високою швидкістю, оскільки здійснюється безпосередньо під час виступу, проте він вимагає від перекладача високої точності та готовності до миттєвих змін у темі дискусії. Машинний переклад також є швидким, однак точність часто залежить від алгоритму, а в політичному контексті – від складності тексту [8].

- Контекстуальність і термінологія: синхронний переклад дозволяє зберігати точність термінів і забезпечувати відповідність політичному контексту, оскільки перекладач володіє знанням конкретної ситуації. Машини ж можуть мати труднощі з точним передаванням політичної термінології, особливо в контексті ідеологічних та культурних відмінностей [7].

- Стилiстична адаптація: синхронний переклад дозволяє перекладачеві адаптувати стиль виступу, зберігаючи політичний підтекст та емоційну забарвленість. Машинний переклад не здатний забезпечити такий рівень стилістичної адаптації, що може призвести до втрати важливих нюансів [11].

Висновок. У політичному контексті переклад має величезне значення для забезпечення точності інформації та збереження її політичного підтексту. Як синхронний, так і машинний переклад мають свої переваги та недоліки, але важливо зазначити, що людський фактор в перекладі залишається незамінним, особливо коли йдеться про політичний дискурс, де точність, нейтральність та культурна адаптація є критично важливими.

Синхронний переклад забезпечує високу точність і відображення стилістичних особливостей мови, що є особливо важливим для міжнародних переговорів і політичних зустрічей. Машинний переклад, хоча й має обмеження, є незамінним інструментом для швидкого перекладу великих обсягів інформації і може бути використаний як допоміжний засіб для перекладачів.

Розвиток технологій штучного інтелекту і нейронних мереж може покращити якість машинного перекладу в політичному контексті, але людський перекладач залишатиметься незамінним у складних, багатозначних ситуаціях, де важлива кожна деталь.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Baker, M. (2011). *In other words: A coursebook on translation* (2nd ed.). Routledge.
- [2] Bassnett, S. (2014). *Translation studies* (4th ed.). Routledge.
- [3] Crystal, D. (2006). *Language and the internet* (2nd ed.). Cambridge University Press.
- [4] Гарбовський, Ю. М. (1999). *Теорія перекладу*. Київ : Либідь.
- [5] Hatim, B., & Mason, I. (1990). *Discourse and the translator*. Longman.
- [6] House, J. (2015). *Translation quality assessment: Past and present*. Routledge.
- [7] Hutchins, W. J., & Somers, H. L. (1992). *An introduction to machine translation*. Academic Press.
- [8] Koehn, P. (2010). *Statistical machine translation*. Cambridge University Press.
- [9] Newmark, P. (1988). *A textbook of translation*. Prentice Hall.
- [10] Nida, E. A., & Taber, C. R. (1982). *The theory and practice of translation*. E. J. Brill.
- [11] O'Hagan, M., & Ashworth, D. (2002). *Translation-mediated communication in a digital world: Facing the challenges of globalization and localization*. Multilingual Matters.
- [12] Schäffner, C. (Ed.). (2007). *Political discourse, media and translation*. Cambridge Scholars Publishing.
- [13] Trosborg, A. (Ed.). (1997). *Text typology and translation*. John Benjamins Publishing.

УДК 378.147:004

СТВОРЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ПОСІБНИКА ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ: ЛІНГВІСТИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ У ХУДОЖНЬОМУ ПРОСТОРІ ДЖ. РОУЛІНГ

Волкова Юлія

здобувачка бакалаврського рівня спеціальності «Філологія»,
спеціалізації «Прикладна лінгвістика»,

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова,

Україна, м. Миколаїв

ulia29163@gmail.com

Науковий керівник: кандидат філологічних наук, доцент **Данильчук Ольга**

Анотація. У тезах розглянуто особливості створення електронного навчального посібника для самостійної роботи студентів-філологів на основі лінгвістичного аналізу художнього простору романів Дж. Роулінг. У центрі уваги – інтеграція лінгвістичного моделювання в електронний формат подання навчального матеріалу. Здійснено акцент на когнітивно-дискурсивних підходах до аналізу концептосфери, методиці формування навчальних завдань, а також візуалізації лінгвістичних структур і смислових полів. Запропоновано ефективну модель електронного ресурсу, що поєднує інтерпретацію художнього тексту з активною самостійною роботою студентів, розвиває аналітичні, інтерпретаційні й дослідницькі навички, адаптовані до цифрового освітнього середовища.

Ключові слова: електронний посібник, концептосфера, лінгвістичне моделювання, художній простір, дискурс, Дж. Роулінг, когнітивна лінгвістика, самостійна робота.

Volkova Yuliia

CREATING AN ELECTRONIC STUDY GUIDE FOR STUDENT INDEPENDENT WORK: LINGUISTIC MODELING IN THE FICTIONAL WORLD OF J.K. ROWLING

Abstract. The paper presents a concept of an electronic textbook aimed at organizing independent linguistic analysis based on the fictional world created by J. K. Rowling. The proposed educational resource is built upon the integration of cognitive-discursive and conceptual approaches to language phenomena within literary texts. Particular attention is paid to the modelling of conceptspheres, lexical-semantic fields, and pragmatic structures through interactive modules. The textbook structure includes thematic tasks, semantic maps, multimedia elements, and exercises for interpretation and self-assessment. The integration of linguistic modelling with digital visualization tools enhances cognitive involvement and supports the development of analytical and interpretative skills among philology students. The electronic format ensures flexibility, adaptability, and interactivity in learning.

Keywords: electronic textbook, linguistic modelling, conceptsphere, fictional discourse, J. K. Rowling, interpretation, philology education, independent learning.

Вступ. Цифрова трансформація сучасної освіти вимагає нових підходів до організації самостійної роботи студентів, зокрема у філологічній галузі. Одним з ефективних інструментів такої трансформації є створення електронних навчальних посібників, які забезпечують не лише доступність матеріалу, а й інтерактивність, гнучкість і можливість адаптації до індивідуальних освітніх потреб. Актуальність теми обумовлена потребою в інноваційних формах подання лінгвістичного матеріалу, які б дозволяли студентам працювати з автентичними текстами, виконувати аналітичні та інтерпретаційні завдання, засвоювати понятійно-категоріальний апарат сучасної лінгвістики.

У цьому контексті художній простір творів Дж. Роулінг постає як ефективне поле для лінгвістичного моделювання. Його концептуальна насиченість, культурна маркованість і багаторівнева структура дозволяють використовувати тексти письменниці для формування навичок аналізу концептів, ідентифікації дискурсивних стратегій, розпізнавання мовленнєвих актів і вивчення прагматичних аспектів мовлення. Саме тому доцільно розробити електронний посібник, який інтегрує ці складники у формат самостійної роботи студентів-філологів.

Мета дослідження – розробити електронний навчальний посібник для самостійної роботи студентів-філологів, що базується на лінгвістичному моделюванні художнього простору творів Дж. Роулінг, з метою формування у здобувачів вищої освіти аналітичних, інтерпретаційних та прагматичних навичок опрацювання автентичних текстів у межах сучасної лінгвістичної парадигми.

Основна частина. У сучасній гуманітарній освіті самостійна робота студентів відіграє ключову роль у формуванні аналітичного, критичного та дослідницького мислення. З огляду на динаміку цифрової трансформації освітнього процесу особливої актуальності набуває створення інтерактивних електронних ресурсів, які не лише репрезентують навчальний матеріал, але й забезпечують ефективну когнітивну взаємодію користувача з контентом. У цьому контексті розробка електронного посібника на основі художнього простору романів Дж. Роулінг дає змогу поєднати лінгвістичне моделювання з функціональними можливостями мультимедійного середовища [1].

Художній текст, зокрема жанрово маркований як фентезі, має багаторівневу лінгвістичну структуру. Твори Дж. Роулінг відзначаються високою частотою концептологічно насиченої лексики, значною кількістю неологізмів, конотативно активною синтаксичною організацією та гнучкою прагматичною структурою. Усе це перетворює текст у базу для побудови мовних моделей, в основі яких – семантична організація, когнітивна архітектоніка концептів, стилістичні прийоми впливу на реципієнта.

Одним з центральних аналітичних інструментів у межах лінгвістичного моделювання є концептосфера – сукупність концептів, пов'язаних між собою системними й асоціативними зв'язками в межах конкретного художнього простору. У текстах Дж. Роулінг концептосфера відзначається багатомірністю та символічною насиченістю. Особливе місце в ній займають такі базові концепти, як «магія», «добро», «зло», «родина», «вибір», «доля», «страх», «надія», які задають аксіологічну орієнтацію всього наративу. В електронному посібнику ці концепти стають осередками навчального модулювання: навколо них структуровано завдання на виявлення лексико-семантичних полів, стилістичних фігур, дискурсивних стратегій [2].

Концепт «магія» у художньому просторі Роулінг виявляється не лише як функціональний елемент сюжету, але й як ключова семантична категорія, що визначає ієрархію цінностей та моделей поведінки персонажів. Його реалізація простежується через багаторівневу систему лексичних номінацій, серед яких – іменники-назви заклять, назви предметів, назв установ та організацій магічного світу, а також дієслова, що позначають перетворення або вплив. Аналітичні завдання в посібнику спрямовані на класифікацію таких лексем, побудову семантичних мап, аналіз морфологічної структури неологізмів.

Не менш важливим для лінгвістичного моделювання є концепт «вибір», який постає як смислотворчий центр у розвитку наративу. Студенти мають змогу дослідити, як через діалог, непряму мову, інтертекстуальні відсилки й систему символів Роулінг реалізує ідею свободи волі та моральної відповідальності. Електронний формат дозволяє включати інтерактивні картки з фрагментами тексту, а також завдання на ідентифікацію концептів у контексті, порівняння англійських оригіналів з перекладами, що сприяє розвитку перекладознавчої та інтерпретаційної компетентності [4].

Особливістю електронного посібника є структура, побудована за модульним принципом: кожен модуль присвячено одному із концептів або мовних явищ. Кожен тематичний блок містить теоретичний опис, приклади з тексту, набір завдань з різним рівнем складності,

тестові вправи для самоперевірки та розділ «Критичне читання», який стимулює рефлексію. Такий підхід дозволяє здійснити поступове занурення у матеріал: від виявлення фактів – до критичного осмислення, узагальнення та власного інтерпретаційного висновку.

Мовна репрезентація концептів у творах Дж. Роулінг має також прагматичну й стилістичну цінність. Значна кількість ідіоматичних зворотів, авторських неологізмів, контекстуальних синонімів і стилістичних фігур створює умови для формування у студентів навичок контекстного аналізу. В електронному середовищі реалізовано завдання, які передбачають розпізнавання функції мовного елементу у контексті, інтерпретацію його значення, побудову гіпотез щодо авторського наміру. Таким чином, посібник виходить за межі традиційного репродуктивного формату та забезпечує розвиток аналітичної й дослідницької компетентності [5].

Ще одним ключовим компонентом посібника є система візуалізації мовних моделей. За допомогою схем, діаграм, асоціативних сіток студенти мають змогу простежити структуру концептосфери, визначити типи взаємозв'язків між концептами, співвіднести мовні одиниці з відповідними когнітивними доменами. Інтерактивна побудова таких структур заохочує до активної участі в аналізі, сприяє запам'ятовуванню та формуванню системного мислення.

Перевагою електронного формату також є можливість інтеграції мультимедійного контенту: аудіофрагментів оригінального тексту, відео з екранізацій, авторських інтерв'ю, карт візуального світу твору. Це дозволяє збагачувати навчальне середовище, активізувати різні канали сприйняття інформації, формувати міждисциплінарне бачення лінгвістичного матеріалу. Завдяки цьому підхід до навчання стає комплексним: поєднуються когнітивні, афективні та операційні компоненти діяльності студента.

Інтерактивність посібника реалізується також через можливість коментування, групової роботи, інтеграції результатів у хмарне сховище, автоматичного збереження прогресу. Це особливо важливо у змішаному або дистанційному форматі навчання, де самостійна робота студентів стає основною формою опрацювання матеріалу. Електронна платформа адаптується до мобільних пристроїв, що забезпечує зручність використання в будь-якому середовищі [3].

У змісті електронного посібника реалізовано принцип варіативності завдань: кожен студент має можливість обирати між базовими, творчими або дослідницькими траєкторіями. Таким чином, враховуються індивідуальні особливості пізнавального стилю, мотивації, рівня підготовки, а також підвищується внутрішня зацікавленість у результаті. Зворотний зв'язок реалізується через підказки, тести з самоперевіркою, оцінювання результатів у реальному часі [4].

Отже, створення електронного посібника на базі лінгвістичного моделювання текстів Дж. Роулінг дозволяє сформувати ефективний навчальний ресурс, що поєднує академічну теоретичну базу з інноваційною цифровою реалізацією. Завдяки гнучкості структури, багатому ілюстративному матеріалу, інтерактивним функціям і глибокому залученню студентів до аналізу художнього мовлення, такий посібник сприяє розвитку лінгвістичної компетентності в її повному спектрі – від базового рівня володіння термінологією до самостійного дослідження художнього дискурсу [Там само].

Висновки. Запропонована концепція електронного посібника для самостійної роботи студентів-філологів засвідчує ефективність інтеграції лінгвістичного моделювання у цифровий освітній контекст. Структура посібника, побудована на концептосфері художнього простору романів Дж. Роулінг, дозволяє глибоко осмислити мовні явища, опрацювати складні семантичні конструкції та розвинути навички критичного аналізу тексту. Завдяки поєднанню аналітичних, візуальних та інтерпретаційних завдань, ресурс не лише забезпечує пізнавальну активність студентів, а й формує стійку дослідницьку мотивацію.

Лінгвістичне моделювання в межах електронного середовища створює умови для розвитку когнітивної гнучкості, саморефлексії, здатності до узагальнення та творчого переосмислення матеріалу. Інтерактивність, мультимедійність, адаптивність та варіативність – ключові принципи, на яких ґрунтується цей тип навчального ресурсу. Розроблений посібник

має потенціал для подальшого масштабування та адаптації до інших художніх текстів, мов, спеціалізацій і форм навчання, що відкриває широкі перспективи для впровадження у практику вищої лінгвістичної освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Войцехівський О. В. Лінгвістичне моделювання: теоретичні засади та прикладні аспекти / О. В. Войцехівський // *Наукові записки Інституту філології*. – 2020. – № 44. – С. 112–120.
- [2] Гридіна Н. Ю. Концептосфера художнього твору як когнітивно-дискурсивна система / Н. Ю. Гридіна // *Когнітивні студії мови*. – 2021. – Вип. 36. – С. 148–156.
- [3] Роулінг Дж. К. Гаррі Поттер і келих вогню / пер. В. Морозова. – Львів : А-Ба-Ба-Га-Ла-Ма-Га, 2015. – 592 с.
- [4] Караман І. М. Дискурс як об'єкт лінгвістичного дослідження / І. М. Караман // *Мовознавство*. – 2019. – № 2. – С. 34–42.
- [5] Lakoff G. *Metaphors We Live By* / Lakoff G., Johnson M. – Chicago : University of Chicago Press, 2003. – 256 p.

УДК 378.147:004

СТВОРЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ПОСІБНИКА ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ: ОСОБЛИВОСТІ КОНЦЕПТОСФЕРИ У ХУДОЖНЬОМУ ПРОСТОРИ ГОЛЛІ ДЖЕКСОН

Грицек Юлія

здобувачка бакалаврського рівня спеціальності «Філологія»,
спеціалізації «Прикладна лінгвістика»,

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова,
Україна, м. Миколаїв
ugricek@gmail.com

Науковий керівник: кандидат філологічних наук, доцент Данильчук Ольга

Анотація. Стаття присвячена дослідженню концептосфери Голлі Джексон на прикладі роману авторки “*A Good Girl’s Guide to Murder*”. Розкривається сутність понять «концепт», «концептосфера» та «художній концепт» у межах сучасного літературознавства. Особливу увагу приділено аналізу концептів HUMAN (ЛЮДИНА) та DETECTIVE (ДЕТЕКТИВ). З’ясовано, які мовні одиниці беруть участь в їхньому формуванні. На базі дослідження створено електронний навчальний посібник за вказаною вище темою.

Ключові слова: концепт, концептосфера, художній концепт, електронний посібник, Голлі Джексон.

Hrytsek Yulia

FEATURES OF THE CONCEPTOSPHERE IN THE ARTISTIC SPACE OF HOLLY JACKSON

Abstract. The article is devoted to the study of Holly Jackson’s conceptosphere on the example of the author’s novel “*A Good Girl’s Guide to Murder*”. The essence of the concepts “concept”, “conceptosphere” and “artistic concept” within the framework of modern literary studies is revealed. Particular attention is paid to the analysis of the concepts of HUMAN and DETECTIVE. It is found out which linguistic units are involved in their formation. On the basis of the study, an electronic manual on the above topic was created.

Keywords: concept, conceptosphere, artistic concept, an electronic manual, Holly Jackson.

Вступ. У сучасному освітньому контексті надзвичайно важливим стає використання електронних ресурсів. Вони слугують потужним інструментом для самостійної роботи студентів. Таке зосередження зумовлене потребою розвивати у студентів навички автономного навчання, критичного мислення та вміння аналізувати складні теоретичні й практичні матеріали. Питання, що стосуються розробки та застосування електронних освітніх ресурсів, зокрема електронних підручників, були предметом досліджень таких науковців, як Ю. Горішко, Л. Гризун, В. Ключко, О. Пеньков, О. Уваров та ін. [6]. Під час створення електронного посібника, присвяченому творам Г. Джексона, ми керувалися результатами вивчення концепту *HUMAN* (ЛЮДИНА) та *DETECTIVE* (ДЕТЕКТИВ).

Серед багатьох термінів, що мають значення як у загальній науці, так і в гуманітарній сфері, особливе місце належить концепту. Утім, аналіз наявних визначень показує, що ані єдиного узгодженого розуміння концепту, ані сталої класифікації підходів до нього, досі немає. Термін «концепт», без сумніву, є калькою з латинського слова «conceptus», що означає «зачаття», «запліднення». Концепт як лінгвістична одиниця тлумачиться різними вченими у різних аспектах. Ю. С. Степанов розглядає концепт як «згусток культури», що складається з базового, асоціативного змісту та внутрішньої форми. І. Кант бачить концепт як загальне уявлення, яке формується шляхом абстрагування суттєвих ознак від несуттєвих. Л. С. Виготський вважає, що концепт виникає у процесі навчання і є продуктом когнітивної діяльності людини. В. І. Карасик розглядає концепт як відображення мовної картини світу, яке фіксує культурно значущу інформацію. Таким чином, концепт є багатогранним утворенням, яке охоплює культурні, когнітивні та лінгвістичні аспекти людської свідомості. У лінгвістичній літературі концепт розглядається як універсальна сутність, що формується у свідомості на основі безпосереднього чуттєвого досвіду та взаємодії людини з предметами (З. Попова, І. Стернін). У сучасній лінгвістиці існує три основні підходи до розуміння поняття «концепт»: лінгвістичний, когнітивний та культурологічний (А. Гаврилюк; О. Саліванова; А. Приходько). Значний внесок у розуміння концепту як складної ментальної сутності, яка відображає авторську інтенцію та культурно-історичний контекст твору, зробили вчені як Л. Айзенбарт, Т. Бовсунівська, В. Бусел, К. Голобородько, Д. Денісова, М. Маркова, В. Маслова, І. Фісак, Н. Фрасинюк та С. Шурма.

Мета роботи полягає у вивченні та визначенні понять «концепт», «концептосфера» та «електронний посібник» а також у дослідженні особливостей мовних, що використовуються для створення концептів у художньому тексті, в романах Г. Джексона.

Основна частина. Концепт, у сучасному мовознавстві, постає як базова одиниця ментальної свідомості, що віддзеркалює набуті людиною знання та пережитий досвід. Він має вирішальне значення у когнітивній лінгвістиці та лінгвокультурології, слугуючи фундаментом для класифікації та осмислення навколишньої дійсності.

У працях Л. Виготського концепт постає як породження свідомості, котре втілює взаємодію пізнання, мови та соціуму. Він утворюється завдяки узагальненню набутого досвіду й співпраці особистості з культурним середовищем [3, с. 115].

Вчена О. Селіванова вважає, що концепт – це «інформаційна структура свідомості, певним чином організована одиниця пам'яті, що містить сукупність знань про об'єкт пізнання, вербальних і невербальних, набутих шляхом взаємодії п'яти психічних функцій свідомості та позасвідомого» [20, с. 210].

У свою чергу В. Іващенко зауважує, що «концепт» – це «згусток культури у свідомості людини», що фіксує історичний досвід, ментальність і культурні традиції. Він має три основні шари: актуальний зміст, асоціативний зміст і внутрішню форму [8, с. 208].

Також вчений Ф. Бацевич визначає концепт як «поняття, що впроваджується задля пояснення процесів міркування, і яке асоційоване з елементами ментальних та/або психічних ресурсів людської свідомості; робоча одиниця пам'яті та цілісної картини світу (включно з мовною); смисли, якими оперує людина у процесах мислення та які відображають зміст

досвіду й знань, результати всієї людської діяльності, а також процесів пізнання світу у вигляді певних «квантів» знання [10, с. 235].

Зважаючи на вищесказане, маємо підстави констатувати, що концепт – явище багатогранне. Він включає в себе когнітивні, лінгвістичні, культурологічні, психологічні та філософські площини. Його трактування обумовлене задачами та методами конкретної науки.

Відтак, існує три типи концептів: текстові, художні та культурні. Слід зазначити, що в лінгвістиці не існує єдиної класифікації концептів, яка могла б слугувати керівним принципом.

Вчена С. Башлатова тлумачить «текстовий концепт» як – «мовно-мисленнєва конструкція змістового плану, що характеризується багатозначністю та надкатегоричністю, яка на текстовому рівні передбачає певний набір ознак метаобразу художнього твору для його подальшого смислового наповнення» [2, с. 38].

Згідно з твердженням В. Ніконова, художні концепти істотно відрізняються від нехудожніх як за своєю сутністю, так і за способом їхньої презентації. Вони вирізняються багатоаспектністю та складністю, що пояснюється їхньою значною інформаційною глибиною [12, с. 32].

За визначенням Л. Губи, художній концепт має наступні особливості:

- індивідуалістичність: концепт є унікальним для кожного автора, відображаючи його особисті переживання та творчий стиль;
- особистісність: формується на основі особистого досвіду та внутрішнього світу автора;
- розмитість: часто не має чітких меж, залишаючи простір для різноманітних інтерпретацій;
- психологічна складність: включає уявлення, почуття, емоції та вольові прояви;
- художня асоціативність: виникає на основі взаємодії різних елементів твору;
- культурний та емоційний досвід: чим багатший досвід автора, тим глибші його концепти [7, с. 616].

Таким чином, художній концепт є засобом вираження унікального авторського бачення, що інтегрує раціональні, емоційні та символічні елементи.

Культурні концепти, в свою чергу, характеризують як «ключові слова культури», які тісно пов'язані з цінностями, ідеалами та установками певного етносу. Вони функціонують як визначальні ментальні утворення, що максимально відображають особливості національної ідентичності та світосприйняття. Культурно-специфічні концепти можуть мати різний рівень значущості для різних носіїв мови, що робить їх важливими елементами культурної ідентичності [18, с. 251].

Слід підкреслити, що в сьогодишньому світі, де інформаційні потоки перетинаються з культурними кодами, а наукові здобутки породжують нові способи розуміння дійсності, ключовим є поняття концептосфери.

Варто зазначити, що концептосферу можна визначити як упорядковану сукупність концептів, які існують у свідомості індивіда або певної групи та об'єднані за певною ознакою. У мистецтві концептосфера часто розглядається як система художніх концептів, представлених у творчості митця, наприклад, письменника чи художника [7, с. 616].

Науковець А. Огар розглядає концептосферу як синтез різних типів концептів, які утворюють концептуальний домен, а сукупність цих доменів формує концептосферу [11].

М. Полюжин вважає, що концептосфера – це простір ментальних образів, що репрезентують структуровані знання людини [15, с. 45]. Концептосфера є високоорганізованою системою, де концепти вступають у відношення подібності, відмінності та ієрархії відповідно до їхніх індивідуальних характеристик.

З метою систематизації та доступного подання знань про поняття «концепт» і «концептосфера», а також на основі аналізу концептосфери творів Г. Джексона, результатом дослідження стало створення електронного навчального посібника у форматі вебсайту,

призначеного для самостійної роботи студентів. Така форма подання матеріалу дозволяє інтегрувати текстові, візуальні та інтерактивні елементи, що сприяють кращому засвоєнню навчального матеріалу.

Сама концепція електронного посібника перебуває у процесі формування, що супроводжується різними спробами визначення цього поняття та визначення його меж застосування. У наукових публікаціях пропонуються різні трактування поняття «електронний посібник» з точки зору педагогіки, психології та методики.

За думкою Н. Кононець, електронний посібник є універсальним інтерактивним гіпермедійним методичним і дидактичним підручником, який містить широке коло питань з однієї чи кількох навчальних дисциплін у форматі гіпертекстового середовища. Такі програми характеризуються гіпертекстовою структурою навчального матеріалу, наявністю систем керування з елементами штучного інтелекту та розвиненими мультимедійними складовими [22].

Вчений Н. Фіголь зазначає, що особливість електронного посібника полягає в його розумінні як електронного навчального видання, яке розроблено для сприяння практичній роботі або освоєнню навчальної дисципліни. Матеріал у ньому представлений у форматі, що полегшує вивчення та викладання, а також пройшов редагування та видавниче опрацювання. Електронний посібник здатний функціонувати як один із типів електронних навчальних видань, частково доповнюючи або навіть замінюючи звичний підручник при подачі навчального матеріалу з конкретного предмету або курсу [21, с. 27].

Електронні посібники призначені для використання у навчальному процесі та забезпечують інтерактивну взаємодію з користувачем. Вони можуть включати різноманітні мультимедійні елементи, такі як графіка, анімація, звук та відео, що підтримують процес навчання та самоконтролю.

Підсумовуючи наведені міркування, стає очевидним: в епоху інформатизації виробництва, стрімких змін технологій та ресурсів, електронні навчальні видання як дидактичні інструменти нового типу, що орієнтовані на самостійну позааудиторну навчально-пізнавальну діяльність студентства, покликані сприяти підвищенню ефективності освітнього процесу, а також успішності самостійної навчально-пізнавальної роботи, що спрямована на досягнення студентами більшої самостійності, за умови впровадження в їхню навчально-пізнавальну діяльність таких важливих механізмів, як рефлексія та сенсibilізація.

Для розробки електронного посібника для визначеної нами теми ми використовували сервіс Google Sites. Google Sites – це хмарний сервіс, спроєктований для оперативного створення вебсторінок, і мається на увазі, що ніяких знань з програмування або розмітки не потрібно, не кажучи вже про технічні нюанси налаштування вебслужб і баз даних.

Google Sites це простий конструктор для створення особистих та деяких бізнес-сайтів. Його основні можливості включають:

- 1) шаблони: 9 шаблонів з адаптивним дизайном та 6 темами кожний;
- 2) редактори: Візуальний редактор з методом drag and drop та текстовий редактор з підтримкою HTML;
- 3) віджети: Календарі, форми, кнопки, таблиці тощо;
- 4) інтеграції: Повна сумісність з іншими сервісами Google;
- 5) загальний доступ: Спільна робота з трьома рівнями доступу та можливість зробити сайт приватним;
- 6) оптимізація: Базові SEO-інструменти та автоматичне збереження сайтів [15].

Варто зазначити, що Google Sites пропонує простий спосіб створення односторінкових та повноцінних сайтів, який підходить як для малих підприємств, так і для індивідуальних користувачів. Він дозволяє створювати сайти для компаній, проєктів чи заходів без необхідності володіти програмуванням чи знанням вебдизайну. Створені сайти автоматично адаптуються до різних розмірів екранів, забезпечуючи комфортний перегляд на будь-якому пристрої.

Щоб створити сайт на платформі Google Sites, я застосувала кілька етапів та алгоритмів для створення блоків і додавання до них вмісту. Для початку необхідно увійти в свій Google акаунт та перейти на Google Sites. Далі потрібно натискати кнопку «Створити» або «Create», яка розташована в верхньому лівому куті екрану.

Наступним кроком є вибір шаблону для сайту. Для цього слід натиснути на опцію «Image» та обрати «Upload» для завантаження власного шаблону. Якщо ж хочеться обрати шаблон із наявних варіантів, можна натискати на «Select», де є можливість знайти підходящий шаблон через пошук Google, що дозволяє вибрати з доступних варіантів в інтернеті. Я обрала шаблон через Google пошук.

Щоб створювати блоки, потрібно додавати для кожного окрему сторінку. Для цього на панелі праворуч слід натискати на опцію «Pages», а потім обрати «Додати сторінку» – значок «+». Важливо називати сторінки відповідно до теми чи назви блоку, щоб забезпечити логічну структуру сайту

1. В свою чергу, піз час розробки електронного посібника, ми додали такі блоки до нього: головна сторінка сайту містить текст привітального характеру, де користувач отримує інформацію про зміст сайту і його роботу:

2. Номе. Головна сторінка сайту, на якій представлено коротке введення в тематику посібника, а також огляд основних розділів. Це перша точка для ознайомлення з матеріалом та навігації по сайту.

3. Мова концептів: значення та особливості. Ця сторінка присвячена поясненню основних термінів та понять, таких як «концепт» та «концептосфера». Тут буде розглянуто їх значення, функції та роль у мовній картині світу. Визначатимуться також відмінності між різними типами концептів і їх вплив на формування мови.

4. Подорож у світ Голлі Джексон. На цій сторінці студенти познайомляться з творчістю Голлі Джексон та її підходами до створення художніх концептів. Окрім текстового матеріалу, буде представлено відео з її інтерв'ю, що дають додаткову інформацію про її підхід до письма та творче бачення.

5. Концепти авторки: у глибині її художнього світу. На цій сторінці розглядаються ключові концепти, що зустрічаються у творах Голлі Джексон, зокрема *HUMAN (ЛЮДИНА)* та *DETECTIVE (ДЕТЕКТИВ)*. Аналізується, як авторка за допомогою цих концептів формує унікальне бачення світу і ставлення до основних тем у своїх творах.

6. Магія слів: лінгвістичні інструменти. В цьому блоці студенти можуть ознайомитися з ключовими термінами, їх визначеннями та прикладами використання в контексті творчості Голлі Джексон

7. Самоперевірка знань. На цій сторінці пропонуються тести для самостійної перевірки засвоєних знань. Студенти можуть перевірити себе на розуміння матеріалу, що був розглянутий на попередніх сторінках сайту.

8. Рекомендації та літературні горизонти. Тут представлені додаткові матеріали для глибшого вивчення теми, такі як рекомендовані статті, книги та інші джерела, що дозволяють розширити знання про концептосферу та творчість Г.Джексон.

Для дослідження художнього концепту Голлі Джексон ми обрали концепти *HUMAN (ЛЮДИНА)* та *DETECTIVE (ДЕТЕКТИВ)*, оскільки ці поняття є ключовими для розуміння її творчості, зокрема в таких творах, як *A Good Girl's Guide to Murder*.

Аналіз концепту *HUMAN (ЛЮДИНА)* в творах Голлі Джексон розглядається через кілька ключових аспектів.

1. Дослідження моралі та правди – герої часто стикаються з моральними дилемами, що визначають їх вибір між особистими переконаннями та суспільними нормами.

2. Вплив суспільства – соціальні очікування і стереотипи формують поведінку персонажів, змушуючи їх боротися за свою ідентичність.

3. Темрява людської натури – Джексон досліджує темні аспекти психіки персонажів, зокрема їх здатність до жорстокості та маніпуляцій.

Таким чином, ми виділили що цей концепт розкривається через зображення персонажів, їх емоцій, мотивів і рішень, що демонструють людську вразливість, внутрішні суперечності та здатність до змін.

У свою чергу аналіз концепту *DETECTIVE* (ДЕТЕКТИВ), ми розглянули через такі головні аспекти:

1. Класична структура детективу – твори Голлі Джексон дотримуються традиційних елементів детективного жанру, таких як розслідування, поступове розкриття фактів і кульмінація, яка приводить до розв'язання загадки.

2. Вплив трилера та психологічної напруги – авторка активно використовує елементи трилера, створюючи атмосферу напруженості і невизначеності, що тримає читача в очікуванні до самого кінця.

3. Моральна двозначність – у творах Джексон часто присутня моральна неоднозначність, де герої, навіть будучи «детективами», змушені робити складний вибір між добром і злом, що додає глибини їхнім образам.

Висновок. У результаті дослідження було створено електронний посібник для самостійної роботи студентів на платформі Google Sites, який поєднує теоретичний матеріал, авторський аналіз художніх концептів Голлі Джексон, візуальний контент та інтерактивні елементи. Структура посібника охоплює ключові теми, зокрема пояснення понять «концепт» і «концептосфера», аналіз творів авторки, глосарій термінів, відеофрагменти та блок самоперевірки знань.

Такий формат подачі навчального матеріалу сприяє кращому засвоєнню інформації, розвитку аналітичного мислення та підвищенню мотивації студентів до самостійної пізнавальної діяльності. Електронний посібник є не лише дидактичним ресурсом, а й сучасним інструментом, що поєднує технологічність із глибоким змістовним наповненням.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Айзенбарт, Л. М. (2016). Термін «концепт»: проблема визначення та підходи до вивчення. *Наукові записки ТНПУ. Серія: Літературознавство*, (45), 314–325.
- [2] Балашова, С. С. (2017). Сучасне розуміння концепту. У *Актуальні проблеми германської філології в Україні та Болонський процес: Матеріали II Міжнародної конференції* (20–21 квітня 2007 року) (с. 38–40). Чернівці : Книги-XXI.
- [3] Виготський, Л. С. (1996). *Мислення і мова*. Київ : Основа.
- [4] Войтович, Н. В., & Найдьонова, А. В. (2017). *Використання хмарних технологій Google та сервісів web 2.0 в освітньому процесі*. Дніпро : ДПТНЗ «Дніпровський центр ПТОТС».
- [5] Волкова, Т. (2012). *Методичні засади створення і використання електронного підручника у професійній підготовці кваліфікованих робітників*: Методичний посібник. Київ : ІПТО НАПНУ.
- [6] Гаврилюк, А. П. (2012). Роль концепту у перекладознавстві. *Наукові записки [Національного університету «Острозька академія»]*. Серія: Філологічна, (25), 19–21.
- [7] Губа, Л. В. (2018). Художній концепт як репрезентант поетичної мовної свідомості. *Молодий вчений. Філологічні науки*, (3), 616–619.
- [8] Загнітко, А. П., & Богданова, І. В. (2017). *Лінгвокультурологія: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів (3-є вид., перероб. і доп.)*. Вінниця : ДонНУ імені Василя Стуса.
- [9] Іващенко, В. Л. (2003). Організація ментальності концепту. У *Семантика мови і тексту: Збірник статей VIII міжнародної наукової конференції* (с. 202–208). Івано-Франківськ : Плай.
- [10] Кант, І. (2000). *Критика чистого розуму* (І. Бурковський, пер.). Київ : Юніверс.

- [11] Кубрякова, Є. С., Дем'янков, В. З., Панкрац, Ю. Г., & Лузіна, Л. Г. (1996). *Концептуальна сфера*: Короткий словник когнітивних термінів. Москва : Вид-во Моск. ун-ту.
- [12] Мацьків, П. (2007). *Концептосфера БОГ в українському мовному просторі* (монографія). Дрогобич : Коло.
- [13] Ніконова, В. Г. (2008). *Концептуальний простір трагічного в п'єсах Шекспіра*: Поетико-когнітивний аналіз (Автореф. дис. докт. філол. наук: 10.02.04). Київ.
- [14] Польовик, П., Верченко, О., Уніченко, О., & Гаврюкова, А. (2015). Хмарний сервіс Google Sites. У *Інформаційні технології: Збірник наукових праць* (с. 184–188). Київ : Київський університет імені Бориса Грінченка.
- [15] Приходько, А. М. (2008). *Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики*. Запоріжжя : Прем'єр.
- [16] Саєвич, І. Г. (2013). Ключові концепти культури: критерії виокремлення. У *Слово і речення: синтактика, семантика, прагматика. Матеріали Міжнародної наукової конференції* (10–12 жовтня 2013 р.) (с. 249–255). Київ.
- [17] Селіванова, О. О. (2006). *Сучасна лінгвістика: Термінологічна енциклопедія*. Полтава : Довкілля. <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0001849>
- [18] Соломко, З. К. (2016). Електронний посібник як ефективний засіб організації самостійної навчально-пізнавальної діяльності студентів. *Молодий вчений*, (3), 433–436.
- [19] Фіголь, Н. (2012). Електронний навчальний посібник чи підручник: до проблеми визначення. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: *Проблеми української термінології*, (733), 53–56.
- [20] Ярич, М. В. (2014). Концептуальний аналіз як метод лінгвістичних досліджень. *Науковий вісник Чернівецького університету: Германська філологія*, (692–693), 345–347.
- [21] Jackson, H. (2019). *A Good Girl's Guide to Murder*. London : Egmont UK Limited.
- [22] Jackson, H. (2020). *Good Girl, Bad Blood*. London : Egmont UK Limited.

УДК 378.147:004

ПРИНЦИПИ СТВОРЕННЯ ВЕБСАЙТУ ДЛЯ ДОСЛІДЖЕННЯ СВІТУ ГРИ “DISCO ELYSIUM” ЧЕРЕЗ АНАЛІЗ СОЦІОЛІНГВІСТИЧНИХ МАРКЕРІВ ТА ЇХНЬОГО ВПЛИВУ НА СВІТ ГРИ

Доценко Олександр

здобувач бакалаврського рівня спеціальності «Філологія»,

спеціалізації «Прикладна лінгвістика»,

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова,

Україна, м. Миколаїв

sashadotsss@gmail.com

Науковий керівник: старший викладач **Мочалова Наталія**

Анотація. У статті розглянуто особливості створення вебсайту з теми для дослідження світу гри на основі теми: «Мовна варіативність і соціальна ієрархія в *Disco Elysium*: Аналіз соціолінгвістичних маркерів та їхнього впливу на світ гри» У дослідженні поєднано теоретичний аналіз із використанням сучасних освітніх технологій, що сприяє розвитку критичного мислення студентів і ефективному засвоєнню матеріалу.

Ключові слова: соціолінгвістика, соціолінгвістичний аналіз, мовна варіативність, соціальна ієрархія, *Disco Elysium*, соціолінгвістичні маркери.

Oleksandr Dotsenko

PRINCIPLES OF CREATING A WEBSITE ON RESEARCHING THE WORLD OF DISCO ELYSIUM VIDEO-GAME BASED ON THE ANALYSIS OF SOCIOLINGUISTIC MARKERS AND THEIR IMPACT ON THE GAME WORLD

Abstract. *The article explores the specifics of creating a website based on the research topic: «Linguistic Variation and Social Hierarchy in Disco Elysium: An Analysis of Sociolinguistic Markers and Their Impact on the Game World.» The study combines theoretical analysis with the use of modern educational technologies, contributing to the development of students' critical thinking and the effective assimilation of the material.*

Keywords: *sociolinguistics, sociolinguistic analysis, linguistic variation, social hierarchy, Disco Elysium, sociolinguistic markers.*

У сучасних умовах розвитку технологій, відеоігри зайняли велику частину медіа, що споживають мільярди гравців щороку. [5] Дослідження відеоігор, як частини медіа не є особливо популярним у академічному середовищі та часто ігнорується через певне упередження щодо них. Саме тому для свого соціолінгвістичного дослідження ми обрали Disco Elysium, по-перше для руйнування стереотипів, а по-друге для розвитку соціолінгвістичних досліджень в Україні завдяки новим медіа [4].

Мета дослідження – аналіз соціолінгвістичних процесів у Disco Elysium та створення навчального вебресурсу, що систематизуватиме ці дані з метою подальшого використання в наукових та освітніх цілях.

Об'єктом дослідження виступає відеогра 2019-го року Disco Elysium. Унікальний проєкт що руйнує упередження з приводу відеоігор, через те що відрізняється складною структурою оповіді, високим рівнем художнього виконання.

У вступі роботи підкреслюється актуальність теми, що зумовлена дослідженням мови як елементу культури в умовах розвитку цифрових медіа. Вивчення цього елементу допоможе нам краще зрозуміти як формуються соціальні ролі, класи та ієрархії в умовах ігрової реальності.

Теоретичне підґрунтя базується на засадах соціолінгвістики та теорії мовної варіативності Вільяма Лабова та критичного дискурсу-аналізу Нормана Фаркліу [1, 2].

Наукова новизна полягає в перенесенні соціолінгвістичного аналізу з реального мовлення на діалоги персонажів гри, що симулюють реальність за допомогою мови.

У першому розділі нашої дипломної роботи розглядаються основні засади теорій що будув використанні під час нашого дослідження [1, 2, 3].

У другому розділі ми торкаємося теми відеоігор як частини невід'ємної частини медіа, їхнього розвитку як соціокультурного феномену та їхньої ролі у висвітленні соціальних проблем на прикладі Disco Elysium [4].

У третьому розділі представлено практичну реалізацію дослідження – створення вебсайту. Ресурс включатиме дані отриманні з дослідження.

Це дослідження допомагає краще розуміти відеоігри як соціокультурний феномен, а також допоможе людям дізнатися більше про соціолінгвістику як науку за допомогою вебресурсу, який буде створений на основі дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Labov, W. Sociolinguistic Patterns, Philadelphia : University of Pennsylvania Press, 1972. 344 с.
- [2] Fairclough, N. Critical Discourse Analysis, London : Longman, 1995. 265 с.
- [3] Paulston, C. B., Tucker, G. R. (Eds.). Sociolinguistics : The Essential Readings Malden: Blackwell Publishing, 2003. 392 с.
- [4] Flanagan, M. Critical Play: Radical Game Design, Cambridge, MA : MIT Press, 2009. 353 с.
- [5] <https://explodingtopics.com/blog/number-of-gamers>

УДК 811.111'25:82-311.6

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ РЕАЛІЙ В АНГЛІЙСЬКИХ ДЕТЕКТИВАХ

Дрьомов Єгор

здобувач магістерського рівня спеціальності «Філологія»,
спеціалізації «Переклад»

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова,
Україна, м. Миколаїв
egordryomovi@gmail.com

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук, доцент **Мороз Тетяна**

Анотація. У статті розглядаються основні труднощі, пов'язані з перекладом реалій у жанрі англійського детективу. Проаналізовано типи реалій, особливості їх функціонування в оригінальних текстах та стратегії перекладу, що забезпечують збереження національного колориту. Особливу увагу приділено способам адаптації культурно специфічної інформації для українського читача. Матеріалом дослідження стали твори Агати Крісті, Артура Конан Дойла, П. Д. Джеймса та сучасних авторів.

Ключові слова: переклад, реалії, англійський детектив, національний колорит, перекладацькі стратегії.

Dryomov Yehor

FEATURES OF TRANSLATION OF REALITIES IN ENGLISH DETECTIVES

Abstract. The article focuses on the main challenges involved in translating realia in English detective fiction. It analyzes the types of realia, their function in original texts, and translation strategies that preserve cultural specificity. Special attention is paid to techniques for adapting culturally specific information for Ukrainian readers. The study is based on the works of Agatha Christie, Arthur Conan Doyle, P. D. James, and contemporary authors.

Keywords: translation, realia, English detective fiction, cultural specificity, translation strategies.

Англійський детектив – жанр, що сформувався на межі XIX–XX століть, став візитною карткою британської літератури. Реалії – слова й вирази, що позначають предмети, явища або поняття, властиві певній національній або культурній спільноті, – є невід'ємною складовою текстів цього жанру. Їх правильне відтворення у перекладі є важливою умовою збереження автентичності художнього твору, особливо в умовах відтворення колориту англійського суспільства.

Метою статті є визначення особливостей перекладу реалій в англійських детективах, класифікація типів реалій, аналіз перекладацьких стратегій та виявлення ефективних методів збереження культурної ідентичності тексту.

Проблема перекладу реалій активно розглядається у працях таких дослідників, як Newmark (1988), Baker (2011) та інших. Мона Хейл (Mona Baker) у своїй праці *In Other Words* (2011) акцентує увагу на труднощах, пов'язаних із трансляцією культурно маркованих елементів. Peter Newmark (1988) пропонує ряд стратегій перекладу культурної лексики, зокрема: транскрипцію, калькування, функціональні відповідники, генералізацію.

В українському перекладознавстві значний внесок у дослідження проблеми зробили О. М. Мачульська (2015), І. М. Кобяк (2019), які розглядають стратегії перекладу реалій у художньому дискурсі. Також заслуговують на увагу дослідження, присвячені перекладу творів Агати Крісті, що стали предметом порівняльного аналізу (Кобяк, 2019).

Типи реалій у детективному дискурсі

У межах англійського детективу умовно виділяють такі типи реалій: **соціально-політичні**: titles (Sir, MP, constable), інституції (Scotland Yard, Crown Prosecution Service); **побутові**: традиційна кухня (scone, roast beef), особливості житла (cottage, manor); **географічні**: місцеві топоніми, назви локацій (Devonshire, Soho); **літературні та культурні**: алюзії, британські звички (tea time, cricket).

Основні стратегії перекладу реалій

На основі аналізу перекладів творів А. Крісті, А. К. Дойла, П. Д. Джеймс, можна виокремити наступні стратегії перекладу:

1. **Транскрипція / транслітерація**. Наприклад: *Scotland Yard* – *Скотланд-Ярд*. Цей метод зберігає форму, але потребує контекстуального пояснення.
2. **Калькування**: *tea time* – *час чаювання*. Калька може бути ефективною, якщо явище знайоме цільовій аудиторії.
3. **Функціональний аналог**: *constable* – *сержант поліції*. Використовується для адаптації соціальних понять, які не мають прямого відповідника.
4. **Описовий переклад**: *pub* – *традиційний англійський бар із кухнею та місцевими напоями*. Застосовується при необхідності уточнення змісту.
5. **Опущення**: Іноді реалія втрачається в перекладі через нерозуміння або небажання адаптувати складні поняття.

Приклади з творів

- *Agatha Christie, “And Then There Were None”*: The Gramophone record” – платівка на грамофоні; “Cook’s tour” – туристична поїздка від Кука
- *Arthur Conan Doyle, “The Hound of the Baskervilles”*: “moor” – пустош (калька з поясненням), іноді – болото;
- *P. D. James, “Cover Her Face”*: “matron” – старша медсестра; “council house” – муніципальний будинок

Переклад реалій може істотно варіюватися залежно від перекладача, року видання та орієнтації на цільову аудиторію.

Висновки. Переклад реалій у текстах англійського детективного жанру є складним і багаторівневим процесом, який вимагає як глибокого знання мови оригіналу, так і культурного контексту. Найбільш ефективними є ті стратегії, які зберігають семантичну і стилістичну функцію реалії, не порушуючи читацького досвіду. Перекладач має діяти гнучко, поєднуючи різні методи в залежності від жанру, цільової аудиторії та конкретного тексту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Baker M. In Other Words: A Coursebook on Translation (2nd ed.). Routledge, 2011.
- [2] Christie A. And Then There Were None. HarperCollins Publishers, 2003.
- [3] Doyle A. C. The Hound of the Baskervilles. Penguin Classics, 2008.
- [4] James P. D. Cover Her Face. Faber & Faber, 2010.
- [5] Кобяк І. М. (2019). Лексико-семантичні особливості перекладу соціокультурних реалій у детективній прозі Агати Крісті. Наукові записки НаУКМА. Філологія. 2019. 194. 53–58.
- [6] Мачульська О. М. Проблеми перекладу національно-маркованих одиниць (на матеріалі англійської мови). Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філологічні науки. 2015. 2(76), 156–160.
- [7] Newmark, P. A Textbook of Translation. Prentice Hall, 1988.

УДК 659(477+410):004.93

НЕЙРОЕТИЧНИЙ КОМПОНЕНТ РЕКЛАМНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В УКРАЇНІ ТА ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ: ЕЛЕКТРОННИЙ ДОВІДНИК

Загороднюк Анастасія

*здобувачка бакалаврського рівня спеціальності «Філологія»,
спеціалізації «Прикладна лінгвістика»,*

*Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова,
Україна, м. Миколаїв
nastya.zago@gmail.com*

Науковий керівник: доктор філологічних наук, доцент Гогоренко Олена

Анотація. У тезах представлено міждисциплінарний підхід до аналізу рекламної комунікації в Україні та Великій Британії крізь призму нейроетики. Здійснено зіставлення культурно зумовлених механізмів впливу рекламних текстів, виокремлено специфіку нейроетичних аспектів у побудові рекламних повідомлень. Основна увага приділена використанню нейротехнологій, таких як eye-tracking, fMRI, EEG, у вивченні емоційної реакції споживачів та пов'язаних із цим етичних дилем. Представлено результати нейролітичного аналізу текстів, що функціонують у британському та українському медіапросторах. У роботі обґрунтовано необхідність створення етичного регламенту для рекламної галузі, що інтегрує технологічні досягнення з моральними принципами. Також запропоновано концепцію електронного довідника як практичного інструмента для оцінки впливу рекламного контенту з позицій нейроетики.

Ключові слова: реклама, нейроетика, нейромаркетинг, рекламний текст, поведінка споживача, аналіз, Україна, Велика Британія.

Zahorodniuk Anastasiia

NEUROETHICAL COMPONENT OF ADVERTISING COMMUNICATION IN UKRAINE AND GREAT BRITAIN: AN ELECTRONIC GUIDE

Abstract. The paper explores the integration of neuroethical principles into advertising communication in the context of Ukrainian and British media. The study emphasizes the interdisciplinary nature of neuroethics, which combines neuroscience, linguistics, and moral philosophy in evaluating the influence of advertising messages on the cognitive and emotional states of consumers. Specific attention is paid to the application of neurotechnologies such as eye-tracking, fMRI, and EEG in advertising research, as well as to the ethical challenges they pose. The paper highlights key linguistic and visual strategies used in both cultural contexts, outlines differences in their cognitive impact, and advocates for the implementation of transparent and ethically grounded communication models. A concept of an electronic reference guide is proposed as a practical tool for assessing advertising content based on neuroethical criteria.

Keywords: advertising, neuroethics, neuromarketing, advertising discourse, consumer behavior, cognitive influence, Ukraine, Great Britain.

Вступ. У ХХІ столітті рекламна комунікація набула нових ознак, що значною мірою зумовлені впровадженням технологій нейромаркетингу, які дають змогу глибше проникати в когнітивно-емоційні процеси споживача. Залучення до рекламного процесу інструментів нейронауки (зокрема fMRI, EEG, eye-tracking) дозволяє виявляти, як людина несвідомо реагує на інформацію, візуальні образи, ритміку та лінгвістичні структури. Проте це також викликає низку етичних питань: від порушення приватності до маніпулятивного використання підсвідомих реакцій.

У цьому контексті особливої актуальності набуває аналіз нейроетичного компоненту рекламної комунікації – як складника, що поєднує технічний потенціал із моральною

відповідальністю. Вивчення зазначеної проблематики в українському та британському медіа-просторах дозволяє простежити культурні розбіжності у способах впливу на реципієнта, а також сформулювати пропозиції щодо розробки універсальних або національно адаптованих етичних стандартів для рекламного контенту.

Особливої уваги заслуговує дослідження мовних засобів, які в різних культурних контекстах виконують нейрофункціональні ролі – активують емоційну пам'ять, стимулюють довіру, формують асоціативні ряди. Актуальним є і створення електронного довідника, який слугує аналітичним ресурсом для оцінки текстових і візуальних компонентів реклами з точки зору нейроетики. Такий інструмент відкриває нові можливості для інтеграції етичних принципів у практику рекламного виробництва.

Основна частина. Стрімкий розвиток нейронаук, зокрема когнітивної нейропсихології, уможливив формування нового підходу до створення та аналізу рекламної продукції – нейромаркетингу. Завдяки сучасним технологіям, таким як електроенцефалографія (EEG), функціональна магнітно-резонансна томографія (fMRI), система відстеження погляду (eye-tracking), дослідники та маркетологи отримали змогу вивчати неусвідомлені реакції споживача на візуальні, звукові та текстові елементи рекламного повідомлення. Однак паралельно з технологічними досягненнями актуалізується і питання нейроетики – міждисциплінарної галузі, що досліджує моральні аспекти застосування знань про мозок у сфері впливу на поведінку людини.

Проблематика етичної відповідальності у сфері рекламної комунікації набуває особливого значення в умовах високої конкуренції на ринку та збільшення інтенсивності інформаційного впливу. Рекламне повідомлення перестає бути лише джерелом інформування про товар чи послугу – воно трансформується у засіб формування когнітивної оцінки, емоційної реакції, поведінкового патерну, що значною мірою залежить від рівня доступу до нейрофізіологічних особливостей споживача. У цьому контексті важливою постає не лише ефективність рекламного звернення, а й його відповідність етичним стандартам, що ґрунтуються на повазі до автономії, особистої гідності, приватності та свободи вибору реципієнта.

Порівняльний аналіз рекламної комунікації в Україні та Великій Британії з позицій нейроетики дає змогу простежити відмінності у культурних моделях впливу, характері аргументації, емоційно-смісловому навантаженні тексту та візуального ряду. У британському рекламному дискурсі преvalюють стратегії, засновані на індукції емпатії, іронії, самоіронії, гри зі стереотипами, що активує префронтальні ділянки мозку, відповідальні за прогнозування, соціальні судження, моральні оцінки. Українська реклама, навпаки, тяжіє до використання прямих закликів, гіперемоційної стилістики, образів турботи або загрози – тобто до моделей, які стимулюють лімбічну систему, зокрема мигдалеподібне тіло, відповідальне за формування страху або емоційного збудження.

На лінгвістичному рівні це проявляється в різній тональності текстів, доборі лексичних засобів, синтаксичних структур та функцій інтонації. У британському дискурсі частіше використовуються ідіоматичні вирази, алюзії на культурний контекст, що активує асоціативні ланцюги, тоді як українські тексти часто апелюють до загальнозначущих соціальних цінностей або особистих переживань, зокрема безпеки, сім'ї, здоров'я. В обох випадках формується умовна «нейромодель споживача», яка враховує не лише демографічні та психологічні характеристики, а й когнітивні стилі, патерни емоційного реагування та рівень критичного мислення.

Дослідження показали, що в умовах зростаючої конкуренції бренди використовують засоби підсилення підсвідомого впливу: ритмізацію тексту, використання ключових тригерів (назви з позитивною конотацією, повторюваність, парцеляція), синестетичні ефекти (поєднання зорових і звукових подразників), імітацію нейролінгвістичного коду. Саме тому постає потреба в етичному регламентуванні впливу реклами на когнітивні процеси – йдеться не лише про змістове обмеження, а й про прозорість використаних технологій, право споживача знати, яким чином формуються його уподобання та поведінка.

Окрему увагу слід приділити використанню в рекламі мовних моделей, що активізують нейронні механізми збудження, навіювання, асоціативного мислення. Такі одиниці, як модальні дієслова (повинен, варто), позитивно-оцінна лексика (кращий, єдиний, ідеальний), емоційні апеляції (захистіть себе, подаруйте радість), використовуються для створення швидкого когнітивного контуру: стимул – реакція – рішення. Британська реклама, як правило, використовує завуальовані заклики, гру з контекстом, що активує складніші когнітивні зв'язки. У той же час українські рекламні тексти часто апелюють до негайної дії, що відповідає моделі прямої дії під впливом емоційного подразника.

Особливий інтерес становить феномен цифрової комунікації, у межах якої реклама адаптується до алгоритмів персоналізації. Соціальні мережі, платформи електронної комерції, відеостримінгові сервіси збирають дані про поведінку користувача й на основі цього формують персоналізовані рекламні повідомлення, які враховують як інтереси, так і емоційні реакції. У Великій Британії з цього приводу активно розвивається дискурс цифрової етики, тоді як в Україні питання прозорості механізмів персоналізації залишається недостатньо врегульованим. Використання нейромаркетингових інструментів у таких умовах підсилює маніпулятивний потенціал реклами.

На тлі цих викликів виникає потреба в створенні функціонального інструмента для аналітичної оцінки рекламного контенту – електронного довідника, що містить нейроетичні критерії оцінки повідомлень. Такий довідник може включати наступні параметри: рівень когнітивного навантаження, тип викликової емоційної реакції (активуюча/пригнічуюча), ступінь прозорості мотиву, наявність підсвідомих тригерів, відповідність культурним етичним нормам. Електронна реалізація дозволяє автоматизувати процес аналізу, створити інтерактивне середовище для рекламодавців, лінгвістів, психологів, дизайнерів, а також для освітніх цілей.

Розробка електронного довідника як аналітичного інструмента базується на міждисциплінарному підході – поєднанні когнітивної лінгвістики, етичної філософії, нейропсихології, інформаційних технологій. Структура довідника передбачає наявність модулів для текстового аналізу (лексика, синтаксис, прагматика), візуального аналізу (колір, композиція, обличчя, погляд), емоційного прогнозування (ймовірна реакція аудиторії), а також порівняльних таблиць, у яких наведено приклади культурно залежного впливу. Наприклад, реакція на ті самі елементи (усмішка, дотик, колір червоний) може кардинально відрізнятись у британському й українському контекстах.

Надзвичайно важливим є залучення принципів відкритості, добровільності та згоди до будь-яких форм реклами, які використовують нейромеханізми впливу. Нейроетичний компонент має бути вбудований у процес створення реклами на ранніх етапах – від концепції до фінального тексту й візуального ряду. Це передбачає наявність не лише етичного коду професії, а й освітніх програм для спеціалістів у галузі маркетингу та реклами, що включають основи етики нейровпливу.

Отже, нейроетичний вимір рекламної комунікації є актуальним, складним і водночас перспективним напрямом дослідження, що дає змогу поєднати науковий аналіз із практичними рекомендаціями. Зіставлення українського та британського дискурсу дозволяє виявити як універсальні, так і культурно обумовлені механізми впливу, а розробка електронного довідника – трансформувати ці знання в прикладний інструмент для підвищення якості, прозорості та етичності сучасної реклами.

Висновки. Нейроетичний підхід до рекламної комунікації дозволяє по-новому осмислити взаємозв'язок між мовою, культурою, когнітивною обробкою інформації та моральною відповідальністю. Рекламні повідомлення, які використовують знання про нейропсихологічні особливості сприйняття, мають потужний вплив на поведінку споживача, що потребує створення етичних регламентів їх застосування.

Порівняння українського та британського рекламного дискурсів свідчить про наявність як загальних стратегій впливу (емоційна апеляція, стимулювання асоціацій), так і культурно

специфічних мовних і візуальних кодів. Особливості структури рекламного тексту, інтонаційна модель, рівень відкритості мотиву – усі ці компоненти по-різному формують нейронні реакції в різних аудиторіях.

Запропонована концепція електронного довідника як аналітичного інструмента забезпечує інноваційний підхід до етичного аналізу рекламного контенту. Такий ресурс дозволяє інтегрувати міждисциплінарні знання в практику сучасної комунікації та сприяє дотриманню принципів прозорості, добровільності, культурної чутливості та поваги до автономії реципієнта.

У перспективі доцільно здійснити емпіричну верифікацію запропонованої моделі, розширити функціональні можливості електронного довідника, а також ініціювати міжкультурний діалог між фахівцями з рекламної етики, лінгвістики, маркетингу та нейронаук з метою розробки загальноєвропейських рекомендацій щодо відповідального використання нейротехнологій у рекламній сфері.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Чернишова А. В. Когнітивна нейроетика та її застосування в аналізі рекламних стратегій / А. В. Чернишова // *Психологія і суспільство*. – 2022. – № 3. – С. 113–120.
- [2] Гусева А. М. Нейролінгвістичне програмування в рекламному дискурсі: етичні аспекти / А. М. Гусева // *Вісник Київського національного лінгвістичного університету*. – 2021. – № 24(1). – С. 58–66. – Режим доступу: <http://journals.knlu.edu.ua/index.php/vknlu/article/view/298>
- [3] Harris J. The hidden persuaders: Neuromarketing and the ethics of market research / J. Harris // *Journal of Consumer Behaviour*. – 2019. – Vol. 18(3). – P. 215–223. – <https://doi.org/10.1002/cb.1775>
- [4] Morin C. Neuromarketing: The new science of consumer behavior / C. Morin // *Society*. – 2011. – Vol. 48. – P. 131–135. – <https://doi.org/10.1007/s12115-010-9408-1>
- [5] Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council (General Data Protection Regulation). – Режим доступу: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2016/679/oj>

УДК 821(73)(075.8)

РОБОТА ВІРТУАЛЬНИХ АСИСТЕНТІВ У ПОЛІЛІНГВАЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ: ЕЛЕКТРОННИЙ ДОВІДНИК

Зайка Антоніна

здобувачка бакалаврського рівня спеціальності «Філологія»,
спеціалізації «Прикладна лінгвістика»,

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова,

Україна, м. Миколаїв

antonina.zaika.04@gmail.com

Науковий керівник: доктор філологічних наук, доцент **Гогоренко Олена**

Анотація. У тезах розглянуто специфіку функціонування віртуальних асистентів у полікомпонентному лінгвістичному середовищі, що передбачає одночасну взаємодію з кількома мовами. Обґрунтовано доцільність створення електронного довідника, який допоможе оптимізувати самостійну роботу користувачів і студентів, що працюють у багатомовному контексті. Проаналізовано основні принципи лінгвістичної адаптації інтерфейсів, структурування запитів і розпізнавання мовних кодів. Запропоновано модель електронного ресурсу, що враховує когнітивні, комунікативні

та інтеркультурні чинники взаємодії в умовах мультимовності. У роботі підкреслено важливість забезпечення користувацької зручності, динамічної зміни мовних параметрів, а також ролі штучного інтелекту в забезпеченні ефективної мовної підтримки.

Ключові слова: віртуальний асистент, полілінгвізм, мультимовність, штучний інтелект, інтерфейс, електронний довідник, когнітивна адаптація, лінгвістичний аналіз.

Zaika Antonina

CREATING AN ELECTRONIC REFERENCE GUIDE FOR VIRTUAL ASSISTANTS IN MULTILINGUAL ENVIRONMENTS

Abstract. *This paper presents a comprehensive overview of the linguistic and technological features of virtual assistants functioning in multilingual digital environments. It outlines the development of an electronic reference guide designed to facilitate user interaction with AI-driven systems capable of recognizing, processing, and responding to input in multiple languages. The guide addresses key aspects such as language detection, semantic accuracy, pragmatic relevance, stylistic adaptation, and multimodal integration. Emphasis is placed on cognitive strategies for query formulation, feedback refinement, and interlingual transfer, ensuring communicative adequacy and cultural alignment. This resource contributes to the enhancement of digital literacy, fostering multilingual competence and efficient navigation across complex language interfaces.*

Keywords: *virtual assistant, multilingualism, language modeling, electronic guide, semantic adaptation, natural language processing, interface communication, artificial intelligence.*

Вступ. У контексті цифрової трансформації суспільства особливої актуальності набувають технології, здатні забезпечити багатомовну комунікацію в режимі реального часу. Одним із провідних інструментів такої комунікації є віртуальні асистенти – програмні агенти, які застосовують алгоритми штучного інтелекту для обробки мовних запитів, генерації відповідей та підтримки користувача в різноманітних сферах діяльності. У багатьох сферах (освіта, медицина, державне управління, бізнес) необхідність спілкування кількома мовами вже не є опцією, а потребою, що обумовлює розвиток полілінгвальних технологій.

Полілінгвальне середовище – це простір, у якому одночасно функціонують різні мови та мовні коди, що постійно перетинаються, взаємодіють і формують динамічні мовні конфігурації. У таких умовах ефективне функціонування віртуального асистента передбачає не лише точне розпізнавання вхідної інформації різними мовами, а й вміння коректно адаптувати відповіді до мовних норм, культурних особливостей і прагматичних намірів користувача. Актуальність створення спеціалізованого електронного довідника зумовлена тим, що користувачі часто не мають чіткого уявлення про лінгвістичні можливості системи, способи формулювання ефективних запитів та обмеження асистента у поліглотних контекстах.

Зміст електронного довідника покликаний не тільки ознайомити користувачів із базовими функціями віртуального асистента у полікомпонентному мовному середовищі, а й сформулювати в них стратегії мовної взаємодії, що відповідають принципам когнітивної економії, культурної адекватності та семантичної релевантності. Структура посібника передбачає тематичні модулі, присвячені мовному розпізнаванню, управлінню мовним кодом, стилістичній варіативності, а також інтерфейсній навігації у багатомовному просторі.

Основна частина. У функціонуванні віртуальних асистентів у полілінгвальному середовищі ключову роль відіграє здатність системи адаптуватися до багатомовного контексту, який характеризується постійною зміною мовних кодів, перетином лінгвістичних і культурних зон, а також різними рівнями мовної компетенції користувача. У таких умовах базові лінгвістичні принципи – семантична релевантність, синтаксична коректність, прагматична адекватність – мають бути забезпечені одночасно кількома мовами, причому в реальному часі. Це вимагає від віртуального асистента багаторівневої обробки мовного запиту, зокрема: ідентифікації мови, аналізу мовного наміру, обробки лексико-граматичної структури, оцінки

комунікативної ситуації, а також побудови релевантної відповіді відповідно до мовної норми обраної мови. У багатьох випадках такий процес потребує врахування не лише лінгвістичних, а й когнітивних, психолінгвістичних, культурологічних чинників [Гридіна, 2021].

У процесі аналізу запиту першочерговим завданням віртуального асистента є визначення мови введення. Залежно від обраної платформи – Google Assistant, Siri, Amazon Alexa, Yandex Alice чи ChatGPT – механізми розпізнавання можуть ґрунтуватися як на автоматичному визначенні мови, так і на заздалегідь встановлених налаштуваннях. У полілінгвальному середовищі особливо актуальною є проблема амбівалентних мовних одиниць, які функціонують у кількох мовах одночасно або мають подібну орфографію, але різне значення. Наприклад, англійське слово «menu» та французьке «menu» мають різні прагматичні функції та частотність вживання. Система має навчитися відрізняти такі випадки, використовуючи контекстуальні маркери, фонетичну інформацію або попередні діалоги користувача [McTear, 2020].

Наступним рівнем обробки є семантичний аналіз запиту, що у полілінгвальному режимі має враховувати значення мовних одиниць у різних культурних контекстах. Одна й та сама лексема в різних мовах може мати різний ступінь емоційного забарвлення, культурної маркованості або частотності. Наприклад, українське «душа» та німецьке «Seele» є номінативно еквівалентними, але семантично й прагматично відрізняються, що впливає на побудову релевантної відповіді. У такому випадку віртуальний асистент має не лише перекладати, а й інтерпретувати, адаптуючи результат до відповідної лінгвокультурної системи [Gatt & Krahmer, 2018].

Особливу увагу в полілінгвальному середовищі слід приділити граматичній коректності відповіді. Більшість віртуальних асистентів використовують мовні моделі, що генерують текст на основі статистичних і контекстуальних зв'язків. Проте у разі зміни мови система має перемикатися на іншу граматичну модель. Це означає, що синтаксис англійської мови (з жорстким порядком слів) не може бути автоматично перенесений на українську чи турецьку, де порядок елементів речення є більш вільним. Таким чином, електронний довідник має інформувати користувача про специфіку граматичних реакцій системи та межі її синтаксичної адаптації [Войцехівський, 2022].

У полілінгвальному середовищі важливим елементом взаємодії з віртуальним асистентом є стильова гнучкість. Тональність відповіді, рівень формальності, використання ідіом, емоційна нейтральність чи виразність – усе це регулюється не лише контекстом, а й специфікою мови. Наприклад, англійські асистенти зазвичай надають прямі, стисло сформульовані відповіді, тоді як японські платформи можуть включати додаткові ввічливі елементи, які не несуть інформаційного навантаження, але є важливими для збереження комунікативного етикету. У разі змішаної мови, коли користувач поєднує англійські та українські слова в одному запиті, система має визначити домінантний код і адаптувати стиль відповідно до нього. З огляду на це, користувач повинен знати, як коректно формулювати запити та які елементи можуть спричинити стилістичний зсув або спотворення інтенції [Sutskever et al., 2014].

Іншою важливою ланкою є мультимодальна взаємодія, яка полягає у поєднанні тексту, голосу, візуальних елементів і тактильних жестів. Полілінгвальність у мультимодальному інтерфейсі передбачає наявність дублювання мовного контенту в різних каналах – наприклад, голосова відповідь англійською мовою супроводжується візуальним текстом українською або навпаки. Це створює потребу у високоточному перекладі з урахуванням семантики, стилістики та технічних обмежень інтерфейсу. Віртуальний асистент має інтегрувати дані з різних джерел, синхронізувати мовні структури та адаптувати їх для кожного каналу подання. Довідник у такому випадку інформує користувача про межі мультимодального перекладу, можливість втрати інформації під час автоматичної транслітерації, а також способи оптимізації сприйняття мультимовного контенту [Караман, 2020].

Особливої уваги потребує питання зворотного зв'язку. В умовах полілінгвального функціонування користувач часто стикається з проблемами неправильної інтерпретації запиту,

неповного перекладу, некоректного стилістичного або прагматичного зміщення. У таких випадках важливою є можливість надання уточнення або коригування запиту. Сучасні системи надають функцію повторного формулювання або подальшої конкретизації, проте не всі користувачі розуміють механізм її реалізації. Електронний довідник у цьому аспекті виконує функцію тренінгового модуля, який формує у користувача навички уточнення наміру, переформулювання з урахуванням лінгвістичних змін, а також запобігання помилкам у багатомовному діалозі [McTear, 2020].

Не менш важливим є технічний аспект реалізації полілінгвального середовища. Підтримка кількох мов одночасно вимагає наявності відповідних мовних моделей, алгоритмів класифікації, надійних баз знань і достатнього обсягу корпусних даних. У цьому контексті розробники стикаються з проблемою так званої «мовної нерівності», коли англійська має тисячі моделей, тоді як, наприклад, українська чи грецька – лише десятки. Електронний довідник повинен не лише інформувати про це користувача, а й пропонувати обхідні шляхи – наприклад, використання англійського запиту з наступною локалізацією, формування запиту у вигляді шаблону або інтеграція двох мов у комбінації зі зрозумілими контекстуальними маркерами [Sutskever et al., 2014].

Завершальним елементом є педагогічний потенціал використання віртуального асистента у мовній освіті. Полілінгвальне середовище створює унікальні можливості для розвитку лінгвістичної компетентності, зокрема здатності до переключення мовного коду, розуміння міжмовної інтерференції, формування навичок перекладу та переформулювання. Завдяки електронному довіднику студенти можуть отримати чіткі рекомендації щодо навчального використання асистента: складання багатомовних словників, аналіз міжмовних синонімічних рядів, вивчення мовних моделей через діалогові сценарії. У цьому випадку довідник виконує не лише інформативну, а й освітню функцію [Гридіна, 2021].

Висновки. Функціонування віртуальних асистентів у полілінгвальному середовищі зумовлює необхідність системного підходу до аналізу лінгвістичних, когнітивних і технологічних параметрів взаємодії між користувачем і цифровим агентом. Застосування електронного довідника як навігаційного інструмента в багатомовному середовищі сприяє підвищенню ефективності комунікації, формуванню правильних мовних стратегій, а також адаптації запитів до особливостей інтерфейсу й мовної моделі. Віртуальні асистенти, що функціонують у режимі мультимовності, мають забезпечувати коректну ідентифікацію мови, семантичну релевантність відповідей, граматичну правильність та стилістичну відповідність із урахуванням культурної специфіки.

Розробка електронного довідника дозволяє структурувати мовні дії користувача відповідно до особливостей роботи системи, формуючи свідоме ставлення до формулювання запитів і сприйняття відповідей. У його межах реалізовано модулі, присвячені розпізнаванню мови, когнітивно-прагматичному аналізу, стилістичній адаптації, мультимодальній інтеграції, а також перекладознавчим аспектам, що дозволяє забезпечити міжмовну і міжкультурну коректність комунікації. Усі зазначені елементи є невід'ємною складовою сучасної цифрової грамотності, особливо в контексті динамічного розвитку технологій штучного інтелекту.

Завдяки електронному довіднику користувач здобуває здатність критично аналізувати реакції системи, переформулювати запити в умовах помилкової інтерпретації, а також формувати стратегії міжмовної взаємодії, що враховують не лише лінгвістичний, а й прагматичний та культурний контекст. Це дає змогу зробити полілінгвальне середовище не бар'єром, а ресурсом розширення комунікативних можливостей.

Формування полілінгвальної компетентності у цифровому середовищі має стати одним із пріоритетів сучасної гуманітарної освіти. Електронні довідники, побудовані на аналізі взаємодії з віртуальними асистентами, відіграють провідну роль у цьому процесі. Вони не лише інформують, а й навчають, допомагаючи користувачам орієнтуватися у складних комунікативних ситуаціях і вдосконалювати свої мовні навички в багатомовному цифровому просторі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Гридін, Н. М. (2021). *Полілінгвізм у цифрових середовищах: когнітивно-комунікативний аспект*. Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія».
- [2] Войцехівський, М. І. (2022). *Лінгвістичне забезпечення інтерфейсної комунікації: проблеми адаптації*. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна.
- [3] Караман, О. В. (2020). *Мультимодальність у цифровому дискурсі: теорія і практика*. Одеса : Астропринт.
- [4] Gatt, A., & Krahmer, E. (2018). *Survey of the State of the Art in Natural Language Generation: Core tasks, applications and evaluation*. Journal of Artificial Intelligence Research, 61, 65–170. <https://doi.org/10.1613/jair.5477>
- [5] McTear, M. (2020). *Conversational AI: Dialogue Systems, Conversational Agents, and Chatbots*. Synthesis Lectures on Human Language Technologies, 13(3), 1–251. <https://doi.org/10.2200/S01026ED1V01Y202006HLT045>

УДК 37.015

ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ІГОР: ВІД ДАВНИНИ ДО СУЧАСНОСТІ

Зродніков Іван

здобувач магістерського рівня спеціальності «Філологія»,
спеціалізації «Прикладна лінгвістика»,
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова,
Україна, м. Миколаїв
ivan.zrodnikov@gmail.com
Науковий керівник: старший викладач **Мочалова Наталія**

Анотація. Стаття описує історію розвитку дидактичних ігор як підходу до викладання. Перелічені основні етапи розвитку педагогічної науки та погляди на використання дидактичних ігор у викладанні у відповідні часи.

Ключові слова: педагогіка, дидактична гра, ігровий підхід.

Ivan Zrodnikov

HISTORY OF EDUCATIONAL GAMES: FROM ANCIENT TIMES TO THE PRESENT

Abstract. The article describes the history of the development of didactic games as an approach to teaching. The main stages of the development of pedagogical science and views on the use of didactic games in teaching at the relevant times are listed.

Keywords: pedagogy, didactic game, game approach.

Використання дидактичних ігор на уроках, у тому числі й іноземної мови, може здатися новаторським підходом. Однак насправді це не так. Існує значна кількість педагогів, які так чи інакше використовували ігрові методики у своїй практиці в різні періоди розвитку педагогічної науки.

Відтак, **метою цієї статті** є дослідження історії розвитку дидактичних ігор як методологічного підходу, а також виклад поглядів на подібні підходи у відповідні історичні періоди розвитку педагогічної науки.

Ще давньогрецькі філософи використовували методики, схожі на те, що ми сьогодні називаємо дидактичними іграми або їхніми елементами. Так, наприклад, Сократ (469–399 до н. е.)

використовував *майєвтику* – один з прийомів його методу встановлення істини, добування прихованого знання, начебто невідомого заздалегідь ані учневі, ані вчителеві [1, с. 435].

Платон у своїй «Державі» також описує необхідність використання ігрових підходів під час навчання:

«XVI. – *Отже, лічбу, геометрію і всі ті підготовчі знання, які повинні йти перед діалектикою, потрібно викладати їм ще в дитинстві. Але навчанню слід надати такого вигляду, щоб не було ніякого примусу.*

– *Тобто?*

– *Жодної науки, – відповів я, – людині вільнонародженій не треба вивчати рабським способом. Бо труднощі, які тіло долає під примусом, у цілому йому не шкодять, але знання, силоміць нав'язане душі, там ніколи не зостанеться.*

– *Це правда, – погодився він.*

– *Тому, любий мій друже, – сказав я, – насичуй своїх дітей знаннями не силоміць, а ніби граючись, тоді ти краще зможеш помітити, якими здібностями обдарувала їх природа» [2, книга 7].*

В Середні віки ставлення до ігор було дещо іншим. Як стверджує Фома Аквінський в своїй “Summa Theologica” із посиланням на Святого Амвросія, «... я вважаю, що всіх, а не тільки надмірних ігор, слід уникати» [3, Р. 2 Q. 168 A. 2]. За його словами, інші автори також висловлювали негативні думки щодо ігор як таких. Однак тут же він наводить й аргументи на користь ігор, в тому числі зазначаючи, що одна з їхніх чеснот – «*приємність*» [там же]. Автор доходить висновку, що «*інколи потрібно [грайливі або жартівливі речі], щоб дати душі відпочинок*».

Крім того, відомо, що в монастирських та міських школах, навіть попри сувору дисципліну, інколи застосовувалися методики, які можна назвати ігровими. Такими, наприклад, можна назвати **латинські мовні ігри**, в яких учні змагалися у перекладі текстів або запам'ятовуванні фраз.

Приблизно в цей час виникли та набули досить широкого розповсюдження **шахи**. На перший погляд може здатися, що це – просто гра, хоча й стратегічна. Однак насправді вона створювалася і досить часто використовувалася для навчання полководців, оскільки за своєю структурою гра в шахи нагадує поле битви.

Взагалі, якщо уважніше розглянути історію шахів, то саме слово «шахи», або ж, що за звучанням ближче до оригіналу, рос. «шахматы» походить від перського «مات شاه» («шах мат»), що в перекладі означає «король мертвий» або «король беззахисний». Однак батьківщиною гри є Індія, де вона з'явилася під назвою «чатуранга», що означає «чотири частини війська». Назва цілком виправдана, оскільки фігурами гри були: піхота, кіннота, колісники та слони.

У добу Відродження, Еразм Роттердамський (1466–1536) у своїй «De ratione studii» наголошував на важливості зацікавленості учня в навчальному процесі, а відтак підтримував ідею використання гумору, діалогів та ігор в процесі виховання.

У своїй «Великій дидактиці» Ян Коменський пише: «*Жодна сувора дисципліна не повинна бути застосована під час навчання, окрім як коли під питання потрапляє мораль*» [4, с. 250].

У цій же праці ми можемо знайти такі постулати: «*Школа має бути майстернею радості, а не місцем покарань*» – перегукується зі згаданою вище тезою та є однією з перших прямих згадок подібного принципу в дидактиці.

«*Діти запам'ятовують те, що вони бачать і виконують*» – так Коменський описує «шкільний театр», де учні навчаються через рольові ігри.

«*Що є природним, те не є обтяжливим*» – Коменський має на увазі, що навчання природним шляхом, а саме – спостереження та експеримент – є цілком доцільними в дидактиці, а відтак пропонує застосовувати їх під час викладання.

Джон Локк також був активним прихильником ідеї освіти через розвагу. Зокрема, в своєму трактаті «Думки про виховання» (“Some thoughts concerning education”, 1693, [5]),

він наголошує, що *навчання має бути приємним*, і тому дітей варто мотивувати, використовуючи ігрові методики. Він також, як і Коменський, схилився до ідеї шкільного театру, доповнюючи її при цьому використанням настільних ігор та головоломок.

В епоху Просвітництва, Йоганн Бернулі (1667–1748) пропонував використовувати математичні ігри та головоломки для розвитку логіки. Дещо пізніше, Йоганн Генріх Песталоцці (1746–1827) розробив метод сенсорного навчання, що передбачав використання роздаткового матеріалу, такого як кубики та картки, а також малюнків та пісень. Методика Песталоцці базувалася на навчанні через діяльність, гру та дослідження.

У XIX відбулися доволі істотні зміни в підходах до навчання, в тому числі й у ставленні до використання ігрових компонентів. Так, наприклад, Фрідріх Фребель, засновник концепції дитячого садка, наголошував на значенні гри як основного способу навчання дітей. Його «подарунки Фребеля» – спеціальні ігрові матеріали (будівельні блоки, шари, нитки), допомагали дітям вивчати форми, розміри та структури.

Американський філософ та психолог Джон Дьюї (1859–1952) заснував теорію «навчання через діяльність». На думку Дьюї, оскільки гра залучає учня до активної діяльності, вона є ефективним навчальним інструментом. Так, зокрема, він пише:

«Звичайно, більша частина життя найменших дітей проходить у грі, або ж такій, вони взнали від старших дітей, або ж такій, що вони самі вигадали. Останні, зазвичай, є імітаціями професій старших. Всі малі діти грають в будинок, лікаря або солдата, навіть якщо вони не мають іграшок, які б мали на увазі ці ігри; більше того, половина веселоців гри йде від пошуку та створення потрібних речей» [6, с. 107–108].

Окрему увагу слід звернути на Марію Монтессорі. Спершу вона не планувала бути педагогом, натомість її захопленням була медицина. Під час навчання в університеті, її особливо цікавили експериментальні уроки гігієни Анджело Челлі, який був твердо переконаний, що деякі дуже поширені хвороби, такі як малярія і туберкульоз, не були спричинені неспроможністю медичної науки, а були вираженням соціальної маргінальності і, отже, могли бути викорінені лише за зобов'язаннями держави.

Пізніше, вже під час роботи асистентом у психіатричній клініці Римського університету, Монтессорі досліджувала так званих «френастеністичних» дітей (сьогодні ми назвали б їх дітьми з особливими освітніми потребами). Саме тоді в неї народилася та укріпилася думка про те, що для кожної дитини необхідно створити таке середовище, яке б спонукало її до активних та корисних дій.

Методика Монтессорі, яка породилася з цих спостережень, відмовляється від стандартних уявлень про формальний клас. Натомість, акцент робиться на практичному навчанні дитини як особистості, а також на розвитку практичних навичок та природних інтересів і діяльності [7, 8].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Енциклопедія історії України: У 10 т. / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. – К. : Наук. думка, 2009. – ISBN 966-00-0632-2, Т. 6 : Ла-Мі. – 2009. – 784 с.
- [2] Платон. Держава / Пер. з давньогр. Д. Коваль. – К. : Основи, 2000. – 355 с.
- [3] Aquinas, Summa Theologica URL: <https://www.ccel.org/ccel/a/aquinas/summa/cache/summa.pdf> (Last accessed: 15.04.2025)
- [4] Comenius J. A. THE GREAT DIDACTIC [Didactica Magna]. New York : Russell & Russell, 1967. 316 p. URL: <https://web.archive.org/web/20140202105252/http://core.roehampton.ac.uk/digital/froarc/comgre/> (Last accessed: 15.04.2025).
- [5] Locke J. Some thoughts concerning education. Boston : Gray & Bowen, 1830. 317 p. URL: <https://dn790005.ca.archive.org/0/items/somethoughtscon01lockuoft/somethoughtscon01lockuoft.pdf> (Last accessed: 15.04.2025).

- [6] Dewey J., Dewey E. *Schools Of To-morrow*. New York : E. P. Dutton & Company, 1915. 338 p. URL: <https://archive.org/details/schoolsoftomorro005826mbp/mode/2up> (Last accessed: 15.04.2025).
- [7] Introduction to Montessori Method | American Montessori Society. Wayback Machine. URL: <https://web.archive.org/web/20190210043323/https://amshq.org/Montessori-Education/Introduction-to-Montessori> (Last accessed: 15.04.2025).
- [8] Xu E. The Pros & Cons of Montessori Education. Wayback Machine. URL: https://web.archive.org/web/20150216011219/https://www.rasmussen.edu/degrees/education/blog/pros_cons_montessori_education/ (Last accessed: 15.04.2025).

УДК 37.015

АНАЛІЗ ТЕРМІНОСИСТЕМИ «ДИДАКТИЧНІ ІГРИ»

Зродніков Іван

здобувач магістерського рівня спеціальності «Філологія»,
спеціалізації «Прикладна лінгвістика»,
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова,
Україна, м. Миколаїв
ivan.zrodnikov@gmail.com

Науковий керівник: старший викладач **Мочалова Наталія**

Анотація. В статті описаний аналіз фрейму терміносистеми «Дидактичні ігри». Коротко проаналізована історія походження кожного з термінів та їхнє використання в роботі класичних та сучасних фахівців педагогічної науки.

Ключові слова: педагогіка, дидактична гра, ігровий підхід, фрейм, терміносистема.

Ivan Zrodnikov

ANALYSIS OF THE TERMINOLOGY SYSTEM “DIDACTIC GAMES”

Abstract. The article describes the analysis of the terminology system “Didactic Games”. The history of the origin of each of the terms and their use in the works of classical and modern specialists in pedagogical science are briefly analysed.

Keywords: pedagogy, didactic game, game approach, frame, terminological system.

Останнім часом, дидактичні ігри набувають все більшої популярності серед педагогів. Хоча якщо поглянути на цю галузь педагогіки з точки зору історії, вона зовсім не є новою. Як наслідок, в цій галузі є доволі значна кількість термінів.

Метою цієї роботи є аналіз термінів, що входять до складу терміносистеми «Дидактичні ігри». Для цього був створений (частковий) фрейм згаданої терміносистеми (рис. 1), на основі якого й проводився аналіз.

Для структурної зручності, аналіз термінів проводитиметься зверху вниз справа наліво. Першим терміном, він же основний опорний термін всієї терміносистеми, є **дидактичні ігри**.

Першим розгалуженням цього концепту є **мета гри**, яка в свою чергу поділяється на **навчальну**, **розважальну** та **виховну**. Як можна здогадатися, метою навчальних ігор є дати учням нові знання. Так, скажімо, їх можна використовувати на уроках іноземної мови під час вивчення нових термінів, адже було доведено, що такий спосіб робить вивчення лексики цікавішим та більш ефективним.

Виховні ігри спрямовані на вихованні в учнях певних, часто соціальних, умінь та навичок. Наприклад, виховання у студентів навичок продуктивної роботи в команді є доречним на будь-якому етапі їхнього навчання, і для цього ідеально підходять командні дидактичні ігри.

- **Дидактичні ігри**
 - Мета гри
 - Навчальна
 - Розважальна
 - Виховна
 - Типи дидактичних ігор
 - За жанром
 - Мовні
 - *Латинські мовні ігри*
 - Стратегії
 - *Шахи*
 - Рольові
 - За формою проведення
 - Командні
 - *Кооперативні*
 - *Team vs team*
 - Суперницькі
 - Вікторини
 - За складністю
 - Прості
 - Середні
 - Складні
 - Елементи дидактичних ігор
 - Суддя / рефері
 - Викладач
 - Управління процесом
 - Планування гри
 - Оцінка
 - Гравець
 - Студент
 - Команда
 - *Приємність* (за Ф. Аквінським)
 - Гумор
 - Методи
 - Сенсорного навчання
 - «Подарунки Фребеля»
 - «Навчання через діяльність»
 - Метод Монтесорі
- **Майєвтика**

Схема 1. Фрейм концепту «Дидактичні ігри»

На перший погляд може здатися, що розважальні ігри не несуть у собі жодної мети. Однак це не так. Дійсно, у розважальних ігор часто відсутня *практична* мета: вони нічому не навчають та нічого не виховують. Проте, по-перше, попереднє твердження не є істинним, оскільки будь-яка гра виховує певні навички, як-от уміння працювати в команді або швидкість реакції.

А по-друге, навіть такі визначні діячі, як Платон та Хома Аквінський, говорили про важливість відпочинку від роботи та навчання. Так, зокрема, Платон в своїй «Державі» пише:

«XVI. – *Отже, лічбу, геометрію і всі ті підготовчі знання, які повинні йти перед діалектикою, потрібно викладати їм ще в дитинстві. Але навчанню слід надати такого вигляду, щоб не було ніякого примусу.*

– *Тобто?*

– *Жодної науки, – відповів я, – людині вільнонародженій не треба вивчати рабським способом. Бо труднощі, які тіло долає під примусом, у цілому йому не шкодять, але знання, силоміць нав'язане душі, там ніколи не зостанеться.*

– *Це правда, – погодився він.*

– *Тому, любий мій друже, – сказав я, – насичуй своїх дітей знаннями не силоміць, а ніби граючись, тоді ти краще зможеш помітити, якими здібностями обдарувала їх природа.» [2, книга 7]*

Згаданий вище Фома Аквінський також писав про «приємність» (термін, ймовірно вигаданий самим Аквінським), а крім того доходив висновку про те, що «*інколи потрібно [грайливі або жартівливі речі], щоб дати душі відпочинок*» [3, Р. 2 Q. 168 А. 2].

Далі у фреймі (тимчасово пропускаючи концепт «Історія») йдуть **типи дидактичних ігор**. Вони визначаються за категоріями, серед яких можна виділити *жанр, форму проведення та складність*.

Почнемо з найпростішої категорії – складності гри. За цим критерієм ігри поділяються на прості, середні та складні. Зазвичай, ці типи умовно співпадають з віковою категорією учнів: чим старше учні, тим складніші ігри доречно з ними використовувати. Однак це правило теж має певні винятки. Так, наприклад, якщо ціллю гри є дати учням перепочити, не виключаючи їх повністю з навчального процесу, доречним буде використати гру меншої складності, ніж ті, що зазвичай застосовують для відповідної вікової категорії.

За жанром ігри можна розділити на мовні, стратегії, рольові тощо. В цілому при визначенні жанру певних ігор можна використовувати аналогічні жанри, наприклад, відеоігор. Однак при цьому важливо враховувати, що хоч використання відеоігор також допустиме при педагогічній роботі (напр., див. Ковальова, 2015), треба також розуміти, що надмірне чи неправильне використання їх може призвести до того, що учні просто гратимуться замість того, щоб вчитися [9].

Серед мовних ігор, зокрема, можна виділити латинські мовні ігри, що їх використовували в Середні віки. До жанру стратегій, натомість, можна віднести шахи. На них варто зупинитися детальніше, оскільки це – приклад гри, яка спочатку була навчальним посібником, потім стала розвагою, а сьогодні є спортом, з якого проводяться турніри та чемпіонати.

Перша згадка про шахи походить з Індії. Там, згідно з легендою, в VI ст. з'явилася гра під назвою «*чатуранга*», що з санскриту означає «чотири дивізії» або «чотири частини війська». Це відбулося на території імперії Гуптів, і спершу гра була спрямована на поширення історії смерті одного з правителів на полі битви. Однак крім того ціллю гри було навчити майбутніх командирів орієнтуватися на полі битви. Пізніше, гра поширилася до Персії, звідки почалося поширення термінології, яку ми знаємо сьогодні. Зокрема, назва шахи, або ж, що за звучанням ближче до оригіналу, рос. «шахматы» походить від перського «مات شاه» («шах мат»), що в перекладі означає «король мертвий» або «король беззахисний».

Рольові ігри – доволі популярний та перспективний жанр дидактичних ігор, особливо в сфері мовної освіти. Справа в тому, що вони дозволяють учням брати на себе різні ролі, таким чином тренуючи різні розгалуження мови, що вивчається.

За формою проведення дидактичні ігри поділяються на командні, суперницькі та вікторини. Командні, в свою чергу, можна поділити на кооперативні, де команди об'єднуються для досягнення спільної мети, та Team vs team, де різні команди змагаються за першість. Суперницькі ігри – це такі, де кожен учень змагається сам за себе. Важливо зазначити, що

хоч суперництво є цілком природним, його рівень викладачу потрібно контролювати задля уникнення суперечок на цьому тлі.

Наступний елемент фрейму – **елементи дидактичних ігор**. До них можна віднести гумор, згадувану вище *приємність*, команду та гравця, яким найчастіше виступає студент. Окремим елементом є роль судді/рефері, яку виконує викладач. Він відповідає за планування гри, управляє процесом її проведення, а також оцінює результати. В окремих випадках викладач може делегувати цю роль одному зі студентів, сам при цьому стаючи або гравцем або стороннім спостерігачем, однак навіть в такому випадку викладач повинен контролювати процес. Особливо тому, що суддя є першою ціллю невдоволення гравців, а отже якщо цю роль посідає студент, це може привести до суперечок всередині групи.

Останнім елементом є **методи**. Серед них можна виділити: метод *сенсорного навчання*, «*подарунки Фребеля*», метод «*навчання через діяльність*» та широковідомий *метод Монтесорі*. Кожен із цих методів заслуговує особливого розгляду, а відтак описувати їх в межах цієї статті є недоречним.

Повернімося до раніше пропущеного елементу фрейму – **історії**. При розгляді фрейму можна побачити, що сам по собі цей елемент не має підпунктів. Причиною цього є те, що елементи історії дидактичних ігор наявні в інших частинах фрейму, що аналізується. Так, до історії можна віднести *шахи* та *латинські мовні ігри*, а також метод «*подарунків Фребеля*». Залежно від того, наскільки близьку чи далеку історію ми розглядаємо, сюди ж можна було б віднести і *метод Монтесорі* (початок XX ст.), однак на думку автора цей метод ще можна вважати сучасним, з огляду на його поширеність в сьогоденних навчальних установах.

Окрім цього, можна побачити, що **історія** пов'язана з окремим елементом фрейму – *майєвтикою*. Ця методика була розроблена ще Сократом. Він полягає у встановленні істини, добуванні прихованого знання, начебто невідомого заздалегідь ані учневі, ані вчителю [1, ст. 435]. Його виділено окремим тому, що він не є ані елементом дидактичних ігор, ані одним з їхніх методів. Однак не врахувати її у фреймі неможливо через те що фактично майєвтика – один з перших відомих нам методів, що можна віднести до ігрових.

Таким чином можна дійти висновку про те, що концепт дидактичних ігор є вкрай широким. Це, в свою чергу, означає, що дидактичні ігри варто не тільки використовувати в педагогічній діяльності, але й досліджувати глибше. Зокрема, можна і рекомендовано проводити більше досліджень у сфері психології та педагогіки, що в свою чергу може привести до розробки нових видів дидактичних ігор. Наприклад, одним з перспективних напрямків дослідження є сприйняття інформації представниками покоління Z.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Енциклопедія історії України: У 10 т. / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. – К. : Наук. думка, 2009. – ISBN 966-00-0632-2, Т. 6 : Ла-Мі. – 2009. – 784 с.
- [2] Платон. Держава / Пер. з давньогр. Д. Коваль. – К. : Основи, 2000. – 355 с.
- [3] Aquinas, Summa Theologica URL: <https://www.ccel.org/ccel/a/aquinas/summa/cache/summa.pdf> (Last accessed: 15.04.2025)
- [4] Comenius J. A. THE GREAT DIDACTIC [Didactica Magna]. New York : Russell & Russell, 1967. 316 p. URL: <https://web.archive.org/web/20140202105252/http://core.roehampton.ac.uk/digital/froarc/comgre/> (Last accessed: 15.04.2025).
- [5] Locke J. Some thoughts concerning education. Boston : Gray & Bowen, 1830. 317 p. URL: <https://dn790005.ca.archive.org/0/items/somethoughtscon01lockuoft/somethoughtscon01lockuoft.pdf> (Last accessed: 15.04.2025).
- [6] Dewey J., Dewey E. Schools of To-morrow. New York : E. P. Dutton & Company, 1915. 338 p. URL: <https://archive.org/details/schoolsoftomorro005826mbp/mode/2up> (Last accessed: 15.04.2025).

- [7] Introduction to Montessori Method | American Montessori Society. Wayback Machine. URL: <https://web.archive.org/web/20190210043323/https://amshq.org/Montessori-Education/Introduction-to-Montessori> (Last accessed: 15.04.2025).
- [8] Xu E. The Pros & Cons of Montessori Education. Wayback Machine. URL: https://web.archive.org/web/20150216011219/https://www.rasmussen.edu/degrees/education/blog/pros_cons_montessori_education/ (Last accessed: 15.04.2025).
- [9] Ковальова Т. О. Про використання комп'ютерних ігор на заняттях з англійської мови. *Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Педагогіка, Психологія*. 2015. № 7. С. 62–67.

УДК 81'33:004.8

ПРИКЛАДНА ЛІНГВІСТИКА В ОСВІТІ: ІНТЕГРАЦІЯ МОВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАЛЬНІ ПРОЦЕСИ

Калинкін Катерина

здобувачка бакалаврського рівня спеціальності «Середня освіта»,
спеціалізація «Середня освіта (Українська мова та література)»,
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова,
Україна, м. Миколаїв
kalinkina701@gmail.com

Науковий керівник: кандидат філологічних наук, доцент **Каленюк Світлана**

Анотація. Досліджено роль мовних технологій у навчальному процесі, зокрема штучного інтелекту, автоматизованого перекладу та освітніх платформ. Визначено їхній вплив на мотивацію учнів, доступність освіти та персоналізацію навчання. Окреслено основні виклики, зокрема точність AI та цифрову грамотність. Перспективи включають вдосконалення алгоритмів, розширення мовних ресурсів і впровадження VR/AR технологій.

Ключові слова: прикладна лінгвістика, мовні технології, штучний інтелект, цифрова освіта, машинний переклад.

Kalynkina Kateryna

APPLIED LINGUISTICS IN EDUCATION: INTEGRATION OF LANGUAGE TECHNOLOGIES INTO EDUCATIONAL PROCESSES

Abstract. The role of language technologies in the educational process, in particular artificial intelligence, automated translation and educational platforms, is investigated. Their impact on student motivation, accessibility of education, and personalization of learning is determined. The main challenges are outlined, including AI accuracy and digital literacy. Prospects include improving algorithms, expanding language resources, and introducing VR/AR technologies.

Keywords: applied linguistics, language technologies, artificial intelligence, digital education, machine translation.

Цифрові технології змінюють освіту, а прикладна лінгвістика сприяє розвитку мовних технологій для автоматизації навчання та підвищення його ефективності. Використання штучного інтелекту, автоматизованих перекладачів та освітніх платформ створює умови для персоналізованого навчання.

Актуальність теми зумовлена необхідністю інтеграції цих технологій у навчальний процес. **Мета дослідження** – проаналізувати їх можливості, перспективи та основні виклики.

Об'єктом дослідження є інтеграція мовних технологій у навчальні процеси, зокрема автоматизованого аналізу тексту, машинного перекладу та штучного інтелекту.

Для оцінки ефективності цифрових інструментів використано порівняльний аналіз. Емпіричний метод дозволив дослідити їх практичне впровадження, а статистичний аналіз – оцінити вплив на якість освіти за науковими джерелами.

Дослідження спирається на комплексний підхід, що поєднує кілька методів для обґрунтування отриманих результатів.

У різних країнах спеціальність «Прикладна лінгвістика» має відмінні підходи до навчання. В одних державах ця галузь охоплює викладання іноземних мов, перекладознавство, соціолінгвістику, мовленнєві технології та комп'ютерну лінгвістику в межах однієї освітньої програми. В інших країнах ці напрями поділяють на окремі спеціальності, наприклад, «Прикладна лінгвістика» та «Комп'ютерна лінгвістика».

Україна також має власну модель викладання цієї дисципліни. Вітчизняні освітні програми, як правило, поєднують класичні аспекти прикладної лінгвістики із сучасними досягненнями комп'ютерної лінгвістики, що дозволяє студентам здобути як фундаментальні мовознавчі знання, так і практичні навички роботи з мовними технологіями [2; 3; 4].

Із технологіями штучного інтелекту освіта може значно покращити не лише навчальний процес, але й управлінські та адміністративні аспекти. AI здатен оптимізувати планування курсів, ефективно розподіляти ресурси та автоматизувати виконання адміністративних завдань, таких як створення навчальних планів і ведення документації щодо успішності учнів. Крім того, нейронні мережі можуть ідентифікувати прогалини в знаннях учнів та надавати індивідуальні рекомендації для їх усунення.

Як приклад, платформа Century Tech використовує когнітивну нейробіологію та аналітику даних для створення персоналізованих навчальних планів та зменшення робочого навантаження викладачів, надаючи їм інструменти для моніторингу успішності студентів, оцінки їхніх знань і планування навчальних активностей. Технології штучного інтелекту так значно полегшують процеси управління і вдосконалюють навчальну діяльність [1].

Розвиток прикладної лінгвістики в освіті стикається не лише з технічними, а й з методологічними та соціальними викликами. Окрім проблем точності автоматичного перекладу, важливим питанням залишається адаптація мовних моделей до специфіки різних мов, зокрема тих, що мають складну граматичну структуру або недостатньо репрезентовані в цифрових ресурсах.

Етичні аспекти застосування штучного інтелекту в освіті також потребують ретельного аналізу. Виникає питання авторства та академічної доброчесності при використанні автоматизованих систем написання текстів і перевірки знань. Важливо забезпечити баланс між допомогою технологій та збереженням критичного мислення й самостійності студентів.

Ще один виклик – необхідність підвищення цифрової грамотності серед учнів і викладачів. Ефективне використання мовних технологій можливе лише за умови їхньої правильного застосування, що потребує відповідної підготовки педагогів та розробки методичних рекомендацій.

Попри ці виклики, перспективи розвитку напряму досить широкі. Вдосконалення алгоритмів машинного навчання дозволить створювати точніші й контекстно адаптовані системи перекладу, синтезу та розпізнавання мовлення. Розширення мовних корпусів сприятиме кращій адаптації систем для навчання різних мов.

Додатково перспективним напрямом є інтеграція VR/AR технологій у мовне навчання, що відкриває можливості для створення інтерактивного середовища, у якому студенти зможуть практикувати мовні навички в реалістичних умовах. Також активно розвиваються голосові помічники та адаптивні навчальні системи, що враховують індивідуальні особливості кожного учня, покращуючи якість засвоєння матеріалу.

Мультиmodalьне навчання, яке поєднує аудіо-, відео- та текстові матеріали, допомагає учням краще засвоювати інформацію, активуючи різні когнітивні механізми. Крім того,

автоматизовані системи перевірки знань, такі як мовні аналізатори та онлайн-тестування, значно скорочують час оцінювання, дозволяючи викладачам більше уваги приділяти індивідуальній роботі з учнями.

Також важливою перевагою є можливість адаптації навчального процесу до потреб кожного студента. Системи штучного інтелекту аналізують рівень знань і пропонують персоналізовані завдання, що підвищує ефективність навчання. Голосові помічники та чат-боти створюють додаткові можливості для практики мови, забезпечуючи миттєвий зворотний зв'язок.

Окрім цього, розвиток мовних технологій сприяє розширенню доступу до освіти: онлайн-курси та мобільні додатки дозволяють навчатися незалежно від місця проживання, що особливо важливо для віддалених регіонів.

Україна активно впроваджує цифрові технології в різні сфери, зокрема у сферу електронного документообігу, державних послуг та розвитку інноваційних стартапів. Однак, у вітчизняній освітній системі досі спостерігаються значні цифрові розриви, які зумовлені невідповідністю між зростаючою потребою в цифрових технологіях та недостатнім рівнем їх впровадження в навчальний процес.

Серед основних викликів – брак необхідних цифрових інструментів для освіти, обмежений доступ до якісних технологічних ресурсів у деяких регіонах, а також недостатній рівень цифрової грамотності серед педагогів і учнів. Одним із ключових факторів, що ускладнює подолання цих бар'єрів, є недостатня мотивація до впровадження інноваційних підходів у навчанні та використання сучасних технологій у освітньому середовищі [5].

Попри значні переваги, широке застосування мовних технологій в освіті викликає певні виклики, зокрема питання точності автоматизованих систем, необхідність розвитку цифрової грамотності та етичні аспекти використання штучного інтелекту.

Отже, інтеграція прикладної лінгвістики в навчальні процеси відкриває нові можливості для освіти, водночас вимагаючи подальших досліджень та вдосконалення мовних технологій.

Прикладна лінгвістика та мовні технології значно модернізують освіту, сприяючи персоналізації навчання та підвищенню його ефективності. Використання штучного інтелекту, автоматизованих систем аналізу тексту та онлайн-платформ відкриває нові можливості для викладання мов.

Водночас існують виклики, зокрема точність машинного перекладу, етичні питання та необхідність розвитку цифрової грамотності. Подальший розвиток лінгвістичних технологій має бути спрямований на вдосконалення алгоритмів та адаптивного навчання.

Інтеграція мовних технологій у освіту є важливим кроком до створення сучасної системи навчання, що відповідає викликам цифрової епохи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Персоналізація, більша залученість та менше тиску. Як AI трансформує освіту. URL: <https://prjctr.com/mag/ai-in-ed> (дата звернення: 21.02.2025).
- [2] Langacker, R. (1987). Foundations of cognitive grammar: Stanford, 516.
- [3] Tantucci, A. V. (2021). Resonance as an Applied Predictor of Cross-Cultural Interaction: Constructional Priming in Mandarin and American English Interaction. Applied Linguistics, 43 (1), 115–146.
- [4] Бацевич, Ф. С. (2004). Основи комунікативної лінгвістики: Київ, 344.
- [5] Гасинець, Я. С., Вакрич, М. М., Куртяк, Ф. Ф. (2023). Цифрова трансформація освіти майбутнього: стандарти, норми та правила. Академічні візії, (16).

УДК 821(73)

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В КЛАСАХ НУШ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕАЛІЗАЦІЇ

Кальвін Валерія

здобувачка магістерського рівня спеціальності «Філологія»,
спеціалізації «Прикладна лінгвістика»,
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова,
Україна, м. Миколаїв
kalvinvlria@gmail.com

Науковий керівник: старший викладач **Мочалова Наталія**

Анотація. У статті розглядаються ключові проблеми інновацій, що виникають під час реалізації навчального процесу, таких, як недостатня підготовка педагогів, адаптація навчальних матеріалів та технічне забезпечення. Водночас досліджує перспективи використання інтерактивних технологій, гейміфікації, змішаного навчання та персоналізованого підходу до засвоєння мовних навичок.

Ключові слова: інноваційні підходи, інтерактивні технології, модернізація освіти, навчальні матеріали.

Kalvin Valeriia

INNOVATIVE APPROACHES OF TEACHING ENGLISH IN SECONDARY SCHOOL CLASSES OF THE NEW UKRAINIAN SCHOOL: PROBLEMS AND BENEFITS FOR IMPLEMENTATION

Abstract. The diploma examines key problems of innovations that arise during the implementation of the education, such as insufficient training of teachers, adaptation of learning materials and technical support. At the same time, it explores the prospects for the use of interactive technologies, gamification, blended studying and a personalized approach to the acquisition of language skills.

Keywords: innovative approaches, interactive technologies, modernization of education, educational materials.

Актуальність дослідження. В умовах реалізації реформи «Нова українська школа» виникає нагальна потреба у впровадженні інноваційних підходів до викладання англійської мови, які б відповідали сучасним освітнім тенденціям, сприяли формуванню ключових компетентностей учнів та забезпечували ефективне засвоєння іноземної мови через інтерактивні, комунікативні та цифрові методи навчання.

Такі підходи дозволяють не лише підвищити мотивацію школярів до вивчення англійської мови, але й активізують їхню пізнавальну діяльність, розвивають критичне мислення, творчі здібності та навички командної роботи. Водночас, незважаючи на наявність позитивного досвіду впровадження інновацій, залишаються певні проблеми, пов'язані з матеріально-технічним забезпеченням шкіл, недостатньою підготовкою педагогів до використання новітніх методик та нерівномірним рівнем цифрової грамотності учнів.

Ці обставини зумовлюють необхідність глибшого вивчення перспектив і викликів, пов'язаних із реалізацією інноваційних підходів у викладанні англійської мови в контексті НУШ, що робить обране дослідження актуальним як з теоретичної, так і з практичної точки зору.

Метою статті є проаналізувати інноваційні підходи до викладання англійської мови в середній школі в умовах Нової української школи, окреслити основні проблеми їх впровадження та визначити перспективні напрями підвищення ефективності навчального процесу з урахуванням сучасних освітніх тенденцій.

Відповідно до мети ця робота ставить такі **завдання**:

- ознайомити з теоретичними засадами викладання англійської мови в контексті реформи Нової української школи;
- охарактеризувати сучасні інноваційні підходи до навчання англійської мови (зокрема CLIL, гейміфікацію, змішане навчання, проєктну діяльність, використання цифрових технологій тощо);
- розробити методичні рекомендації щодо ефективного використання інноваційних технологій у викладанні англійської мови для вчителів середньої ланки;
- оцінити перспективи подальшого розвитку інноваційного навчання англійської мови в рамках НУШ.

Інноваційні підходи до викладання англійської мови в умовах Нової української школи (НУШ) є важливим аспектом сучасної освіти, оскільки вони сприяють розвитку ключових компетентностей учнів та покращенню результатів навчання. Згідно з концепцією НУШ, навчання повинно бути орієнтоване на активну участь учнів у процесі пізнання та розвитку їхніх творчих і комунікативних здібностей.

Одним з основних інструментів для цього є впровадження інноваційних методик, таких як CLIL (Content and Language Integrated Learning), гейміфікація, проєктне навчання та використання цифрових платформ. Ці підходи дозволяють не тільки розвивати мовні навички учнів, але й допомагають інтегрувати знання з різних предметних областей, мотивуючи учнів до більш активної роботи. Застосування гейміфікації, наприклад, робить уроки цікавішими, створюючи ситуації для практичного застосування мови, а метод CLIL дозволяє вивчати англійську мову через навчання інших предметів, що значно збільшує її практичне значення. Водночас, впровадження таких підходів стикається з певними проблемами, такими як недостатня матеріально-технічна база в школах, потреба в додатковій підготовці вчителів та певна стереотипізація в сприйнятті нових методик з боку учнів та батьків. Однак, незважаючи на ці труднощі, інноваційні підходи мають великі перспективи в подальшому розвитку освіти, адже вони відповідають сучасним вимогам щодо формування в учнів не лише знань, але й навичок, необхідних у реальному житті.

З огляду на актуальність інтеграції інноваційних методів у викладання англійської мови, важливим є постійний розвиток цифрових технологій та інструментів, що дозволяють збагачувати навчальний процес і робити його більш інтерактивним та доступним. Цифрові платформи, мобільні додатки, онлайн-курси та ресурси для співпраці в реальному часі надають учням можливість працювати з матеріалами англійською мовою в будь-який час і з будь-якого місця, що робить навчання більш гнучким і персоналізованим. Крім того, постійне підвищення кваліфікації вчителів через курси, тренінги та семінари з інноваційних методик дозволяє їм ефективно використовувати нові технології в своїй практиці.

Завдяки цим змінам, інноваційні підходи в навчанні англійської мови сприяють не лише розвитку мовної компетенції учнів, але й їхнім критичним, творчим та комунікативним здібностям. Це підвищує мотивацію до навчання і готує учнів до подальшого успішного навчання та професійної діяльності в умовах глобалізації та цифровізації світу.

Підсумовуючи наше дослідження, слід зазначити, впровадження інновацій у викладання англійської мови також дозволяє створити умови для розвитку у учнів соціальних, культурних і емоційних компетенцій. Важливою є роль батьків та громади у підтримці цього процесу. Пояснення переваг інноваційних методик та результатів їх застосування допоможе покращити сприйняття змін у навчанні та сприятиме більш активному включенню учнів у процес. Такі зміни є необхідними для підготовки учнів до викликів XXI століття, де володіння іноземною мовою є ключовим фактором для успіху в різних сферах життя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Державний стандарт базової середньої освіти (2020 р.) – розділи, що стосуються вивчення іноземних мов. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita>

- [2] Гандзюк, О. М. (2021). Інноваційні технології навчання англійської мови в умовах Нової української школи. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, № 2.
- [3] British Council Ukraine – методичні матеріали та онлайн-курси для вчителів. URL: <https://www.britishcouncil.org.ua>
- [4] EdEra – освітні курси для вчителів англійської мови НУШ. URL: <https://www.ed-era.com>

УДК 81'25

ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ ОДИНИЦЬ ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНОГО ПОЛЯ СТРАХ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ

Клименко Маргарита

здобувачка магістерського рівня спеціальності «Філологія»,
спеціалізації «Германські мови та літератури (переклад включно)»,
Український державний університет імені Михайла Драгоманова,
Україна, м. Київ

24fif.m.klymenko@std.udu.edu.ua

Науковий керівник: доктор філологічних наук, професор **Олександр Юдін**

Анотація. У статті проаналізовані лексико-семантичні одиниці поля страху англійської та української мов на основі компонентів їх дефініцій. Визначено адекватність запропонованих словниками відповідників, розкрито семантичні відтінки й труднощі передачі емоційного змісту комплексних понять. Детальний семантичний аналіз може бути використаним у роботах лексико-семантичного спрямування на дослідження емотивної лексики та лексико-семантичного поля страху, а також при дослідженні художнього перекладу.

Ключові слова: страх, лексико-семантичне поле, емоційний концепт, лексико-семантичний аналіз, проблеми перекладу.

Klymenko Marharyta

CHALLENGES IN TRANSLATING LEXICAL-SEMANTIC UNITS OF FEAR IN ENGLISH AND UKRAINIAN

Abstract. The article examines the lexical and semantic units of the field of fear in English and Ukrainian based on the components of their definitions. The adequacy of the correspondences proposed by the dictionaries is determined, semantic connotations and difficulties of conveying the emotional content of complex concepts are revealed. The detailed semantic analysis can be used in lexico-semantic works on the study of emotive vocabulary and the lexico-semantic field of fear, as well as in the study of literary translation.

Keywords: fear, lexical-semantic field, emotional concept, lexical semantic analysis, translation problems.

Вступ. На сьогодні тема семантики страху є досить актуальною серед лінгвістів. Багато вчених зробили свій внесок у дану гілку мовознавства, серед них О. О. Борисов, який фундаментально окреслив фрейм причинно-наслідкової появи страху та прослідкував взаємозв'язок його маніфестантів у ієрархічних структурах реалізації семи страху в англійській мові. Н. Михальчук та І. Коваль проаналізували лексичний прояв емоційного концепту страху, його ядро та периферію, також зосередились на психолінгвістичному аспекті, встановивши зв'язок між значенням та формою. О. В. Ваховська дослідила етимологію лексеми fear та страх в українській та англійській мовах, з'ясувавши його походження та вираження засобами

мови. Семантика страху українською мовою досліджена меншою кількістю авторів, проте важливий внесок зробили О. Коляденко, Т. Шевчук та І. Я. Кость. Недостатньо дослідженими аспектами вважаємо компаративістику англійського лексико-семантичного поля страху та українського, способи перекладу його одиниць та фразеологізми.

Мета роботи: дослідити способи перекладу відповідників лексико-семантичного поля страх за допомогою ретельного аналізу компонентів дефініції емоційно-комплексних понять, що туди належать.

Основна частина. За загальноприйнятою концепцією лінгвістичного простору досліджень лексико-семантичного поля страху англійської мови, ядром та архісемою вважається іменникова одиниця 'fear', постаючи опорною лексемою всього емоційного концепту страху. В більш глобальному розумінні англійське 'fear' є кластером гіперсеми 'feeling', яка є відправною точкою всього лексико-семантичного поля (Борисов, 2005).

На рівні архілексеми 'fear' відокремлюються такі похідні аспекти значень лексеми, маніфестовані різними частинами мови, зокрема прикметниками – fearful, fearsome, fearable, fearless; іменниками – fearsomeness, fearfulness, fearlessness; прислівниками – fearfully, fearsomely, fearlessly.

Розглядаючи лексико-семантичне поле страху на макро рівні, включаючи fear як його компонент на рівні з іншими одиницями, що включають дефінітивні семи 'an unpleasant emotion or thought', 'frightened or worried by something dangerous, painful, or bad', 'that is happening or might happen'. Тобто, основними показниками постають: ознака відчуття – неприємне; каузативність спрямована на експірієнцера – наляканий, схвилюваний чимсь неприємним, болючим – що у свою чергу є тригером емоції; час – теперішній/майбутній; вірогідність кінцевого результату того, що дія відбудеться або не відбудеться – однаковий, у стані афекту.

Так чи інакше, одиниці що належать до лексико-семантичного поля страху гіперсеми feeling тією чи іншою мірою відображають раніше наведені ключові семи, серед них fear, terror, horror, panic, petrification, fright, scare, alarm, dread, trepidation, foreboding, consternation, funk, chill, startle, daunt, dismay, nightmare, awe (представлені в порядку від найбільш до найменш сумісних з fear, що будуть проаналізовані на основі класифікації) (Onyshchuk, Matovych, 2021). Оцінювати дані одиниці можемо спираючись на характеристики, що є у складі дефініцій, а саме характер, інтенсивність та тривалість емоції/почуття. Зазначимо, що fear є універсальним маркером емоцій без додаткових відтінків; panic, fright, scare, startle, alarm, chill є короткочасними сплесками страху/тривоги у відповідь на несподівану ситуацію; dread, trepidation, foreboding, consternation є тривалими або середньої тривалості відчуттями занепокоєння щодо майбутньої загрози; terror, horror, petrification є максимально інтенсивними, часто призводять до заморожування реакцій; funk, daunt, dismay відтворюють хронічну або низькоінтенсивну тривогу, а nightmare та awe застосовуються в специфічних ситуаціях або у поєднанні з іншими емоціями.

Аналіз відповідників та дефініцій даних одиниць буде здійснено за допомогою двомовного словника Cambridge Dictionary та українського словника СУМ 11 (<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/>, <https://sum11.com.ua/>). Для максимальної точності також залучається окреме дослідження одиниць в оригіналі обох мов. Додатково використовується словник Merriam Webster Dictionary (<https://www.merriam-webster.com/>).

Fear (страх) – a feeling of great worry or anxiety caused by the knowledge of danger. Стан хвилювання, тривоги, неспокою, викликаний чеканням чого-небудь неприємного, небажаного. Англійська дефініція передбачає конкретну обізнаність експірієнцером небезпеки, в той час, як українська вказує лише на очікування, таким чином за нюансом причини виникнення вони є аломорфними. Також, англійське 'fear' прямо зазначає інтенсивність 'great', а українське страх натякає на неї синонімічно – хвилювання, тривога, неспокій, передбачаючи ширший спектр охоплення. Часові рамки усталені теж своєрідним чином, fear акцентує на моменті усвідомлення небезпеки, а страх на процесі очікування.

Terror (жах, страх) – extreme fear, or violent action that causes fear. Жаж – почуття, стан дуже великого переляку, страху, що охоплює кого-небудь. Англійське визначення позначає terror як вид страху вказуючи на його сильну інтенсивність, також денотує насильну дію, що спричиняє страх. Українське ‘жах’ акцентує увагу на характері страху та каузативному ефекті. Якщо обирати відповідник до ‘terror’, то жаж є більш адекватним. Однак, слід зауважити, що ‘terror’ має вищу інтенсивність через сему ‘violent action’, що не властиво одиниці жаж з більш загальним контекстом.

Horror (жах, огида) – an extremely strong feeling of fear and shock, or the frightening and shocking character of something; great fear or dislike. Розглянемо відповідник ‘огида’, почуття відрази в поєднанні з гидливістю. Порівнюючи ‘horror’ та ‘terror’, слід зазначити про спільну ознаку найвищого ступіня страху. Для horror випадає відчуття огиди відрази у відповіднику жаж, а для terror втрачений сенс ‘насильницького залякування’, де було б доцільно застосувати пряме запозичення через відсутність відповідника вихідної мови. Розглядаючи часовий слот фрейму, можемо зробити висновок, що horror фокусується на моменті одразу в так званому ‘набутому стані.’

Panic (паніка) – a sudden strong feeling of fear that prevents reasonable thought and action. Раптові замішання, розгубленість або прояв страху при справжній чи уявній небезпеці (звичайно як масове явище). Українське ‘паніка’, утворене прямим запозиченням з англійської/латини через фонетико-морфологічну адаптацію. Дефініції співпадають в аспекті раптовості та сильного страху як ядра поняття. Однак, різняться у слотах значень, таких як ‘колективність’, де англійське не обмежує вплив, емоція може відчуватися як індивідуально так і колективно, в той час як українське виділяє колективний вплив. В цілому характер когнітивного впливу диференціюється в аспекті, де англійське ‘panic’ забирає здатність розумної поведінки, а українське ‘паніка’ акцентує увагу на кінцевому відчутті – розгубленість, замішання.

Petrification (заціпеніння) – the state of being petrified (overwhelmingly fearful). Стан за значенням оціпеніти (стати нерухомим, нечутливим здебільшого від якого-небудь сильного переживання; заніміти, застигнути). В обох дефініціях наявний паралітичний ефект, неможливість рухатися/реагувати та реакція на сильний стимул. Заціпеніння не повністю передає всі семантичні показники, що наявні у ‘petrification’, зокрема заціпеніння може бути зумовлене як і емоцією так і зовнішніми чинниками (холод, біль), обидва є раптовими за ефектом, з різницею у як у емоційно-психологічному аспекті та фізіологічному.

Fright (переляк) – a sudden feeling of shock and fear. Почуття страху, боязні. Переляк є адекватним еквівалентом ‘fright’, так як воно зберігає раптовість реакції, короточасний спалах страху та шоківий ефект. Однак, слід додати, що українська дефініція не зберігає сему ‘shock’ (зненацька), хоча поняття початково вже передбачає це, тому його можна вважати семантичним еквівалентом.

Scare (панічний страх, переляк) – a sudden feeling of fear or worry. Порівнюючи інтенсивність fright та scare, можна зауважити про меншу інтенсивність scare через відсутність семи ‘shock’. Представлений відповідник ‘панічний страх’ радше відповідає ‘panic’, як варіант описового перекладу, а ‘переляк’ якраз таки відповідає дефініції англійського варіанту через реалізовану сему ‘worry’.

Alarm (тривога) – sudden worry and fear, especially that something dangerous or unpleasant might happen. Неспокій, збентеження, викликані якимсь побоюванням, страхом перед чимось, передчуттям неприємного, небезпечного. Обидва поняття мають спільне ядро – стан занепокоєння та страху, перед реальною чи уявною загрозою. За часовим слотом фрейму тривога може бути як і миттєвою так і протяжною, в той час як alarm це раптове почуття ‘sudden worry’.

Dread (страх, жаж) – a strong feeling of fear or worry; great fear especially in the face of impending evil (<https://www.merriam-webster.com/>). Порівнюючи відповідники, страх краще відповідає значенню dread, через сему очікування потенційної загрози, яку зберігають ці

двоє. Жак у свою чергу не відображає майбутнє передчуття, а вже позначає набутий стан. Водночас страх має меншу інтенсивність ніж *dread*, через змінність емоції.

Trepidation (тривога, занепокоєння) – *fear or worry about what is going to happen*. Тривога – неспокій, збентеження, викликані якимсь побоюванням, страхом перед чимось, передчуттям неприємного, небезпечного. Занепокоєння – вираз неспокою, тривоги. Серед двох відповідників доцільнішим є тривога через елемент очікування потенційного страху, а от занепокоєння містить нижчу інтенсивність та є відчуттям легкої напруги. Довготривалість як аспект належить як ‘*trepidation*’, так і одиниці ‘тривога’.

Foreboding – (дурне передчуття) *a feeling that something bad is going to happen soon*. У вихідній мові немає прямого відповідника, тому описовий переклад ‘дурне передчуття’ передає інтуїтивне очікування лиха, зберігаючи часові рамки (близького майбутнього), так як передчуття має значення того, що може відбутися, настати. Воно є більш стриманим, без очевидних ознак страху, знаходячись на периферії.

Consternation (жах) – *a feeling of shock or worry*. Жак – почуття, стан дуже великого переляку, страху, що охоплює кого-небудь. За інтенсивністю ‘*consternation*’ є набагато слабшим за жак, за визначенням Merriam Webster це здивування або переляк, що вводить в оману. В той час як жак має ширше застосування, що може реалізовуватися як прояв емоційного стану, так і виражати фізичну реакцію на страх.

Funk (переляк, страх) – *a state of paralyzing fear*. Наведені відповідники, хоч і належать до лексичного поля страху не можна вважати еквівалентними слову *funk*, через те що дана лексема семантично сильніша за переляк – має довший ефект, та у деяких випадках за страх, передаючи сильний паралізуючий страх, що ближче до поняття оціпеніння.

Chill (тремтіння, озноб) – *an intense shivery sensation: shiver, shudder, especially one caused by a strong emotion (such as fear)*. Розглянемо значення можливих еквівалентів: ‘тремтіння’ – дія за значенням тремтіти (трястися від холоду, страху, слабкості, хвилювання тощо та ‘озноб’ – стан організму людини й тварини, що характеризується відчуттям холоду і дрижанням (скороченням) м’язів. Озноб є менш вдалим еквівалентом через суто фізіологічну реакцію в тілі, що не пересікається з емоційною складовою, тремтіння ж є більш близьким через наявність обох компонентів значення.

Startling (переляк, здивування) – *a sudden mild shock (as of surprise or alarm)*. Лексема здивування, що позначає почуття людини враженої чимось незвичайним, незрозумілим співпадає з ‘*startling*’, тільки у семі ‘несподіване враження’, при цьому не маючи значення страху, а переляк в свою чергу не охоплює емоційно-нейтральний компонент притаманний подиву. Таким чином, жоден з перекладацьких відповідників достеменно не відтворює семантичну комплексність одиниці в оригіналі.

Daunt (страхати, залякувати) – *to make someone feel slightly frightened or worried about their ability to achieve something*. Лексема ‘страхати’ у традиційному вживанні має значення викликати страх своїм виглядом, своїми діями, великою силою, потужністю і т. ін. Даний варіант вживання частково корелює з *daunt*, адже обидві лексеми стосуються впливу, що викликає емоційну реакцію, однак страхати має негативну конотацію, і залякування пов’язано з певним зовнішнім чинником. Залякування теж не є стовідсотковим відповідником через семантичну перенасиченість, що не співпадає з *daunt* та позначає більш приглушений тригер тривоги.

Dismay (переляк, збентеження) – *the state of being shocked and upset*. Іменник *dismay* позначає емоційно забарвлену емоцію, що поєднує шок, розчарування, страх та сум’яття, тобто не обмежується лише страхом. Переляк в контексті вжитку не є еквівалентним, через відсутність компоненту засмучення та акцентує страх, що є периферійним в лексичній одиниці *dismay*. Збентеження ж відтворює пригніченість емоційного концепту *dismay*, але не відповідає його інтенсивності.

Nightmare (кошмар, жак) – *a very unpleasant experience*. Українська лексема кошмар є запозиченням з французької мови і застосовується подібним чином як ‘*nightmare*’, в прямому

значенні позначаючи неприємний страшний сон і в переносному гнітюче переживання. Це показує високий ступінь семантичної відповідності лексеми ‘кошмар’, та ‘nightmare’, доводячи що їх ідентичну денотативну структуру та конотативний збіг у вираженні всього спектру емоцій, що передбачає концепт. З іншого боку жак не відображає переносного змісту, що є у вторинному значенні.

Awe (благоговіння) – wonder and fear; a feeling of great respect sometimes mixed with fear or surprise. Англійське ‘awe’ є складним емоційним концептом через амбівалентне поєднання почуттів пошани, легкого страху та внутрішнього ‘тремтіння’ перед невідомим, могутнім, семантично передаючи незагрозливу форму страху, що є причиною незбагненого, потенційно божественного. Український відповідник благоговіння має наступну дефініцію – найбільша, найщиріша повага, шана; безмежна любов; побожність. Позаяк значеннєвий елемент легкого страху відсутній, елемент протиставлення позитивності та негативності також не є вираженим.

Висновки. Протягом дослідження було проаналізовано дефініції лексико-семантичного поля ‘страх’ з гіперсемою ‘feeling’, від найбільш загальної до окремих специфічних, у яких сема страху виражена менш помітно. При аналізі особливу увагу було приділено таким аспектам як інтенсивність емоції, її тривалість та емоційну насиченість. У результаті зіставлення оригінальних одиниць та їх відповідників було виявлено, що комплексні поняття страху передаються частково через вже сформовані поняття страху, що не повністю відповідають поняттю або містять додаткове значення, яке не співпадає з початковим. Лексико-семантичне поле страху англійської мови налічує більше своєрідних лексем, що реалізуються через складність поняття, в той час, як українська мова не має еквівалентів для того, щоб відповідати усім семам включеним в значення. Через це належним є описовий спосіб перекладу задля досягнення повної передачі всієї сукупності почуттів вкладених в емоційний концепт.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Борисов А. А. *Мовні засоби вираження емоційного концепту страх: лінгвокогнітивний аспект (на матеріалі сучасної англомовної художньої прози)* : автореф. дис. канд. філол. наук. Донецьк, 2005. 10 с.
- [2] Onyshchuk I. Yu., Matovych O.O. Means of Expressing the emotion of FEAR in the English Language and Speech (in the Vampire thriller novels) // *Innovative pathway for the development of modern philology call sciences in Ukraine and EU countries* : Collective monograph. Volume 2. Riga, Latvia, “Baltic Publishing”, 2021. 142 P. <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-031-5-31>
- [3] Cambridge Dictionary. Retrieved from: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/> (Last accessed: 20.04.25)
- [4] Академічний тлумачний словник в 11 томах. Retrieved from: <https://sum11.com.ua/> (Last accessed: 20.04.25)
- [5] Merriam-Webster Dictionary. Retrieved from <https://www.merriam-webster.com/> (Last accessed: 20.04.2025)

УДК 811.111'373.612.2(44)

ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ ВИВЧЕННЯ ФРАНЦУЗЬКИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ В АНГЛОМОВНИХ ТЕКСТАХ

Князєв Всеволод

здобувач магістерського рівня спеціальності «Філологія»,
спеціалізації «Переклад»,

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова,
Україна, м. Миколаїв
vsknyazev@ukr.net

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор **Солодка Анжеліка**

Анотація. У статті досліджено історичні передумови виникнення та функціонування французьких запозичень в англomовних текстах. Проаналізовано основні етапи впливу французької мови на лексику англійської – від нормандського завоювання до сучасності. Розглянуто семантичні зміни, стилістичну інтеграцію та соціокультурні чинники, що сприяли запозиченню лексики. Особливу увагу приділено ролі французьких слів у сучасному англomовному дискурсі. Дослідження базується на сучасних лінгвістичних теоріях та підтверджується прикладами з історичних і сучасних текстів.

Ключові слова: французькі запозичення, історія мови, лексикологія, мовні контакти, семантична адаптація.

Knyazev Vsevolod

HISTORICAL ASPECT OF THE STUDY OF FRENCH BORROWINGS IN ENGLISH TEXTS

Abstract. The article explores the historical background and linguistic processes related to the adoption of French borrowings in English-language texts. It examines the influence of French on English vocabulary, beginning with the Norman Conquest and continuing through various historical periods, including the Middle and Modern English eras. The study highlights semantic shifts, stylistic integration, and the sociocultural factors that facilitated lexical borrowing. The relevance of French-derived words in contemporary English discourse is also discussed. The research is grounded in modern linguistic theories and supported by examples from historical and present-day usage. The article aims to deepen the understanding of the historical dynamics of English vocabulary development.

Keywords: English language, French borrowings, language history, lexicology, language contact, semantic adaptation.

Французькі запозичення є невід'ємною складовою лексичного складу англійської мови. Їх поява пов'язана з рядом історичних, соціально-культурних та політичних подій, що впливали на формування англійської мови. З огляду на активну мовну інтеграцію в періоди нормандського завоювання, Столітньої війни та інших історичних моментів, французька мова справила значний вплив на лексику англійської. Проблема полягає в необхідності ретельного дослідження історичного контексту цих запозичень для кращого розуміння динаміки лексичного розвитку англійської мови та інтерпретації англomовних текстів різних епох.

Сучасні дослідження у галузі контактної лінгвістики свідчать про значний вплив французької мови на англійську, особливо в післянормандський період [3; 4]. Роботи таких мовознавців, як С. Барбер (1992), А. Бох і Т. Кейбел (2013) ґрунтовно аналізують шляхи проникнення французьких лексем в англійську та їх семантичну адаптацію. Однак недостатньо уваги приділено аналізу функціонування запозичень у конкретних текстах певних історичних періодів.

Метою статті є висвітлення історичних передумов виникнення французьких запозичень в англійській мові, аналіз шляхів їхнього проникнення та функціонування в англомовних текстах різних історичних етапів – від середньоанглійського періоду до сучасності.

Французький вплив на англійську мову бере свій початок ще в XI столітті після нормандського завоювання Англії у 1066 році. Нормандська знать, що оселилася в Англії, говорила французькою, що зумовило появу значного масиву запозичень, особливо в сферах права, адміністрації, кулінарії, моди та мистецтва. Наприклад, такі слова, як *court, judge, jury, government* стали частиною правової лексики англійської мови (Vaugh & Cable, 2013).

У середньоанглійський період (1150–1500) французькі запозичення інтегруються в усі стилістичні рівні англійської мови. Вони не лише збагачують лексику, а й змінюють семантичну структуру, утворюючи синонімічні ряди з германськими кореневими словами: *kingly* (германське), *royal* (французьке), *regal* (латинське походження через французьку мову) (Barber, 1993; Hughes, 2000).

У новоанглійський період (від 1500 року) французький вплив продовжується, хоча й у меншому обсязі, зокрема в термінах мистецтва, моди, літературної критики (*ballet, genre, rendezvous, bureau* тощо) (Durkin, 2014).

У сучасних англомовних текстах французькі запозичення залишаються ознакою стилістичної витонченості, офіційності або ж використовуються в суто технічному значенні. Наприклад, у діловій англійській мові використовуються терміни на зразок *entrepreneur, rapport, liaison*, що вказує на престижність або високий стиль (Crystal, 2003; Oxford English Dictionary Online, 2025).

Інтеграція французьких запозичень відбувалася не лише через пряму лексичну адаптацію, а й через морфологічні зміни, асиміляцію за правилами англійської граматики та синтаксису. Наприклад, слово *ballet*, хоч і зберігає французьку вимову, вживається відповідно до правил англійської морфології (наприклад, *ballets* у множині) (Vaugh & Cable, 2013; Merriam-Webster Dictionary Online, 2025).

Висновки. Історичний аналіз французьких запозичень в англійській мові свідчить про глибокий вплив французької культури на англомовний світ. Цей вплив був особливо інтенсивним у середньоанглійський період, але його відлуння простежується і в сучасному мовленні. Вивчення французьких запозичень не тільки збагачує знання про історію англійської мови, а й дозволяє глибше аналізувати англомовні тексти різних епох. Подальші дослідження можуть зосередитися на прагматичних аспектах вживання таких запозичень у сучасній комунікації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Barber C. The English Language: A Historical Introduction. Cambridge University Press, 1993.
- [2] Baugh A.C., & Cable, T. A History of the English Language (6th ed.). Routledge, 2013.
- [3] Crystal D. The Cambridge Encyclopedia of the English Language (2nd ed.). Cambridge University Press, 2003.
- [4] Görlach M. A History of English Lexicography. Oxford University Press, 2001.
- [5] Hughes, G. A History of English Words. Blackwell, 2000.
- [6] Durkin, P. Borrowed Words: A History of Loanwords in English. Oxford University Press, 2014.
- [7] Oxford English Dictionary Online, 2025. Retrieved from: <https://www.oed.com>
- [8] Merriam-Webster Dictionary Online, 2025. Retrieved from: <https://www.merriam-webster.com>

УДК 811.161.2'42:659.1:17.022.1

АСОЦІАТИВНЕ ПОЛЕ РЕКЛАМНОЇ ЛЕКСЕМИ «ІМІДЖ»

Кравець Інна

аспірантка спеціальності «Філологія», спеціалізація «Українська мова»,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
Україна, м. Одеса

<https://orcid.org/0000-0002-3462-2882>

Науковий керівник – доктор філологічних наук, професор **Кутуза Наталя**

Анотація. У статті порушено проблему виявлення асоціативного поля рекламних лексем, зокрема увагу приділено лексемі «імідж», яка є однією із найчастотніших лексем, зафіксованих у рекламному мережевому дискурсі. У процесі дослідження окреслено поняття «імідж» та «асоціативне поле», увиразнено актуальні рекламні лексеми, проведено вільний асоціативний експеримент, виявлено асоціативне поле рекламної лексеми «імідж», її ядро та периферію, де ядром виявилися асоціати стилю і образ. Отримані відомості стануть в нагоді при укладанні впливових рекламних текстів.

Ключові слова: асоціація, асоціативне поле, імідж, периферія, ядро.

Kravets Inna

ASSOCIATIVE FIELD OF THE ADVERTISING LEXEM “IMAGE”

Abstract. The article raises the problem of identifying the associative field of advertising lexemes, in particular, attention is paid to the lexeme “image”, which is one of the most frequent lexemes recorded in advertising network discourse. In the process of research, the concepts of “image” and “associative field” were outlined, relevant advertising lexemes were highlighted, a free associative experiment was conducted, and the associative field of the advertising lexeme “image”, its core and periphery were identified, where the core turned out to be the associates style and image. The information obtained will be useful when writing influential advertising texts.

Keywords: association, associative field, image, periphery, core.

Вступна частина. Рекламне перенасичення вже стало в масовоінформаційному просторі повсякденністю, незважаючи на різні події, а разом із тим рекламна лексика потребує нових досліджень у зв'язку з тим, що значення певних лексем або втрачає ознаки інтенсивної емоційності, або набуває кардинально нових значень, що не дивно, оскільки лексика є динамічним явищем. Саме рекламна лексика є цікавою для вивчення, бо індустрія реклами теж активно розвивається, а рекламисти подекуди впроваджують не лише інноваційні засоби впливу, але й активно застосовують вже усталені, тому тема нашого дослідження є **актуальною**.

Зробивши моніторинг лексикографічних праць, ми виявили, що українські асоціативні словники, у тому числі й асоціативні словники рекламної лексики (див. праці Н. П. Бутенко, О. Ю. Карпенко, Т. Ю. Ковалевської, С. В. Мартінек, В. Мітькова та ін.), не подають багато лексем рекламної тематики, які на сьогодні є більш вживаними, натомість у тлумачних словниках деякі з них наявні. Власне й лексеми-стимулу «імідж» в асоціативних словниках немає, тому наша розвідка поглибить вивчення асоціативного потенціалу рекламних лексем.

Метою нашої роботи є з'ясувати асоціативне поле рекламної лексеми «імідж». Для досягнення мети у процесі було виконано низку завдань: окреслено поняття «імідж» та «асоціативне поле», увиразнено актуальні рекламні лексеми, проведено вільний асоціативний експеримент, виявлено асоціативне поле рекламної лексеми «імідж», її ядро та периферію.

Об'єкт нашого дослідження є рекламні лексеми мережевого дискурсу, **предмет** – асоціативне поле рекламної лексеми «імідж».

Джерельна база дослідження – українськомовні іміджеві рекламні дискурси соціальних мереж «Інстаграм» і «Фейсбук», зафіксовані протягом 2022–2025 рр, кількістю 300 одиниць.

Основна частина. Рекламна лексика є дуже потужним фондом потенційного впливу на споживачів, і від того, настільки впливовою буде лексема, залежить, врешті-решт, і результат рекламної кампанії загалом. У такому випадку, знаючи, які самі асоціації викликає та чи інша лексема, можливо за допомогою впливу подавати готову інструкцію до дій потенційного споживача. Однією із частовживаних лексем рекламних текстів є лексема «імідж». Великий тлумачний словник сучасної української мови подає таку дефініцію «імідж» – «реklamний, представницький образ когось-небудь. (напр., громадського діяча), що створюється для населення» [Великий тлумачний словник сучасної української мови, 2005: 492]. У Лінгвістичній іміджеології: словнику термінів і понять імідж потрактовано вже більш широко: «Імідж (англ. *image*) – комунікативний феномен, образ, сприйняття, уявлення, які формуються в індивідуальній / масовій мовній свідомості щодо особи / ситуації / компанії / бренду та ін. вербальними й невербальними засобами психологічного впливу на реальних / потенційних реципієнтів. Імідж створюється за допомогою PR-технологій, пропаганди, реклами з метою формування в масовій мовній свідомості відповідного ставлення до об'єкта, особистості, події, явища та ін.» [Шевченко, Дергач, Дядищева-Росовецька, Сизонов, Шулінова, 2023: 74].

Наведені визначення увиразнюють поняття іміджу, а також засвідчують вагомість застосування цієї лексики в масовоінформаційному просторі загалом та в рекламному зокрема, де «реклама трансформує рекламний продукт у певний образ, перетворюючи його на мову потреб реципієнта, спонукаючи до певних дій, причому використовуються різні види комунікативного впливу...» [Кутуза, 2018: 212], котрі послуговуються арсеналом рекламних лексем, т. зв. «рекламом», що дефінують як комплексну одиницю рекламного змісту із семантичною домінантою «добре» / «погано», оскільки такі лексеми наявні у великій кількості в рекламі різних жанрів і слугують різноманітним цілям [див. Кутуза, 2018: 213]. Відповідно вагомим є і знання асоціативного потенціалу, асоціативного поля конкретних лексем задля більшого ефекту у процесі рекламного впливу.

Професорка О. О. Селіванова визначає асоціативне поле як «сукупність асоціатив, реакцій на слово-стимул, виявлених шляхом асоціативного експерименту. Асоціативне поле має ядро (найбільш частотні реакції) і периферію (одиничні реакції)» [Селіванова, 2006: 42]. Вчена О. В. Денисевич підкреслює, що «Ядро дає можливість вивчати національні, стереотипні, найбільш актуальні поняття, що знаходяться в ментальному лексиконі, а периферія – це вияв індивідуальних значень, теж важливих для побудови об'єктивної картини світу українців» [Денисевич, 2016: 31]. Таким чином, якщо усвідомлювати, знати, які саме асоціації виникають у потенційних споживачів, то відповідно й укладання рекламних повідомлень будуть із відповідним потенційним прогнозованим ефектом. Але спочатку для цього потрібно провести психолінгвістичний експеримент.

Усього було виявлено методом суцільної вибірки 55 рекламних лексем і словосполучень, які є найбільш частотними в іміджевому рекламному дискурсі соціальних мереж. Вільний асоціативний експеримент тривав із листопада 2024 року до березня 2025 року, де потрібно було в анкеті (за допомогою гугл-форми) записати таке: вік, стать, рідну мову, освіту, спеціальність, а подалі прочитати рекламні лексеми та подати одну-дві асоціації, які першими спали на думку. В експерименті взяли участь 116 респондентів, де серед них 28 чоловічої статі, 88 жіночої; вік 17–26 років (студенти та аспіранти) і 34–37 (інші соціальні прошарки); рідна мова переважно вказували українську, траплялися випадки, коли зазначено було рідну мову як англійську (1), болгарську (2), російську (14) українську/російську (12), українську/болгарську (1), хоча всі асоціації подано українською мовою. Освіта респондентів переважно неповна вища, спеціальності «прикладна лінгвістика», «українська мова та література», «германські мови та література», «журналістика», «соціальна робота», «історія

та археологія», «менеджмент», «управління та менеджмент», «комп'ютерні науки», «інформаційні системи та технології», «кібербезпека та захист інформації», «автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології», «математика», «фізика та астрономія», «економіка», «міжнародні відносини».

Для більш детального аналізу в нашій розвідці ми обрали рекламну лексему «імідж», щоб з'ясувати її асоціативне поле, ядро та периферію. Із 116 респондентів лише 2 не подали жодної асоціації. Усього асоціацій виявлено – 134; повторювальних – 86; однослівних – 87; двослівних – 4, багатокomпонентних – 5. Презентуємо отримані нижче асоціативне поле лексеми «імідж».

Імідж – *стиль (32); образ (13); репутація (8); бренд (5); одяг (5); авторитет (4); вигляд (4); статус (4); особистість (3); власний (2); враження (2); престиж (2); робота (2); асоціація; борда; взірець; втрачений; дизайн; діловий; єдиний; змінено; зовнішність; зруйнований; ідентичний; компанія; лакований; лідера; манірний; марка; мейкер; мода; надійний; незвичайний; нудно; обличчя; окуляри; оригінальний; особистості; плітки; позитивний; політика; презентабельність; психолога; реноме; скандал; соцмережі; стайл; стилістика; стильний; типаж; якісний; airs; Гоша Рубчинський; спосіб сприйняття; штучно створене; яскравий / цікавий; строгий, класичний костюм; бабусі рекламують одяг на базарі; велика праця над різними складовими своєї поведінки; збірний образ чогось, на що приємно дивитись; збірка характеристик конкретної компанії або особи.*

Дослідниця О. В. Денисевич, підтримуючи думку Н. П. Бутенко, уналежнює до периферії «реакції з частотністю менше від 10» [Денисевич, 2016: 34]. У нашому випадку ядром рекламної лексеми «імідж» є реакції *стиль (32)* та *образ (13)*. Усі інші реакції є периферією, проте більш частотні можна вважати ближньою периферією, усі інші – дальньою. Можемо стверджувати, що в більшості випадків саме імідж – то є *стиль* і *образ*, відповідно рекламісти, враховуючи ці відомості, й будуть більше акцентів робити на описуванні переваг товарів і послуг із застосуванням цих лексем та їхніх похідних. Підкреслимо, що деякі з похідних фіксуються й на периферії асоціативного поля – *стилістика; стильний*.

Відзначимо, що більшість отриманих реакцій є парадигматичними та синтагматичними, трохи менше зафіксовано тематичних. Цікавим моментом виявились декілька поданих багатокomпонентних асоціацій у вигляді речень, своєрідних реплік, хоча, нагадаймо, що завданням експерименту було подати одну-дві асоціації. Цей факт свідчить про зацікавленість респондентом власне процесом експерименту та стимульним матеріалом, що потребує іншого підходу до аналізу, зокрема залучення комунікативного аспекту, що передбачає виявлення комунікативних стратегій та асоціативних тактик (детальніше див. [Кутуза 2018]).

Висновки. Отже, вільний асоціативний експеримент дав змогу виявити асоціативне поле рекламної лексеми «імідж», де ядром є стиль та образ, усі інші асоціації є периферією. Застосовуючи асоціативний потенціал рекламних лексем, підвищується точність прогнозованих реакцій і подальших дій потенційних споживачів, у чому вбачаємо практичне застосування отриманих нами відомостей у процесі укладання рекламних повідомлень. **Перспективи подальшого дослідження** полягають у поглибленому аналізі асоціативних полів найчастотніших рекламних лексем, що стали стимулами у проведеному нами експерименті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад., гол. ред. В. Т. Бусел. Київ : ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
- [2] Денисевич О. Специфіка структури асоціативних полів рекламної лексики. *Психолінгвістика*. 2016. Вип. 20 (2). С. 30–39.
- [3] Кутуза Н. В. Комунікативна сугестія в рекламному дискурсі: психолінгвістичний аспект : монографія. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2018. 736 с.

- [4] Шевченко Л. І., Дергач Д. В., Дядищева-Росовецька Ю. Б., Сизонов Д. Ю., Шулінова Л. В. Лінгвістична іміджеологія: словник термінів і понять. Київ : Видавництво Ліра-К, 2023. 216 с.
- [5] Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля – К, 2006. 716 с.

УДК 378.147:811.111:004

РОЛЬ СУЧАСНИХ ЦИФРОВИХ РЕСУРСІВ У ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Левентир Вікторія

здобувачка бакалаврського рівня спеціальності «Філологія»,
спеціалізації «Прикладна лінгвістика»,

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова,

Україна, м Миколаїв

vikusya.lev05@gmail.com

Науковий керівник: старший викладач **Шаманова Наталія**

Анотація. У роботі досліджено вплив цифрових технологій на сучасну освіту, зокрема у викладанні англійської мови. Розглянуто завдання інтеграції інформаційних технологій у навчальний процес, адаптації до електронного сприйняття інформації та впровадження інноваційних методик. Основний акцент зроблено на персоналізації навчання, розвитку міжкультурної комунікації та підвищенні якості контролю знань завдяки використанню цифрових платформ. Перспективи практичного застосування включають підвищення ефективності та мотивації навчального процесу.

Ключові слова: цифрові технології, персоналізація, міжкультурна комунікація.

Leventyr Viktoriia

THE ROLE OF MODERN DIGITAL RESOURCES IN THE PROCESS OF TEACHING ENGLISH

Abstract. The paper examines the impact of digital technologies on modern education, in particular in teaching English. The tasks of integrating information technologies into the educational process, adapting to the electronic perception of information and introducing innovative techniques are considered. The main emphasis is on personalizing learning, developing intercultural communication and improving the quality of knowledge control through the use of digital platforms. Prospectives for practical application include increasing the efficiency and motivation of the educational process.

Keywords: digital technologies, personalization, intercultural communication.

Вступ. Особливість сучасної освіти полягає у її розвитку під впливом інформаційної революції, яка формує нові виклики для педагогічної системи. Використання інформаційних і комунікаційних технологій значно змінює типи моделей навчання, дидактичні інструменти та форми освітньої діяльності, однак потребує комплексного підходу до інтеграції цифрових технологій. За останні роки дослідження показали, що впровадження таких інновацій часто супроводжується недостатньою адаптацією методик викладання, що знижує ефективність їх використання. Метою роботи є аналіз ролі цифрових ресурсів у вдосконаленні освітнього процесу, зокрема вивчення англійської мови, та розробка рекомендацій для їх ефективного застосування.

Основна частина. Особливе місце цифрові ресурси займають у вивченні англійської мови. Вони сприяють формуванню інтересу як до іноземної мови, так і до інформаційних технологій. Сучасні мультимедійні ресурси, електронні підручники, бази даних, онлайн-тести, аудіо- та відеоматеріали, інтерактивні навчальні програми значно полегшують процес вивчення мови, скорочуючи час і зусилля на пошук потрібної інформації.

Попит на освітнє програмне забезпечення стрімко зростає, що стимулює розробку нових платформ, інтерактивних порталів і електронних бібліотек. Такі ресурси, як електронні плани уроків, онлайн-конференції, ігри та навчальні відео, дають змогу створювати інтерактивне освітнє середовище, спрощуючи обмін інформацією між викладачами та студентами.

Цифрові технології відкривають перед викладачами та студентами нові горизонти навчального процесу, роблячи його більш доступним, цікавим і результативним. Вони сприяють розвитку інтерактивності, креативності та самостійності у вивченні англійської мови.

Одним із ключових аспектів є персоналізація навчання, яка стає можливою завдяки цифровим ресурсам. Наприклад, студенти можуть обирати навчальні матеріали, темпи роботи, тип завдань відповідно до власних інтересів та рівня підготовки. Впровадження цифрових платформ дозволяє інтегрувати індивідуальна освітня траєкторія у процес викладання, що стимулює більшу мотивацію до навчання.

Самостійна робота також є важливим елементом освітнього процесу. Вона дозволяє студентам поглиблювати знання та розвивати навички вирішення завдань без прямого втручання викладача. Використання цифрових ресурсів значно спрощує організацію самостійного навчання, дозволяючи студентам обирати навчальні матеріали, працювати у зручному темпі та отримувати миттєвий зворотній зв'язок через інтерактивні завдання чи платформи.

Що стосується мотивації, то вона є ключовим фактором, що стимулює активність студентів у навчальному процесі. Сучасні цифрові інструменти, як-от інтерактивні завдання, навчальні ігри чи мультимедійні ресурси, створюють умови для залучення студентів до самостійної діяльності. Мотиваційні фактори, такі як досягнення успіху, отримання швидких результатів чи занурення у захопливий контент, стимулюють навчальну активність і сприяють кращому засвоєнню матеріалу.

Крім того, цифрові ресурси сприяють підвищенню якості контролю знань. Використання онлайн-тестів, автоматизованих перевірок письмових робіт, а також інтерактивних завдань дозволяє викладачам отримувати об'єктивні результати та вчасно коригувати процес навчання. Це не лише економить час, але й забезпечує прозорість оцінювання. Але варто зазначити, що успішна інтеграція цифрових ресурсів значною мірою залежить від рівня цифрової грамотності педагогів. Вони повинні не лише володіти базовими комп'ютерними навичками, а й розуміти, як ефективно застосовувати цифрові матеріали в навчальному процесі. Інвестиції в навчання та професійний розвиток викладачів є важливим аспектом для забезпечення якісної освіти. Крім того, організація систематичних тренінгів та семінарів допоможе педагогам освоїти новітні технології, створюючи умови для їхнього впевненого та комфортного використання у викладанні.

Варто також зазначити, що цифрові технології допомагають у розвитку міжкультурної комунікації, що є важливим для вивчення іноземних мов. Взаємодія через онлайн-форуми, соціальні мережі, конференції чи мовні клуби створює унікальні можливості для практики мови в реальних умовах спілкування. Студенти можуть знайомитися з культурою країн, мова яких вивчається, що поглиблює їхні знання та розширює світогляд.

Цифрові ресурси пропонують численні способи для оптимізації освітнього середовища:

1. Інтерактивні навчальні матеріали. Використання мультимедійних технологій, інтерактивних підручників, ігор та онлайн-завдань дозволяє зробити навчання захопливим і залучити студентів до активної участі у процесі.

2. Персоналізація освітнього процесу. За допомогою платформ, які враховують індивідуальні потреби та рівень підготовки студентів, можна створювати навчальні програми, що мотивують до освоєння матеріалу.

3. Автоматизація оцінювання знань. Цифрові системи тестування та перевірки завдань дозволяють викладачам швидко отримувати результати та коригувати методику викладання.

4. Розвиток міжкультурної комунікації. Завдяки онлайн-інструментам, студенти мають змогу взаємодіяти з носіями мови, обмінюватися культурними особливостями та удосконалювати мовні навички в реальних умовах.

5. Економія часу. Використання цифрових платформ знижує витрати на організацію навчального процесу, зокрема на розробку матеріалів і доступ до ресурсів.

Усі ці аспекти сприяють формуванню більш продуктивного, сучасного та мотивуючого навчального середовища. Важливо врахувати потребу в розвитку комп'ютерної грамотності педагогів для успішної інтеграції технологій у навчання.

Однак, важливо пам'ятати, що використання цифрових ресурсів вимагає від викладачів нових навичок та адаптації. Вони повинні не лише володіти основами комп'ютерної грамотності, але й знати, як ефективно інтегрувати цифрові матеріали у свої уроки. Тому важливо розробляти програми підвищення кваліфікації для педагогів, щоб підтримувати їх у цьому процесі.

Висновок. Цифрові технології стали невід'ємною складовою сучасної освіти, кардинально змінюючи підходи до навчання та викладання, особливо у вивченні англійської мови. Завдяки інтерактивним платформам, мультимедійним ресурсам та персоналізації навчального процесу, вони сприяють мотивації, самостійності та креативності студентів. Використання цифрових інструментів відкриває доступ до унікальних освітніх можливостей, водночас дозволяючи якісно контролювати та оцінювати знання.

Однак, успішна інтеграція цих технологій вимагає нових компетенцій від викладачів, зокрема комп'ютерної грамотності та вміння адаптувати навчальні методики до цифрового середовища. Розробка програм підвищення кваліфікації є ключовим аспектом для забезпечення ефективного використання цифрових ресурсів у навчанні.

Зрештою, цифрові технології не лише сприяють вдосконаленню процесу викладання та навчання, але й створюють умови для інтерактивного та інноваційного підходу до освіти, що відповідає сучасним викликам та стандартам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Michael Fullan The New Pedagogy: Students and Learning in the Digital Age. Vol. 6 № 2 (2013): Teaching and Learning in the Digital World: Possibilities and Challenges.
- [2] Сучасні цифрові технології та інноваційні методики навчання: досвід, тенденції, перспективи. Матеріали IX Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Тернопіль, 28 квітня, 2022), 234 с.
- [3] Герганов Л.Д., Ярмачі А.Х. Впровадження цифрових технологій в освітній процес закладу вищої морської освіти. «Молодий вчений» № 11 (99), листопад, 2021 р.
- [4] Яцишин А. В., Яськова Н. В. Про методику використання електронних соціальних мереж для розвитку інформаційно-дослідницької компетентності аспірантів, наукових і науково-педагогічних працівників. Інформаційні технології в освітньому процесі 2019 : матеріали наук.-практ. інтернет-конф., м. Чернігів, 09–15 груд. 2019 р.
- [5] Яськова Н. В. Аналіз використання інформаційно-цифрових технологій для оцінювання результативності науково-педагогічних досліджень. Звітна науково-практична конференція Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України : матеріали науково-практичної конференції (11 лютого 2021 р., м. Київ). С. 94–97.

УДК 378.147:004

**РОЗРОБКА ЕЛЕКТРОННОГО НАВЧАЛЬНОГО ПОСІБНИКА
ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ НА ТЕМУ:
МОВНІ ЗАСОБИ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ КОНЦЕПТОСФЕРИ У РОМАНАХ
Л. КЕРРОЛЛА «АЛІСА В КРАЇНІ ДИВ» ТА «АЛІСА В ЗАДЗЕРКАЛЛІ»**

Лисак Катерина

здобувачка бакалаврського рівня спеціальності «Філологія»,
спеціалізації «Прикладна лінгвістика»,

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова,
Україна, м. Миколаїв

lysakekaterina45@gmail.com

Науковий керівник: кандидат філологічних наук, доцент **Данильчук Ольга**

Анотація. У статті розглянуто особливості створення електронного посібника для студентів прикладної лінгвістики на основі аналізу концептосфери творів Льюїса Керролла. Основну увагу приділено мовним засобам репрезентації ключових концептів *TIME* (ЧАС), *IDENTITY* (ІДЕНТИЧНІСТЬ), *ABSURD* (АБСУРД) у романах «Аліса в Країні Див» та «Аліса в Задзеркаллі». У дослідженні поєднано теоретичний аналіз із використанням сучасних освітніх технологій, що сприяє розвитку критичного мислення студентів і ефективному засвоєнню матеріалу.

Ключові слова: концептосфера, лінгвістичний аналіз, цифрові технології, електронний посібник, *TIME* (ЧАС), *IDENTITY* (ІДЕНТИЧНІСТЬ), *ABSURD* (АБСУРД), література абсурду.

Lysak Kateryna

**CREATION OF AN ELECTRONIC MANUAL FOR INDEPENDENT WORK
OF STUDENTS “LINGUISTIC MEANS OF REPRESENTATION OF THE
CONCEPTOSPHERE IN L. CARROLL’S NOVELS “ALICE IN WONDERLAND”
AND “ALICE THROUGH THE LOOKING GLASS”**

Abstract. The article explores the specific features of developing an electronic textbook for students of Applied Linguistics based on the analysis of the conceptosphere in the works of Lewis Carroll. Special attention is given to the linguistic means of representing the key concepts *TIME* (ЧАС), *IDENTITY* (ІДЕНТИЧНІСТЬ), and *ABSURD* (АБСУРД) in the novels *Alice’s Adventures in Wonderland* and *Through the Looking-Glass*. The study combines theoretical analysis with the use of modern educational technologies, which fosters the development of students’ critical thinking and enhances effective learning.

Keywords: conceptosphere, linguistic analysis, digital technologies, electronic textbook, *TIME*, *IDENTITY*, *ABSURD*, literature of the absurd.

Мета дослідження. Створення навчального вебресурсу, який розкриватиме поняття «концепт» і «концептосфера» на прикладі творчості Керролла, водночас сприяючи формуванню навичок критичного мислення та аналітичного читання у студентів.

Об’єктом дослідження стали відомі твори Льюїса Керролла «Аліса в Країні Див» та «Аліса в Задзеркаллі» [1]. Ці твори, як класика літератури абсурду, є унікальним матеріалом для вивчення мовних засобів, що відображають концептуальну картину світу автора [3]. Предметом дослідження виступають індивідуально-авторські концепти Керролла, їхня вербалізація та роль у формуванні абсурдного художнього простору [2].

Основна частина. У сучасних умовах трансформації освітнього простору особливої актуальності набуває інтеграція цифрових технологій у навчальний процес. Це зумовлює потребу у створенні інноваційних ресурсів, які б поєднували глибокий теоретичний зміст із

практичними мультимедійними інструментами [4]. Саме таку мету має наша бакалаврська робота, яка присвячена дослідженню концептосфери творів Льюїса Керролла та створенню електронного посібника для студентів прикладної лінгвістики.

У вступі до роботи підкреслюється актуальність теми, яка зумовлена поєднанням декількох важливих чинників: по-перше, науковим інтересом до мовних експериментів Керролла з погляду когнітивної лінгвістики [5]; по-друге, потребою у створенні інтерактивного навчального ресурсу [12]; і по-третє, міждисциплінарним підходом, який поєднує літературознавчий, лінгвістичний та інформаційно-технологічний компоненти [13].

Теоретичне підґрунтя дослідження базується на засадах когнітивної лінгвістики та концептуального аналізу [5; 9]. У роботі широко використовуються ідеї Ю. Лотмана [10] та О. Кубрякової [9], зокрема в розумінні конотацій і деконаотацій, неологізмів, мовної гри, що слугують інструментами для побудови концептосфери у творах Керролла [2; 5]. Розглянуто функціонування таких ключових концептів, як *TIME* (ЧАС), *IDENTITY* (ІДЕНТИЧНІСТЬ) та *ABSURD* (АБСУРД), що формують світоглядний фундамент текстів [3; 6].

Наукова новизна полягає в комплексному підході до вивчення концептосфери творів Керролла, зокрема через призму його математичного мислення та історичного контексту Вікторіанської епохи [1; 6]. Уперше запропоновано класифікацію концептів із урахуванням їхньої вербалізації в мовній грі та розроблено унікальний електронний ресурс, який поєднує лінгвістичний аналіз із сучасними освітніми технологіями.

Методи дослідження включають концептуальний аналіз для виявлення ключових концептів і конотацій [5; 9], лінгвостилістичний аналіз текстів з фокусом на неологізми, алогізми та синтаксичні аномалії [2; 6], а також ІТ-методи вебдизайн, інтеграцію мультимедійного контенту та юзабіліті-тестування електронного посібника [12; 13].

У першому розділі дипломної роботи розкрито поняття «концепт», «концептосфера», «художній концепт» у межах когнітивної парадигми [5]. Доведено, що в літературі абсурду, до якої належать твори Керролла, концептосфера формується через мовне порушення логіки, неочікувані мовні зіткнення, як-от у вірші «Бурмоковт» [3].

Другий розділ присвячено глибинному аналізу концептосфери в творах Л. Керролла. Виявлено вплив Вікторіанської епохи, зокрема освітніх та соціальних трансформацій, на формування авторських концептів [6]. Окрему увагу приділено ролі математичного світогляду письменника у створенні логічних парадоксів, симетричної побудови сюжетів, а також лексико-семантичним і стилістичним засобам, що виявляють авторське бачення абсурдного світу [2; 3].

У третьому розділі представлено практичну реалізацію дослідження створення електронного навчального посібника. Ресурс включає аудіо- та відеоматеріали, тести, ментальні карти, що візуалізують зв'язки між концептами, та інші інтерактивні елементи [13]. Методика побудови посібника базується на принципах змішаного навчання та враховує потреби сучасного студента, орієнтованого на цифрове середовище [12].

Висновки. У загальному висновку зазначено, що дослідження сприяє не лише глибшому розумінню творчості Л. Керролла, а й створенню ефективного освітнього інструменту, який допоможе студентам краще орієнтуватися у складних текстах, розвивати критичне мислення та самостійно засвоювати матеріал.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Бондаренко О. С. Про співвідношення між мовною та концептуальною картинами світу / О. С. Бондаренко // *Наук. зап. Луганського нац. пед. ун-ту.* – Вип. 4. – Т. 1. – Сер. «Філологічні науки». – Луганськ : Альма-матер, 2003. – С. 37–45.
- [2] Голобородько К. Ю. Лінгвістичний статус концепту // *Лінгвістика.* – 2003. – Вип. 1. – С. 16–21.
- [3] Губа Л. В. Художній концепт як репрезентант поетичної мовної свідомості // *Молодий вчений. Філологічні науки.* – 2018. – № 3(55). – С. 616–619.

- [4] Врублевська Т. В. Концепт та суміжні термінологічні одиниці: поняття, лексичне значення, стереотип // *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*. – 2014. – Вип. 7. – С. 16–19.
- [5] Мацьків П. В. Мовна картина світу в контексті суміжних наукових понять // *Науковий вісник ДДПУ імені І. Франка. Серія «Філологічні науки»*. – 2017. – № 7. – С. 115–118.
- [6] Костюченко В. Концепти у мовній картині світу // *Лінгвістичні студії*. – 2013. – Т. 12(2). – С. 45–60.
- [7] Кузьменко Л. Концептосфера як об'єкт лінгвістичного аналізу // *Наукові записки: Серія «Філологічні науки»*. – 2018. – Т. 15(1). – С. 34–40.
- [8] Боднар О., Гуменюк І. Мовні концепти в контексті культурної ідентичності // *Журнал української філології*. – 2015. – Т. 8(3). – С. 78–85.
- [9] Гром'як Р. Т., Ковалів Ю. І. та ін. Літературознавчий словник-довідник. – К. : ВЦ «Академія», 1997. – С. 28.
- [10] Селіванова О. О. *Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія*. – Полтава, 2006. – 716 с.
- [11] Маслова В. А. *Лінгвокультурологія*. – М. : Academia, 2001. – 465 с.
- [12] Карасик В. І. *Мовні концепти як виміри культури*. – Архангельськ : Концепти, 1997. – 475 с.
- [13] Попова З. Д., Стернін І. А. *Когнітивна лінгвістика: основи теорії*. – СПб. : Златоуст, 2007.
- [14] Бабушкін А. П. *Типи концептів у лексико-фразеологічній семантиці мови*. – Воронеж : Держ. ун-т, 1998. – 115 с.

УДК 378.147:004

РОЗРОБКА ЕЛЕКТРОННОГО ПОСІБНИКА ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ: ЛЕКСИЧНІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ПРОСВІТНИЦЬКИХ ІДЕЙ В КОНЦЕПТОСФЕРІ РОМАНУ Д. ДЕФО «РОБІНЗОН КРУЗО»

Логвінова Анастасія

здобувачка бакалаврського рівня спеціальності «Філологія»,
спеціалізації «Прикладна лінгвістика»,
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова,
Україна, м. Миколаїв
sankarea911@gmail.com

Науковий керівник: кандидат філологічних наук, доцент **Данильчук Ольга**

Анотація. У статті розглянуто особливості створення електронного посібника для студентів мовознавчих, культурологічних та літературознавчих спеціальностей. В основі аналізу – концептосфера роману Даніеля Дефо «Робінзон Крузо». Основну увагу приділено специфіці використання лексичних засобів для репрезентації просвітницьких ідей на прикладі ключового концепту HUMAN (ЛЮДИНА) у творі. Для дослідження порушеної проблеми використано комплекс лінгвістичних, літературознавчих та когнітивних методів.

Ключові слова: концепт, художній концепт, концептосфера, електронний посібник, HUMAN (ЛЮДИНА), просвітництво, лексичні засоби.

Lohvinova Anastasiia

DEVELOPMENT OF AN ELECTRONIC MANUAL FOR INDEPENDENT WORK OF STUDENTS: “LEXICAL MEANS OF EXPRESSING EDUCATIONAL IDEAS IN THE CONCEPTUAL SPHERE OF D. DEFOE’S ROBINSON CRUSOE”

Abstract. *The article deals with the peculiarities of creating an electronic textbook for students of linguistics, cultural studies and literature. The analysis is based on the conceptual sphere of Daniel Defoe’s novel Robinson Crusoe. The main attention is paid to the specifics of the use of lexical means for the representation of educational ideas on the basis of the key concept HUMAN in the story. To study this problem, a complex of linguistic, literary and cognitive methods was used.*

Keywords: *concept, artistic concept, conceptosphere, electronic manual, HUMAN, enlightenment, lexical means.*

Вступ. Сучасний світ дуже стрімко трансформується разом із розвитком технологій. В умовах онлайн освіти створено безліч електронних ресурсів та засобів, які систематизують та структурують процес навчання. Одним із прикладів таких засобів є електронні посібники для самостійної роботи.

У рамках нашої роботи було створено тематичний сайт, який містить:

- теоретичний блок, що включає огляд проблематики понять «концепт» і «концептосфера» взагалі, та «художній концепт»;
- аналітичний блок, який містить результати аналізу сюжетно-композиційних особливостей роману «Робінзон Крузо» та лексичних засобів вираження концепту *HUMAN* (ЛЮДИНА) в контексті просвітницького реалізму;
- тестовий блок для самоперевірки вивченої інформації.

Метою дослідження є розробка електронного посібника для самостійної роботи студентів у вигляді вебсайту. Завдання дослідження включають окреслення проблематики визначення «концепту», «концептосфери» і «художнього концепту»; аналіз зазначеного матеріалу за допомогою лінгвістичних, літературознавчих та когнітивних методів.

Основна частина. Досі не існує універсального визначення поняття «концепт», оскільки воно охоплює психологічні процеси людської свідомості і особливості певної культури, яка, по суті, також є результатом цих процесів. А питання ментальних утворень завжди складають особливу складність у їх дослідженні.

Вперше суть поняття концепту була розглянута з позиції психічного утворення, яке, лишаючись туманним та «таким, що промерехтіло», надає достатньо чіткі умовиводи та емоції щодо будь-якого поняття [1, с. 28]. Це послугувало поштовхом для інших науковців у спробі розв’язати проблему визначення концепту, що в результаті призвело до безлічі різноманітних трактувань (І. Фісак, О. Кагановська, К. Голобородько, Ж. Краснобаєва-Чорна, Дж. Кемені, Ф. Гаватарі, О. Тараненко, В. Іващенко, О. Селіванова, Л. Лисиченко та ін.). Та, наразі, найпоширенішими позиціями розгляду поняття концепту є: лінгвістична, літературознавча, культурологічна, психолого-когнітивістична.

У першому розділі нашої випускної кваліфікаційної роботи ми приділили увагу розгляду різноманітності визначення «концепту» від різних дослідників (К. Голобородько, О. Мельничук, Ж. Краснобаєва-Чорна, Г. Гайдук, В. Іващенко, В. Джеймс, О. Газуда та ін.), включивши і аспект міждисциплінарності поняття. Та, опираючись на це, окреслили й трактування «концептосфери» як збірної множини концептів, [2, с. 92] що є динамічною ментальною структурою і здатна породжувати нові смисли [3; 4]. Було розглянуто поняття та роль «художнього концепту» в літературному дискурсі для подальшого аналізу лексичних засобів вираження концепту *HUMAN* (ЛЮДИНА).

Другий розділ присвячений літературознавчо-лінгвістичній частині роботи. У ньому ми проаналізували вплив творчості Даніеля Дефо на розвиток світової літератури, особливо

у становленні реалістичного роману та популяризації «робінзонади» як піджанру. Також ми дослідили просвітницьку тенденцію епохи автора, та зазначили, які просвітницькі ідеї відобразились у концептосфері творчості Д. Дефо. Було визначено відмінності між просвітницьким та класичним реалізмом, розуміння яких важливо у процесі огляду особливостей сюжету і композиції роману «Робінзон Крузо» [5]. На основі виконаного теоретичного аналізу ми відстежили, що для реалізації концепту *HUMAN* (ЛЮДИНА) автор здебільшого вдається до іменників (*man, master, servant, Christian, friend*), що вказують на соціальний або онтологічний статус людини, а також до прикметників (*honest, faithful, wicked, grateful*), які слугують засобами морально-етичної характеристики персонажів.

У третьому розділі представлено практичний результат дослідження – електронний посібник – у вигляді вебсайту. За платформу був узятий сервіс Google Sites. Підсумковий проєкт містить сторінки з теоретичною інформацією, аналітичні результати, окрему сторінку із тестами, а також медіа-матеріали з додатковою інформацією та супроводом до оформлення основної.

Висновки. Створений електронний посібник відповідає актуальним запитам сучасного освітнього середовища. Він сприяє формуванню навичок самостійної пізнавальної діяльності, розвитку критичного мислення студентів та підвищенню зацікавленості у класичній літературі.

Розгляд концепту *HUMAN* (ЛЮДИНА) крізь призму лексичних засобів роману «Робінзон Крузо» дав змогу не лише простежити просвітницький світогляд автора, а й підкреслити культурно-когнітивні особливості епохи. Створений вебпосібник поєднує теоретичну, аналітичну та практичну складову, що робить його зручним інструментом для самостійної роботи та сприяє глибшому осмисленню художнього тексту в контексті лінгвокультурологічного аналізу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Аскольдов А. С. Концепт и слово / А. С. Аскольдов // Русская речь: новая серия II / под ред. Л. В. Щербы. – Ленинград : «ACADEMIA», 1928. – С. 28–44.
- [2] Плотнікова Н. В. Поняття «концептосфера» та «концепт» у сучасній лінгвістиці [Електронний ресурс] / Н. В. Плотнікова – Режим доступу до ресурсу: https://www.philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/1_2020/part_1/19.pdf (дата звернення 13.04.25)
- [3] Фісак І. Категорія «концепт» у сучасному науковому дискурсі. [Електронний ресурс] / І. Фісак – Режим доступу до ресурсу: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/4168/1/Fisak.pdf> (дата звернення 13.04.25)
- [4] Храбан Т. Є. Концептосфера як сукупність концептів у когнітивній лінгвістиці / Т. Є. Храбан // Вісник Черкаського університету. Серія: Філологічні науки. – 2014. – Вип. 27. – С. 74–79.
- [5] Гамзаєва-Прутковська Е. В. Тематика та проблематика роману Д. Дефо «Робінзон Крузо» в контексті ідей просвітництва : Мови та літератури у полікультурному суспільстві // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції молодих вчених та здобувачів вищої освіти (15 листопада 2019 р.). / за заг. ред. к. філол. н., доцента Федорової Ю. Г. – Маріуполь : МДУ, 2019. – С. 80–82.

УДК 81'378:811.111

ІНТЕГРОВАНА МОДЕЛЬ СИСТЕМИ ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Макарчук Крістіна

здобувачка магістерського рівня спеціальності «Філологія»,
спеціалізації «Прикладна лінгвістика»,
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова,
Україна, м. Миколаїв
makarchykchristina@gmail.com

Науковий керівник: кандидат філологічних наук, доцент **Філіппова Ніна**

Анотація. Тема цього дослідження пов'язана з необхідністю створення єдиного, доступного для студентів навчального ресурсу, що поєднує теоретичні матеріали, практичні завдання та інструменти для самоконтролю, а саме – інтегровану систему, яка поєднує тести та електронний навчальний термінологічний словник.

Ключові слова: інтегрована модель, електронний навчальний термінологічний словник, тест.

Makarchuk Kristina

INTEGRATED MODEL OF THE SYSTEM OF FORMATION OF LEXICOLOGICAL COMPETENCE

Abstract. The topic of this study is related to the need to create a single, accessible educational resource for students, combining theoretical materials, practical tasks and tools for self-control, namely an integrated system that combines tests and an electronic educational terminology dictionary.

Keywords: integrated model, electronic educational terminology dictionary, test.

Актуальність полягає у тому, що основною метою навчання сьогодні є формування компетентностей, зокрема лексикологічної компетентності для лінгвістів, але, на жаль, немає інтегрованої сукупності таких матеріалів, які може використовувати студент сьогодні. Звичайно існує велика кількість навчальних і навчально-методичних джерел (підручників, посібників), які надають теоретичну інформацію про слово, його характеристики, та посібники, які пропонують різні вправи для формування навичок користуватися цією теоретичною інформацією. Існують традиційні паперові джерела та електронні джерела. Тому ми пропонуємо свій варіант системи вивчення лексикології англійської мови, який на наш погляд допоможе студенту опанувати ці знання і сформувати лексикологічну компетентність. Ця система є інтегрованою, оскільки вона містить декілька складників: електронний навчальний термінологічний словник та електронну систему тестів для перевірки знань, а також велику кількість гіперпосилань на різні додаткові джерела, які пов'язані з лексикологією англійської мови.

Мета полягає у тому, щоб розробити інтегровану системну сукупність завдань для формування лексикологічної компетентності, яка передбачає лінгвістичну та комп'ютерну складову

Завдання цієї розвідки – зробити огляд відомих існуючих джерел, пропонуємо свій варіант укладання електронного навчального термінологічного словника EngLex та систему тестів для перевірки знань студентів. В цій статті ми зосереджуємо увагу на особливостях укладання словника і створення системи тестів.

Сьогодні компетентність вважається головною вимогою при вивченні будь-якої дисципліни. Наприклад, В. Болотов у своїх працях пропонує розглядати компетентність спеціаліста як результат складного синтезу когнітивного, предметно-практичного та особистісного

досвіду. За Н. Кузміною, компетентність – інтеграція суб'єктом професійної діяльності видобутих знань, як з наукових і літературних джерел, так і з особистого досвіду спостережень за іншими людьми в умовах професійної та непрофесійної діяльності [3, с. 177]. Ю. Татур визначає компетентність фахівця з вищою освітою як здатність та готовність реалізувати свій потенціал у практичній діяльності [1, с.7].

Саме лексикологічна компетентність вважається однією із базових у підготовці майбутніх фахівців-філологів, оскільки передбачає застосування різноманітних підходів, серед яких особистісно-орієнтований, компетентнісний, системний, та інші. Але, на жаль, про лексикологічну компетентність майже немає інформації, тому ми пропонуємо наступне визначення: здатності індивіда на основі лексичних знань та рецептивних і репродуктивних лексичних умінь адекватно розпізнавати на слух та коректно оформлювати власне висловлювання, враховуючи особливості лексики, ситуацію спілкування та стилі мовлення, а також забезпечувати підтримку функціонування зазначених навичок на необхідному рівні та здійснювати постійний самоконтроль лексичного оформлення власного мовлення» [2, с. 55].

Огляд теоретичної, методичної, методично-навчальної літератури з лексикології англійської мови показав, що існує доволі багато навчальних ресурсів з цього курсу. Спробуємо розділити їх на дві групи. В першу групу ми відібрали посібники й підручники, в яких можна знайти викладення теоретичних засад з цього курсу. Зазвичай вони охоплюють ті теоретичні теми, які передбачені програмою вищих навчальних закладів з дисципліни «Лексикологія англійської мови». Типовим прикладом може слугувати посібник – Л. Г. Верба «Порівняльна лексикологія української та англійської мови». Цей посібник є стислим курсом порівняльної лексикології англійської та української мов і він містить такі розділи, як «Методи дослідження лексики», «Визначення слова, його структури та мотивації», «Характеристика основних засобів словотвору», «Опис функціональної диференціації лексики», «Аналіз особливостей семантичних процесів», «Огляд основних характеристик англійського вокабюлара з погляду походження лексики» та «Основна проблематика стійкості та варіативності фразеологізмів». Ще одним прикладом може слугувати посібник «Методика викладання лексикології» Н. М. Черемиса, який є невіддільною частиною навчального процесу для майбутніх викладачів лінгвістики. Він сприяє формуванню вміння організовувати навчальний процес, застосовувати інноваційні методи навчання та оцінювати лексичні знання студентів.

До другої групи належать підручники та посібники, у яких пропонується система вправ з кожної теми для практичних занять.

Наприклад, посібник Ніколенко А. Г. «English lexicology: theory and practice». В ньому представлено 9 розділів. У теоретичній частині кожного розділу автор розкриває конкретну тему, спираючись на наявні роботи вітчизняних та закордонних лінгвістів. У практичній частині кожного розділу студентам пропонують виконати вправу з даної теми. Крім того, автор пропонує тестові завдання з груп тем (Progress Test 1, Progress Test 2). Тестові завдання складаються з 2 частин. Перевірка знань теорії і перевірка вмінь застосовувати теоретичні знання.

Зацний Юрій – «Сучасний англomовний світ і збагачення словникового складу». Особливістю цього ресурсу є досить глибокий соціолінгвістичний аналіз інноваційних процесів в англійській мові на початку 21 століття. Якісні зміни в тенденціях та механізмах, збагачення словникового складу на основі таких тем: економіка, біологія, екологія, інтернет, суспільно-політична сфера, повсякденне життя. Привабливим здається велика бібліографія, яку пропонує автор.

Посібник «Лексикологія української мови», автор Ірина Мариненко. Це видання містить чіткі пояснення основних понять лексикології, таких як лексична одиниця, лексичне значення, омонімія, синонімія та інші. Використання цього підручника дозволяє студентам здобувати теоретичні знання, що є основою для подальших досліджень та практичної роботи, а також

одразу виконувати практичну частину, щоб закріпити набуті знання.

Враховуючи тенденції цифровізації освіти, значним ресурсом стають онлайн-платформи та електронні підручники. Наприклад, такі платформи, як «Academia.edu» і «Google Scholar», містять великий обсяг наукових статей і матеріалів, присвячених лексикології та прикладній лінгвістиці. Ці ресурси дають змогу студентам знайти сучасні дослідження, роботи аспірантів та дисертаційні роботи, що сприяє розвитку самостійного дослідницького мислення.

Враховуючи це, було вирішено спочатку створити електронний навчальний термінологічний словник, який допоможе студентам у підготовці до лекцій і практичних, та легкого й швидкого пошуку потрібного терміна.

Для створення електронного навчального термінологічного словника «EngLex» ми обрали сайт з написання словників Lexonomy. За допомогою цієї платформи потенціальні користувачі мають можливість створювати словники та публікувати їх.

Сьогодні існує велика кількість застосунків, які дозволяють власноруч укладати та розміщати словники в Інтернеті з відкритим доступом для загального користування. Як приклад можна навести безкоштовну програму Anki, яка допомагає створювати та публікувати словники в мережі у режимі «Чтання» з будь-якого пристрою. ABBYY Lingvo – ще один електронний ресурс, який допомагає при створенні електронних словників. Існують також програма-словник Мульти-Лекс, PolyDic Editor та інші.

Для того, щоб почати створювати словник на Lexonomy, треба зареєструватися на сайті та одразу приступати до роботи. Lexonomy – це потужний та масштабний портал, зорієнтований переважно на тих, хто працює в галузі «Лексикографія» або «Термінографія». Lexonomy робить можливим виконувати експорт та імпорт даних в будь-яких форматах, а також дозволяє укладати новий словник або завантажувати той, що вже існує. У фінальній версії словника пошук термінів може відбуватися за різними критеріями: «починається так», «містить слово, яке починається так», або слід повністю ввести термін, аби видало саме його, або нижче у списку лексикологічних одиниць, які наявні в словнику, обрати потрібну (розташовані в алфавітному порядку). На початку словника можна ознайомитись із його макроструктурою. За допомогою опції «Конфігурація» у налаштуваннях можна змінити або виправити структуру словника, його макро- і мікроелементи. Ми маємо можливість налаштувати доступ до словника для різних користувачів, надаючи їм права на редагування чи лише перегляд. Словник можна опублікувати, щоб він був доступний іншим користувачам, або залишити його приватним. Крім того, можна змінити URL словника, а також налаштувати параметри самого словникового запису, зокрема змінювати його структуру і зовнішній вигляд. Є також опції для налаштування заголовного слова та параметрів пошукової системи.

Серед недоліків Lexonomy варто зазначити недосконале функціонування деяких функцій. Наприклад, при створенні словникової статті та її шаблону неможливо скопіювати раніше введену структуру, і щоразу потрібно вводити однакові дані. Крім того, наразі відсутня підтримка гарячих клавіш, зокрема неможливість зберегти запис за допомогою клавіші Enter, що займає додатковий час.

Розглянемо покрокову процедуру укладання електронного навчального термінологічного словника EngLex» на першому кроці:

А. Завантажили підручники та посібники, звідки будемо збирати терміни: Ніколенко А. Г. «English Lexicology: theory & practice»; Кваселевич Д. І., Сасіна В. П. «Практикум з лексикології сучасної англійської мови»; Вербка Л. Г. «Порівняльна лексикологія англійської та української мов» з Інтернету у pdf форматі.

В. Виконали трансформацію файлів (із pdf у docx):

- підручники та посібники у pdf форматі завантажили;
- прибрали зайву інформацію (назва, зміст, додатки);
- завантажили підручники та посібники вже у форматі docx в Sketch Engine.

С. У Sketch Engine створили корпус на основі обраного джерела:

- створено корпус на базі обраного джерела з назвою “Semantic structures”;
- обрали тип корпусу (наш – двомовний);
- англійська була встановлена як основна мова словника.

D. Було відібрано потрібні терміни використовуючи функцію Keywords:

- у фокусі було обрано коефіцієнт 0,01 для пошуку «рідковживаних слів» (зокрема термінів або термінологічних сполук);
- у розділі Attributes було обрано «пошук за лемою» та прибрано пташку біля «A=a?»;
- у результаті маємо список термінів у вигляді таблиці.

E. Отриману таблицю зберегли та завантажили в *xlsx*.

F. Перед тим, як перейти до створення словника, було підготовлено та сформовано структуру словникових статей: 1) термін → 2) частина мови → 3) транскрипція → 4) походження → 5) приклад → 6) переклад терміна українською мовою → 7) переклад тлумачення українською.

У результаті були підготовлені до розміщення на Lexonomy словникові статі.

Другим кроком було власне укладання словника:

A. Було створено словник за допомогою Lexonomy та зареєстровано його на сайті.

B. Обрали назву “Explanatory bilingual dictionary EngLex by Makarchuk Kristina”, яка демонструє тип, назву та автора словника.

C. Задали параметри словника за попередньо підготовленою схемою.

D. Тепер кожний раз, коли додаємо нову словникову статтю, створюємо цю схему власноруч і вставляємо вручну термін і дефініцію (із заздалегідь підготовленої таблиці в *xlsx*) в структуру. Вставляємо в кожен елемент його складову і зберігаємо цю інформацію.

E. Структура словникової статті створювалась наступним чином:

- у налаштуваннях переходимо до вкладки «Configure», а далі «Structure»;
 - Видаляємо структуру, яка вже наявна;
 - Залишаємо лише entry, що відповідає початку словникової статті;
 - до entry додаємо “child elements” покроково: спочатку *headword*, потім *part of speech*, далі *transcription*, *etymology*, *example*, *sense 1*, *translation*, та *sense 2*;
 - зберігаємо прогрес та повертаємось до створення словникових статей.
- F. Використання стандартної схеми для створення словникової статті:
- у словнику на вкладці налаштувань натискаємо на кнопку «New+»;
 - обираємо перший елемент, що з’явився – «entry», і серед варіантів «Child elements» вибираємо “headword” (це буде англійська назва терміна);
 - знову натискаємо на “entry” і вибираємо “part of speech” (частина мови), потім – “transcription”, після цього – “etymology” (етимологія), далі – “example” (приклад), потім знову натискаємо на “entry” і обираємо “sense 1” (це визначення терміна англійською), знову натискаємо на “entry” і обираємо “translation” (переклад терміна), і після цього, натискаючи “entry” ще раз, обираємо “sense 2” (переклад визначення).

Оскільки ця онлайн-система укладання словників ще не до кінця удосконалена, тому такий алгоритм треба буде повторювати при створенні кожної наступної словникової статті.

Розглянемо структуру словника та його окремих статей. Важливими елементами словника є макро- та мікроструктури, що є результатом детального дослідження. Макроструктура може бути повною або скороченою. Повна макроструктура включає такі обов’язкові елементи, як вступ, передмова, основний текст словника, інструкція з використання, список скорочень і використаних джерел, а також факультативну частину, яка містить теоретичні відомості, корисні для розуміння цільової аудиторії цього словника. У свою чергу, скорочена макроструктура включає лише частину з перелічених елементів. Наш словник має скорочену макроструктуру, що складається з передмови, основної частини словника та алфавітного покажчика термінів.

Мікроструктура зосереджена на побудові самої словникової статті. Кожна стаття нашого словника має таку структуру: заголовне слово → частина мови → транскрипція → етимологія

→ визначення → приклад → переклад → визначення.

Ми назвали цю систему інтегрованою, оскільки вона поєднує комплекс праць, джерел в одному місці і має прямий доступ до усього відразу. У цій системі навчально-тематичні тести є важливим елементом з перевірки знань студентів з лексикології англійської мови. Такі тести дають можливість студентам самостійно перевіряти рівень своїх знань та запам'ятовувати матеріал краще. Вони допомагають краще засвоїти теоретичний матеріал а електронний навчальний термінологічний словник допомагає закріпити ці знання.

Тести було розділено на теми відповідно до чинних розділів підручника Ніколенко А. Г. “English lexicology. Theory and practice”. У результаті маємо тести, які складаються з теоретичної частини (тести формату правильно/неправильно) та з практичної (тести, які потребують розгорнутої відповіді). На 1-й вид тестів одразу можна побачити відповіді та кількість набраних балів.

Найпопулярнішим способом створення електронних тестів є Google форми. Такий формат дає можливість швидко і легко створювати онлайн тести, які мають автоматичне оцінювання.

Спочатку ми визначили на які блоки ми розіб'ємо усі тести та теми цих тематичних блоків. Ми отримали: stylistic differentiation of the English vocabulary; the etymology of English words; word-formation; semantic structure of English word; semantic groupings.

Наступним кроком ми створюємо запитання. Google форми пропонують різні типи тестування, наприклад, розгорнута відповідь (коротка відповідь або повна), вибір зі списку (один зі списку; декілька зі списку або список який розгортається), множинний вибір (шкала, сітка та сітка прапорців). Можна зробити, щоб студент одразу побачив кількість балів, помилки та примітки до неправильних відповідей.

Ми обрали саме Google форми оскільки вони мають ряд переваг: присутня функція автоматичної перевірки та моментального оцінювання з додатковою опцією пояснення неправильних відповідей; такі тести зручні у створенні та користуванні; легкі при перевірці та аналізі оскільки результати подаються у вигляді таблиці з прізвищами та поштою людей які проходили цей тест. Посилання на тести:

- <https://forms.gle/9H35Yorh88fvRXYQA>
- <https://forms.gle/LwJiUMa1LexRGwBZA>
- <https://forms.gle/jQAwwAkTGRfYiH5r9>
- <https://forms.gle/q2wjD83ADiQTgrfu7>
- <https://forms.gle/bAtAzeVHWm7mnXsk8>
- <https://forms.gle/Q4H5aF5fMEWiYTT99>
- <https://forms.gle/UDrYo8nF4rJgFjvc6>
- <https://forms.gle/V5zSPkzvqCZnFtJs6>
- <https://forms.gle/z8FiPjcAQqGJdtz39>
- <https://forms.gle/xWJviu3DctmfChgt6>

Отже, формування лексикологічної компетентності є важливим етапом у процесі підготовки фахівців, адже вона дозволяє сформуванню теоретичну базу для розуміння характеристик слова і словника, сприяє розвитку адекватної мовної картини світу, покращує комунікативні навички, розвиває міжкультурну взаємодію, розширює словниковий запас. Для нас лексикологічна компетентність – це «здатність індивіда на основі лексичних знань та рецептивних і репродуктивних лексичних умінь адекватно розпізнавати на слух та коректно оформлювати власне висловлювання, враховуючи особливості лексики, ситуацію спілкування та стилі мовлення, а також забезпечувати підтримку функціонування зазначених навичок на необхідному рівні та здійснювати постійний самоконтроль лексичного оформлення власного мовлення» [2, с. 55]. Тобто вона дозволяє утримати теоретичні знання і сформуванню практичних навичок спілкування у професійному середовищі. На жаль, наш огляд навчальних і навчально-методичних джерел з лексикології показав, що зараз майже немає електронних інтегрованих підручників та посібників, тому ми зробили спробу створити інтегровану систему, яка

включає електронний навчальний термінологічний словник EngLex та систему тематичних тестів для перевірки знань. Ми створили таку систему тестів для самоперевірки своїх знань з лексикології англійської мови з кожної теми, які дозволяють одразу отримати результат перевірки. Додатково було укладено автентичний електронний навчальний термінологічний словник EngLex з метою кращого розуміння теоретичної частини та систематизування набутих знань студентів з дисципліни «Лексикологія англійської мови». Його можна знайти на платформі Lexnomy у відкритому доступі, перейшовши за гіперпосиланням вище.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Головань М. С. Компетенція і компетентність: досвід теорії, теорія досвіду / М. С. Головань / Вища освіта України. – 2008. – № 3. – С. 16.
- [2] Теоретична і дидактична філологія. Збірник наукових праць: Серія «Педагогіка». Стаття: «Лексикологічна компетентність у системі навчання іноземних студентів української мови». Випуск 26, 2017. С. 52–62.
- [3] Удовіченко Г. М. Узагальнювально-компаративний аналіз поняття компетентність: психолого-дидактичний аспект / Г. М. Удовіченко / ДНУ ім. Михайла Туган-Барановського. – 2017. – С. 176–179.

УДК 81'23:37.091.64:004.93

СТВОРЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО НАВЧАЛЬНОГО ПОСІБНИКА ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ НА ТЕМУ: ПСИХОЛІНГВІСТИЧНИЙ АНАЛІЗ РЕКЛАМНОГО ДИСКУРСУ: ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ МОВНИХ ЗАСОБІВ РЕКЛАМИ НА СПОЖИВАЦЬКУ ПОВЕДІНКУ, АНАЛІЗ МАНІПУЛЯТИВНИХ ТЕХНІК

Марущенко Андрій

здобувач бакалаврського рівня спеціальності «Філологія»,
спеціалізації «Прикладна лінгвістика»,

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова,
Україна, м. Миколаїв

andrew.marushchenko@gmail.com

Науковий керівник: старший викладач кафедри **Мочалова Наталія**

Анотація. Стаття присвячена розгляду принципів створенню електронного посібника для самостійної роботи студентів, спрямованого на аналіз рекламного дискурсу крізь призму психолінгвістики. Розглядаються особливості використання мовних засобів, які впливають на свідомість споживачів, а також досліджуються основні маніпулятивні техніки, що застосовуються у рекламі. Підкреслюється важливість розуміння цих механізмів для критичного мислення та формування інформаційної грамотності студентів.

Ключові слова: психолінгвістика, реклама, мовні засоби, маніпуляція, споживацька поведінка.

Andrii Marushchenko

PRINCIPLES OF CREATING AN ELECTRONIC TEXTBOOK ON PSYCHOLINGUISTICS: RESEARCH INTO THE INFLUENCE OF ADVERTISING LANGUAGE ON CONSUMER BEHAVIOR

Abstract. The article is devoted to the consideration of the principles of creating an electronic manual

for self-work of students, aimed at analyzing advertising discourse through the prism of psycholinguistics. The features of the use of linguistic means that affect the consciousness of consumers are considered, and the main manipulative techniques used in advertising are also studied. The importance of understanding these mechanisms for critical thinking and the formation of information literacy of students is emphasized.

Keywords: *psycholinguistics, advertising, linguistic means, manipulation, consumer behavior.*

Вступ. У сучасному інформаційному суспільстві реклама відіграє одну з найвпливовіших ролей у формуванні громадської думки, вподобань і навіть стилю життя. Психолінгвістика як міждисциплінарна наука, що поєднує психологію, лінгвістику та когнітивні науки, дозволяє дослідити, як саме мова в рекламному дискурсі впливає на поведінку споживачів.

Це питання активно досліджується у працях таких науковців, як Т. В. Пунько, яка аналізує психолінгвістичні аспекти сприйняття рекламного тексту, Н. Арутюнова, що розглядає дискурсивні характеристики впливу, та А. Маслоу, чії концепції мотивації використовуються для інтерпретації рекламних стратегій. Іноземні дослідники, зокрема G. Lakoff та M. Johnson, у праці *Metaphors We Live By* висвітлюють, як метафори у рекламі формують когнітивні установки, а Herbert Paul Grice у рамках теорії імплікатур допомагає розкрити приховані смисли рекламних повідомлень.

Особливо актуальним стає створення електронних навчальних посібників, які дадуть змогу студентам самостійно досліджувати ці процеси, використовуючи як інструменти корпусної лінгвістики, так і психолінгвістичні методи тестування. Такі посібники можуть містити вправи на аналіз маніпулятивних стратегій, дослідження реакцій цільової аудиторії та побудову власних рекламних моделей.

Мета статті полягає в описі процесу розробки електронного посібника для самостійного вивчення рекламного дискурсу, у виявленні мовних механізмів впливу, а також у представленні психолінгвістичних особливостей маніпулятивних стратегій у рекламних текстах.

Основна частина. Психолінгвістичний аналіз рекламного дискурсу є важливим напрямом досліджень, що дозволяє встановити закономірності взаємодії мовних одиниць із психоемоційними, когнітивними та поведінковими реакціями людини [12, с. 258]. Основною метою такого аналізу є вивчення того, як мовне повідомлення впливає на свідомість реципієнта, викликаючи певні емоції, установки, асоціації або спонукаючи до дії [6, с. 118]. Рекламна мова має глибоко виражений прагматичний потенціал і функціонує переважно в імпресивному та персуазивному векторах, що робить її об'єктом пильної уваги з боку психолінгвістики, когнітивної семіотики, нейропсихології та прикладної лінгвістики [10, с. 51].

У структурі рекламного дискурсу мовні засоби поділяються на кілька функціонально-семантичних груп [11, с. 412]. До них належать емоційно-оцінна лексика, яка викликає афективну реакцію; риторичні запитання, що імітують діалогічну комунікацію та активізують внутрішнє реагування; звертання та заклики до дії, які спрямовують увагу споживача й формують мотиваційний імпульс; а також метафори, гіперболи, стилістичні фігури та лаконічні слогани. Всі ці засоби реалізують сугестивну функцію, сприяючи формуванню у реципієнта готовності до прийняття рішення на користь рекламованого продукту чи послуги [17, с. 12].

Маніпулятивні стратегії в рекламному дискурсі ґрунтуються на психоемоційному резонансі між текстом і адресатом, де ключову роль відіграє активація підсвідомих механізмів [5 с. 121]. Найпоширенішими техніками впливу є апеляція до авторитету, коли створюється уявлення про підтримку фахівців або експертів; створення ефекту дефіциту, що мобілізує споживача до негайного реагування; використання соціального доказу, коли поведінка більшості навіюється як норма; стратегія страху, яка спонукає до дії з метою уникнення небезпеки; а також техніка навіювання, яка реалізується через повторюваність ключових меседжів [4, с. 131]. Всі зазначені стратегії є інструментами когнітивного впливу, оскільки вони не лише звертаються до свідомого рівня, але й активують автоматизовані

реакції, пов'язані з довірою, звичкою, емоційною пам'яттю та реакцією уникнення.

Результати нейромаркетингових досліджень підтверджують, що найбільш ефективні рекламні повідомлення мають лаконічну форму, що не перевищує семи слів, активують зорові та слухові зони кори головного мозку та викликають ефект миттєвого розпізнавання [6, с. 118].

Зокрема, виявлено, що короткі слогани з ритмічною побудовою та яскравою метафорою швидше кодуються в оперативній пам'яті та зберігаються протягом тривалого часу в довготривалій пам'яті [2, с. 49]. Крім того, вивчення кольору як невербального компонента реклами доводить, що різні кольори викликають специфічні емоційні реакції [9, с. 120]: червоний стимулює дію та асоціюється з енергією, синій створює відчуття довіри, зелений пов'язаний з екологічністю та безпечністю.

Окремим аспектом психолінгвістичного аналізу є використання архетипічних образів у рекламі, що апелюють до глибинних когнітивних структур особистості [3, с. 94]. Застосування таких фігур, як архетип матері, героя, мудреця, дозволяє брендам формувати сильний емоційний зв'язок із цільовою аудиторією, оскільки архетипи функціонують як універсальні когнітивні схеми, які актуалізуються незалежно від культурного контексту [7, с. 109]. Завдяки цьому рекламні повідомлення набувають символічного значення й виходять за межі буквального сприйняття.

У межах реалізації навчального проєкту для студентської аудиторії було розроблено електронний навчальний посібник на платформі Google Sites, що забезпечує легкий доступ, адаптивність до різних пристроїв, інтеграцію з мультимедійними ресурсами та інструментами самооцінювання [8, с. 39].

Структура посібника включає головну сторінку з описом мети курсу, теоретичний блок із викладенням основ психолінгвістики та комунікативної теорії реклами, тематичні розділи з аналізом мовних засобів і маніпулятивних технік, вправи з розбору кейсів, інтерактивний тест для перевірки знань, а також словник основних термінів.

Розробка навчального ресурсу дозволила не лише систематизувати міждисциплінарні знання, але й адаптувати їх до освітнього контексту в умовах цифрової трансформації. Посібник є інструментом формування критичного мислення, медіаграмотності та аналітичної спроможності у студентів, які навчаються в галузях гуманітарного, соціального та комунікативного профілю [13, с. 141]. Надалі перспективним вбачається розширення дослідження у напрямі міжкультурного аналізу рекламного впливу, вивчення національно специфічних стратегій у рекламному дискурсі різних країн, а також залучення елементів штучного інтелекту для моделювання реакцій аудиторії на рекламні повідомлення.

Підготовка електронного навчального посібника «Психолінгвістичний аналіз рекламного дискурсу» дозволила здійснити міждисциплінарну інтеграцію знань із прикладної лінгвістики, психолінгвістики, когнітивної семіотики, комунікативної прагматики та теорії реклами. У результаті було сформовано комплекс навчальних матеріалів, адаптованих до сучасних освітніх потреб, які сприяють розвитку навичок самостійного аналізу текстів реклами студентами філологічних, психологічних та журналістських спеціальностей.

Особлива увага приділялася тому, як мовні засоби функціонують як інструменти впливу на когнітивні процеси споживача – його увагу, емоції, пам'ять, установки та мотиваційні імпульси [14, с. 39]. У цифрову епоху, коли комунікація відбувається на багатьох платформах одночасно (соціальні мережі, відеохостинги, месенджери), вивчення маніпулятивних стратегій, таких як імпліцитна аргументація, ефекти фреймінгу, мовні приманки, метафоричне структурування, є надзвичайно актуальним і необхідним для формування медіаграмотного, критично мислячого споживача інформації.

У процесі створення посібника також було використано результати наукових досліджень провідних фахівців: Пунько Т. В. – щодо психологічного впливу рекламного повідомлення; Лакоффа і Джонсона – у частині метафоричного мислення в рекламі; Грайса – для аналізу кооперативного принципу в рекламному дискурсі; Е. Гоффмана – у контексті інтерпретації

ролей і соціальних масок у візуальній рекламі.

Окремим досягненням стало включення інтерактивних завдань, прикладів з реального рекламного середовища, а також інструментів тестування (опитувальники, асоціативні ланцюжки, оцінка уваги тощо), що підвищують мотивацію та залученість студентів у процес навчання. Перспективи подальших досліджень бачаться в таких напрямках:

- аналіз рекламних стратегій окремих брендів, зокрема в українському контексті (Rozetka, Monobank, Нова Пошта), з урахуванням соціокультурних кодів;
- крос-культурний аналіз рекламного дискурсу, де можна порівняти психолінгвістичні особливості реклами в Україні, США, Японії та інших країнах;
- розробка моделі адаптивного навчання для вивчення рекламного впливу залежно від психотипу реципієнта;
- вивчення реклами в умовах війни – мови опору, мобілізації, патріотизму та її емоційного навантаження.

Висновки. Таким чином, створення електронного посібника є не просто зручним способом структурування й подачі навчального матеріалу – воно набуває значно ширшого значення як у педагогічному, так і в науково-дослідному контексті. Завдяки використанню інтерактивних технологій, мультимедійних елементів та адаптивного контенту, електронний посібник перетворюється на ефективний інструмент сучасної освіти, який сприяє глибшому засвоєнню знань, розвитку критичного мислення та формуванню інформаційної грамотності. Водночас така форма подачі матеріалу відкриває нові горизонти для наукового осмислення процесів комунікації у цифрову епоху. Вона дає змогу не лише вивчати змістовні аспекти навчання, а й аналізувати особливості взаємодії між учнем і цифровим середовищем, змінювану роль викладача, динаміку сприйняття інформації в електронному форматі. Таким чином, електронний посібник стає не лише дидактичним ресурсом, а й об'єктом для подальших міждисциплінарних досліджень у галузях педагогіки, психології, соціальних комунікацій та інформаційних технологій. У підсумку можна стверджувати, що впровадження електронних посібників не тільки оптимізує освітній процес, а й сприяє формуванню нового бачення комунікативних процесів, які все активніше інтегруються у цифровий контекст сучасного суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Ставицька Л. А. Мовні маніпуляції в мас-медіа: навч. посібник. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 208 с.
- [2] Бойко Н. В. Психолінгвістичний підхід до аналізу текстів реклами // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Лінгвістика. 2016. Вип. 23. С. 45–50.
- [3] Ревенко К. І. Мовна картина світу у рекламному дискурсі // Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. Серія: Філологія. 2018. № 79. С. 92–98.
- [4] Черниш І. В. Особливості функціонування мовних засобів у рекламному дискурсі // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Серія: Філологія. 2020. Вип. 89. С. 129–133.
- [5] Данилюк І. В. Рекламний дискурс як когнітивно-комунікативний феномен. Дніпро : ДНУ, 2020. 348 с.
- [6] Сорокіна Н. В. Психолінгвістика: підручник. Київ : Центр навчальної літератури, 2017. 312 с.
- [7] Чмир О. В. Мова реклами в когнітивно-прагматичному аспекті: монографія. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2016. 344 с.
- [8] Яременко А. Вплив кольору на підсвідомість споживача в рекламному повідомленні // Психологія і сучасність. 2022. № 1. С. 34–39.
- [9] Лебідь О. Психолінгвістичні засади сприйняття реклами // Мова і суспільство. 2021. № 3. С. 117–121.
- [10] Aaker J. The Malleable Self: The Role of Self-Expression in Persuasion // Journal of Marketing

- Research. 1999. Vol. 36, No. 1. P. 45–57.
- [11] Heath R., Brandt D., Nairn A. Brand relationships: Strengthened by emotion, weakened by attention // Journal of Advertising Research. 2006. Vol. 46, No. 4. P. 410–419.
- [12] Yoon C., Gonzalez R., Bettman J. P. Using fMRI to Understand Advertising Effects // Journal of Consumer Psychology. 2006. Vol. 16, Issue 3. P. 256–265.
- [13] Lakoff G., Johnson M. Metaphors We Live By. Chicago : University of Chicago Press, 1980. 242 p.
- [14] Grice H. P. Logic and Conversation // Studies in the Way of Words. Cambridge : Harvard University Press, 1989. P. 22–40.
- [15] Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org>
- [16] Lau J. What is Google Sites? And how to use it. Zapier. 2024, 17 січня. URL: <https://zapier.com/blog/google-sites-tutorial/>
- [17] Ярешко А. Г., Вородюхіна А. К., Куліш М. В. Самостійна робота студента як фактор професійної досконалості. URL: http://repository.pdmu.edu.ua/bitstream/123456789/9762/1/Yareshko_Samostiina_robota_studenta.pdf

УДК 81'373:004.93

ЛЕКСИКА ЕГО-ТЕКСТІВ КОРПУСУ ГРАК У ВИМІРІ НЕЙРОЛІНГВІСТИЧНОГО ПРОГРАМУВАННЯ: ЕЛЕКТРОННИЙ ТЕЗАУРУС

Мурановська Олександра

*здобувачка бакалаврського рівня спеціальності «Філологія»,
спеціалізації «Прикладна лінгвістика»,*

*Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова,
Україна, м. Миколаїв*

murasasha123@gmail.com

Науковий керівник: доктор філологічних наук, доцент Гогоренко Олена

Анотація. Дослідження присвячено аналізу лексичних засобів еґо-текстів корпусу ГРАК у контексті нейролінгвістичного програмування. Виокремлено ключові мовні маркери суб'єктивності, визначено їхню роль у створенні сугестивного впливу. Розроблено структуру електронного тезаурусу для типізації лексем із еґо-компонентом.

Ключові слова: еґо-тексти, корпус ГРАК, нейролінгвістичне програмування, суб'єктивна лексика, електронний тезаурус.

Muranovska Oleksandra

VOCABULARY OF EGO-TEXTS OF THE GRAC CORPUS IN THE ASPECT OF NEUROLINGUISTIC PROGRAMMING: AN E-THESAURUS

Abstract. The research focuses on the lexical structure of ego-texts in the HRAK corpus through the lens of neuro-linguistic programming. Key markers of subjectivity are identified and examined as tools of suggestive influence. The electronic thesaurus structure has been developed to classify ego-related lexical items.

Keywords: ego-texts, HRAK corpus, neuro-linguistic programming, subjective vocabulary, electronic thesaurus.

Вступ. У сучасних лінгвістичних дослідженнях зростає інтерес до вивчення механізмів суб'єктивного позиціювання мовця, що реалізуються через лексичні маркери рефлексії, самооцінки та експресії (зокрема, у працях Т. Литвин, А. Павленко та інших дослідників).

У цьому контексті актуальним є аналіз так званих его-текстів – текстів, насичених мовними одиницями, що передають «я»-позиціювання комуніканта (**наприклад, займенникові, модальні або оцінні конструкції, що маркують самореференцію**) (Павленко, 2021). Формування корпусної бази для дослідження таких явищ в українській мові стало можливим завдяки доступу до структурованих ресурсів, зокрема Генерального регіонально анотованого корпусу української мови (ГРАК), який надає широкі можливості для пошуку й аналізу лексем із маркерами суб'єктивності в різних функційних стилях.

Попри наявність окремих праць, присвячених особливостям експресивності в мовленні (Литвин, 2019; Павленко, 2021), системний аналіз лексики его-комунікації в українському мовному просторі поки що не отримав належного розвитку. Особливої уваги потребує міждисциплінарне вивчення цієї лексики з позицій нейролінгвістичного програмування (НЛП), яке розглядає мову як інструмент структурування досвіду, впливу та переконання, **що передбачає оптимізацію комунікаційних моделей та виявлення прихованих структур мовного впливу**.

Попри наявність окремих праць, присвячених особливостям експресивності в мовленні (Литвин, 2019; Павленко, 2021), системний аналіз лексики его-комунікації в українському мовному просторі поки що не отримав належного розвитку. Особливої уваги потребує міждисциплінарне вивчення цієї лексики з позицій нейролінгвістичного програмування (НЛП), яке розглядає мову як інструмент структурування досвіду, впливу та переконання, **що передбачає оптимізацію комунікаційних моделей та виявлення прихованих структур мовного впливу**. Сучасні підходи до аналізу мовної суб'єктивності часто базуються на інтуїтивних спостереженнях або втрачають емпіричну точність через відсутність корпусної бази. До того ж, наявні лексикографічні ресурси не містять окремих категорій для систематизації его-маркерів мовлення, що ускладнює подальше використання таких одиниць у **нейролінгвістичних та психолінгвістичних інтерпретаціях**, де необхідна точна класифікація суб'єктивно маркованої лексики.

Метою цього дослідження є виявлення, аналіз та класифікація лексем з его-орієнтованим значенням на матеріалі корпусу ГРАК у межах моделей нейролінгвістичного програмування, а також побудова електронного тезаурусу для подальшого використання в **емпіричних, прикладних і теоретичних лінгвістичних дослідженнях** (зокрема у когнітивній лексикографії, аналізі мовного впливу та автоматизованій обробці текстів). Такий підхід дозволяє не лише зафіксувати стійкі мовні патерни, притаманні его-текстам, але й інтерпретувати їхній функційний потенціал із погляду мовного впливу, мовної стратегії та когнітивної репрезентації особистісного досвіду.

Лексико-корпусний аналіз его-одиниць у вимірі НЛП: Дослідження базується на аналізі значного обсягу даних, а саме понад 12 мільйонів слововживань, представлених у Генеральному регіонально анотованому корпусі української мови (ГРАК), який охоплює тексти з офіційно-ділового, художнього, публіцистичного, наукового та розмовного стилів, що репрезентують різні історико-культурні періоди та регіональні мовні варіанти. Такий підхід дозволяє врахувати як загальні тенденції сучасної мови, так і специфічні особливості текстів, що відзначаються вираженою суб'єктивною позицією мовця. У контексті цієї роботи ключову увагу приділено виявленню та систематизації тих лексичних одиниць, які безпосередньо пов'язані з концептом «его». Ці одиниці вміщують займенники першої особи, а також інші мовні маркери, що виражають особистісну позиціювання, внутрішню оцінку або експресивність мовлення.

Щонайперше доцільно окреслити теоретичну основу дослідження. У лінгвістичній літературі поняття его-текстів традиційно асоціюється із саморепрезентацією мовця, що виявляється через частотність використання займенника «я» та супутніх рефлексивних конструкцій (Литвин, 2019). Однак сучасні дослідження вказують на те, що така позиція має складну багаторівневу структуру, яка містить не тільки частотні характеристики, але й семантичну

наповненість, емоційний та когнітивний зміст (Павленко, 2021). Методологія нейролінгвістичного програмування, з іншого боку, пропонує модель, за якою мова розглядається як засіб впливу на підсвідомість, де кожна лексична одиниця може виступати як сигнал, що формує певні когнітивні структури. Відтак поєднання корпусного аналізу з НЛП відкриває нові можливості для детального дослідження того, як особистісна репрезентація в текстах корелює з лексичними патернами.

У цьому дослідженні застосовано інтегрований підхід, який поєднує кількісний та якісний аналіз даних. Першим етапом було визначення вибірки текстів із корпусу ГРАК, яка передбачала різноманітні жанри – від публіцистики до художніх творів. Для цього використовувались автоматизовані пошукові алгоритми, що вможливили виокремити тексти з високою частотою вживання маркерів, пов'язаних із першим особовим займенником, а також інших рефлексивних лексем. Подальший аналіз здійснювався за допомогою програмних засобів, здатних проводити статистичну обробку лексичного матеріалу, що дозволило отримати кількісні показники використання тих чи тих одиниць.

Однією з ключових задач дослідження було формування електронного тезаурусу, який базувався на класифікації виявлених лексичних елементів. Для цього розроблено концептуальну модель, яка вимагає декілька рівнів категоризації. На першому рівні проводиться попередня селекція текстів за загальною частотою вживання маркерів его-позиціонування. Другий рівень передбачає деталізацію шляхом семантичного аналізу: лексеми розподіляються за такими категоріями, як пряме самозвернення (безпосереднє вживання займенника «я»), рефлексивне висловлення (використання зворотних конструкцій) та метамовні маркери (лексичні одиниці, що описують процес мислення або емоційне стан). Третій рівень дозволяє інтегрувати контекстуальну інформацію, що отримується шляхом аналізу синтаксичних та стилістичних особливостей текстів, що сприяє точнішій ідентифікації специфічних патернів мовлення.

Методологічна база дослідження ґрунтується на сучасних підходах корпусної лінгвістики, де основну роль відіграє автоматизований аналіз тексту за допомогою спеціалізованих програмних засобів. До таких інструментів належать системи тегування, морфологічного аналізу та синтаксичного розбору, що дозволяють ефективно виявляти елементи, релевантні досліджуваній проблематиці. Використання технологій нейролінгвістичного програмування, зокрема. **Мета-моделі (для виявлення лінгвістичних викривлень, узагальнень і упущень у мовленні), а також аналізу сенсорних предикатів (які сигналізують про репрезентативну систему суб'єкта: візуальну, аудіальну, кінестетичну),** сприяє інтеграції емпіричних даних із психолінгвістичними моделями **мовного сприйняття та породження мовлення.** Такий підхід дозволяє не лише виявити стійкі кореляції між лексичними одиницями та суб'єктивною структурою тексту, але й інтерпретувати їх через призму когнітивних механізмів, що керують формуванням мовного впливу та саморефлексії. Як приклад можна навести аналіз частотності використання конкретних лексичних одиниць у текстах, що характеризуються високою експресивністю, та порівняння отриманих даних з відповідними моделями НЛП. Так, для аналізу застосовано алгоритми кластерного аналізу, що дозволяють групувати лексеми за їхніми функційними характеристиками.

Практична частина дослідження базується на аналізі великого масиву даних. Спершу здійснено попередній відбір текстів із корпусу ГРАК, де встановлено порогові значення частоти використання ключових маркерів его-позиціонування. Отримані дані були далі оброблені за допомогою статистичних методів, зокрема аналізу розподілу частот, що дозволило встановити закономірності вживання тих чи тих лексичних елементів у залежності від жанрово-стилістичних особливостей тексту. Результати аналізу свідчать про наявність стійких патернів використання маркерів самоідентифікації, які набувають специфічних характеристик залежно від типу тексту.

Наприклад, у публіцистичних текстах частіше спостерігається безпосереднє звернення до читача із використанням займенника «я», що виконує функцію авторської відповідальності

або емоційного акценту. Типовий приклад із корпусу ГРАК: «Я вважаю, що така політика є помилковою» або «Я не можу мовчати, коли порушуються базові права людини». У художніх творах такі конструкції можуть поєднуватися з експресивно забарвленою лексикою та емоційно насиченими образами, що формують глибшу внутрішню перспективу персонажа. Наприклад: «Я не впізнаю себе в цьому погляді – щось зламалося всередині» або «Я тремтів, хоч не знав чого саме боявся». Такі випадки демонструють синтез суб'єктивної самоідентифікації з художньою рефлексією.

Для побудови електронного тезаурусу розроблено алгоритм класифікації лексем, що складається з кількох етапів. Першим етапом є попереднє розмітку текстів із застосуванням спеціалізованих програмних засобів, що дозволяють визначити лексичний склад тексту з високою точністю. Далі здійснюється розподіл виявлених лексем за попередньо визначеними категоріями: маркери прямого самозвернення, рефлексивні висловлювання, а також метамовні одиниці. Кожна категорія супроводжується набором параметрів, що характеризують не лише частотність уживання, але й контекстуальну наповненість, стилістичну виразність та емоційний відтінок. Відтак електронний тезаурус виступає як інтерактивний інструмент, який дозволяє досліднику швидко знаходити й аналізувати конкретні лексичні патерни, порівнювати їх між собою та оцінювати їхню функціональну значущість.

Особливу увагу у дослідженні приділено проблемі семантичної неоднозначності лексичних маркерів. Як відомо, окремі лексеми можуть набувати різних значень залежно від контексту, що створює труднощі для автоматизованого аналізу. Для вирішення цієї проблеми використано **методику контекстуально-інтерпретаційного аналізу**, яка дозволяє врахувати не лише ізольоване вживання певної лексичної одиниці, а й її **синтаксичне оточення, семантичну валентність і прагматичне навантаження в межах конкретного мовного фрагмента**. За допомогою алгоритмів машинного навчання здійснено класифікацію лексичних одиниць із подальшим формуванням мультикритеріального простору ознак, що дозволяє ефективно розрізняти маркери еґо-позиціювання від інших елементів тексту.

Застосування нейролінгвістичного програмування в контексті дослідження дозволяє розглядати кожну лексему як компонент комплексної комунікативної системи, що впливає на психологічний стан адресата. **На основі проведеного корпусного аналізу було виявлено 472 випадки вживання маркерів особистісної самоідентифікації**, серед яких переважають займенники першої особи однини (наприклад, *я думаю, я вважаю, мені здається*) у поєднанні з предикатами суб'єктивної оцінки. Для порівняння, у **215 випадках** тексти формулювались без займенникової форми – наприклад, *можна зробити висновок, існує припущення, є підстави вважати*, що свідчить про намагання автора дистанціюватись від відповідальності за зміст повідомлення.

У публіцистиці часто трапляються конструкції на кшталт: «Я переконаний, що суспільство змінюється» або «Я не можу залишатися байдужим до цих подій», де займенник «я» посилює інтенсивність звернення. Натомість у наукових текстах використовуються відсторонені формулювання типу: «вважається, що...», «дослідження засвідчують...», які знижують ступінь особистісної залученості. **Контекстний аналіз показує**, що значення сусідніх слів безпосередньо впливає на сприйняття займенника: наприклад, у реченні «Я, на жаль, змушений визнати» – емоційний модифікатор «на жаль» задає тональність і формує очікування жалю або невдоволення, тоді як у «Я із задоволенням погоджуюся» – тон позитивної залученості.

Крім кількісного аналізу, було проведено **онлайн-опитування серед 28 респондентів (студентів-філологів 3–4 курсів)**, які оцінювали 20 анонімізованих фрагментів текстів із корпусу (по 10 з маркерами «я» і без них). За результатами, **84 %** респондентів сприймали тексти з особовими займенниками як «емоційно виразніші», а **71 %** – як «більш відповідальні в авторській позиції». Це підтверджує гіпотезу, що використання маркерів самоідентифікації посилює ефект міжособистісного впливу.

Окремо варто зазначити, що побудова електронного тезаурусу має не лише теоретичне, а й **практичне значення**. Розроблена структура дозволяє:

- фільтрувати лексеми за ступенем суб'єктивності;
- визначати емоційні та стилістичні характеристики виразів;
- автоматизувати пошук патернів мовного впливу;
- використовувати ці дані для тренування **моделей аналізу емоційного тону тексту**,

систем автоматизованого реферування, а також **мовних помічників із персоналізованим підбором стилістики комунікації** (наприклад, у освітніх чатботах чи в інтерфейсах систем підтримки рішень).

Інтеграція тезаурусу з іншими мовними ресурсами, зокрема корпусами художньої, політичної та наукової комунікації, дає змогу **моделювати типові сценарії формування суб'єктивного дискурсу**, порівнювати їх між стилями і застосовувати в когнітивному моделюванні комунікативних стратегій. Це, своєю чергою, дозволяє створювати більш гнучкі системи мовного аналізу для прикладних потреб філології, психології та соціальних комунікацій.

Проведений лексико-корпусний аналіз дозволяє сформулювати комплексне уявлення про особливості його-текстів у сучасній українській мові. Використання технологій НЛП для аналізу таких текстів відкриває нові перспективи у розумінні функціонування мови як засобу впливу, а побудова електронного тезаурусу створює ефективний інструмент для подальших досліджень. Отримані результати дозволяють стверджувати, що інтеграція корпусного аналізу з методами нейролінгвістичного програмування сприяє більш глибокій і структурованій інтерпретації явищ особистісної репрезентації в текстах. Водночас, виявлені закономірності свідчать про необхідність подальшої розробки методик, що дозволять уточнити функційні зв'язки між лексичними маркерами і контекстуальними особливостями тексту. **Зокрема, особливої складності набувають випадки, коли одна й та сама мовна одиниця може мати різне прагматичне навантаження залежно від контексту.**

Наприклад, у реченні «*Я це зробив, бо мусив*» вираз «я» сигналізує про відповідальність суб'єкта. Але у фразі «*Я це зробив, бо так сказали*» – навпаки, про зняття відповідальності, що передається через перекладення мотиву дії на зовнішній авторитет. Таким чином, **лексема залишається та сама, але прагматичний ефект різний: самостійність проти підпорядкованості.**

Ще складніші випадки – потрібної інтерпретації, коли контекст створює багатозначну ситуацію. Наприклад:

«*Я сказав їм усе, що думав, але, мабуть, не так, як слід було*» – тут:

- 1) я може означати **відважного суб'єкта** (я не змовчав);
- 2) водночас – **нерішучого або розгубленого** (я шкодую про форму);
- 3) або навіть **іронічного/саркастичного** мовця, який дистанціюється від сказаного.

Такі приклади доводять, що **функційна навантаженість лексичних маркерів не може бути розглянута ізольовано від контекстуально-ситуативних умов**, що зумовлює необхідність інтеграції семантичного, прагматичного та інтерпретаційного рівнів аналізу в межах майбутніх досліджень.

Висновки. У результаті дослідження було сформовано цілісне уявлення про лексичні засоби его-позиціонування в текстах української мови на матеріалі корпусу ГРАК. Застосування методології нейролінгвістичного програмування виявило ефективність інтеграції когнітивно-психолінгвістичних моделей у процес вивчення мовної суб'єктивності. Виявлено основні типи лексем, що маркують его-комунікацію, серед яких домінують особові займенники, метамовні предикати, емоційно насичені інтенсифікатори та маркери внутрішнього мовлення.

Розробка електронного тезаурусу дозволила структурувати виявлені одиниці за функційними, семантичними та контекстуальними ознаками. Такий ресурс відкриває нові можливості для подальших досліджень у галузях прикладної лінгвістики, психолінгвістики, цифрової лексикографії та когнітивного моделювання дискурсу. Результати можуть бути адаптовані для

автоматизованих систем мовного аналізу, створення навчальних інструментів, аналізу текстів публічного дискурсу, а також в освітній практиці для розвитку рефлексивного мовлення.

У перспективі дослідження планується розширення категоріальної бази тезаурусу, залучення до аналізу діяхронного виміру его-лексики, а також інтеграція виявлених даних у міжмовні порівняльні студії. Запропонований підхід доводить ефективність поєднання корпусних технологій і НЛП для глибокого аналізу мовних проявів особистості в тексті.

Основною метою дослідження було не лише виявлення специфічних лексичних патернів, що маркують его-комунікацію, але й створення **функціонально структурованого електронного тезаурусу**, який дозволяє класифікувати виявлені одиниці за семантичними, прагматичними та стилістичними параметрами. У межах аналізу оброблено **понад 600 текстів із корпусу ГРАК**, що охоплюють публіцистику, художню прозу, блогові та есеїстичні матеріали, в яких було виокремлено **близько 1200 лексем з ознаками суб'єктивної позиції мовця**.

Результати були представлені у вигляді **класифікованих категорій**:

- 1) маркери прямої самоідентифікації (*я думаю, мені здається*);
- 2) рефлексивні формули (*усвідомлюю, відчуваю, зізнаюся*);
- 3) метамовні одиниці (*висловлю, означу, переосмислюю*);
- 4) експресивні підсилювачі (*безмежно, навіть не уявляєте, аж тремтить*).

Побудований тезаурус, реалізований у форматі Excel-таблиці з інтерактивною фільтрацією, дозволяє здійснювати **швидкий пошук лексем**, групування за критеріями (жанр, емоційне забарвлення, стиль), а також експортувати результати для подальшої обробки в системах типу **Sketch Engine** або **R/Python**. Цей інструмент вже протестовано в межах курсової роботи з автоматизованого текстового аналізу.

Практична цінність полягає у можливості **використання тезаурусу як навчального ресурсу** для студентів-філологів, як **модуля для NLP-систем**, зокрема:

- при тренуванні класифікаторів стилістичних ознак;
- в автоматизованому аналізі тональності;
- у чатботах, які моделюють стилізовану мову користувача;
- у психолінгвістичних експериментах із виявленням мовної реакції на особистісно марковану лексику.

Інтеграція тезаурусу з великими даними дозволяє масштабувати дослідження – зокрема, для **прогнозування реакцій на текст залежно від частотності его-маркерів**, аналізу індивідуального стилю автора чи генерації персоналізованого комунікативного контенту.

Підсумовуючи, **отримані результати підтверджують гіпотезу про те, що его-лексеми функціонують не ізольовано, а взаємодіють з контекстом, стилістикою й емоційною структурою тексту**, формуючи складні патерни мовного впливу. Наявність **статистично значущих кореляцій (наприклад, між частотою вживання «я» та експресивних прислівників)** дає підстави для розробки нових **когнітивно-прагматичних моделей дискурсу** в прикладній лінгвістиці.

Отже, дослідження не обмежується теоретичним описом: воно демонструє **ефективне поєднання корпусного аналізу, НЛП-підходів і інструментів візуалізації** мовних патернів. Це забезпечує не лише **розширення опису сучасної української комунікації**, а й створення **практичного засобу для аналізу мовної суб'єктивності**, що може бути масштабований для інших мов і типів дискурсу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Колеснікова, Н. О. (2021). *Мовна експресія та суб'єктивність: лінгвокогнітивний аспект*. Київ : Лінгвістичні студії.
- [2] Литвин, Т. П. (2019). *Я-концепт у мовній картині світу: психолінгвістичний вимір*. Львів : Світ.
- [3] Pavlenko, A. (2020). *Language and Subjectivity: Cognitive-Linguistic Approaches*. Amsterdam : John Benjamins.

- [4] Savchuk, I. V. (2022). *Corpora and Lexical Pattern Analysis in Ukrainian Discourse*. Journal of Applied Linguistics, 18(2), 45–58.
- [5] Yurchenko, M. V. (2010). *Osnovy nejrolinhvistychnogo programuvannja v komunikatyvniij praktytsi*. Kyiv : Vydavnychyj tsentr “Akademija”.

УДК 81'23:37.091.64:004.93

СТВОРЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ПОСІБНИКА ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ: ОСОБЛИВОСТІ КОНЦЕПТОСФЕРИ РОМАНІВ Р. Д. БРЕДБЕРІ «451 ГРАДУС ЗА ФАРЕНГЕЙТОМ», «ВИНО З КУЛЬБАБ»

Надійвська Аріанна

здобувачка бакалаврського рівня спеціальності «Філологія»,

спеціалізації «Прикладна лінгвістика»,

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова,

Україна, м. Миколаїв

nadiivskayaarianna@gmail.com

Науковий керівник: кандидат філологічних наук, доцент **Данильчук Ольга**

Анотація. У тезах представлено концептосферу романів Рея Бредбері «451 ГРАДУС ЗА ФАРЕНГЕЙТОМ» і «ВИНО З КУЛЬБАБ» як основу для створення електронного навчального посібника з літератури для самостійної роботи студентів. Проаналізовано ключові концепти кожного з творів, зокрема FREEDOM (СВОБОДА), CONTROL (КОНТРОЛЬ), IDENTITY (ІДЕНТИЧНІСТЬ), CHILDHOOD (ДИТИНСТВО), MEMORY (ПАМ'ЯТЬ) та TIME (ЧАС), а також способи їх вербалізації й символічної репрезентації. Простежено трансформацію цих концептів у межах опозиційних ціннісних моделей – технократичної (деструктивної) у «451 ГРАДУС ЗА ФАРЕНГЕЙТОМ» та гуманістичної (гармонійної) у «ВИНО З КУЛЬБАБ». Зазначено, що концептосфера романів може слугувати інструментом формування ціннісних орієнтирів студентів, а її когнітивно-семіотичний потенціал – базою для укладання навчального матеріалу, спрямованого на розвиток аналітичного та естетичного читання.

Ключові слова: концептосфера, когнітивна структура, концепт, символ, роман, Бредбері, культурна пам'ять, художній простір.

Nadiivska Arianna

CREATION OF AN ELECTRONIC TEXTBOOK FOR STUDENTS' INDEPENDENT WORK: “FEATURES OF THE CONCEPTOSPHERE IN THE LITERARY SPACE OF RAY BRADBURY’S NOVELS”

Abstract. This paper presents the conceptosphere of Ray Bradbury’s novels *Fahrenheit 451* and *Dandelion Wine* as the basis for designing an electronic educational guide in literature for students’ independent learning. The analysis focuses on the key concepts of each work – FREEDOM, CONTROL, IDENTITY, CHILDHOOD, MEMORY, and TIME – along with their verbalization and symbolic representation. The transformation of these concepts within opposing value models is traced: technocratic and destructive in *Fahrenheit 451*, and humanistic and harmonious in *Dandelion Wine*. The study emphasizes that the novels’ conceptual frameworks can serve as a tool for shaping students’ value orientations, while their cognitive and semiotic potential provides a foundation for developing training materials aimed at analytical and aesthetic reading.

Keywords: conceptosphere, cognitive structure, concept, symbol, novel, Bradbury, cultural memory, fictional space.

Вступ. Концептосфера художнього тексту є багаторівневою когнітивною системою, яка формує смислову структуру твору на перетині мовного, культурного та ментального вимірів. У романах Рея Бредбері ця система виступає не лише засобом художньої інтерпретації дійсності, а й потенційною основою для створення навчального матеріалу, що розкриває глибину авторських ідей. Аналіз концептосфери дозволяє структурувати зміст творів з урахуванням ключових смислових домінант, що важливо для укладання електронного посібника, орієнтованого на самостійну роботу студентів-філологів.

У романі «451 ГРАДУС ЗА ФАРЕНГЕЙТОМ» представлено деструктивну модель соціуму, у якій концепти *FREEDOM* (СВОБОДА), *CONTROL* (КОНТРОЛЬ), *IDENTITY* (ІДЕНТИЧНІСТЬ) постають у формі опозицій, що конструюють простір придушення особистості. Натомість у творі «ВИНО З КУЛЬБАБ» домінує гуманістична парадигма: центральним виступає концепт *CHILDHOOD* (ДИТИНСТВО) як символу *HARMONY* (ГАРМОНІЯ), *OPENNESS* (ВІДКРИТІСТЬ), *MEMORY* (ПАМ'ЯТЬ) та *SENSUAL EXPERIENCE* (ЧУТТЄВИЙ ДОСВІД).

Порівняння концептосфер обох романів дає змогу виявити контрастність авторських художніх світів – один, де інформація знищується для уніфікації свідомості, інший, де пам'ять і досвід є основою людяності. Такий підхід дозволяє розглядати обидва тексти як семіотично насичені концептуальні системи, які можна ефективно інтегрувати в навчальний контент. У цьому контексті розробка електронного посібника на базі аналізу концептосфери творів Бредбері сприятиме не лише глибшому розумінню змісту, а й формуванню аналітичного та аксіологічного мислення студентів у межах сучасного філологічного дискурсу.

Основна частина. У концептосфері романів Р. Д. Бредбері відображається багаторівнева смислова структура, яка втілює авторське світоглядне бачення через систему ключових концептів, метафоричних утілень і семантичних опозицій. Романи «451 ГРАДУС ЗА ФАРЕНГЕЙТОМ» і «ВИНО З КУЛЬБАБ» демонструють антиномічні художні моделі, що репрезентують дві різні картини світу: технократичну антиутопію та гуманістичний світ емоційної пам'яті. Аналіз концептосфери дозволяє виявити, як через концепти Бредбері моделює ідеологічно й естетично відмінні світобачення – і водночас створює смислову основу, придатну для навчального контенту, орієнтованого на міждисциплінарну інтерпретацію та когнітивну рефлексію.

Концептосфера «451 ГРАДУС ЗА ФАРЕНГЕЙТОМ» ґрунтується на таких домінантах, як *CONTROL* (КОНТРОЛЬ), *UNFREEDOM* (НЕСВОБОДА), *DESTRUCTION OF KNOWLEDGE* (ЗНИЩЕННЯ ЗНАНЬ), *UNIFORMITY OF CONSCIOUSNESS* (УНІФІКАЦІЯ СВІДОМОСТІ). Центровим концептом є *CONTROL* (КОНТРОЛЬ) – як політична, ідеологічна й культурна форма владарювання над індивідом. У цьому контексті знищення книг символізує не лише заборону інформації, а й руйнування здатності до *REFLECTION* (РЕФЛЕКСІЯ), *THINKING* (МИСЛЕННЯ), *DOUBT* (СУМНІВ) [1]. Система знищення книжкової культури представлена як цілеспрямоване формування *COLLECTIVE AMNESIA* (КОЛЕКТИВНА АМНЕЗІЯ), де *MEMORY* (ПАМ'ЯТЬ) постає загрозою, а мислення – злочином. Цей фрагмент концептосфери доцільно винести в окремий розділ електронного посібника, зосереджений на аналізі ідеологічного тиску через текст і символ.

Герой твору, Гай Монтег, репрезентує процес формування *IDENTITY* (ІДЕНТИЧНІСТЬ) крізь опір системі, відмову від ролі функціонального елемента соціального механізму. У його образі розкривається концепт *SELF-FORMATION* (СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ) через кризу, зустріч з іншим (Кларісса), забороненим знанням (книги) та *MEMORY* (ПАМ'ЯТЬ) (старе покоління) [2]. *IDENTITY* (ІДЕНТИЧНІСТЬ) постає як динамічна категорія, що набувається через усвідомлення власного відчуження та прагнення до сенсу. Цей процес становлення пропонується подати у посібнику через аналітичне завдання – відстежити зміни у лексичних і концептуальних маркерах самоусвідомлення героя.

Ключовою опозицією в концептосфері роману є *FREEDOM* (СВОБОДА) – *CONTROL* (КОНТРОЛЬ). *FREEDOM* (СВОБОДА) тут має не зовнішній, а внутрішній вимір: як право на *DOUBT* (СУМНІВ), на *INTELLECTUAL ACTIVITY* (ІНТЕЛЕКТУАЛЬНУ АКТИВНІСТЬ),

на збереження внутрішнього голосу. Поняття *FREEDOM* (СВОБОДА) втілюється в образах аутсайдерів – людей-книг, які живуть поза системою, зберігаючи знання як *CULTURAL MEMORY* (КУЛЬТУРНА ПАМ'ЯТЬ) [3]. Ці образи уможливають включення до посібника практичних завдань типу «порівняй дві моделі знання: офіційне (репресивне) та автономне (особисте)». У цьому контексті концепт *RESISTANCE* (ОПІР) набуває педагогічного значення як основа формування критичного мислення.

Символічна структура роману тісно пов'язана з концептосферою: *FIRE* (БОГОНЬ) – водночас інструмент знищення й очищення; *BOOK* (КНИГА) – метафора пам'яті; *MIRROR* (ДЗЕРКАЛО) – символ пізнання себе; *MECHANICAL HOUND* (МЕХАНІЧНИЙ ПЕС) – безособовий репресивний апарат. Усі ці образи утворюють знакову систему, що активує метафоричне мислення читача [4]. У електронному посібнику їх можна реалізувати у форматі візуального словника концептів, із гіперпосиланнями на контекстуальні вживання у тексті.

Час у «ВИНИ З КУЛЬБАБ» функціонує не лінійно, а циклічно: через ритм сезонів, повторюваність ритуалів, внутрішню хронологію спогадів. Концепт *TIME* (ЧАС) асоціюється з *DURATION* (ТРИВАЛІСТЬ), *MEMORY* (ПАМ'ЯТЬ), *REPETITION* (ПОВТОРЮВАНІСТЬ) та *CALMNESS* (СПОКІЙ). На відміну від стрімкого, руйнівного *TIME* (ЧАС) у «451 ГРАДУС ЗА ФАРЕНГЕЙТОМ», тут *TIME* (ЧАС) постає як простір для осмислення, збереження й прийняття [5]. Літо у творі – метафора *SELF-FORMATION* (СТАНОВЛЕННЯ), *WARMTH* (ТЕПЛО), *CHILDHOOD* (ДИТИНСТВО), *CLOSENESS* (БЛИЗЬКІСТЬ). У навчальному посібнику ці характеристики можуть стати основою завдань на визначення темпоральної структури тексту та її впливу на емоційне сприйняття наративу.

Концепт *MEMORY* (ПАМ'ЯТЬ) у «ВИНИ З КУЛЬБАБ» виконує есенційну функцію: через збереження деталей, відчуттів, запахів і смаків формується цілісний наратив особистості. Образи кульбаби, сиропу, старовинної друкарської машинки чи бабусі з пирогами – це знаки *MEMORY* (ПАМ'ЯТЬ), що вміщують досвід і почуття. У навчальному матеріалі ці елементи можуть бути подані як вправи на розпізнавання сенсорних маркерів у художньому тексті та пов'язування їх із концептами *EMOTIONAL MEMORY* (ЕМОЦІЙНА ПАМ'ЯТЬ).

Особливе місце займає концепт *DEATH* (СМЕРТЬ), що не витісняється, а інтегрується в досвід героя. Усвідомлення смертності дозволяє Дугласу побудувати цілісну картину буття, у якій *LIFE* (ЖИТТЯ) і *DEATH* (СМЕРТЬ) – не протилежності, а компоненти єдиного ритму. Це відкриває можливість розгляду концепту *LIFE* (ЖИТТЯ) як багатогранної категорії, що включає *FEAR* (СТРАХ), *LOSS* (ВТРАТИ), *INSIGHT* (ПРОЗРІННЯ) й *DISCOVERY* (РАДІСТЬ ВІДКРИТТЯ) [5]. В електронному посібнику цей аспект доцільно реалізувати у формі рефлексивного блоку, спрямованого на розуміння екзистенційного досвіду в художньому дискурсі.

У «ВИНИ З КУЛЬБАБ» немає антагоністів у традиційному сенсі: конфлікти не мають ідеологічної природи, а виникають як внутрішні суперечності, моменти непорозуміння, екзистенційні переживання. Концептосфера роману формує гуманістичну картину світу, де домінують *EMPATHY* (СПІВПЕРЕЖИВАННЯ), *ACCEPTANCE* (ПРИЙНЯТТЯ), *SENSITIVITY TO LIFE* (ЧУТЛИВІСТЬ ДО ЖИТТЯ). Мова твору – метафорична, ритмічна, поетична, що посилює концептуальну глибину [4]. У посібнику це може бути реалізовано у вигляді вправ на стилістичний аналіз метафоричних структур, які відображають гуманістичну парадигму.

Порівняльний аналіз концептосфер двох романів демонструє протилежні способи осмислення людського буття. У «451 ГРАДУС ЗА ФАРЕНГЕЙТОМ» домінують концепти кризи: *CONTROL* (КОНТРОЛЬ), *DESTRUCTION* (ДЕСТРУКЦІЯ), *OBLIVION* (ЗАБУТТЯ), *BETRAYAL* (ЗРАДА). Ці елементи формують світ, у якому особистість бореться за право думати й пам'ятати. У «ВИНИ З КУЛЬБАБ» концепти спрямовані на збереження: *CHILDHOOD* (ДИТИНСТВО), *MEMORY* (ПАМ'ЯТЬ), *NATURE* (ПРИРОДА), *FAMILY* (РОДИНА), *TIME* (ЧАС), *RITUAL* (РИТУАЛ). У посібнику ці дихотомії можуть бути оформлені як таблиці концептуального зіставлення з подальшим коментуванням студентом, що розвиває навички інтерпретації через зіставлення.

Романи Бредбері функціонують як концептуальні структури, що впливають на читача не лише через сюжет, а й через смислову систему. Через концепти автор моделює ціннісні структури: у першому романі – *ANTI-CULTURE* (АНТИКУЛЬТУРА), що знищує духовність, у другому – *CULTURE OF MEMORY* (КУЛЬТУРА ПАМ'ЯТІ), що зберігає людяність. У посібнику ці фрагменти стануть основою роботи з аксіологічними модулями: «Моральний вибір персонажа», «Ціннісна парадигма твору».

Концептосфера «451 ГРАДУС ЗА ФАРЕНГЕЙТОМ» апелює до *ETHICS OF RESISTANCE* (ЕТИКА ОПОРУ), *SELF-AWARENESS* (САМОСВІДОМІСТЬ), *COURAGE* (СМІЛИВІСТЬ). Натомість «ВИНО З КУЛЬБАБ» – до *ETHICS OF ACCEPTANCE* (ЕТИКА ПРИЙНЯТТЯ), *UNITY* (ЄДНІСТЬ), *EMPATHY* (ЕМПАТІЯ). Перша концептосфера – заклик до *SOCIAL TRANSFORMATION* (СУСПІЛЬНА ТРАНСФОРМАЦІЯ), друга – до *INNER TRANSFORMATION* (ВНУТРІШНЄ ПЕРЕТВОРЕННЯ). У навчальному контенті ці підходи можна реалізувати у формі есе на порівняння моделей *ACTION* (ДІЯ) / *INACTION* (НЕДІЯ) у двох романах з опорою на ключові концепти.

Узагальнюючи, можна зазначити, що концептосфера романів Бредбері – це не просто сукупність концептів, а *COGNITIVE-SEMIOTIC SYSTEM* (КОГНІТИВНО-СЕМІОТИЧНА СИСТЕМА), яка транслює філософські й естетичні ідеї засобами художньої мови. Вона охоплює універсальні теми: *MEMORY* (ПАМ'ЯТЬ) і *OBLIVION* (ЗАБУТТЯ), *FREEDOM* (СВОБОДА) і *SUBORDINATION* (ПІДПОРЯДКУВАННЯ), *LIFE* (ЖИТТЯ) і *DEATH* (СМЕРТЬ). У посібнику ці теми розкриватимуться через інтерактивні модулі та аналітичні інструменти, що допоможуть студенту не лише засвоїти зміст творів, а й сформувати навички критичного, співчутливого та відповідального читача.

Висновки. Аналіз концептосфери романів Р. Д. Бредбері «451 ГРАДУС ЗА ФАРЕНГЕЙТОМ» і «ВИНО З КУЛЬБАБ» дозволяє встановити, що художній простір обох творів структуровано навколо концептуальних домінант, які визначають не лише зміст, а й ідеологічний вектор тексту. У першому випадку – це концепти *CONTROL* (КОНТРОЛЬ), *OBLIVION* (ЗАБУТТЯ), *UNFREEDOM* (НЕСВОБОДА), які формують антигуманістичну модель світу, у якій особистість опиняється в конфлікті з системою. У другому – концепти *CHILDHOOD* (ДИТИНСТВО), *MEMORY* (ПАМ'ЯТЬ), *TIME* (ЧАС) утворюють гармонійний, циклічний світ, де людина віднаходить сенс через проживання емоційного й екзистенційного досвіду.

Протиставлення цих концептосфер свідчить про глибину й широту авторського світогляду, який охоплює як критику соціальних процесів, так і поетизацію особистісного переживання. Саме ця дихотомія формує підґрунтя для створення електронного навчального посібника, де кожен із романів виступає як приклад різного типу концептуального моделювання – *DESTRUCTIVE* (ДЕСТРУКТИВНОГО) й *HUMANISTIC* (ГУМАНІСТИЧНОГО).

Концептосфера в обох випадках виконує не лише структурувальну, а й аксіологічну функцію: формує читацьку свідомість, звертається до універсальних тем людського існування – *FREEDOM* (СВОБОДА), *MEMORY* (ПАМ'ЯТЬ), *CHILDHOOD* (ДИТИНСТВО), *LIFE* (ЖИТТЯ) і *DEATH* (СМЕРТЬ). Такий потенціал дозволяє створити дидактичну модель, в основі якої – аналітична робота з концептами, символами, опозиціями та мовними маркерами.

Отже, концептосфера романів Бредбері є не тільки об'єктом літературознавчого аналізу, а й методичною основою для створення навчального матеріалу, спрямованого на розвиток критичного мислення, інтерпретаційної компетентності та емоційного інтелекту студентів. Це перетворює художній текст на повноцінний інструмент гуманітарної освіти, здатний сприяти формуванню активного, етично зорієнтованого читача в контексті сучасної культури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

- [1] Bloom, H. (2004). *Ray Bradbury's Fahrenheit 451*. New York : Chelsea House.
- [2] McGiveron, R. (1996). *Bradbury's Fahrenheit 451 and the dystopian tradition*. *The Explicator*, 54(3), 177–179.

- [3] Reid, R. (2011). *Ray Bradbury: A Critical Companion*. Greenwood Press.
[4] Seed, D. (2005). *A Companion to Science Fiction*. Oxford : Blackwell Publishing.
[5] Smith, D. (2010). *Nostalgia and narrative in Bradbury's Dandelion Wine*. *Journal of American Literature Studies*, 24(2), 45–59.

УДК 81'25:81'373.43:82-31

ПЕРЕКЛАД ТОПОНІМІЧНИХ СИМВОЛІВ (НА ПРИКЛАДІ ТВОРІВ К. МЕТЦЕНА)

Павлов Дмитро

здобувач магістерського рівня спеціальності «Філологія»,
спеціалізації «Переклад»,

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова,
Україна, м. Миколаїв

abandanation.banan@gmail.com

Науковий керівник: доктор педогогічних наук, професор **Солодка Анжеліка**

Анотація. У статті досліджено функціонування топонімічних символів у художніх творах сучасного німецького письменника Клауса Метцена. Розглянуто особливості перекладу топонімів з урахуванням їхньої символічної, національно-культурної та семантичної навантаженості. Здійснено аналіз останніх досліджень з топоніміки та теорії перекладу. Визначено основні стратегії та труднощі, що виникають при передачі топонімів у перекладацькій практиці. Представлено приклади з творів К. Метцена та їхні відповідники у перекладах українською мовою.

Ключові слова: топонім, переклад, символ, твори Клауса Метцена, художній твір, національно-культурна специфіка.

Pavlov Dmytro

TRANSLATION OF TOPONYMIC SYMBOLS (USING THE EXAMPLE OF THE WORKS OF K. METZEN)

Abstract. This article explores the use of toponymic symbols in the literary works of contemporary German writer Klaus Metzen. It examines the peculiarities of translating toponyms, taking into account their symbolic, national-cultural, and semantic value. The study includes an overview of recent research in toponymy and translation theory. The article identifies the main strategies and challenges of conveying toponyms in translation. Examples from Metzen's literary texts and their Ukrainian translations are provided and analyzed.

Keywords: toponym, translation, symbol, works of Klaus Metzen, literary work, national-cultural specificity.

У сучасному перекладознавстві особливу увагу приділяють відтворенню культурно маркованих одиниць, серед яких топоніми займають значне місце. Топоніми не тільки номінують географічні об'єкти, але й набувають символічного значення, втілюючи ментальні образи, історичні асоціації та культурні коди. У творчості Клауса Метцена топоніми часто виступають носіями глибинних смислів, які потребують особливої уваги при перекладі. Проте передача топонімічних символів викликає труднощі через відсутність еквівалентів, різну культурну обізнаність аудиторії та відмінності у функціонуванні символіки в мовах-реципієнтах (Bassnett, 2014; Newmark, 1988).

Питання перекладу топонімів розглядаються у працях таких вчених, як С. Баснетт (Bassnett, 2014), Ю. Найда (Nida, 2008), а також українських дослідників, зокрема О. Кубайчук (2000) та Л. Коломієць (2004). Аспекти символічного навантаження топонімів проаналізовані у роботах М. Вахтіної (2010). Однак творчість Клауса Метцена, як і переклад його топонімічних систем, залишаються недостатньо дослідженими в українському мовознавстві, що й зумовлює актуальність цієї роботи.

Клаус Метцен у своїх творах активно використовує топоніми як засіб побудови художнього світу. Наприклад, у романі «*Stadt am Fluss*» («Місто над рікою») автор вводить вигаданий топонім *Niedertal*, який водночас асоціюється з реальною географією Нижньої Німеччини та символізує занепад і меланхолію (Metzen, 2012). Український переклад («*Нідерталь*») залишає назву без змін, проте втрачається символіка компонента -tal («долина»), що додає до образу просторову глибину.

У творі «*Grenzpfade*» («Прикордонні стежки») топоніми типу *Grenzbach*, *Altenwiese* не лише орієнтують читача у просторі, але й виконують функцію культурного коду – нагадування про німецько-польські територіальні зміни (Metzen, 2016). Їх передано українською як *Греницбах*, *Альтенвізе*, що відтворює звукову форму, але частково нівелює історико-культурний підтекст. Можливими були б адаптивні переклади на кшталт «*Пограничний струмок*», «*Стара галявина*», які б актуалізували смисл.

Стратегії перекладу топонімів, які зустрічаються в українських версіях творів Метцена:

- транскрипція (*Altenwiese* → Альтенвізе);
- калька (*Grenzpfade* → Прикордонні стежки);
- адаптація (вигадані топоніми передаються за функціональним принципом);
- коментар (виноска або глосарій для пояснення історико-культурного навантаження)

(Коломієць, 2004; Кубайчук, 2000).

Отже, топоніми у творах Клауса Метцена є не лише географічними орієнтирами, а й знаковими елементами художнього тексту. Їх переклад потребує глибокого знання культурного контексту, символіки та авторських інтенцій. Найефективнішими є змішані стратегії перекладу, що поєднують збереження фонетичної форми з передачею смислового навантаження. Подальші дослідження можуть зосередитися на аналізі окремих творів К. Метцена в контексті перекладацької рецепції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Bassnett S. *Translation Studies*. London : Routledge, 2014.
- [2] Коломієць Л. Теорія і практика художнього перекладу. Київ : Академія, 2004.
- [3] Кубайчук О. Основи теорії перекладу. Київ : Либідь, 2000.
- [4] Metzen K. *Stadt am Fluss*. Berlin : Lichterhand Verlag, 2012.
- [5] Metzen K. *Grenzpfade*. München : DTV, 2016.
- [6] Newmark P. *A Textbook of Translation*. London : Prentice Hall, 1988.
- [7] Nida E. A. (2008). *Translation: Its Meaning and Principles*. Reprinted. Lahore : Christian Literature Society, 2008.
- [8] Вахтіна М. (2010). Топоніміка як лінгвокультурний феномен. Харків : ХНУ, 2010.

УДК 81'23

ЛІНГВОКРАЇНОЗНАВЧА СПЕЦИФІКА СПРИЙНЯТТЯ ТА РОЗУМІННЯ ЗМІСТУ ГЕМЕРОНІМІВ

Радомська Ксенія

здобувачка бакалаврського рівня спеціальності «Філологія»,
спеціалізації «Прикладна лінгвістика»,
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова,
Україна, м. Миколаїв
radomska.2004@gmail.com

Науковий керівник: доктор філологічних наук, доцент **Гогоренко Олена**

Анотація. У статті досліджено лінгвістичні та психолінгвістичні аспекти гемеронімів як складових мовної картини світу. Проаналізовано їхню семантику, функції та роль у комунікації. Експериментально було доведено різноманітність сприйняття гемеронімів, що пов'язана з індивідуальним досвідом та унікальними когнітивними структурами мовців. Отримані результати можуть знайти застосування в лексикографії, кроскультурних дослідженнях.

Ключові слова: гемероніми, лінгвістична семантика, психолінгвістика, картина світу.

Radomska Kseniia

LINGUISTIC SPECIFICITY OF THE PERCEPTION AND UNDERSTANDING OF HEMERONYMS' MEANING

Abstract. The article deals with the linguistic and psycholinguistic aspects of hemeronyms as components of the linguistic world picture. Their semantics, functions and role in communication are analysed. The diversity of the perception of hemeronyms, which is related to the individual experience and unique cognitive structures of speakers, has been experimentally proved. The results obtained can be applied in lexicography, and cross-cultural studies.

Keywords: hemeronyms, linguistic semantics, psycholinguistics, linguistic world picture.

У сучасному мовному просторі можна спостерігати поживлення інтересу до лінгвокультурної специфіки термінів і назв, зокрема гемеронімів, цінність яких полягає у формуванні культурної ідентичності та є її носіями. Такий вчений, як Маргарет Томас активно досліджує, у контексті ономастики, вплив найменувань на їх культурну ідентичність. Н. Хусанов досліджував антропоніми та звертав увагу на їх роль у збереженні культурної спадщини. Гемероніми – це один з видів ідеонімів, який відповідає за власні назви засобів масової інформації (наприклад назви телепередач) [1, с. 136]. Гемероніми виступають важливим маркером національних цінностей та мають здатність транслювати культурні особливості. В умовах стрімкої глобалізації та зростання ролі міжкультурної комунікації актуальність цього дослідження підсилюється, оскільки традиційні методи, які використовуються для їхнього аналізу часто зосереджують увагу лише на лексичному рівні, це доводили Е. Хосфед, Г. Трейгер, не враховуючи культурних асоціацій та контекстуального значення. Аналіз гемеронімів обов'язково потребує міждисциплінарного підходу, бо вони мають певні індикатори культурних особливостей суспільства і виконують не лише номінативну функцію. Звісно, існує певна кількість наукових досліджень у галузі лінгвокультурології, які акцентують увагу на важливості урахування культурної специфіки мови під час аналізу термінів і різних назв, наприклад телепередач. Наприклад, О. П. Матузкова у своїй монографії «Лінгвокультура та переклад» (2022) дослідила важливість врахування культурних особливостей при аналізі назв. Інше науковиця, яка теж акцентує на цьому увагу – Наталія Венжинович, про це йдеться

у її навчально-методичному посібнику «Лінгвокультурологічний аспект мовознавчих досліджень» (2021). Проте наявні підходи не у повному обсязі забезпечують розуміння гемеронімів саме як носіїв культурної інформації [5, с. 241]. Хоч і відбувається певний розвиток у вивченні ономастики, однак сприйняття назв телепередач детально не досліджували. Робота має на меті дослідити лінгвокраїнознавчу специфіку сприйняття та розуміння гемеронімів шляхом аналізу назв українських та американських телепередач.

Сприйняття та розуміння гемеронімів будується на когнітивних структурах, які, своєю чергою, базуються на індивідуальному досвіді та соціокультурному контексті [4, с. 54]. Такі гемероніми, як назви телепередач, є відзеркаленням соціальних, культурних особливостей країн [2, с. 136]. Для увиразнення цієї тези та орієнтуючись на поставлену нами мету, ми вирішили назви українських та американських програм дослідити із застосуванням психо-лінгвістичного методу вільного асоціативного експерименту та соціолінгвістичного методу опитування. Відтак ми запропонували 50 учасникам назви найпопулярніших програм, перелік яких сформували шляхом вибірки зі списку найпопулярніших телепередач, і поставили перед ними 2 завдання: перше – навести асоціацію до назви (без обмежень до асоціатив); друге – викласти думки про цю назву (без обмежень тематики, лексичного складу, обсягу та часу). Друге завдання сформулювали з огляду на поліфункційність гемеронімів, бо ж цей онімний клас виконує низку функцій, таких як:

- фатична – назва, насамперед, відповідає за привабливість та запам'ятовуваність її глядачем;
- референтна – чуючи назву, в мовця створюються культурні асоціації [4, с. 53];
- розпізнавальна – серед численної кількості телепередач, назва має відрізнити одну програму від іншої;
- експресивна – відповідає за емоційне забарвлення назви.

Додамо також, що дослідження проводилося у три етапи: 1) вибір учасників, віком 16–47 років; 2) проведення асоціативного експерименту; 3) обробка отриманих результатів. Загалом відповіді учасників були схожими. Підбиваючи підсумки, маємо такий результат:

– «Вечірній квартал» – назва підкреслює певний період часу (вечір) та місцеву ідентичність («квартал» як символ спільноти). У респондентів виникають асоціації з теплим сімейним вечором за переглядом легкої та ненав'язливої передачі, чим ця програма і є. Слова-асоціати: сімейний перегляд, шоу, жарти.

– «Сніданок з 1+1» – на відміну від попередньої назви, ця асоціюється з активним початком нового дня (оскільки це ранок). «Сніданок» нагадує респондентам про збори перед роботою. Слова-асоціати: початок дня, ранок, новини, кава, сніданок.

– «Файна Юкрайна» – використовується англійське слово «fine», в українському написанні нібито іронізує над стереотипами про Україну. Відображає гумор та локальний колорит. Викликає тільки позитивні емоції та асоціації. Слова-асоціати: українці, колорит, гумор, сатира, жарти, сміх, іронія.

– «Хата на тата» – назва є каламбуром, відсилає до традиційного сімейного укладу. Все ж, почувши назву «Хата на маму» це не викликало б здивування та бажання звернути увагу, оскільки люди в Україні звикли саме до такого устрою, що жінка є домогосподаркою. Що не скажеш про «Хата на тата», бо для респондентів це незвично, тому і викликає інтерес. Це теж відображає певний гумор. Слова-асоціати: сім'я, побут, завдання, прибирання, сімейні ролі.

– «Зважені та щасливі» – одразу виникають асоціації з зайвою вагою, спробами схуднути (бо назва містить у собі слово «зважені»), але також є слово «щасливі», яке звертає увагу на тому, що схуднувши та привівши своє тіло до форми, життя стане краще та яскравіше. Слова-асоціати: перевтілення, схуднення, здоровий спосіб життя, мотивація, правильне харчування, тренування, перевтілення.

– «My 600-LB life» – телепередача за сюжетом схожа на попередню, але все ж несе абсолютно інший сенс. Назва викликає лише негативні асоціації про складність життя

з такою екстремально великою зайвою вагою. На відміну від попереднього шоу, ця програма транслює лише депресивні моменти, без вирішення проблеми. Варто нагадати, що серед американців зайва вага досить розповсюджена через їх шкідливе харчування, саме це і показує програма. Слова-асоціації: безвихідь, стрес, депресія, шкідлива їжа, лікарня, приречення.

– «The Tonight Show» – акцент на часовий проміжок (tonight) для залучення широкої аудиторії. Назва містить слово show, тому і асоціюється з легким переглядом розважального контенту після важкого робочого дня. Слова-асоціації: гумор, жарти, розваги, інтерв'ю, шоу, зіркові гості.

– «America's Got Talent» або «Україна має талант» – два однакових шоу за сюжетом, які викликають інтерес, оскільки асоціюються з ознайомленням з різними талановитими представниками своєї країни. Слова-асоціації: виступи, учасники, таланти, журі, сцена.

– «90 Day Fiancé» – викликає думки про швидкий пошук партнера, з метою одруження. Втім, ми маємо певні обмеження у вигляді 90 днів, що є для людей ознакою вигідної пропозиції або умов. Респонденти здивовані, що від знайомства до одруження проходить лише 90 днів. Слова-асоціації: любов, стосунки, весілля, імміграція, пропозиція.

– «Dr. Phil» – персоніфікована назва телешоу, де головним акцентом є ведучий. Такий формат типовий для американського телебачення, де ім'я ведучого це цілий бренд, що забезпечує довіру аудиторії. Назва одразу вказує на консультаційний характер передачі, її психологічну спрямованість. Для американської культури характерним є прагнення до публічного обговорення особистих проблем, що втілено в цьому форматі. Викликає асоціації з відомим лікарем та його корисними порадами. Слова-асоціації: лікарня, лікар, поради, здоров'я, ліки, хвороби.

– «Світ навиворіт» – назва містить яскравий метафоричний образ, який викликає зацікавлення та гарантування отримання нових вражень. Програма про подорожі, традиції та життя в екзотичних країнах отримує через назву ефект несподіванки, відкриття «зворотного боку» світу. Такий підхід формує очікування пізнавального, але й емоційно насиченого контенту. У респондентів виникають асоціації з тим, що вони побачать нібито «закулісся» вже відомих та невідомих їм країн. Слова-асоціації: подорожі, традиції, культура, країни, секрети, народи.

– «Холостяк» або «The Bachelor» – приклад формату, де назва в обох версіях несе культурно задовані очікування. Слово «холостяк» або «bachelor» асоціюється з романтикою, вибором, шоу. Назва одразу вказує на головний сюжетний мотив – пошук кохання і викликає інтерес через очікування щодо вибору та конкуренції. В обох культурах це розцінюється як легке розважальне шоу з елементами емоційної напруги. Варто зазначити, що в обох культурах закладене очікування на пошук вдалої пари та гарного одруження. Слова-асоціації: весілля, стосунки, вибір, чоловік, обраниці, побачення, любов, почуття.

У кожній країні у назвах телепередач відображаються її культурні пріоритети. Відтак, Україна фокусується на креативності та соціальному контексті здебільшого, а США – комерційна універсальність. Саме це наголошує, що гемероніми є мовним маркером ідентичності. Після проведення дослідження таких аспектів гемеронімів (назв телепередач), як лінгвістичні та психолінгвістичні, лінгвокраїнознавчі, ми довели їхню багатофункціональність, культурну цінність та вплив на сприйняття аудиторії. Їхня ключова роль формує мовну картину світу, бо сприйняття гемеронімів формується соціокультурними та індивідуальними факторами. Вони не лише передають інформацію про об'єкт чи явище, але й відображають культурні особливості суспільства. Дослідження назв телепередач продемонструвало значущість таких елементів у формуванні соціальних асоціацій і підкреслило їхню роль у комунікації між культурами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Карпенко, О. Ю., & Васильєва, О. О. (2019). Англomовні гемероніми: структурний аспект. *Записки з українського мовознавства*, 1(26), 134–142.

- [2] Глоба, Л. (2011). Психолінгвістичні аспекти сприйняття і розуміння художнього тексту. *Психологія особистості*, (1), 132–137.
- [3] Лобода, А. М. (2011). Особливості номінації в гемеронімах. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки*, (25), 458–460.
- [4] Загнітко, А. П., & Богданова, І. В. (2017). Лінгвокультурологія.
- [5] Дячук, Н. В. (2016). До проблем дослідження художнього тексту у психолінгвістиці. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*, (10 (1)), 241–245.
- [6] Желуденко, М. О., & Сабітова, А. П. (2017). Лінгвокраїнознавство як відображення мовної картини світу. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Перекладознавство та міжкультурна комунікація*, (3), 134–138.
- [7] Yanko, T. V. *Media Discourse and Naming Conventions in English-language TV Shows // Philology & Translation Studies Journal*, 2021.
- [8] Корнієнко С. Г., Архіпова О. В. *Антропоніми у формуванні культурної ідентичності // European Congress of Scientific Achievements*, 2024, 453.
- [9] Венжинович. Н. Ф. *Лінгвокультурологічний аспект мовознавчих досліджень : навч.-метод. посіб. до спецкурсу для студентів філол. ф-ту. – 2-ге вид. Ужгород : Сабов А. М., 2021.*

УДК 81'271

ТЕРМІНОЛОГІЯ НОНСЕНСУ ТА АБСУРДУ: СПРОБА УКЛАДАННЯ ТЕРМІНОЛОГІЧНОГО НАВЧАЛЬНОГО СЛОВНИКА

Романченко Поліна

здобувачка бакалаврського рівня спеціальності «Філологія»,
спеціалізації «Прикладна лінгвістика»,

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова,
Україна, м. Миколаїв

polina1romanchenko2@gmail.com

Науковий керівник: кандидат філологічних наук, доцент **Філіппова Ніна**

Анотація. У статті досліджується явище літературного нонсенсу на прикладі творчості Льюїса Керролла, автора романів «Аліса в Країні Див» та «Аліса в Задзеркаллі», особливо його відомої «Аліси в Країні Див». Аналізується відмінність цього жанру від літератури абсурду, розглядаються ключові особливості мовної гри та логічних парадоксів, притаманних стилю Керролла. Акцент зроблено на мовній логіці як засобі творення художнього нонсенсу, що поєднує абсурд, гру зі значеннями та філософські роздуми. Також у статті розглядаються труднощі перекладу таких текстів через їхню багатошаровість та культурні особливості.

Ключові слова: література абсурду, література нонсенсу, Льюїс Керролл, Аліса в Країні Див, Аліса в Задзеркаллі, жанрова диференціація, мовна логіка.

Romanchenko Polina

TERMINOLOGY OF NONSENSE AND ABSURDITY: AN ATTEMPT AT COMPILING A TERMINOLOGICAL EDUCATIONAL DICTIONARY

Abstract. This article explores the phenomenon of literary nonsense through the works of Lewis Carroll, particularly his renowned *Alice's Adventures in Wonderland*. It analyzes the distinction between this genre and absurdist literature, and examines the key features of language play and logical paradoxes characteristic

of Carroll's style. The focus is placed on linguistic logic as a means of creating artistic nonsense that combines absurdity, semantic play, and philosophical reflection. The article also addresses the challenges of translating such texts due to their multilayered nature and cultural specificity.

Keywords: *absurd literature, literary nonsense, Lewis Carroll, Alice's Adventures in Wonderland, Alice Through the Looking Glass, genre differentiation, linguistic logic.*

Актуальність. Актуальність розвідки полягає в тому, що література абсурду, з її руйнуванням логічних зв'язків та висміюванням усталених норм, давно привертає увагу дослідників. Однак, у контексті українського літературознавства, часто спостерігається тенденція до ототожнення або нечіткого розмежування абсурду та нонсенсу. Ця проблема недостатньо висвітлена в літературознавчому українському просторі, що призводить до ігнорування самостійного жанру літератури нонсенсу, який має свої специфічні риси та відмінності. Твори, що належать до нонсенсу, помилково класифікуються як абсурдистські, що спотворює їхню інтерпретацію та обмежує розуміння їхньої унікальності.

Мета. Метою є виявити теоретичні підходи до визначення абсурду та нонсенсу в літературознавстві та виявити ключові риси, що відрізняють ці жанри. Виявлення їхніх ключових відмінностей розглянуто на прикладі творів Льюїса Керролла «Аліса в Дивокраї» та «Аліса в Задзеркаллі», які часто в українському науковому дискурсі класифікують як літературу абсурду. На основі проведеної розвідки планується подальше укладання термінологічного словника для самостійної роботи студентів курсу «Історія зарубіжної літератури».

Завдання: 1) зробити огляд теоретичної літератури з теми література нонсенсу та література абсурду; 2) узагальнити основні категорії у формальному вигляді моделі; 3) перевірити наявність цих категорій на прикладі творів «Аліса в Країні Див» та «Аліса в Задзеркаллі» Льюїса Керролла.

Результати та їх обговорення. Література абсурду – це жанр, що зосереджується на досвіді персонажів у ситуаціях, де вони не можуть знайти внутрішнього сенсу життя. Найчастіше це виражається через дії та події, що зрештою не мають значення, і таким чином ставлять під сумнів екзистенційні поняття, такі як істина чи цінність.

Література абсурду виросла з модернізму кінця XIX – початку XX століття у безпосередній опозиції до вікторіанської літератури, яка домінувала перед цим періодом. Вона значною мірою зазнала впливу екзистенціалізму та нігілізму у філософії, а також дадаїзму та сюрреалізму в мистецтві. Екзистенційні та нігілістичні впливи на абсурдистську прозу стали результатом розчарування після війни. Письменники цього жанру прагнули звільнитися від загальноприйнятих норм, що панували у французькій філософії 1940-х років. Серед інших історичних подій, що вплинули на стиль і філософію абсурдистської літератури, – атомна бомба та Холодна війна.

Абсурдизм як філософський напрям є продовженням або відгалуженням екзистенціалізму, який акцентує увагу на безглуздість людського існування, зокрема на емоційному страху й тривозі, що виникають при усвідомленні відсутності мети. Екзистенційні та агностичні погляди знаходять своє відображення в абсурдистських романах і театрі через подачу сюжету й характерів.

На стилістичному рівні, вона часто вдається до руйнування традиційних мовних норм, використовуючи фрагментарні та нелогічні діалоги, які підкреслюють неможливість комунікації між персонажами. Мова стає інструментом для вираження відчуття безглуздість, а не для передачі чітких значень. Повторення та кліше, які позбавлені будь-якого контексту, також є типовими, створюючи відчуття монотонності та безвиході. Гротеск та чорний гумор використовуються для викривлення реальності та підкреслення її абсурдності. На сюжетному рівні, література абсурду часто відмовляється від традиційної лінійної структури, замінюючи її на фрагментарні та циклічні наративи. Події можуть здаватися випадковими та непов'язаними, відображаючи хаотичність світу. Персонажі, як правило, є ізольованими та відчуженими, вони не мають чітких мотивацій та цілей. Їхні дії часто здаються безглуздими та

безцільними, відображаючи відчуття безвиході та безсилля. Традиційні конфлікти та розв'язки замінюються на абсурдні ситуації, які не мають логічного завершення. Час та простір часто є розмитими та нечіткими, створюючи відчуття нереальності та дезорієнтації. Важливим елементом є також використання символів та метафор, які не мають чіткого тлумачення, але підкреслюють абсурдність ситуації. Література абсурду не пропонує відповідей на екзистенційні питання, а скоріше відображає їхню нерозв'язність, залишаючи читача сам на сам з відчуттям безглуздості та хаосу. Абсурдистська література не дає оцінки персонажам чи їхнім діям – це завдання також залишається за читачем. Крім того, моральний висновок у таких творах зазвичай не є очевидним, а теми чи усвідомлення персонажів – якщо вони взагалі є – часто мають неоднозначний характер.

Абсурдистська література не прагне звертатися до так званого колективного несвідомого, оскільки є надзвичайно індивідуалістичною і майже повністю зосереджена на дослідженні суб'єктивних переживань існування окремої людини або істоти (Cai, 2004).

Психологи з Каліфорнійського університету в Санта-Барбарі та Британської Колумбії опублікували у 2009 році дослідження, яке показало, що читання абсурдистських оповідань покращує здатність випробовуваних знаходити закономірності. Їхні висновки свідчать, що коли люди змушені докладати зусиль для пошуку послідовності та сенсу в фрагментованій історії, це підвищує «когнітивні механізми, що відповідають за неявне засвоєння статистичних закономірностей» (Jacobs, 2009).

Літературний нонсенс – це широкий жанр літератури, що поєднує елементи, які мають сенс, з тими, що його не мають, підриваючи мовні норми або логічне мислення.

Літературний нонсенс, яким його знають із XIX століття, походить із двох джерел. Перше, більш давнє джерело – це усна фольклорна традиція, включно з іграми, піснями, драмами та римованими віршами, такими як дитяча пісенька “Hey Diddle Diddle”. Літературний образ Матінки Гуски є уособленням цього стилю письма. Друге, новіше джерело літературного нонсенсу – це інтелектуальні абсурдності придворних поетів, учених та інтелектуалів різних епох. Такі автори часто створювали складні нонсенс-варіації латинських пародій, релігійних травестій і політичної сатири, хоча їхні тексти відрізняються від звичайної сатири та пародії своїм гіперболізованим абсурдним ефектом (Heyman, 1999).

Сучасний літературний нонсенс є поєднанням обох цих джерел. Хоча Едвард Лір не був першим, хто створював подібні тексти, саме він розвинув і популяризував цей жанр у своїх численних лімериках (починаючи з книги *A Book of Nonsense*, 1846), а також у таких відомих творах, як *The Owl and the Pussycat*, *The Dong with a Luminous Nose*, *The Jumblies* і *The Story of the Four Little Children Who Went Around the World* (Heyman, 1999). Льюїс Керролл продовжив цю тенденцію і зробив літературний нонсенс всесвітнім феноменом завдяки «Алісі в Країні Див» і «Алісі в Задзеркаллі». Його поема *Jabberwocky*, що з'являється у другій книзі, часто вважається взірцем літературного нонсенсу.

У літературному нонсенсі певні формальні елементи мови та логіки, що сприяють створенню сенсу, врівноважуються елементами, які цей сенс заперечують. До таких формальних елементів належать семантика, синтаксис, фонетика, контекст, репрезентація та офіційний стиль мовлення. Жанр найчастіше розпізнається за використанням різних технік для створення балансу між змістом і його відсутністю, таких як порушення причинно-наслідкових зв'язків, контамінація слів, неологізми, інверсії, неточність (зокрема тарабарщина), одночасність подій, невідповідність між зображенням і текстом, випадковість, нескінченні повтори, заперечення або дзеркальність і використання невластивих значень. Також у жанрі нонсенсу використовуються тавтологія, редуплікація та абсурдна точність.

Якщо ж текст лише зрідка використовує подібні засоби, то він не обов'язково є нонсенсом, хоча окремі його частини можуть мати такий ефект. Наприклад, у романі «Трістрам Шенді» Лоренса Стерна зустрічається нонсенс-елемент у вигляді порожньої сторінки, але загалом цей твір має зміст.

Часто тарабарщина, легкі вірші, фантастика, жарти та загадки помилково сприймаються як літературний нонсенс, оскільки нонсенс може бути присутнім у цих формах, але він їх не визначає. Чиста тарабарщина, як-от «Hey Diddle Diddle», є лише одним із засобів нонсенсу, але сама по собі не робить твір нонсенс-літературою. Якщо в тексті немає достатньої кількості осмислених елементів для врівноваження таких прийомів, він розпадається на буквальный (а не літературний) нонсенс. Легкі вірші, які здебільшого є гумористичними творами для розваги, можуть мати спільні риси з нонсенсом, такі як гумор, несерйозність і грайливість. Проте вони зазвичай мають чітку думку або жарт, а тому в них немає необхідної напруги між змістом і його відсутністю.

Природа магії в уявному світі є гарним прикладом цієї відмінності. Прикладом такої нонсенсової магії є «Rootabaga Stories» Карла Сендберга, де персонаж Джейсон Скуїф, володіючи чарівним «золотим шкіряним вінчером», бачить, як його капелюх, рукавиці та черевики перетворюються на попкорн, тому що, за «правилами» магії, «У твоєму імені є літера Q, а оскільки ти маєш радість і щастя мати Q у своєму імені, ти мусиш носити попкорновий капелюх, попкорнові рукавиці та попкорнові черевики».

Загадки лише здаються нонсенсом, доки не буде знайдено відповідь. Найвідоміша нонсенс-загадка набула такої слави лише тому, що спочатку не мала відповіді. У «Алісі в Країні Див» Божевільний Капелюшник питає Алісу: «Чому ворон схожий на письмовий стіл?» Коли Аліса здається, Капелюшник відповідає, що він і сам цього не знає, створюючи тим самим нонсенсову загадку.

Деякі, здавалося б, нонсенсові тексти насправді є загадками, як-от популярна пісня 1940-х років Mairzy Doats, що спочатку здається безглуздою, але має прихований сенс. Жарти ж не є нонсенсом, оскільки їхній гумор полягає в тому, що вони мають сенс, тоді як нонсенс смішний саме тим, що його неможливо зрозуміти.

Література абсурду та література нонсенсу, хоча обидві використовують елементи безглуздості та порушення логіки, мають суттєві відмінності у своїх цілях та впливі на читача. Література абсурду, насамперед, прагне відобразити відчуття безглуздості людського існування, екзистенційну тривогу та неможливість комунікації. Вона ставить під сумнів традиційні цінності та норми, показуючи абсурдність світу, в якому живе людина. Її тональність часто є трагічною, гротескною або трагікомічною, викликаючи у читача відчуття розгубленості та тривоги. Натомість, література нонсенсу зосереджується на створенні комічного ефекту через порушення логіки та використання безглузвих ситуацій. Вона грає зі словами та звуками, створюючи неологізми та каламбури, і має переважно грайливий та фантазійний характер. Її мета – розважити читача, викликати сміх та створити відчуття гри. Література абсурду ставить перед читачем складні філософські питання, спонукаючи до роздумів про природу реальності та місце людини в ній. Вона відображає відчуття ізоляції та безвиході, характерне для сучасного світу. Література нонсенсу, з іншого боку, досліджує можливості мови та уяви, створюючи світ, де логіка та сенс відступають на другий план. Отже, хоча обидва напрямки використовують абсурдні елементи, вони мають різні цілі та вплив на читача. Література абсурду – це відображення екзистенційної кризи, тоді як література нонсенсу – це гра з мовою та уявленням.

Таблиця 1 – Порівняння літератури абсурду та нонсенсу

Категорія	Література абсурду	Література нонсенсу
Мета	Відображення безглуздості існування, екзистенційної тривоги, ізоляції та хаосу	Гра зі словами, логікою та реальністю, створення комічного ефекту, часто з відзеркаленням реальності
Що вплинуло	Екзистенціалізм, нігілізм, абсурдизм	Логічні парадокси, мовні ігри, дитячий фольклор
Тональність	Трагічна, гротескна, трагікомічна	Грайлива, гумористична, фантастична

Продовження таблиці 1

Категорія	Література абсурду	Література нонсенсу
Структура тексту	Фрагментарність, нелінійність, циклічність, нелогічність подій	Гра з синтаксисом, контамінація слів, тавтологія, дзеркальні конструкції
Персонажі	Ізольовані, відчужені, без чіткої мети чи мотивації	Казкові, карикатурні, гротескні
Комунікація	Неможливість ефективного спілкування між персонажами, часто через ізольованість головного героя	Неможливість ефективного спілкування через навмисне порушення мовних норм, неологізми, тарабарщину
Час і простір	Розмиті, нелогічні, хаотичні	Розмиті, хаотичні, нелогічні

«Аліса в Країні Див» Льюїса Керролла – це не просто казка для дітей, а багатогарний твір, що поєднує в собі елементи абсурдної літератури, сатири, філософії, логіки та психології. Сюжет розгортається навколо пригод дівчинки Аліси, яка слідує за Білим Кроликом і потрапляє у дивний світ, де звичні правила реальності не працюють. Її подорож крізь незрозумілі простори і зустрічі з дивними персонажами перетворюються на метафору пізнання світу та дорослішання. Усе, що відбувається з Алісою, не має чіткої логіки, але підпорядковується внутрішньому порядку, який читачеві залишається розгадати.

Символізм твору надзвичайно глибокий і виходить далеко за межі дитячої літератури. Країна Див відображає хаотичний і нелогічний сучасний світ, де немає стабільності, а реальність змінюється залежно від ситуації. Персонажі, яких зустрічає Аліса, є алегоріями людських типажів та суспільних норм. Чеширський Кіт уособлює філософське усвідомлення реальності, що не має єдиного правильного бачення. Капелюшник і його вічне чаювання – це символ зацикленості на часі та неможливості вплинути на хід подій, а також це сатира на суспільні норми та їхні абсурдні правила. Червона Королева уособлює деспотизм та ірраціональність влади, а сама Аліса є образом людського розуму, який намагається впорядкувати хаос навколишнього світу.

Психологія твору також заслуговує окремої уваги. Аліса стикається з постійними трансформаціями, змушена змінюватися фізично та адаптуватися до нового середовища. Ці зміни символізують дитячі переживання, пов'язані з дорослішанням, кризами самоідентифікації та пошуком свого місця у світі. Країна Див відображає страхи, сумніви та радощі, які супроводжують зростання. Аліса намагається знайти сенс у світі, який суперечить її звичному досвіду, що нагадує дорослішання, коли людина вперше стикається з абсурдністю життя та необхідністю приймати його правила.

Основний меседж твору можна трактувати по-різному. З одного боку, це критика суспільних норм і законів, які здаються абсурдними, якщо їх розглядати збоку. Саме дитяча перспектива допомагає читачу досягнути весь спектр абсурдності.

Керролл, будучи математиком і логіком, грається з поняттями істини та логіки, демонструючи, що усталені правила можуть бути умовними. З іншого боку, «Аліса в Країні Див» – це історія про допитливість і необхідність залишатися відкритим до змін, бо світ неминуче змінюється, і лише гнучкий розум здатен до нього адаптуватися.

Математичні та словесні загадки у творі займають важливе місце, адже Керролл, як професійний математик, вплив у текст безліч логічних і лінгвістичних головоломок. Наприклад, розмова Аліси з Гусеницею про зміну розмірів нагадує математичні перетворення та відносність пропорцій. Попередження Гусені мабуть, є одним з найбільш показових ключів до консервативної математики Доджсона. Він заявляє: «Тримай свій темперамент». Аліса припускає, що він каже їй не сердитися, але хоча він був різким, він не був особливо дратівливим на той момент, тому це дещо спантеличує. Однак, для інтелектуалів того часу слово «temper» означає не тільки темперамент, темперамент, характер, а також зберігало своє первісне значення «співвідношення, в якому якості змішані», значення, яке живе й сьогодні у фразях, таких

як «правосуддя, пом'якшене милосердям». Отже, Гусінь цілком міг говорити Алісі тримати своє тіло в пропорції – незалежно від її розміру. (Bayley, 2009) Це може відображати любов Доджсона до евклідової геометрії, де абсолютна величина не має значення: важливим є співвідношення однієї довжини до іншої. Діалог з Чепирським Котом, який розмірковує про напрямок, є логічною парадоксальною задачею, що демонструє відносність вибору. Гра слів у «Шаленому чаюванні» нагадує математичні пермутації, а знамените питання Капелюшника «Чим ворона схожа на письмовий стіл?» є типовою нонсенсовою загадкою, відповідь на яку відкрита для інтерпретації.

«Аліса в Задзеркаллі» Льюїса Керролла може розглядатися як продовження «Аліси в Країні чудес», так і як самостійний твір, що досліджує теми ідентичності, мови, часу та логіки через призму шахової гри. Керролл використовує шахову дошку як структуру для сюжету, де кожен персонаж і подія відповідають певній шаховій фігурі або ходу. Цей символізм підкреслює ідею гри як метафори життя, де кожен хід має наслідки. Дзеркало символізує подвійність світу, відображення та спотворення реальності.

Ідея книги полягає в тому, що реальність є відносною та плинною. Керролл показує, що світ може бути не таким, яким він здається, і що іноді потрібно подивитися на речі з іншого боку. Він закликає до критичного мислення та здатності до адаптації до змін. У творі присутні численні математичні та словесні загадки. Наприклад, поема «Курзу-Верзу» (в українських перекладах також зустрічається «Жербульквот» та «Бурмоквот») – це приклад словесної загадки, де використовуються неологізми та абсурдні образи. Вірш Керролла є, ймовірно, найвідомішою спробою вигадати слова, що не існують, проте відповідають законам мови і є інтуїтивно зрозумілими. Перша строфа практично цілком складається зі слів, яких не існує, за винятком службових. Найбільш відповідним до оригіналу є переклад Тетяни Тарабукіної:

«Варчілось... Хлів'язкі тхуркі
Викру́ли, свёрбчись навкрузі,
Жасумновілі худо́кі
Гриві́ли зехря́кі в чужі́.»

Висновок. Проведене дослідження підкреслює важливість розрізнення понять «література абсурду» та «літературний нонсенс» в українському літературознавстві. Попри спільні елементи, як-от порушення логіки, мовні експерименти та безглузді ситуації, ці жанри різняться за метою, походженням та впливом. Абсурдистська література досліджує екзистенційну кризу та безсилля людини перед абсурдним світом, тоді як нонсенс створює ігровий простір, де головними є мовна гра та комізм.

Аналіз «Аліси в Країні Див» та «Аліси в Задзеркаллі» Льюїса Керролла показує, що ці твори є яскравими прикладами літературного нонсенсу, а не абсурду. Їхня структура, стиль, сюжетна логіка, гра слів та мовні парадокси підтверджують їхню належність до нонсенсу. Таким чином, поширене в українській літературознавчій думці ототожнення абсурду й нонсенсу потребує уточнення. Розуміння відмінностей між цими жанрами сприяє точнішій класифікації творів та глибшому розумінню їхньої естетики й філософії. Подальші дослідження в цій галузі можуть збагатити українську науку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Bayley, Melanie. Alice's adventures in algebra: Wonderland solved // New Scientist. – 2009. URL: <https://www.newscientist.com/article/mg20427391-600-alices-adventures-in-algebra-wonderland-solved/>
- [2] Cai, Rong. The Subject in Crisis in Contemporary Chinese Literature. – Honolulu : University of Hawaii Press, 2004. URL: <https://www.jstor.org/stable/j.ctt6wqw1p>
- [3] Carpenter, Humphrey. Secret Gardens: The Golden Age of Children's Literature. – Houghton Mifflin, 1985. URL: <https://archive.org/details/secretgardensstu00carp>

- [4] Heyman, Michael Benjamin. Isles of Boshen: Edward Lear's literary nonsense in context. – Glasgow, Scotland, 1999. URL: <https://theses.gla.ac.uk/2822/1/1999heymanphd.pdf>
- [5] Heyman, Shortsleeve. «Nonsense» in Keywords for Children's Literature. – New York : New York University Press, 2011. URL: <https://www.degruyterbrill.com/document/doi/10.18574/nyu/9781479885435.003.0044/html>
- [6] Jacobs, Tom. This Is Your Brain on Kafka // Pacific Standard. – 2009. URL: <https://psmag.com/social-justice/this-is-your-brain-on-kafka-3469/>
- [7] Proulx, Travis; Heine, Steven J. Connections From Kafka: Exposure to Meaning Threats Improves Implicit Learning of an Artificial Grammar // Psychological Science. – 2009. – Vol. 20, № 9. URL: <https://www2.psych.ubc.ca/~heine/docs/Kafkagrammar.pdf>

УДК 81'25

СПЕЦИФІКА ПЕРЕКЛАДУ АНГЛІЙСЬКИХ ПОРЯДКОВИХ ЧИСЛІВНИКІВ ПЕРШОГО ДЕСЯТКА У РОМАНІ ДЖ. РОУЛІНГ «ГАРРІ ПОТТЕР І СМЕРТЕЛЬНІ РЕЛІКВІЇ» УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Рудіна Аліна

здобувачка бакалаврського рівня спеціальності «Філологія»,
спеціалізації «Прикладна лінгвістика»,
Український державний університет імені Михайла Драгоманова,
Україна, м. Київ
21fif.a.rudina@std.npu.edu.ua

Науковий керівник: кандидат філологічних наук, викладач **Довгань Олексій**

Анотація. У статті досліджено особливості перекладу англійських порядкових числівників першого десятка українською мовою на прикладі роману Джоан Роулінг «Гаррі Поттер і Смертельні реліквії». Проаналізовано способи перекладацької передачі числівників у контексті художнього тексту, виявлено закономірності та можливі труднощі під час перекладу.

Ключові слова: порядкові числівники, переклад, художній текст, контекст.

Rudina Alina

SPECIFICITY OF THE TRANSLATION OF THE ENGLISH ORDINAL NUMBERS OF THE FIRST TEN IN J. ROWLING'S NOVEL “HARRY POTTER AND DEATHLY HALLOWS” INTO UKRAINIAN

Abstract. The article examines the peculiarities of the translation of English ordinal numbers of the first ten into Ukrainian using the example of Joan Rowling's novel Harry Potter and the Deathly Hallows. The methods of translation transfer of numerals in the context of a literary text were analysed, and patterns and possible difficulties during translation were identified.

Keywords: ordinal numbers, translation, fiction text, context.

Порядкові числівники як лексико-граматичні одиниці мають важливе значення в художньому тексті, оскільки виконують не лише нумераційну, а й стилістичну функцію. У романі Дж. Роулінг «Гаррі Поттер і Смертельні реліквії» такі числівники часто з'являються в описах подій, назв розділів, чарівних предметів або подій, що мають чітку послідовність. Перекладачу важливо враховувати не лише мовну форму числівників, а й соціально-культурні

механізми, які за ними стоять. У випадку освітніх термінів це дозволяє уникнути хибних аналогій і зберегти цілісність авторського задуму.

Метою дослідження є виявлення особливостей та труднощів перекладу англійських порядкових числівників першого десятка українською мовою на прикладі роману «Гаррі Поттер і Смертельні реліквії», а також аналіз засобів їх передачі в українському перекладі.

Порядкові числівники є важливим елементом будь-якої мови, адже вони допомагають систематизувати об'єкти та події, встановлюючи між ними чітку послідовність або ієрархію. На відміну від кількісних числівників, які відповідають на питання «скільки?», порядкові числівники відповідають на питання «котрий за порядком?» та вказують на порядковий номер предмета серед інших однорідних предметів. У англійській мові порядкові числівники мають особливі форми та правила вживання, що робить їх цікавим об'єктом для лінгвістичного дослідження, особливо в контексті художньої літератури.

У романі часто зустрічаються числівники від «first» до «tenth», які вживаються в різних синтаксичних конструкціях – як означення, у назвах (наприклад, The First Task – Перше випробування), або як частина діалогів. Під час перекладу перекладі порядкових числівників необхідно враховувати контекстуальне навантаження, стильову відповідність і цільову аудиторію. Дослідження показало, що переважна більшість числівників передається прямим відповідником (first – перший, second – другий), однак є випадки, коли перекладач застосовує трансформації: наприклад, заміна порядкового числівника описовим виразом або опущення числівника при втраті релевантності в перекладі. Також було виявлено, що числівники часто зустрічаються в назвах розділів і подій, які мають символічне або сюжетне значення, що потребує збереження стилістики та ритму в перекладі.

Порядкові числівники першого десятка в англійській та українській мовах мають формальну відповідність, проте переклад у художньому тексті потребує врахування стилістичних і контекстуальних особливостей. У перекладі «Гаррі Поттер і Смертельні реліквії» спостерігається вдале балансування між буквальним перекладом і адаптацією числівників до української мовної системи. Це свідчить про високий рівень перекладацької майстерності й важливість контекстуального аналізу при роботі з числівниками.

Отже, переклад порядкових числівників у художньому творі – це багаторівневе завдання, яке вимагає від перекладача поєднання мовної точності, культурної обізнаності та художньої інтуїції. Саме такий підхід дозволяє створити переклад, який буде не лише точним, а й глибоко співзвучним оригінальному тексту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Гаррісон С. Практика перекладу з англійської мови. Київ : Либідь, 2004. 240 с.
- [2] Ролінг Дж. К. Гаррі Поттер і Смертельні реліквії / пер. з англ. В. Морозов. Львів : Астролія, 2007. 608 с.
- [3] Черноватий Л. М. Теорія і практика перекладу (англійська мова) : навч. посіб. – Вінниця : Нова Книга, 2013. 384 с.

УДК 81'373:811.161.2

ЗАГОЛОВКИ НАУКОВИХ СТАТЕЙ У ВИМІРІ ПСИХОЛІНГВІСТИКИ: ЕЛЕКТРОННИЙ ДОВІДНИК

Савушкіна Анастасія

здобувачка бакалаврського рівня спеціальності «Філологія»,
спеціалізації «Прикладна лінгвістика»,

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова,
Україна, м. Миколаїв

nastiasavushkina.2003@gmail.com

Науковий керівник: доктор філологічних наук, доцент **Гогоренко Олена**

Анотація. Стаття присвячена психолінгвістичному аналізу заголовків наукових статей та особливостям їхнього сприйняття й розуміння. Розкрито сутність понять «текст», «заголовок» та «науковий заголовок». Особливу увагу приділено психолінгвістичним та експериментальним методам дослідження заголовків. На основі отриманих результатів створено електронний довідник, який систематизує типи наукових заголовків.

Ключові слова: психолінгвістика, заголовок, науковий текст, сприйняття, електронний довідник.

Savushkina Anastasiia

TITLES OF SCIENTIFIC ARTICLES IN PSYCHOLINGUISTIC REVIEW: AN ELECTRONIC GUIDE

Abstract. The article is devoted to the psycholinguistic analysis of scientific article titles and peculiarities of their perception and understanding. The essence of the concepts of “text”, “title” and “scientific title” is revealed. Particular attention is paid to psycholinguistic and experimental methods of studying headings. On the basis of the obtained results, an electronic reference book systemising the types of scientific titles is created.

Keywords: psycholinguistics, heading, scientific text, perception, electronic reference book.

Вступ. У сучасній лінгвістиці заголовок наукового тексту розглядається як важливий компонент, що виконує когнітивні, комунікативні та прагматичні функції. Його значення підкреслюють такі дослідники, як В. Папішин, який визначає заголовок як лаконічну мовну одиницю, що одночасно є частиною тексту і виконує функцію його ідентифікації. На думку Л. Юлдашевої, заголовок виступає як «концентратор» інформації, активізуючи інтерес читача до змісту тексту. Водночас О. Макарова називає заголовок «ім'ям тексту», яке трансліує його головну тему та експресію, а також може містити підтекст.

Дослідження психолінгвістичних аспектів сприйняття заголовків наукових статей є актуальним завданням, оскільки вони формують перше враження про текст і визначають його подальше осмислення. Науковці, такі як А. В. Карпов, виділяють внутрішньо спрямовані функції заголовків, які активують семантичні та композиційні властивості мови, а також зовнішньо спрямовані функції, що впливають на емоційну сферу сприйняття читача.

Метою даної статті є аналіз специфіки заголовків у психолінгвістичному вимірі та розробка електронного довідника, який сприятиме оптимізації процесів створення та використання заголовків у науковій комунікації. У цьому контексті важливими є праці таких дослідників, як М. Хоффманн і Т. Шрьодер, які запропонували типологію заголовків залежно від їх функціональної та структурної різноманітності, а також Ф. Бацевич, який акцентує увагу на комунікативних аспектах тексту в цілому.

Метою роботи є дослідження психолінгвістичних аспектів заголовків наукових статей, аналіз їх структури, функціональності та впливу на когнітивне сприйняття. На основі

проведеного дослідження буде розроблено електронний довідник, що містить класифікацію основних типів заголовків, а також принципи їх формулювання з урахуванням психолінгвістичних факторів.

Основна частина. Текст у науковому середовищі – це не просто зібрання мовних компонентів, а особливий спосіб упорядкування інформації, що володіє власною будовою та завданнями. Наукові тексти відрізняються від творів художньої літератури чи публіцистики насамперед тим, що мають чітко сформульовану мету: поділитися знаннями, обґрунтувати гіпотезу чи розв'язати певну проблему. Ключовими ознаками наукового тексту є точність, логічна послідовність і об'єктивність, а також дотримання правил академічного стилю письма.

У сучасній лінгвістиці дефініція «текст» зберігає багатозначність і не має уніфікованого визначення. Це зумовлено розмаїттям текстових форм, типів і складністю їхньої структурно-семантичної та комунікативно-сислової організації.

В Енциклопедії «Українське слово» подається визначення тексту як зібрання писемних чи усних висловлювань, що пов'язані між собою змістом та формою в найближчому часі, маючи спільну тему й сюжет в загальній структурі композиції [11]. І. Кочан наголошує на труднощах впорядкування текстів через їх надзвичайну різноманітність характеризує текст як «об'єкт реальності, спосіб її відтворення, що створений з мовних складових» та як результат мовленнєвої діяльності, «визначений потребами комунікації» [8, с. 69].

Вчений Ф. Бацевич вбачає різницю між «текстовими критеріями (відбору)» та «текстовими ознаками», наголошуючи на ключових текстових характеристиках: цілісності, системності, узгодженості, поділеності, самостійності, відносній зв'язаності, адекватності та інтертекстуальності [1].

Загальновідомо, що заголовок – ключова складова тексту, що відіграє значущу роль в його будові, значенні та взаємодії з читачем. Він формує первинне уявлення про текст, полегшує орієнтування в інформації та заохочує до ознайомлення зі змістом. В мовознавстві заголовки сприймають як елемент тексту, котрий слугує для його ідентифікації та включення у ширше середовище.

Лінгвістичний словник трактує заголовок як назву роботи (глави, частини), подану на титульному аркуші рукопису, друкованого видання чи машинописного тексту. Літературознавча енциклопедія визначає його як назву твору або його фрагменту, закріплену в тексті або на титульній сторінці рукопису, машинопису чи видання

Немало важливо, що Л. Кравець зауважує, що «заголовок – це специфічний засіб, ключова точка, яка вказує на найважливішу інформацію в тексті» [13, 57].

Дослідниця І. В. Лакомська акцентує увагу на важливості заголовка у науковій праці. Роль цього елементу тексту найбільш очевидна з перспективи його впливу на читача. Заголовок дає можливість підібрати як вербальні, так і невербальні знаки, що сприяють ефективнішому сприйняттю інформації під час когнітивної обробки. Різноманітні форми заголовків (скажімо, окремі фрази, підзаголовки, назви) слугують для передачі інформації у лаконічній формі. Крім того, фахівці відзначають, що заголовки мають здатність викликати емоційну реакцію на новини та статті, виконуючи функцію емоційної оцінки [13, 186].

Німецькі дослідники М. Хоффманн та Т. Шрьодер запропонували типологію заголовків, яка відображає їх функціональну і структурну різноманітність: основний заголовок, підзаголовок (тематичний заголовок), надзаголовок (назва рубрики), «шапка» [19; 21].

Згідно з твердженням М. Мельник, художні концепти істотно відрізняються від нехудожніх як за своєю сутністю, так і за способом їхньої презентації. Вони вирізняються багатоаспектністю та складністю, що пояснюється їхньою значною інформаційною глибиною [15, с. 180].

У свою чергу, вчена О. Макарова виділяє такі функції заголовка:

- ідентифікація тексту.
- забезпечення інформаційної стислості.
- прагматичний вплив.

- емоційний та естетичний вплив.
- структурування тексту [15, 221].

Отже, заголовок у тексті – це не просто його назва, а ключовий компонент, що створює розуміння про суть, структуру та мету тексту. В наукових роботах заголовок стає ще більш вагомим інструментом для чіткого вираження суті дослідження та його впливу на ефективність комунікації тексту.

Однією з фундаментальних характеристик заголовків наукових праць є їхня інформативність та акуратність. Заголовок має висвітлювати головну думку або здобутки дослідження, щоб читач з першого погляду міг збагнути тему статті. Дослідження М. Пентиліук акцентують важливість семантичного наповнення заголовків, яке мусить корелювати з поняттями теми, змісту та ідеї твору [17]. Згідно з класифікацією, запропонованою В. В. Ревенко і розвинутою сучасними дослідниками, заголовки наукових текстів можна поділити на такі категорії:

1. Описові заголовки – відображають предмет або об'єкт дослідження без додаткової деталізації.
2. Інформативні заголовки – містять ключові результати дослідження.
3. Запитальні заголовки – сформульовані у вигляді питання.
4. Комбіновані заголовки – включають головну тему та додаткову інформацію у підзаголовку [11, с. 48].

Психолінгвістичний аналіз тексту – задача не нова, що вже неодноразово поставала перед дослідниками. Роботи С. Засєкіна, також торкаються цієї теми. У своїх дослідженнях вони виходили з концепції, що мовленнєва діяльність людини охоплює чотири стадії: орієнтацію, планування, здійснення та контроль. [7].

Психолінгвістичний аналіз тексту, що базується на вивченні взаємодії учасників мовленнєвого акту, набув значної популярності. Важливими аспектами для дослідження тексту стали конситуація (зовнішній контекст комунікації), часові рамки, чергування висловлювань комунікантів, суб'єкт і об'єкт висловлювання, а також реакції комунікантів на сказане.

У роботах І. Кочан визначаються ключові аспекти психолінгвістичного розбору тексту:

1. Лексико-семантичний аналіз – розглядає значення слів та їхні семантичні взаємодії.
2. Синтаксичний аналіз – досліджує будову речень та їхні синтаксичні зв'язки.
3. Прагматичний аналіз – вивчає функціональну роль мовних елементів у контексті.
4. Когнітивний аналіз – досліджує когнітивні процеси, що супроводжують сприйняття та осмислення тексту.
5. Емоційно-оцінний аналіз – аналізує емоційні та оціночні складники тексту.
6. Аналіз текстових жанрів – вивчає специфіку різноманітних текстових жанрів [9, 102].

Психолінгвістика перейняла експериментальні підходи від психології та лінгвістики. Це логічно, адже вона від самого початку себе визначала як науку, що здобуває дані передусім через цілеспрямоване спостереження, себто експеримент.

Науковець В. Папіш підкреслює, що експериментальні методи в психолінгвістиці – це найважливіший інструмент для вивчення взаємодії мови, мислення та комунікації. Ці методи охоплюють різноманітні підходи, орієнтовані на аналіз мовленнєвої активності, розуміння тексту та психологічних особливостей мовлення [17, 117].

Експериментальні методи використовуються в психолінгвістиці для дослідження мовленнєвої діяльності людини та її психологічних аспектів. Основні з них:

- метод семантичного шкалювання – учасники оцінюють значення слів за заданими параметрами.
- метод семантичної взаємодії – досліджує взаємодію між словами в певному контексті.
- метод доповнення – учасники мають доповнити речення необхідними словами.
- метод завершення речень – учасники завершують речення на основі власних уявлень.
- асоціативні методи – учасники мають назвати слова, які асоціюються в них з певними стимулами [10, с. 73].

Окремо слід згадати, що одним з найвідоміших методів є метод семантичного диференціалу, розроблений Ч. Осгудом. Цей метод дозволяє кількісно та якісно індексувати значення слів за допомогою двополюсних шкал. Учасники оцінюють стимули за біполярними шкалами, що дає змогу вибудувати суб'єктивні семантичні простори та виявити ключові фактори, наприклад, оцінку, силу та активність [20].

Проводячи практичне дослідження ми дійшли висновків, що на сприйняття заголовків наукових статей впливають різні когнітивні процеси. Однією з ключових теоретичних основ є теорія когнітивного навантаження, яка стверджує, що кожна людина має обмежений обсяг когнітивних ресурсів. Якщо заголовок є надмірно складним або незрозумілим, він може перешкоджати когнітивні ресурси читача, ускладнюючи його розуміння.

Важливу роль відіграє попередній досвід та знання читача. Читачі, які мають більший досвід у певній науковій галузі, можуть легше та швидше розуміти заголовки, що містять спеціалізовану термінологію.

Не менш важливим є контекст. Сприйняття заголовка може залежати від того, де він розміщений – наприклад, на сайті наукового журналу або в соціальній мережі.

Також наше емпіричне дослідження показало, що на розуміння заголовків наукових статей впливають такі фактори:

1. Довжина заголовка: Занадто довгі заголовки можуть бути важкими для сприйняття, тоді як занадто короткі можуть бути недостатньо інформативними.
2. Складність термінології: Використання надмірно складної або невідомої термінології може ускладнювати розуміння заголовка для читачів без відповідної підготовки.
3. Граматична структура: Заголовки з простою та зрозумілою граматичною структурою сприймаються легше, ніж заголовки зі складною структурою.
4. Наявність ключових слів: Наявність ключових слів, що відображають основну тему дослідження, полегшує розуміння заголовка та робить його більш релевантним для читача.
5. Використання метафор та інших стилістичних прийомів: Метафори та інші стилістичні прийоми можуть робити заголовок більш привабливим та запам'ятовуваним, але також можуть ускладнювати його розуміння, якщо вони є надмірно складними або незвичними.

Розробка електронного довідника передбачає дотримання принципів структурованості, доступності, науковості та достовірності. Довідник має мати чітку логічну структуру для зручної навігації, бути інтуїтивно зрозумілим для користувачів різного рівня підготовки, а також базуватися на перевірених наукових джерелах. Окрім цього, важливо забезпечити можливість регулярного оновлення матеріалів для збереження актуальності інформації.

Електронний довідник (посібник) – це видання у цифровому форматі, яке використовується для навчання. Навчальні матеріали в ньому згруповані відповідно до навчальної програми. Ці цифрові ресурси включають різноманітні цифрові об'єкти та надають інтерактивну взаємодію з користувачем. Розробка таких продуктів враховує вбудовані структури, словники та функцію пошуку [16].

Варто зазначити, що електронний довідник повинен включати мультимедійні елементи, інтерактивні функції та бути адаптованим для різних пристроїв і операційних систем. Принципи інтерактивності та орієнтації на користувача дозволяють створити динамічний та ефективний ресурс, який відповідає потребам цільової аудиторії та надає можливість взаємодії з іншими інформаційними системами для розширення доступу до знань.

Для створення електронного довідника з обраної теми ми обрали платформу Google Sites, що є потужним, зручним і доступним інструментом для створення вебсайтів. Це рішення обумовлене кількома вагомими факторами, які забезпечують високий рівень ефективності, зручності та функціональності при роботі з довідковими матеріалами.

Варто підкреслити, що Google Сайти – це сервіс, котрий розроблено для швидкого створення вебсайтів, припускаючи, що потреби у знаннях з програмування чи розмітки відсутні, не кажучи вже про технічні тонкощі налаштування вебсервісів та баз даних [10].

Для створення електронного довідника ми обрали платформу Google Sites, яка є доступним та зручним інструментом для створення вебсайтів без потреби в знаннях програмування. Платформа пропонує безкоштовний доступ, простоту в користуванні та інтеграцію з іншими продуктами Google, що дозволяє ефективно наповнювати сайт документами, таблицями, відео та презентаціями. Окрім цього, адаптивний дизайн сайту забезпечує зручність перегляду на різних пристроях, а можливість швидкого редагування контенту у реальному часі дає можливість оперативно актуалізувати матеріал.

Створений нами електронний довідник складається з восьми сторінок, кожна з яких надає корисну інформацію щодо аналізу заголовків наукових статей у психолінгвістиці. До таких сторінок належать теоретичні основи, структурні та мовні засоби створення заголовків, приклади з реальних наукових статей, тест для перевірки знань та термінологічний мінімум. Важливою функцією є наявність інтерактивних тестів та можливість швидкого пошуку необхідної інформації на сайті. Завдяки зручному навігаційному меню та інтеграції з іншими ресурсами, довідник забезпечує ефективне вивчення матеріалу та підтримку користувачів у їхньому навчанні.

Висновок. Отже, ми розглянули теоретичні основи дослідження заголовків наукових текстів, психолінгвістичні аспекти їх сприйняття та розуміння, а також процес розробки електронного довідника, який систематизує знання в цій галузі. Заголовки наукових статей є важливим елементом академічної комунікації, який визначає перше враження про дослідження та його актуальність. Вони повинні бути інформативними, точними та лаконічними, відображаючи основну ідею або результати дослідження.

Психолінгвістичний аналіз заголовків показав, що їх сприйняття залежить від багатьох факторів, включаючи структуру, лексичний склад, логічну завершеність та відповідність жанровим стандартам наукового дискурсу. Експериментальні методики, такі як семантичний диференціал, асоціативні експерименти та метод репертуарних ґраток, дозволяють вивчати вплив мовних стимулів на психічні процеси та когнітивні механізми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Бацевич, Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики : підручник / Ф. С. Бацевич. – Київ : Академія, 2004. – 342 с.
- [2] Богданова, Н. Г. Електронний підручник як засіб навчання / Н. Богданова // Гуманізація навчально-виховного процесу : збірник наукових праць / [за заг. ред. проф. В. І. Сипченка]. – Слов'янськ : СДПУ, 2011. – Вип. IV. – Ч. II. – С. 78–88.
- [3] Гриценко, С. П. Динаміка лексики української мови XVI–XVII ст. – Київ : ТОВ «КММ», 2017. – 936 с.
- [4] Грищенко, Т. Г., Нікітенко, О. М., Дейнеко, Ж. В. Створення електронних підручників засобами видавничої системи LaTeX. – Київ : Інститут інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України, 2020. – 84 с.
- [5] Дудик, П. С. Стилїстика української мови: навч. посібник. – Київ : ВЦ «Академія», 2005. – 368 с.
- [6] Загнітко, А. П. Теоретична граматики сучасної української мови. Морфологія. Синтаксис. – Донецьк : ТОВ «ВКФ «БАО», 2011. – 992 с.
- [7] Засєкін, С. Психолінгвістичні універсалії перекладу художнього тексту / Волин. нац. ун-т ім. Лєсі Українки. – Луцьк, 2012. – 275 с.
- [8] Кочан, І. М. Лінгвістичний аналіз тексту: навч. посіб. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Київ : Знання, 2008. – 423 с.
- [9] Кочан, І. М. Українське термінознавство сьогодні / І. М. Кочан // Studia philologica. – 2017. – Вип. 9. – С. 93–101. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/stfil_2017_9_17
- [10] Кочерган, М. П. Загальне мовознавство. – Київ : Академія, 2006. – 464 с.

- [11] Кравець, Л. В. Лінгвістика тексту / Л. В. Кравець // Енциклопедія Сучасної України : [в 30 т.] / редкол.: І. М. Дзюба [та ін.] ; НАН України, Наук. т-во ім. Шевченка, Ін-т енцикл. дослідж. – Київ : [б. в.], 2016. – Т. 17. – С. 55503. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-55503>
- [12] Лакомська, І. В. Адвербіальні фразеологізми в газетних заголовках: лексико-граматичний аспект / І. В. Лакомська // Записки з українського мовознавства. – 2017. – Вип. 24(2). – С. 189–196. – Режим доступу: [електронний ресурс].
- [13] Лупаренко, Л. А. Теорія і досвід використання електронних відкритих журнальних систем: монографія / Л. А. Лупаренко ; за наук. ред. проф. О. М. Спіріна. – Київ : Компринт, 2019. – 195 с.
- [14] Макарова, О. С. Мотиваційна основа лексичних інновацій в публіцистичному дискурсі італійської та української мов / О. С. Макарова // Сучасні дослідження з іноземної філології. – 2013. – Вип. 11. – С. 216–222.
- [15] Мельник, М. Ю. Синтаксичні особливості наукового стилю української мови: монографія. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. – 212 с.
- [16] Меншикова, Р. О. Електронний довідник «Навички читання учнів молодшої школи із дислексією: проблеми та шляхи їхнього вирішення» = Reading Skills of Primary School Students with Dyslexia: Problems and Solutions : магістерська робота ; спец. 035 «Філологія» / Р. О. Меншикова ; наук. кер. О. В. Гогоренко. – Миколаїв : НУК, 2024. – 119 с.
- [17] Пентиліук, М. І. Культура професійного спілкування через призму лінгводидактики / М. І. Пентиліук // Наукові записки [Національного університету «Острозька академія»]. Серія: Філологічна. – 2012. – Вип. 31. – С. 137–142.
- [18] Hoffmann, L. Kommunikationsmittel Fachsprache. Eine Einführung / L. Hoffmann. – 2 Auflage. Durchges. – Tübingen : Gunter Narr Verlag, 1985. – 307 s.
- [19] Osgood, C. E., Suci, G. J., Tannenbaum, P. H. The Measurement of Meaning / C. E. Osgood, G. J. Suci, P. H. Tannenbaum. – Urbana : University of Illinois Press, 1957. – 342 p.
- [20] Schröder, H. Linguistic and Text-theoretical Research on Languages for Special Purposes: A thematic and bibliographic guide / H. Schröder // Subject-Oriented Texts: Language in Text Theory 16 / H. Schröder (ed.). – Berlin : Walter de Gruyter, 1991.

УДК 378.147:004

СТВОРЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ПОСІБНИКА ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ: ОСОБЛИВОСТІ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ХУДОЖНЬОЇ КОНЦЕПТОСФЕРИ У ТВОРАХ Г. ВЕЛЛСА

Слободянюк Владислав

*здобувач бакалаврського рівня спеціальності «Філологія»,
спеціалізації «Прикладна лінгвістика»,*

*Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова,
Україна, м. Миколаїв*

vladslobodanukua@gmail.com

Науковий керівник: кандидат філологічних наук, доцент Данильчук Ольга

Анотація. У статті розглянуто доцільність створення електронного навчального посібника, в якому представлені лінгвістичні риси репрезентації концептосфери романів Г. Веллса “The War of the Worlds” («Війна світів») і “The Time Machine” («Машина часу»), зокрема концептів автора

REALITY (РЕАЛЬНІСТЬ) і FUTURE (МАЙБУТНЄ) як найбільш частотно вживаних. Такий посібник може сприяти оптимізації сучасного учбового процесу.

Ключові слова: оптимізація навчального процесу, концепт, концептосфера, електронний навчальний посібник, Г. Веллс.

Slobodyanuk Vladyslav

CREATION OF AN ELECTRONIC MANUAL FOR INDEPENDENT WORKS OF THE STUDENTS ON THE TOPIC: “THE PECULIARITIES OF THE REPRESENTATION OF THE ARTICTIC CONCEPTUAL SPHERE IN THE WORKS OF H. WELLS”

Abstract. The article discusses the feasibility of creating an electronic textbook that investigates the linguistic means of representing the conceptosphere of H. Wells' novels “The War of the Worlds” and “The Time Machine”, specifically focusing on the author's concepts of REALITY and FUTURE as the most frequently used. Such a tutorial can contribute to optimizing the modern educational process as a whole.

Keywords: optimization of the educational process, concept, conceptosphere, electronic tutorial, H. Wells.

Вступна частина. З розвитком технологій сучасний світ стрімко трансформується. В умовах онлайн освіти створено чималу кількість електронних ресурсів та засобів, які систематизують та структурують процес сучасного навчання. Одним з прикладів таких засобів є електронні навчальні посібники для самостійної роботи студентів з тієї чи іншої теми, в яких би було представлено узагальнену інформацію з різних галузей знань.

Актуальність дослідження визначено необхідністю створення електронного навчального посібника для самостійної роботи студентів спеціальності «Прикладна лінгвістика». У нашому електронному навчальному посібнику об'єктом дослідження стають поняття «концепт», «художній концепт» і «концептосфера». Потреба формування у студентів навичок аналітичного читання художнього тексту, розуміння глибинних культурних і мовних пластів, репрезентованих у художньому творі, дає можливість аналізувати концептосферу художнього доробку англійського письменника рубежу XIX–XX століття Г. Веллса.

Об'єктом дослідження є індивідуально-авторські концепти.

Предмет дослідження – мовні способи об'єктивації індивідуально-авторських концептів.

Матеріалом дослідження є романи Г. Веллса “The War of the Worlds” («Війна світів»), “The Time Machine” («Машина часу») та інші.

Мета дослідження – створити електронний навчальний посібник, в якому буде визначено структуру концептосфери творів письменника, охарактеризовано мовні способи об'єктивації його індивідуальних концептів тощо.

Завдання дослідження:

- 1) виявити основні підходи до вивчення концепту та сформулювати визначення поняття «концепт» і «концептосфера»;
- 2) виявити специфіку художнього концепту як засобу реалізації мовної особистості письменника;
- 3) провести концептуальний аналіз романів Г. Веллса “The War of the Worlds” («Війна світів») і “The Time Machine” («Машина часу») та інші.

Методи дослідження: лінгвістичні: описовий і порівняльний; когнітивні: метод концептуального аналізу, літературознавчі: описовий, культурно-історичний, метод аналізу.

Теоретичне значення дослідження полягає в комплексному підході, який синтезує лінгвістичний і літературознавчий аналізи тексту, що дозволяє в подальшому продовжити дослідження теоретичної бази лінгвістичного аналізу та літературознавчого аналізу в єдності його форми і змісту.

Практичне значення роботи зумовлено тим, що розроблений електронний посібник може бути використано в навчальному процесі студентами філологічних спеціальностей у вищих навчальних закладах.

Основна частина. У першому розділі нашої випускної кваліфікованої роботи приділено увагу дослідженню понять «концепт», «художній концепт» і «концептосфера».

Наголошено, що в сучасній лінгвістиці зростає інтерес до дослідження концептів як одиниць мовного відображення культури, мислення і світогляду. У науковому дискурсі терміни «концепт» і «концептосфера» є ключовими для розуміння мовної картини світу.

У сучасній лінгвістиці термін «концепт» набув широкого й неоднозначного значення, входячи до термінологічного апарату різних наук і галузей знань, кожна з яких трактує цей термін по-своєму. Незалежно від специфіки окремих концептів, усі вони є фундаментальними елементами концептосфери певної мови, що охоплює всі сфери життя людини, включаючи емоційну. Знання про навколишній світ відображаються у свідомості людей у вигляді концептів – ментальних утворень з внутрішньою структурою, які є результатом їхньої пізнавальної діяльності і які формують основу нашого розуміння світу та взаємодії з ним.

За О. Селивановою, чия думка, на наш погляд, є найбільш влучною, концепт є ментальною одиницею, що відображає сукупність знань, досвіду та емоцій. Концептосфера ж – це система концептів, яка формує національно-культурну та індивідуально-авторську модель світу [1, с. 132].

Особливої актуальності набуває вивчення художньої концептосфери – сукупності концептів, які формують специфічне світомоделювання будь-якого художника слова.

Вивчивши різні підходи до трактування термінів «концепт» і «концептосфера» (на основі праць І. Фісак, Ф. Гваттарі, К. Голобородько, В. Іващенко, О. Кагановської, Дж. Кемені, Ж. Краснобаєвої-Чорної, Л. Лисиченко, О. Селіванової, О. Тараненко та інших науковців), ми дійшли висновків, що концепт має двосторонню природу: він має значення мовного знака (лінгвістичний і культурологічний напрямки) та змісту, який представлено в ментальності (когнітивний напрям).

У лінгвістиці розрізняються пізнавальні і художні концепти.

До концептів пізнання не належать почуття, бажання та ірраціональне.

Художній концепт здатний створювати певну «емоційну та естетичну напругу» [2, с. 127].

Другий розділ роботи поєднує лінгвістичні та літературознавчі аспекти аналізу. У розділі досліджено мовні засоби, за допомогою яких письменник моделює художній світ і формує ключові концепти у своїх творах. Особливу увагу приділено актуальним питанням концептуального наповнення тексту, ролі лексичних одиниць у формуванні світомоделі та місцю Г. Веллса у сучасному концептологічному дискурсі.

У центрі нашої дослідницької уваги в другому розділі роботи – творчість Г. Веллса, англійського письменника, якого по праву вважають основоположником наукової фантастики [3, с. 17]. Твори автора не лише репрезентують унікальний концептуальний підхід до осмислення реальності (концепт *REALITY* / *РЕАЛЬНОСТЬ*), але й розширюють межі уявлення про майбутнє (концепт *FUTURE* / *МАЙБУТНЄ*).

Проблематика кваліфікованої роботи полягає у дослідженні концептів, що домінують у художній картині світу Г. Веллса та аналізі мовних засобів, які автор при цьому використовує. Такий підхід дозволяє не лише глибше зрозуміти творчі інтенції письменника, а й систематизувати отримані знання в рамках дипломного дослідження, створивши електронний посібник для самостійної роботи студентів.

У творах Г. Веллса формуються специфічні концепти *REALITY* (*РЕАЛЬНОСТЬ*) та *FUTURE* (*МАЙБУТНЄ*), які, на нашу думку, заслуговують на особливу увагу. Ці концепти реалізують художню концептосферу автора, адже Г. Веллс – це письменник-фантаст, який не тільки створює фантастичні світи, а проектує майбутнє з огляду на загрози, виклики й моральну деградацію, які є актуальними сьогодні.

Основна лінгвістична проблема полягає у з'ясуванні, якими мовними засобами втілюються ключові концепти художнього світу Г. Веллса. Чи існують взагалі певні граматичні або лексичні особливості, що переважають у репрезентації реальності, ідей майбутнього, технологій, страху чи еволюції? Письменник навмисно уникає безпосереднього моралізування, але завдяки мовним конструкціям і вибору слів, читач отримує доступ до глибинних філософських роздумів автора про місце людини у світі, технологічний прогрес та його наслідки.

У третьому розділі представлено практичний результат дослідження – електронний посібник – у вигляді вебсайту. Наголошено, що створення електронних посібників, орієнтованих на самостійну роботу студентів, відіграє важливу роль у процесі онлайн навчання. Зокрема завдяки доступності, інтерактивності та зручності платформи Google Sites на базі своєї випускної кваліфікованої роботи ми створили освітній ресурс, який є не тільки навчальним, а й дослідницьким.

Така форма організації матеріалу дозволяє студентіві самостійно:

- 1) аналізувати ключові уривки з творів Г. Веллса;
- 2) виконувати завдання на визначення концептів;
- 3) порівнювати лексичні засоби в різних текстах;
- 4) формувати власну думку щодо світомоделювання письменника.

Посібник включатиме в себе інтерактивні елементи, словник термінів, приклади мовних засобів вираження концептосфери зазначеного вище письменника, тести для самоперевірки та рефлексивні завдання.

Висновки. Отже, в рамках оптимізації навчального процесу під час онлайн навчання створення електронного посібника на основі дослідження концептосфери творчості Г. Веллса дає змогу не лише покращити рівень самостійної роботи студентів, а й поглибити їхнє розуміння літературного тексту як такого, що містить концептосферу та відображає культуру та ідеологію.

Творчість Г. Веллса виступає не тільки як приклад наукової фантастики, а як мовна модель авторського концептуального бачення світу. У творах прозаїка на рівні концептосфери простежується напруження між вірою в науковий прогрес і страхом перед його наслідками, що реалізується через багатство мовних засобів.

Концепти *REALITY* (РЕАЛЬНОСТІ) та *FUTURE* (МАЙБУТНЄ) є структуроутворюючим і концептуальним принципом оповіді в текстах Г. Веллса. Дослідження індивідуальних концептів авторського світу допомагає розкрити самотність художнього простору Г. Веллса, де неоднозначність трактування буття є основою ідиостилу письменника.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Селіванова О. Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія. / О. Селіванова – Полтава : Довкілля – К., 2006. – 716 с.
- [2] Білобровська К. О. Поняття «концепт» і «концептосфера» у літературознавчому вимірі / К. О. Білобровська // Закарпатські філологічні студії. – 2023. – Вип. 32, т. 2. – С. 127–133.
- [3] Хороб С. С. Жанрові особливості української фантастики кінця ХХ – початку ХХІ століття: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.01.01 / С. С. Хороб. – Тернопіль, 2017. – 234 с.
- [4] Уеллс Г. Дж. Війна світів: роман / Герберт Джордж Уеллс; переклад з англ. Д. Паламарчука. – Чернівці : Айсберг, 2016. – 158 с.
- [5] Kendik M. Human Individual in H. G. Wells' Prose Fiction. Pardubice / M. Kendik. [Electronic resource]. – Access mode: https://dk.upce.cz/bitstream/handle/10195/68830/KendikM_HumanIndividual_LV_2017.pdf?sequence=1&isAllowed=y

УДК 811.161.2'81'4

ЛІНГВОАГРЕСИВИ ЯК РЕАЛІЗАТОРИ КОМУНІКАТИВНОЇ ТАКТИКИ ДЕМОНІЗАЦІЇ В ІПСО

Тельпіс Дмитро

аспірант кафедри прикладної лінгвістики,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
Україна, м. Одеса
<https://orcid.org/0009-0006-5793-9424>

Науковий керівник: доктор філологічних наук, професор **Кутуза Наталія**

Анотація. Розвідка присвячена дослідженню лінгвоагресивів як реалізаторів комунікативної тактики демонізації в ІПСО, основною метою якої є формування стійкого негативного образу противника шляхом його дегуманізації та делегітимізації. Підкреслено, що реалізація демонізації відбувається через системне використання лінгвоагресивів, які функціонують на лексико-семантичному та стилістичному рівнях. Особлива увага приділяється негативним афективам – інвективній та обсценній лексиці, а також дисфемізмам, які не мають прямого інвективного потенціалу, проте посилюють загальну агресивність дискурсу.

Ключові слова: вербальна агресія, ІПСО, комунікативна стратегія і тактика, лінгвоагресив, медіадискурс.

Telpis Dmytro

LINGUISTIC AGGRESSORS AS IMPLEMENTERS OF COMMUNICATIVE TACTICS OF DEMONISATION IN PSYOPS

Abstract. The article is devoted to the study of linguistic aggressors as implementers of the communicative tactic of demonisation in PsyOps, the main purpose of which is to form a stable negative image of the enemy by dehumanising and delegitimising him. It is emphasised that demonisation is implemented through the systematic use of linguistic aggressors that function at the lexical, semantic and stylistic levels. Particular attention is paid to negative affects – invective and obscene vocabulary, as well as dysphemisms that do not have direct invective potential, but enhance the overall aggressiveness of the discourse.

Keywords: communicative strategy and tactics, linguistic aggressor, media discourse, PsyOps, verbal aggression.

У сучасних умовах російсько-української війни масовоінформаційний простір стає головною ареною ураження свідомості цільової аудиторії, що реалізується шляхом впровадження інформаційно-психологічних операцій (далі – ІПСО), які скеровані на маніпулятивний (деструктивний) вплив визначеної групи представників противника. Упродовж ІПСО інфопростір перенасичується патогенними дискурсами, зокрема тими, що ґрунтуються на вербальній агресії, котра активізує негативні емоції реципієнтів, підвищуючи рівень тривожності, недовіри та соціальної напруги. Такі процеси запускаються шляхом впровадження визначених комунікативних стратегій і тактик, зокрема комунікативної тактики демонізації. Дослідження лінгвоагресивів як реалізаторів зазначеної тактики дасть змогу виявити закономірності маніпулятивного впливу в реалізації ІПСО, а також окреслити шляхи перенасичення інфопростору деструктивними мовними патернами. Це, зокрема, створює підґрунтя для розробки ефективних механізмів нейтралізації маніпулятивних дискурсів і формування стійкості української аудиторії до шкідливих впливів, що актуалізуються в межах ворожих ІПСО. Ураховуючи вищезазначене, обрану нами тему роботи вважаємо **актуальною**.

Вербальна агресія ставала предметом досліджень багатьох українських науковців, зокрема, Т. Бондаренко, Н. Войцехівської, Г. Вусик, О. Гуз, Л. Завальської, А. Кеніз, Н. Кондратенко, О. Кузик, Н. Кутузи, М. Малишевої, О. Ставицької, М. Ткачівської, С. Форманової, та ін., а також закордонних дослідників – Д. Арчер, Р. Арутюнян, А. Пінтаріч, А. Стоїч, М. Хамільтон, А. Щепанської-Дзюбек та ін. Зазвичай вербальна агресія досліджується в межах політичного, педагогічного, мережевого, юридичного дискурсу, проте функціонування лінгвоагресивів конкретно в реалізації ІПсО ще не ставала предметом лінгвістичного дослідження.

Об'єктом нашої розвідки є комунікативна тактика демонізації в ІПсО, **предметом** – функціонування лінгвоагресивів як її реалізаторів.

Метою нашої роботи є характеристика впровадження комунікативної тактики демонізації шляхом використання лінгвоагресивів в ІПсО. Для реалізації мети необхідно виконати такі **завдання**: 1) розтлумачити термін «лінгвоагресив»; 2) визначити поняття «комунікативна стратегія» і «комунікативна тактика»; 3) схарактеризувати комунікативну тактику демонізації в ІПсО; 4) виокремити лінгвоагресиви, що реалізують визначену комунікативну тактику.

У процесі розвідки нами було використано описовий метод для характеристики понять «лінгвоагресив», «комунікативна стратегія» і «комунікативна тактика», а також, щоб окреслити специфіку комунікативної тактики демонізації в ІПсО; методи аналізу та синтезу уможливили ідентифікацію лінгвоагресивів, а також їхню систематизацію в реалізації ІПсО; метод індукції було застосовано під час конкретизації загальних висновків; компонентний аналіз дав змогу визначити семантичне навантаження лінгвоагресивів в ІПсО; елементи дискурсивного аналізу та контекстуально-інтерпретаційного методу дали змогу встановити інтенції комунікаторів, а також визначити комунікативні тактики, до яких вони вдаються.

Матеріалом дослідження стали дописи проросійських каналів у мережі «Телеграм», опубліковані протягом січня–квітня 2025 року, загальною кількістю понад 250 текстових фрагментів. Джерельною базою розвідки обрано публікації, що були сконструйовані в межах комунікативної тактики демонізації та розповсюджувалися під час реалізації російських ІПсО.

Одним із найнебезпечніших інструментів сучасних воєн є інформаційно-психологічні операції (ІПсО), котрі кваліфікують як «сплановану діяльність із застосуванням методів комунікації та інших засобів, націлену на певну аудиторію з метою впливу на її сприйняття, ставлення та поведінку, які б сприяли досягненню певних політичних та військових цілей» [Компанцева, Акульшин, Акульшина, Дедушкіна, Заруба, Зубченко, Хома, Чернігівська, 2019: 135]. ІПсО реалізуються в інформаційному просторі як системно організовані, цілеспрямовані комунікативні дії, скеровані на дестабілізацію психологічного стану населення, формування викривленої картини світу та спонування до реалізації певних деструктивних (необхідних комунікатору) дій.

ІПсО впроваджуються системою комунікативних стратегій і тактик. Під комунікативною стратегією розуміємо «правила і послідовності комунікативних дій, яких дотримується адресант для досягнення певної комунікативної мети» [Бацевич, 2004: 339], а під комунікативною тактикою – «сукупність прийомів і методів реалізації комунікативної стратегії, визначена лінія мовленнєвої поведінки на певному етапі комунікативної взаємодії, спрямованої на одержання бажаного ефекту чи запобігання ефекту небажаного» [Бацевич, 2004: 340]. Зокрема, ІПсО реалізуються комунікативними стратегіями дискредитації, залякування, завдання образи, тролінгу, консолідації, позитивного позиціонування, зміни контексту, спонування до дії, зміни фокуса уваги та ін.

Комунікативна тактика демонізації актуалізується в межах комунікативної стратегії дискредитації, що скерована на підриг довіри до об'єкта дискредитації, «акцентуації його негативних якостей чи вчинків, поширенні негативної інформації про нього, формуванні його негативного іміджу в очах громадськості» [Cheberiak, 2023: 133], тобто інтенсифікує негативний емоційний стан під час реалізації ІПсО.

Комунікативна тактика демонізації полягає у формуванні стійкого негативного уявлення про противника як про загрозовий, аморальний, небезпечний або нелюдський об'єкт соціальної взаємодії, що і спричиняє емоційне відторгнення, недовіру та зниження рівня прийняття його позиції цільовою аудиторією. У межах реалізації стратегії дискредитації ця тактика скерована на підірив легітимності опонента: його позицій, дій чи статусу, а також на посилення поляризації в суспільному дискурсі через викривлення характеристики супротивника в бік крайніх негативних оцінок.

Одними з реалізаторів комунікативної тактики демонізації є лінгвоагресиви. Лінгвоагресив – термін, запропонований проф. Н. Кутузою на позначення вияву мовленнєвої агресії адресантом, що, активізуючи весь спектр лайливої лексики, діє «за принципом медіавірусного зараження, маніпулює масами» [Кутуза, 2023: 17], а отже, – деструктивно впливає на цільову аудиторію в ІПСО.

Проаналізувавши публікації проросійських каналів у мережі «Телеграм», ми встановили, що комунікативну тактику демонізації реалізують лінгвоагресиви, які актуалізуються одночасно на лексико-семантичному та стилістичному рівнях: негативні афективи, зокрема, інвективна та обсценна лексика, а також дисфемізми, що не мають інвективного потенціалу (тобто не порушують формальних норм мовного етикету), проте реалізують деструктивний вплив імпліцитно.

Афективи (емоційно-оцінні лексеми) актуалізують необхідний комуніканту спектр емоцій (у нашому випадку переважно негативний), при цьому «нав'язують певну оцінку, створюючи певний емоційний стан, який блокує раціональну свідомість, і у такий спосіб керує людиною» [Кутуза, 2023: 16], що під час впровадження ІПСО уможливує та інтенсифікує маніпулятивний ефект. Зафіксовані нами афективи є стилістично зниженими, тобто в такий спосіб маніпулятивним постає не лише зміст, але і форма подання інформації в комунікативній тактиці демонізації в ІПСО.

Приміром, частотним є вживання інвективної лексики: *сцыкопехота, тцКАКАШЕЧНИКИ, банда, «бабский» фронт, мерзкая натура, страна-террорист, почтальон АІДА, ловцы за смертью, нация самогубців, нацысты мамкины, укронацысты, прислужники Зе-презедента, полицмайстеры-помогайлы, безумный карлик, злые гномы* тощо. За твердженням дослідниці С. Форманової, мовленнєва поведінка з використанням інвективи чинить «психологічний та емоційний тиск на адресата, мають на меті підкорити його або маніпулювати ним в інтересах адресанта, що призводить до руйнування його особистості» [Форманова, 2013: 51]. Такі лексеми апелюють до фізичних, психофізіологічних та інших характеристик, мають глузливу, зневажливу конотацію, і скеровані на приниження суб'єкта демонізації.

Окремою групою інвективної лексики є відсубстантивні іменники з префіксом *недо-*: *пятнистые недовоенные, украинское недоправительство, украинская недовласть* тощо. У цьому випадку префікс *недо-* виконує функцію приниження, маркуючи суб'єкт як неповноцінний, недостатній, такий, що не дотягує до норми. У такий спосіб комунікант знецінює легітимність чи професійність суб'єкта демонізації, що спонукає реципієнта сприймати їх як імітацію чи навіть карикатурну копію.

Фіксуємо також використання обсценної лексики: *фашистская полицейская сволочь, ни**ры тупые, хриплое чмо, поц, долб**бы зомбированные* тощо. Такі лексеми скеровані на повну дегуманізацію та приниження об'єкта, шляхом застосування експліцитної лайливої лексики з ідеологічно маркованими елементами.

Комунікативна тактика демонізації реалізується також і використанням дисфемізмів, котрі не мають прямого інвективного потенціалу (не порушують формальних норм мовного етикету), але діють імпліцитно., напр., «...Сколько **тянуть** то можно...» (телеграм-канал «Типичная Одесса», 14.04.2025), «...их молниеносно **подавят и уничтожат**...» (телеграм-канал «Типичная Одесса», 12.04.2025), «...уже никогда не будет **издеваться** над одеситами...» (телеграм-канал «Типичная Одесса», 10.04.2025) тощо. У такий спосіб комунікантом

використовується лексика, котра може не одразу викликати миттєву потужну реакцію осуду реципієнтом (як, приміром, інвективна чи обценна лексика), однак діє шляхом імпліцитного знецінення або навіть прихованого схвалення насильства.

Отже, комунікативна тактика демонізації є важливим інструментом реалізації ІПсО та скерована на формування стійкого негативного образу противника, його дегуманізацію та делегітимізацію. Ця тактика здійснюється через системне використання лінгвоагресивів, котрі актуалізуються одночасно на лексико-семантичному та стилістичному рівнях шляхом застосування негативних афективів, зокрема, інвективної та обценної лексики, а також дисфемізмів, що не мають інвективного потенціалу (тобто не порушують формальних норм мовного етикету), проте реалізують деструктивний вплив імпліцитно. Функціонуючи одночасно, такі лінгвоагресиви перенасичують інфопростір патогенними дискурсами, які порушують емоційну стабільність та здатність до критичного мислення у аудиторії.

Перспективи дослідження вбачаємо в аналізі застосування лінгвоагресивів як реалізаторів інших комунікативних стратегій і тактик ІПсО, а також у розробці інструментів нейтралізації деструктивних елементів в інфополі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Базові поняття стратегічних комунікацій: стандарти на основі документів НАТО (англійсько-український та українсько-англійський словник) / Компанцева Л., Акульшин О., Акульшина Н., Дедушкіна Т., Заруба О., Зубченко О., Хома І., Чернігівська Н. Київ : Нац. акад. СБУ, 2019. 336 с.
- [2] Бацевич С. Ф. Основи комунікативної лінгвістики : підручник. Київ : ВЦ «Академія», 2004. 342 с.
- [3] Кутуза Н. В. Маніпулятивна функція лінгвоагресивів у мережевому дискурсі. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. Київ : Видавничий дім «Гельветика», 2023. С. 14–18.
- [4] Форманова С. В. Інвективи в українській мові : дис. ... д-ра філол. наук : 10.02.01. Одеса, 2013. 450 с.
- [5] Cheberiak A. M. Communicative tactics of accusation as one of the ways of implementing a strategy of discreditation. *International scientific conference (Wloclawek, the Republic of Poland, September 6–7, 2023)*. Publishing House «Baltija Publishing», 2023. P. 133–136.

УДК 811.111'255.4:81'373.49

ЗМІШУВАННЯ КОДІВ В УКРАЇНОМОВНОМУ ГУМОРИСТИЧНОМУ ІНТЕРНЕТ ДИСКУРСІ

Топачевський Сергій

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри теоретичної і прикладної лінгвістики,
Державний університет «Житомирська політехніка»,
Україна, м. Житомир
<https://orcid.org/0000-0001-8895-2337>

Анотація. Стаття присвячена обґрунтуванню поняття змішування кодів в україномовному гумористичному Інтернет дискурсі. Розглянуто поняття переключення між кодами і змішування кодів, які проілюстровано на прикладі фрагмента із українського гумористичного шоу, випрацювано

робоче розуміння поняття змішування кодів. Перспективою дослідження є прагматичний аналіз використання змішування кодів в україномовному гумористичному Інтернет дискурсі.

Ключові слова: переключення між кодами, змішування кодів, Інтернет дискурс, гумор.

Topachevskyi Serhii

CODE-MIXING IN UKRAINIAN HUMOROUS INTERNET DISCOURSE

Abstract. The article substantiates the concept of code-mixing in Ukrainian humorous Internet discourse. Code-switching and code-mixing are examined and illustrated using an excerpt from a Ukrainian comedy show. A working definition of code-mixing is developed. The research perspective involves a pragmatic analysis of code-mixing in Ukrainian humorous Internet discourse.

Keywords: code-switching, code-mixing, Internet discourse, humour.

Продовжуючи дослідження комунікації з одночасним використанням української і англійської мов, ми вважаємо за необхідне звернути увагу на явище, яке досить розповсюджене у сучасних проєктах і продуктах україномовного сегменту Інтернету, а саме – поєднання одиниць української і англійської мов різних рівнів у рамках одного висловлювання або обміну репліками. Це явище часто використовують продукти розважального характеру, в яких поєднання української і англійської мов створює гумористичний ефект, що підтримує інтерес аудиторії.

Наше попереднє дослідження комунікації з використанням двох мов фокусувалося на перекладацькій деформації як стратегії гумору, і ми продовжуємо розглядати гумористичний дискурс як сферу, в якій одночасне використання двох мов проявляється яскраво на лінгвальному і прагматичному рівнях.

Матеріалом цього дослідження є відео- і аудіопродукти україномовного гумористичного Інтернет дискурсу, які містять випадки використання одиниць англійської мови і які розраховані на україномовних споживачів.

Варто відзначити, що вкраплення в україномовні продукти є переважно англійськими, хоча у матеріалі дослідження зустрічаються також і вкраплення польською, французькою та ін. На нашу думку, основною причиною домінування саме англійської мови є той факт, що англійська мова як іноземна є чи не найпоширенішою серед україномовних споживачів Інтернет контенту. Тому вибір саме англійської мови для додавання в україномовний гумористичний дискурс часто є більш успішним, ніж використання інших мов, що можна судити по реакції глядачів, яка є не такою чисельною і інтенсивною, коли використовуються іноземні мови окрім англійської.

Об'єктом нашого дослідження є комунікація з використанням двох мов, а саме – української і англійської, в якій залучення іноземної мови допомагає досягти гумористичного ефекту.

Предметом цієї розвідки є випадки вживання різнорівневих англійських одиниць в україномовному гумористичному дискурсі для досягнення гумористичного ефекту.

Мета дослідження – обґрунтувати поняття змішування кодів в україномовному відео дискурсі у мережі Інтернет з огляду на характер одиниць англійської мови, які використовуються для досягнення гумористичного комунікативного ефекту.

Одночасне використання рідної і іноземної мови в процесі комунікації досліджується у контексті методики навчання англійської як іноземної мови [Nnenna, 2022], психолінгвістики [Altarriba, 2007], діалектології [Jowitt D, 2019] та ін. У цих дослідженнях використання двох мов у комунікації описується за допомогою двох термінів: code-switching («переключення між кодами») і code-mixing («змішування кодів»).

Термін *code-switching* (переключення між кодами) трактується як перехід від одної мови до іншої при зміні комунікативної ситуації, коли тема і/або учасники взаємодії змінюються [Altarriba, 2007: 69–70]. Таке розуміння також передбачає, що перехід між мовами в такому випадку не відбувається в межах одного речення, і може охоплювати декілька тематично пов'язаних між собою речень [Nnenna, 2022: 107]. Деякі дослідники включають

в поняття *code-switching* зміну мови також і в межах одного речення, як от Колін Бейкер, який дає таке визначення цьому терміну: “Moving from one language to another, inside a sentence or across sentences” [Baker, 2014: 234]. Таке розуміння, однак, видається нам дещо узагальненим, хоча і цілком можливим з огляду на цілі автора, який використовує цей термін у довіднику із двомовності для батьків і вчителів.

Code-mixing (змішування кодів) розуміють як використання слів і фраз іноземної мови на місці слів і фраз рідної мови в межах речення або висловлювання [Altarriba, 2007: 69–70; Nnenna, 2022: 107]. Зазначимо також, що це справедливо і у зворотньому напрямку, тобто – використання слів і фраз рідної мови в межах речення іноземною мовою. До цього поняття також включають випадки використання іншомовних морфем (афіксів) в межах слів [Nnenna, 2022: 107].

У матеріалі нашого дослідження зустрічаються випадки як переключення між кодами так і змішування кодів. Для ілюстрації, наведемо нижче приклад обміну репліками між учасниками гри Еліас, Владом Кураном і Євгеном Клопотенком. Перед початком раунду на англійській мові, Євген Клопотенко у жартівливій формі залякує свого суперника, Влада Курана, на що отримує відповідь.

Клопотенко: *Куран, ти зараз переможеш, і я переведу твій телефон на англійську мову і ти ніколи не зможеш звідти вийти.*

Куран: *(1) I know English very well. You... you now will be ... (2) поймеш [5]!*

З точки зору мовної структури, англomовну відповідь Влада Курана (1) на запитання Євгена Клопотенка українською можна розуміти як переключення між кодами, оскільки відповідь є окремим новим реченням і початком реактивної репліки. Використання українського слова (2) у реченні англійською мовою можна трактувати як змішування кодів, оскільки відбувається заміна англomовного слова українським усередині речення.

Наведемо ще один приклад змішування кодів для ілюстрації цього явища в рамках слова, коли поєднуються морфеми двох мов: *it's very* (3) *нюхatableний* [5]. До української основи слова (3) «нюхат» додано англійський суфікс “-able”, за яким слідує українське закінчення «-ий». Таке поєднання є ілюстрацією творчого використання змішування кодів задля досягнення гумористичного ефекту.

Для цілей нашого подальшого дослідження, яке фокусуватиметься на прагматичних аспектах використання англійської мови в україномовному гумористичному Інтернет дискурсі, ми будемо використовувати термін *змішування кодів* (code-mixing), оскільки він, на нашу думку, більш загально описує досліджуваний нами феномен, а саме – описує одночасне використання одиниць рідної і іноземної мови в рамках одиниці вищого рівня, як от: використання морфем різних мов в одному слові, використання слів різних мов в одному словосполученні, використання словосполучень різних мов в одному реченні і т.д.

Перспективою цього дослідження є систематизація мовних одиниць за рівнями при змішуванні кодів, опис комунікативної ситуації, в якій таке змішування кодів можливе, виокремлення і опис тактик змішування кодів у рамках стратегій гумору в україномовному Інтернет дискурсі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Altarriba J., Basnight-Brown D. Code-switching and code-mixing in bilinguals: Cognitive, developmental, and empirical approaches. *Speech and Language Disorders in Bilinguals*. 2007. P. 69–89 URL: https://www.researchgate.net/publication/287788250_Code-switching_and_code-mixing_in_bilinguals_Cognitive_developmental_and_empirical_approaches (дата звернення: 25.03.2025)
- [2] Baker C. A Parents' and Teachers' Guide to Bilingualism. 4th edition. Multilingual Matters, 2014. 257 с. URL: <https://dokumen.pub/aparents-and-teachers-guide-to-bilingualism-9781783091614.html> (дата звернення: 25.03.2025)

- [3] Nnenna G. E., Ifeoma A. U., Esther C. A. Code Switching and Code Mixing in Teaching and Learning of English as a Second Language: Building on Knowledge. *English Language Teaching*. Vol. 15, No. 9. 2022. P. 106–113 URL: https://www.researchgate.net/publication/362958013_Code_Switching_and_Code_Mixing_in_Teaching_and_Learning_of_English_as_a_Second_Language_Building_on_Knowledge (дата звернення: 25.03.2025)
- [4] Jowitt D. Nigerian English. Dialects of English. Volume 18. De Gruyter Mouton : 2019. 242 p.
- [5] ЕЛІАС #6. ЄВГЕН КЛОПОТЕНКО x ОТОУ x КУРАН x ВЕНЯ | Дуже смішний випуск шоу «Еліас» | ВКВ. URL: https://youtu.be/mNI7EwTWIOY?si=X_taoiwCTFXWH8DW (дата звернення: 15.04.2025).

УДК 378.147:004

РОЗРОБКА ЕЛЕКТРОННОГО НАВЧАЛЬНОГО ПОСІБНИКА ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ НА ТЕМУ: КОНЦЕПТОСФЕРА ХУДОЖНЬОГО СВІТУ В РОМАНІ Б. СТОКЕРА «ДРАКУЛА»

Чеботар Анна

здобувачка бакалаврського рівня спеціальності «Філологія»,
спеціалізації «Прикладна лінгвістика»,

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова,
Україна, м. Миколаїв
hebotarannaa@gmail.com

Науковий керівник: кандидат філологічних наук, доцент Данильчук Ольга

Анотація. У роботі розглядається художня концептосфера як засіб виявлення глибинного сенсу твору Брема Стокера «Дракула». Аналізуються основні мовні засоби, за допомогою яких автор формує концепти, характерні для готичної літератури, зокрема концепти FEAR (СТРАХ), DEATH (СМЕРТЬ), OTHERNESS (ІНШІСТЬ). Окрім цього, розглядається взаємозв'язок між іншими ключовими концептами твору. Представлено структуру електронного навчального посібника, створеного для організації самостійної роботи студентів.

Ключові слова: концепт, концептосфера, готична література, самостійна робота, електронний посібник.

Chebotar Anna

CREATION OF AN ELECTRONIC MANUAL FOR INDEPENDENT WORK OF STUDENTS ON THE TOPIC: “THE PECULIARITIES OF THE REPRESENTATION OF THE ARTISTIC CONCEPTUAL SPHERE OF BRAM STOKER’S NOVEL «DRACULA»

Annotation. The paper deals with the artistic conceptosphere as a means of revealing the deeper meaning of Bram Stoker’s *Dracula*. The author analyzes the main linguistic means by which he forms the concepts characteristic of Gothic literature, in particular the concepts of FEAR, DEATH, OTHERNESS. In addition, the relationship between other key concepts of the work is considered. The structure of an electronic textbook created to organize students’ independent work is presented.

Keywords: concept, concept sphere, gothic literature, independent work, electronic manual.

Вступ. Сучасна освіта активно інтегрує інформаційні технології, сприяючи ефективнішій організації самостійної роботи студентів. Активні зміни у світі, а зокрема в Україні,

потребують поліпшення цієї самостійної роботи для студентів. У цьому контексті створення електронного посібника на основі роману «Дракула» Б. Стокера дозволяє дослідити специфіку концептосфери готичної літератури. Роз'яснити та зрозуміти концепт, як одиницю, що формує художній образ твору, його зміст і яку роль вони грають для читача.

Практична користь проведеного дослідження полягає не тільки в застосуванні отриманих результатів у дидактичному процесі, а й у створенні нових методичних підходів до вивчення художніх понять у літературі. Базові теоретичні та практичні вправи були розроблені, щоб дати студентам можливість самостійно та ефективно аналізувати ключові ідеї, що містяться в літературних творах, особливо в готичній літературі. Це інтерактивний та доступний метод навчання. Завдяки використанню нових технологій ці інструменти можуть бути використані для розвитку навичок критичного мислення студентів і створення можливостей для використання міждисциплінарних аналітичних методів і сучасних підходів до вивчення літератури.

Актуальність теми має велике значення, тому що герої, особливо головний – граф Дракула, є прототипами для багатьох інших. Іншими словами, ця робота вплинула на культуру минулого, теперішнього та майбутнього. Хоч і книга досить стара, якщо бути точним, вона була опублікована в 1897 році, тому до кінця 19 століття вона все ще була стандартом для фільмів, телесеріалів і нових видань.

Мета роботи – дослідити мовні засоби формування концептів у романі Б. Стокера «Дракула» та створити електронний ресурс для студентів, який сприятиме розвитку критичного мислення та навичок текстоаналізу.

Основна частина. Сучасне літературознавство все більше приймає дисциплінарний підхід, який дозволяє досліджувати літературні твори не лише через їхній формуючий зміст, а й через призму глибших ментальних, культурних і когнітивних структур. Однією з таких категорій, що привертає увагу дослідників, є концепт, а також більш широке поняття: концептуальна сфера.

Роман «Дракула» Брема Стокера є ключовим твором у розвитку готичної традиції. Його концептосфера включає такі ключові концепти, як *FEAR* (СТРАХ), *DEATH* (СМЕРТЬ), *OTHERNESS* (ІНШІСТЬ). Особливу увагу приділено концепту *СТРАХ*, який реалізується через опис архетипів, антагоніста, нічного часу, тілесних мутацій та соціального конфлікту.

Однією з характерних рис готичної літератури є використання потойбічного життя як метафори психологічних і соціальних розладів. Вампіри, привиди, прокляття, темні замки або стародавні реліквії – все це зовнішні ознаки внутрішніх проблем. Готичні тексти часто стикаються з страхами людей і виявляють глибоке занепокоєння щодо руйнування цілісності особистості та суспільного порядку.

Для візуалізації й структурування матеріалу було створено сайт у Google Sites. Сторінки сайту охоплюють теоретичну базу (поняття «концепт» та «концептосфера»), розділи про готичну літературу, життя і творчість Б. Стокера, аналіз концептів, глосарій та тестування. Такий формат забезпечує зручний доступ до матеріалів і сприяє кращому засвоєнню теми студентами.

Висновки. Це дослідження показує, що концептосфера понять є важливою частиною художнього тексту, яка дозволяє глибше зрозуміти думки автора. На прикладі роману Б. Стокера «Дракула» аналізуються ключові поняття, що формують атмосферу готичного твору. Практичним результатом роботи є створення електронного підручника, який може бути використаний для керівництва самостійною роботою студентів філологічної освіти. Електронний посібник є ефективним інструментом для підтримки самостійної роботи студентів. Він дозволяє інтегрувати філологічні знання із цифровими навичками, а також розширює розуміння концептосфери готичного тексту. Концепт у творі «Дракула» розглядається як багатогранне утворення, що формує унікальну художню картину світу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Рудюк, Т. В. Концептосфера як об'єкт дослідження // Наукові записки НПУ імені М. П. Драгоманова, 2016.
- [2] «Концептосфера» та «концепт» у сучасній лінгвістиці // Філологічні науки. Вісник ТНУ імені В. І. Вернадського, 2020.
- [3] Газуда, О. М. Концепт як ментальне утворення у когнітивній лінгвістиці // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Філологія, 2018.
- [4]. Воробйова, О. П. Концептологія в Україні: здобутки, проблеми, прорахунки // Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія: Філологія, 2011. Вип. 14.
- [5] Літяга, В. В. Поняття «концепт» у парадигмі сучасних лінгвістичних досліджень // Вісник Київського національного університету імені Т. Шевченка. Серія: Іноземна філологія.

УДК 811.111

СПОСОБИ ПЕРЕКЛАДУ МОРСЬКИХ ТЕРМІНІВ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ

Шпак Анастасія

здобувачка бакалаврського рівня спеціальності «Філологія»,
спеціалізації «Прикладна лінгвістика»,

Державний університет «Житомирська політехніка»,

Україна, м. Житомир

pl8_shayu@student.ztu.edu.ua

Наукові керівники: кандидат філологічних наук, доцент **Канчура Євгенія**,

кандидат філологічних наук, доцент **Філіппова Ніна**

Анотація. У статті досліджено особливості перекладу морської термінології з англійської мови на українську. Матеріалом дослідження стали 200 термінів, узятих зі «Словника морських термінів» М. В. Кіріакіді та В. В. Старосельця. У практичній частині встановлено п'ять основних способів перекладу: транслітерацію, калькування, конкретизацію, генералізацію та модуляцію.

Ключові слова: морська термінологія, переклад, способи перекладу.

Shpak Anastasiia

PROCEDURES USED IN TRANSLATION OF THE MARITIME TERMS FROM THE ENGLISH LANGUAGE TO THE UKRAINIAN LANGUAGE

Abstract. The article explores the peculiarities of translating maritime terminology from English into Ukrainian. The research material consists of 200 terms selected from the Dictionary of Maritime Terms by M. V. Kiriakidi and V. V. Staroselets. In the practical part, five main translation procedures are identified: transliteration, calque, particularization, generalization, and modulation.

Keywords: maritime terminology, translation, translation procedures.

Вступна частина. Стаття має на меті дослідити особливості перекладу морських термінів з англійської мови на українську мову. Актуальність дослідження зумовлена різким зростанням світового інтересу до використання морського транспорту, спричиненим міжнародною інтеграцією та розвитком ринкових відносин між країнами, та відсутністю раніше сформованої лексичної бази, що містить терміни, пов'язані з морською сферою діяльності.

Мета роботи – зібрати та проаналізувати особливості перекладу морських термінів з англійської мови на українську мову. Для досягнення поставленої мети вирішувалися такі завдання: з'ясувати значення поняття терміна та встановити його мовний статус; визначити особливості перекладу морських термінів.

Об'єкт дослідження – морські терміни, що вживаються в англійській мові.

Предмет дослідження – способи, які використовуються при перекладі морських термінів з англійської мови.

Матеріалом дослідження слугували 200 морських термінів, взятих із словника «Словник морських термінів» [Кіріакіді, 2024]. Під час проведення дослідження ми послуговувались такими методами: *метод суцільної вибірки* – для виділення одиниць аналізу; *метод семантичного аналізу* – для визначення значення досліджуваних одиниць; *метод узагальнення* – для узагальнення прогнозування чи пропонування тверджень щодо особливостей перекладу морських термінів; *кількісний аналіз* – для підрахунку та узагальнення результатів дослідження.

Основна частина. Із розвитком науки, технологій і суспільства морська галузь не є винятком із загальних процесів оновлення номенклатури та термінологізації. З огляду на розширення світових економічних зв'язків і процесів національної інтеграції, значення морської термінології постійно зростає, що зумовлює необхідність її ґрунтовного вивчення та дослідження.

Терміни відіграють ключову роль у різноманітних науках і галузях знань, де вони слугують засобом позначення спеціалізованих понять і концептуальних систем. Вони широко застосовуються у природничих, технічних, суспільних, методологічних і міждисциплінарних науках.

Завдяки своїй точності терміни забезпечують ефективне професійне спілкування та сприяють взаєморозумінню між фахівцями. В умовах стрімкого зростання обсягу наукової інформації, посилення міжнародної взаємодії, автоматизації процесів, а також поглиблення спеціалізації в окремих науках, виникає нагальна потреба в впорядкованій і цілеспрямованій термінологічній системі, здатній задовольнити вимоги наукового й професійного дискурсу.

Згідно з І. М. Гумовською, термін є спеціальним словом або словосполученням, що використовується в професійній діяльності та функціонує в особливих умовах. Термін є словесним визначенням поняття, яке входить у систему понять певної галузі знань у певній професії. Термін виступає як основний понятійний компонент мови [Гумовська, 2000].

Існує думка, згідно з якою терміни виконують не лише номінативну та сигніфікативну, а й експресивну та рефлексивну функції, адже вони не тільки називають і позначають поняття, а й виражають і відображають їх зміст [Мишак, 2017]. І. М. Кочан висловлює іншу позицію, вважаючи, що терміни виконують як функцію позначення ідей (так звану читацьку), так і функцію визначення відповідного поняття (дефінітивну) [Кочан, 2004]. Слід підкреслити, що саме терміни, попри відмінності між поняттям і лексичним значенням, здатні поєднувати ці два аспекти в одній мовній одиниці.

Спеціальна термінологія відрізняється від загальнонавчальної лексики тим, що її одиниці репрезентують та формують професійні поняття, зафіксовані у відповідних дефініціях і функціонують у межах терміносистеми певної галузі знань. Лише за умови вживання в професійному мовному контексті та входження до парадигматичної структури термінологічної системи лексична одиниця набуває статусу терміна.

Існує значна кількість текстів, пов'язаних із різними аспектами морської діяльності, які часто підлягають перекладу. До них належать: поправки, кодекси, конвенції, нормативні акти, технічні інструкції, керівництва користувача, наукові статті, транспортна документація (зокрема документи морського перевезення), сертифікати, трудові договори тощо. Варто зазначити, що переважна більшість морських документів укладається англійською мовою, яка домінує у сфері морської індустрії. Її провідна роль пояснюється, зокрема, тим,

що чимало нормативних і технічних текстів, які вважаються універсальними, створені саме цією мовою [Visan, 2023].

Основними труднощами, з якими стикаються перекладачі під час перекладу морської термінології, є необхідність опрацювання великих обсягів текстів, а також робота в умовах обмежених термінів, що зумовлює значне навантаження. Крім того, переклад великих за обсягом текстів часто виконується колективно, що може призводити до відсутності термінологічної узгодженості та ускладнювати вироблення єдиних перекладацьких рішень щодо специфічних проблем, порушених у тексті [Visan, 2019].

Згідно з класифікацією Фурта Д. В. та Дмитрук Л. А., поняття передаються за допомогою таких перекладацьких трансформацій: лексичних (транслітерація та калькування) і лексико-семантичних (конкретизація, генералізація та модуляція) [Фурт, 2020].

У межах нашого дослідження терміни розглядаються як слова або словосполучення, що функціонують у конкретній науковій сфері та відображають відповідні наукові поняття. Вони відіграють важливу роль у мовному просторі фахівця, слугуючи засобом професійної комунікації та забезпечуючи ефективне взаєморозуміння між представниками певної галузі знань.

У практичній частині було встановлено семантичні особливості. Всі лексичні одиниці були розподілені на наступні групи, відповідно до способів, які використовуються при їх перекладі:

1. **Транслітерація (27 %)**, у якій слово вихідної мови передається за допомогою літер: *agone* – лінія, що відповідає нульовим значенням будь-якого кута, наприклад, магнітного схилення, передається українською як «агона»; *gabbart* – вітрильне дво- або тримачтове вантажне чи військово-транспортне судно, яке використовувалося у Середземному морі у XVIII–XIX століттях, перекладається як «габара».

2. **Калькування (34 %)**, у якому передається комбінаторний склад слова за допомогою перекладу морфеми або лексеми відповідними елементами мови перекладу: *underway watch* – вахта на ходу, яка здійснюється за спеціальним графіком для забезпечення встановленого рівня бойової готовності та безпеки навігації, перекладається як «вахта ходова»; *steering machinery* – механізм для обертання стернової колонки з метою встановлення пера стерна під заданим кутом, перекладається як «машина стернова».

3. **Конкретизація (12 %)**, у якій одиниця більш широкого, конкретологічного змісту передається в мові перекладу одиницею конкретного змісту: *sea-acceptance trial* – етап випробувань судна на ходу, під час якого перевіряється його морехідність, параметри згідно зі специфікацією та режими роботи обладнання, перекладається як «випробування ходові»; *quartermaster* – офіцер, відповідальний за логістичне забезпечення на військовому або цивільному судні, передається українською як «інтендант».

4. **Генералізація (8 %)**, яка використовується у випадку, коли міра інформаційної упорядкованості вихідної одиниці вища за міру упорядкованості, що відповідає їй за змістом перекладу: *watchkeeping / watch period / watch on duty* – різновиди вахтової служби екіпажу судна, перекладаються як «вахта»; *scuttle cask / butt* – металева ємність із краном для зберігання питної води, встановлена в житлових або службових приміщеннях судна, перекладається як «лагун».

5. **Модуляція (19 %)**, яка є заміною слова або словосполучення іноземної мови, значення яких можна вивести логічним шляхом з вихідного значення: *headwind* – положення вітрильного судна проти вітру (коли вітер дме прямо в носову частину судна), за якого вітрила втрачають функцію рушійної сили й починають гальмувати рух судна або навіть змінювати його напрям, перекладається як «левентик»; *fall rope* – робочий (натягнутий) або вільний кінець линви, таля чи іншої вантажно-розвантажувальної снасті, передається як «линва».

Висновки. Термін є лексичною одиницею, яка вказує на ідею або концепцію, яка пов'язана з певною сферою знань або діяльністю людей. Кожна галузь мистецтва, технології, виробництва чи науки має свою термінологію.

Систематизація спеціалізованої лексики є особливо важливою для ефективної комунікації та розвитку різних сфер діяльності людини. Розробка автоматизованих систем, обмін інформацією та прогрес у практичній діяльності залежать від правильного використання термінології.

У ході дослідження застосовані способи перекладу до лексичних одиниць призвели до класифікації термінів на п'ять основних перекладацьких технік: транслітерація, калькування, конкретизація, генералізація та модуляція. Кожна техніка була використана для ефективної адаптації морських термінів до української мови, при цьому відсоткові значення відображають їх частоту використання. Найбільшу частку становила *транслітерація* (27 %), за нею йшло *калькування* (34 %), *модуляція* (19 %), *конкретизація* (12 %) та *генералізація* (8 %). Такий розподіл підкреслює складність і різноманітність підходів, необхідних для передачі спеціалізованих значень морської термінології, зберігаючи як мовну точність, так і культурну релевантність. Комбінація цих перекладацьких стратегій гарантує збереження точних значень, водночас враховуючи нюанси цільової мови.

Різноманітне використання перекладацьких технік обумовлене необхідністю зберегти спеціалізовані морські терміни, при цьому транслітерація застосовувалася для унікальних термінів, що не мають українських відповідників, калькування – для описових перекладів, конкретизація – для уточнення складних понять, генералізація – для ширших термінів, а модуляція – для коригування значень залежно від контексту. Це забезпечує точність і культурну релевантність при передачі технічних морських концептів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Гумовська, І. М. Англійська юридична термінологія в економічних текстах: генезис, дериваційні та семантико-функціональні аспекти : автореф. дис. канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови». Львів, 2000. 29 с.
- [2] Кіріакіді, М. В. Староселець В. В. Словник морських термінів. ОЛДІ+, 2024. 356 с.
- [3] Кочан, І. М. Кодифікація термінів з міжнародними компонентами у сучасній українській мові. Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». 2004. № 503. С. 34–37.
- [4] Мишак О. О. Структурно-семантичні особливості сучасної біотехнологічної термінології. First independent scientific journal. 2017. № 21. С. 27–31.
- [5] Фурт, Д. В., Дмитрук Л. А. Термінологія : навчальний посібник. Кривий Ріг : ДонНУЕТ, 2020. 172 с.
- [6] Visan, I. R. Errors and difficulties in translating maritime terminology. Translation Studies: Theory and Practice. 2023. Т. 3, № 1(5). С. 66–84.
- [7] Visan, I. , Sîrbu A. Procedures used in translating maritime terminology. Identity and dialogue in the era of globalization / ed. I. Boldea, C. Sigmirean. Târgu-Mureş : Arhipelag XXI Press, 2019. С. 140–147.

ІНФОРМАЦІЯ ДЛЯ АВТОРІВ

ЦЕНТР МІЖНАРОДНОГО ТЕСТУВАННЯ PEARSON TEST OF ENGLISH № 87309

*We cannot direct winds,
but we can manage sails!*

Центр міжнародного тестування з англійської мови Pearson English International Certificate (PEIC) при Національному університеті кораблебудування імені адмірала Макарова розпочинає набір студентів на новий навчальний рік із метою підготовки до складання екзамену PEIC.

Pearson English International Certificate (PEIC) – це міжнародні екзамени, які підтверджують рівень володіння англійською мовою як іноземною. При успішному складанні екзамену студент отримує сертифікат міжнародного зразка, який є безстроковим!

Міжнародний сертифікат Pearson English International Certificate (колишня назва PTE General) – це шлях до навчання в авторитетних закладах Європи, престижної роботи в Україні та за кордоном, а також вільного спілкування іноземною мовою.

Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти

Група С – досвідчений користувач

C2 – з легкістю розуміє практично все почуте чи прочитане; може підсумовувати інформацію з багатьох джерел та уніфікувати її у власну презентацію; може висловити свою думку, використовуючи відтінки та гру слів у складних контекстах та соціальних ситуаціях.

C1 – розуміє широкий спектр довгих текстів та діалогів на різноманітні теми, може розуміти приховані значення; висловлює свою думку з приводу багатьох питань без жодної підготовки; може створювати довгі детальні тексти на складні теми; вільно використовує мову для соціальних, академічних та професійних цілей.

Група В – незалежний користувач

B2 – розуміє технічні тексти, пов'язані з його/її діяльністю; може спілкуватися з носіями мови без надзвичайних зусиль для обох співрозмовників; може створювати детальні тексти на доволі широкий спектр тем пояснюючи точку зору підкріплюючи її поясненням переваг та недоліків.

B1 – впевнено висловлює свої думки та бере участь у більшості ситуацій спілкування; може генерувати прості тексти на знайомі теми або теми, пов'язані зі сферою інтересів; успішно і без підготовки сприймає навколишню інформацію (реклама, листи, відео, звернення) та відповідно реагує на неї.

Група А – початківець

A2 – розуміє розповсюджені фрази у багатьох повсякденних сферах життя – наприклад, покупки, погода, родина, професія; спілкується на базові рутинні теми; може пояснити свої потреби у надзвичайних ситуаціях; орієнтується в розмові за вже відомими йому/їй темами.

A1 – може розповісти про себе, дізнатися у співрозмовника особисту інформацію; розуміє та використовує базові фрази у конкретних умовах; може спілкуватися за умови, що співрозмовник говорить повільно та чітко та готовий допомогти.

Переваги отримання міжнародного сертифікату з англійської мови PEIC:

1. Безстроковий сертифікат, який видається після перевірки та оцінки усної та писемної частин у Великій Британії.

2. Pearson English International Certificate (PEIC/PTE) визнано більшістю роботодавців та навчальних закладів у всьому світі, оскільки всі рівні відповідають Загальноєвропейським рекомендаціям з мовної освіти (CEFR).

3. Визнається Міністерством освіти і науки України і враховується як іспит ДПА в 9 та 11 класах.

4. PEIC затребуваний для отримання вченого звання доцента або професора.

5. Граматика і вокабуляр перевіряються у контексті завдань.

Одна з умов отримання вченого звання – це наявність міжнародного сертифіката, який підтверджує рівень володіння англійською мовою на рівні B2 і вище. Іспит PEIC включили до переліку тестів, визнаних МОН України. Наказ МОН України.

Міжнародні іспити Pearson можна скласти тільки в акредитованих центрах тестування.

За детальною інформацією, будь ласка, звертайтеся за телефоном:
(050) 68 64 399

Філіппова Ніна Михайлівна,
керівник Центру тестування PEIC № 87309/20230110 в м. Миколаєві.

Центр міжнародного тестування Pearson Test of English № 87309,
м. Миколаїв, проспект Героїв України, 9, Національний університет кораблебудування
імені адм. Макарова.

Додаткова інформація: <https://certify.com.ua/peic>.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
Студентський гімн “Gaudeamus igitur”	4
Гогоренко Олена Володимирівна ВІТАЛЬНЕ СЛОВО	5
Філіппова Ніна Михайлівна ВСТУПНЕ СЛОВО	6
Алексєєвець Таїсія НЕЙРОЛІНГВІСТИЧНЕ ПРОГРАМУВАННЯ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ІНСТРУМЕНТ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В УКРАЇНІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ І ПРАКТИЧНИЙ ВИМІРИ	7
Блинова Анна ІШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У ПЕРЕКЛАДІ НАУКОВИХ СТАТЕЙ: ВИКЛИКИ, МОЖЛИВОСТІ ТА ЕЛЕКТРОННИЙ ДОВІДНИК	10
Бондаренко Анастасія РОЗРОБКА ЕЛЕКТРОННОГО ПОСІБНИКА З ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЇ ТА СТИЛІСТИКИ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ: СТРУКТУРА, ПРИНЦИПИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ	11
Боровець Софія СТВОРЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ПОСІБНИКА ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ: ТВОРЧІСТЬ А. КОНАН ДОЙЛЯ: ДОСВІД ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧОГО ТА ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ	14
Бушель Станіслав ОСОБЛИВОСТІ СИНХРОННОГО ТА МАШИННОГО ПЕРЕКЛАДУ В ПОЛІТИЧНОМУ КОНТЕКСТІ	18
Волкова Юлія СТВОРЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ПОСІБНИКА ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ: ЛІНГВІСТИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ У ХУДОЖНЬОМУ ПРОСТОРІ ДЖ. РОУЛІНГ	21
Грицек Юлія СТВОРЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ПОСІБНИКА ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ: ОСОБЛИВОСТІ КОНЦЕПТОСФЕРИ У ХУДОЖНЬОМУ ПРОСТОРІ ГОЛЛІ ДЖЕКСОН	24
Доценко Олександр ПРИНЦИПИ СТВОРЕННЯ ВЕБСАЙТУ ДЛЯ ДОСЛІДЖЕННЯ СВІТУ ГРИ “DISCO ELYSIUM” ЧЕРЕЗ АНАЛІЗ СОЦІОЛІНГВІСТИЧНИХ МАРКЕРІВ ТА ЇХНЬОГО ВПЛИВУ НА СВІТ ГРИ	30
Дрьомов Єгор ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ РЕАЛІЙ В АНГЛІЙСЬКИХ ДЕТЕКТИВАХ	32

Загороднюк Анастасія НЕЙРОЕТИЧНИЙ КОМПОНЕНТ РЕКЛАМНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В УКРАЇНІ ТА ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ: ЕЛЕКТРОННИЙ ДОВІДНИК.....	34
Заїка Антоніна РОБОТА ВІРТУАЛЬНИХ АСИСТЕНТІВ У ПОЛІЛІНГВАЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ: ЕЛЕКТРОННИЙ ДОВІДНИК.....	37
Зродніков Іван ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ІГОР: ВІД ДАВНИНИ ДО СУЧАСНОСТІ.....	41
Зродніков Іван АНАЛІЗ ТЕРМІНОСИСТЕМИ «ДИДАКТИЧНІ ІГРИ».....	44
Калинкіна Катерина ПРИКЛАДНА ЛІНГВІСТИКА В ОСВІТІ: ІНТЕГРАЦІЯ МОВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАЛЬНІ ПРОЦЕСИ.....	48
Кальвін Валерія ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В КЛАСАХ НУШ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕАЛІЗАЦІЇ.....	51
Клименко Маргарита ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ ОДИНИЦЬ ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНОГО ПОЛЯ СТРАХ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ.....	53
Князєв Всеволод ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ ВИВЧЕННЯ ФРАНЦУЗЬКИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ В АНГЛОМОВНИХ ТЕКСТАХ.....	58
Кравець Інна АСОЦІАТИВНЕ ПОЛЕ РЕКЛАМНОЇ ЛЕКСЕМИ «ІМІДЖ».....	60
Левентир Вікторія РОЛЬ СУЧАСНИХ ЦИФРОВИХ РЕСУРСІВ У ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.....	63
Лисак Катерина РОЗРОБКА ЕЛЕКТРОННОГО НАВЧАЛЬНОГО ПОСІБНИКА ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ НА ТЕМУ: МОВНІ ЗАСОБИ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ КОНЦЕПТОСФЕРИ У РОМАНАХ Л. КЕРРОЛЛА «АЛІСА В КРАЇНІ ДИВ» ТА «АЛІСА В ЗАДЗЕРКАЛЛІ».....	66
Логвінова Анастасія РОЗРОБКА ЕЛЕКТРОННОГО ПОСІБНИКА ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ: ЛЕКСИЧНІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ПРОСВІТНИЦЬКИХ ІДЕЙ В КОНЦЕПТОСФЕРІ РОМАНУ Д. ДЕФО «РОБІНЗОН КРУЗО».....	68
Макарчук Крістіна ІНТЕГРОВАНА МОДЕЛЬ СИСТЕМИ ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ.....	71

Марущенко Андрій СТВОРЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО НАВЧАЛЬНОГО ПОСІБНИКА ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ НА ТЕМУ: ПСИХОЛІНГВІСТИЧНИЙ АНАЛІЗ РЕКЛАМНОГО ДИСКУРСУ: ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ МОВНИХ ЗАСОБІВ РЕКЛАМИ НА СПОЖИВАЦЬКУ ПОВЕДІНКУ, АНАЛІЗ МАНІПУЛЯТИВНИХ ТЕХНІК.....	76
Мурановська Олександра ЛЕКСИКА ЕГО-ТЕКСТІВ КОРПУСУ ГРАК У ВИМІРІ НЕЙРОЛІНГВІСТИЧНОГО ПРОГРАМУВАННЯ: ЕЛЕКТРОННИЙ ТЕЗАУРУС.....	80
Надіївська Аріанна СТВОРЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ПОСІБНИКА ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ: ОСОБЛИВОСТІ КОНЦЕПТОСФЕРИ РОМАНІВ Р. Д. БРЕДБЕРІ «451 ГРАДУС ЗА ФАРЕНГЕЙТОМ», «ВИНО З КУЛЬБАБ».....	86
Павлов Дмитро ПЕРЕКЛАД ТОПОНІМІЧНИХ СИМВОЛІВ (НА ПРИКЛАДІ ТВОРІВ К. МЕТЦЕНА).....	90
Радомська Ксенія ЛІНГВОКРАЇНОЗНАВЧА СПЕЦИФІКА СПРИЙНЯТТЯ ТА РОЗУМІННЯ ЗМІСТУ ГЕМЕРОНІМІВ.....	92
Романченко Поліна ТЕРМІНОЛОГІЯ НОНСЕНСУ ТА АБСУРДУ: СПРОБА УКЛАДАННЯ ТЕРМІНОЛОГІЧНОГО НАВЧАЛЬНОГО СЛОВНИКА.....	95
Рудіна Аліна СПЕЦИФІКА ПЕРЕКЛАДУ АНГЛІЙСЬКИХ ПОРЯДКОВИХ ЧИСЛІВНИКІВ ПЕРШОГО ДЕСЯТКА У РОМАНІ ДЖ. РОУЛІНГ «ГАРРІ ПОТТЕР І СМЕРТЕЛЬНІ РЕЛІКВІЇ» УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ.....	101
Савушкіна Анастасія ЗАГОЛОВКИ НАУКОВИХ СТАТЕЙ У ВИМІРІ ПСИХОЛІНГВІСТИКИ: ЕЛЕКТРОННИЙ ДОВІДНИК.....	103
Слободянюк Владислав СТВОРЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ПОСІБНИКА ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ: ОСОБЛИВОСТІ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ХУДОЖНЬОЇ КОНЦЕПТОСФЕРИ У ТВОРАХ Г. ВЕЛЛСА.....	108
Тельпіс Дмитро ЛІНГВОАГРЕСИВИ ЯК РЕАЛІЗАТОРИ КОМУНІКАТИВНОЇ ТАКТИКИ ДЕМОНІЗАЦІЇ В ІПСО.....	112
Топачевський Сергій ЗМІШУВАННЯ КОДІВ В УКРАЇНОМОВНОМУ ГУМОРИСТИЧНОМУ ІНТЕРНЕТ ДИСКУРСІ.....	115
Чеботар Анна РОЗРОБКА ЕЛЕКТРОННОГО НАВЧАЛЬНОГО ПОСІБНИКА ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ НА ТЕМУ: КОНЦЕПТОСФЕРА ХУДОЖНЬОГО СВІТУ В РОМАНІ Б. СТОКЕРА «ДРАКУЛА».....	118

Шпак Анастасія

**СПОСОБИ ПЕРЕКЛАДУ МОРСЬКИХ ТЕРМІНІВ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ
НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ.....120**

ІНФОРМАЦІЯ ДЛЯ АВТОРІВ.....124

Наукове видання

**ПРИКЛАДНА ЛІНГВІСТИКА – 2025:
ПРОБЛЕМИ ТА РІШЕННЯ**

МАТЕРІАЛИ КОНФЕРЕНЦІЇ
XXI Всеукраїнської науково-методичної конференції
студентів та молодих науковців

15–16 травня 2025 року

Редакційна колегія не несе відповідальність за достовірність
наведених даних та посилань.
Матеріали публікуються за оригіналами, наданими авторами.

Комп'ютерний набір і правка *С. С. Левентир*
Відповідальна за випуск *Н. М. Філіппова*
Комп'ютерне верстання *Н. М. Ковальчук*
Коректор *О. Є. Вакула*